

РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ

МИНИСТЕРСТВО НА ОКОЛНАТА СРЕДА И ВОДИТЕ

ЗАПОВЕД

№ *РД-501* / *12.06.* 2024 г.

На основание чл. 12а, ал. 8 от Закона за биологичното разнообразие и съгласно Решение по т. 1 от Протокол № 30 от заседание на Националния съвет по биологично разнообразие, проведено на 28.08.2023 г.

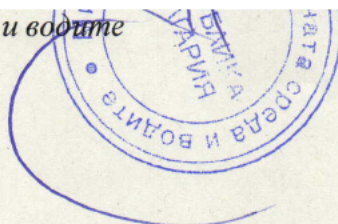
УТВЪРЖДАВАМ:

Специфични и подробни цели на опазване на защитена зона BG0002025 „Ломовете“ за опазване на дивите птици, съгласно приложението

Настоящата заповед и утвърдените специфични и подробни цели на опазване на защитена зона BG0002025 „Ломовете“ за опазване на дивите птици да се публикуват на интернет страницата на Министерството на околната среда и водите и на интернет страницата на Информационната система за защитените зони от екологичната мрежа Натура 2000, което да се отрази в заповедта за обявяване на защитената зона по чл. 12, ал. 6 от Закона за биологичното разнообразие.

ПЕТЪР ДИМИТРОВ

Министър на околната среда и водите

РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ

МИНИСТЕРСТВО НА ОКОЛНАТА СРЕДА И ВОДИТЕ

Приложение към Заповед № РД-501/12.06.2024 г.
на министъра на околната среда и водите

**Специфични и подробни цели на опазване на защитена зона
BG0002025 „Ломовете“**

Автори на текста: Невена Иванова, Димитър Димитров, Боян Мичев, Николай Караиванов

Институт по биоразнообразие и екосистемни изследвания при БАН

Съдържание

ВЪВЕДЕНИЕ.....	4
СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ ЗА A402 ACCIPITER BREVIPES (КЪСОПРЪСТ ЯСТРЕБ)	6
СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ ЗА A899 ACCIPITER GENTILIS (ГОЛЯМ ЯСТРЕБ).....	9
СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ ЗА A086 ACCIPITER NISUS (МАЛЪК ЯСТРЕБ)	13
СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ ЗА A229 ALCEDO ATTHIS (ЗЕМЕРОДНО РИБАРЧЕ)	17
СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ ЗА A857 SPATULA CLYPEATA (КЛОПАЧ)	20
СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ ЗА A052 ANAS CRESCA (ЗИМНО БЪРНЕ)	23
СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ ЗА A053 ANAS PLATYRHYNCHOS (ЗЕЛЕНОГЛАВА ПАТИЦА).....	26
СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ ЗА A255 ANTHUS CAMPESTRIS (ПОЛСКА БЪБРИЦА).....	30
СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ ЗА A028 ARDEA CINEREA (СИВА ЧАПЛА)	33
СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ ЗА A091 AQUILA CHRYSAETOS (СКАЛЕН ОРЕЛ).....	36
СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ ЗА A215 BUBO BUBO (БУХАЛ)	39
СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ ЗА A087 BUTEO BUTEO (ОБИКНОВЕН МИШЕЛОВ)	42
СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ ЗА A403 BUTEO RUFINUS (БЕЛООПАШАТ МИШЕЛОВ)	46
СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ ЗА A224 CAPRIMULGUS EUROPAEUS (ЕВРОПЕЙСКИ КОЗОДОЙ)	50
СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ ЗА A031 CICONIA CICONIA (БЯЛ ЩЪРКЕЛ)	53
СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ ЗА A030 CICONIA NIGRA (ЧЕРЕН ЩЪРКЕЛ).....	57
СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ ЗА A858 CLANGA POMARINA (МАЛЪК КРЕСЛИВ ОРЕЛ)	61
СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ ЗА A080 CIRCAETUS GALLICUS (ОРЕЛ ЗМИЯР).....	66
СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ ЗА A081 CIRCUS AERUGINOSUS (ТРЪСТИКОВ БЛАТАР).....	70
СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ ЗА A082 CIRCUS CYANEUS (ПОЛСКИ БЛАТАР).....	74
СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ ЗА A084 CIRCUS PYGARGUS (ЛИВАДЕН БЛАТАР)	76
СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ ЗА A231 CORACIAS GARRULUS (СИНЯВИЦА)	80
СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ ЗА A122 CREX CREX (ЛИВАДЕН ДЪРДАВЕЦ)	82
СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ ЗА A036 CYGNUS OLOR (НЯМ ЛЕБЕД)	85
СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ ЗА A 868 LEIOPICUS MEDIUS (СРЕДЕН ПЪСТЪР КЪЛВАЧ)	88
СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ ЗА A429 DENDROCOPOS SYRIACUS (СИРИЙСКИ ПЪСТЪР КЪЛВАЧ) ..	92
СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ ЗА A236 DRYOCOPUS MARTIUS (ЧЕРЕН КЪЛВАЧ)	95
СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ ЗА A379 EMBERIZA HORTULANA (ГРАДИНСКА ОВЕСАРКА).....	99
СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ ЗА A098 FALCO COLUMBARIUS (МАЛЪК СОКОЛ).....	103

СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ ЗА A511 <i>FALCO CHERRUG</i> (ЛОВЕН СОКОЛ).....	105
СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ ЗА A095 <i>FALCO NAUMANNI</i> (БЕЛОШИПА ВЕТРУШКА).....	109
СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ ЗА A099 <i>FALCO SUBBUTEO</i> (СОКОЛ ОРКО).....	111
СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ ЗА A103 <i>FALCO PEREGRINUS</i> (СОКОЛ СКИТНИК).....	115
СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ ЗА A096 <i>FALCO TINNUNCULUS</i> (ЧЕРНОШИПА ВЕТРУШКА).....	118
СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ ЗА A097 <i>FALCO VESPERTINUS</i> (ЧЕРВЕНОНОГА ВЕТРУШКА).....	121
СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ ЗА A123 <i>GALLINULA CHLOROPUS</i> (ЗЕЛЕНОНОЖКА).....	124
СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ ЗА A092 <i>HIERAAETUS PENNATUS</i> (МАЛЪК ОРЕЛ).....	127
СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ ЗА A022 <i>IXOBRYCHUS MINUTUS</i> (МАЛЪК ВОДЕН БИК).....	131
СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ ЗА A338 <i>LANIUS COLLURIO</i> (ЧЕРВЕНОГЪРБА СВРАЧКА).....	134
СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ ЗА A433 <i>LANIUS NUBICUS</i> (БЕЛОЧЕЛА СВРАЧКА).....	137
СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ ЗА A339 <i>LANIUS MINOR</i> (ЧЕРНОЧЕЛА СВРАЧКА).....	140
СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ ЗА A459 <i>LARUS CACHINNANS</i> (КАСПИЙСКА ЧАЙКА).....	143
СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ ЗА A246 <i>LULLULA ARBOREA</i> (ГОРСКА ЧУЧУЛИГА).....	146
СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ ЗА A230 <i>MEROPS APIASTER</i> (ОБИКНОВЕН ПЧЕЛОЯД).....	150
СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ ЗА A073 <i>MILVUS MIGRANS</i> (ЧЕРНА КАНЯ).....	154
СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ ЗА A077 <i>NEOPHRON PERCNOPTERUS</i> (ЕГИПЕТСКИ ЛЕШОЯД).....	158
СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ ЗА A094 <i>PANDION HALIAETUS</i> (ОРЕЛ РИБАР).....	162
СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ ЗА A072 <i>PERNIS APIVORUS</i> (ОСОЯД).....	164
СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ ЗА A391 <i>PHALACROCORAX CARBO SINENSIS</i> (ГОЛЯМ КОРМОРАН)..	168
СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ ЗА A234 <i>PICUS CANUS</i> (СИВ КЪЛВАЧ).....	171
СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ ЗА A118 <i>RALLUS AQUATICUS</i> (КРЕЩАЛЕЦ).....	175
СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ ЗА A249 <i>RIPARIA RIPARIA</i> (БРЕГОВА ЛЯСТОВИЦА).....	178
СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ ЗА A307 <i>SYLVIA NISORIA</i> (ЯСТРЕБОГУШО КОПРИВАРЧЕ).....	181
СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ ЗА A397 <i>TADORNA FERRUGINEA</i> (ЧЕРВЕН АНГЪЧ).....	183
СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ ЗА A048 <i>TADORNA TADORNA</i> (БЯЛ АНГЪЧ).....	186
СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ ЗА A165 <i>TRINGA OCHROPUS</i> (ГОЛЯМ ГОРСКИ ВОДОБЕГАЧ).....	189
СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ ЗА A162 <i>TRINGA TOTANUS</i> (МАЛЪК ЧЕРВЕНОНОГ ВОДОБЕГАЧ) ...	193
ПРЕДЛОЖЕНИЯ ЗА ВКЛЮЧВАНЕ НА НОВИ ВИДОВЕ В СТАНДАРТНИЯ ФОРМУЛЯР НА ЗОНАТА	196
СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ ЗА A856 <i>SPATULA QUERQUEDULA</i> (ЛЯТНО БЪРНЕ).....	196
ЛИТЕРАТУРА	200

Въведение

Защитена зона (ЗЗ) BG0002025 „Ломовете“ за опазване на дивите птици (по Директива 2009/147/ЕО) е обявена със Заповед № РД-562/05.09.2008 г. на министъра на околната среда и водите (ДВ, бр. 84/2008 г.) и изменена (увеличена площ) със Заповед № РД-382/19.04.2013 г. на министъра на околната среда и водите (ДВ, бр. 50/2013 г.) с актуална площ след увеличението 33 451,32 ha.

Съгласно Стандартния формуляр (СФ) на зоната, в нея обект на опазване са 57 вида птици. Ломовете обхваща комплекс от дълбоко врязани в равнината каньони с меандри на река Русенски Лом и нейните притоци - Черни, Малки (Сваленишки) и Бели Лом. Разположен е в северозападната част на Лудогорието, на 20 км югоизточно от град Русе между селата Иваново, Пепелина, Кривня и Сваленик. Много характерни за Ломовете са отвесните варовикови стени на каньоните, които на места достигат височина до 100 m. Скалите са с множество ниши и цепнатини. Други основни местообитания са горските, като преобладават смесени издънкови гори от летен дъб (*Quercus robur*), горун (*Quercus dalechampii*), космат дъб (*Quercus pubescens*) и келяв габър (*Carpinus orientalis*), на места с мъждрян (*Fraxinus ornus*). Добре застъпени са и смесените гори от сребролистна липа (*Tilia tomentosa*) с обикновен габър (*Carpinus betulus*) или цер (*Q. cerris*) с богат подлес. Широко са разпространени вторичните гори и храсталаци от келяв габър, драка (*Paliurus spina-christi*), люляк (*Siringa vulgaris*) и др. В района се срещат и изкуствени насаждения от бяла акация (*Robinia pseudoacacia*) и черен бор (*Pinus nigra*). По долината на много места са запазени мезофилни ливадни съобщества и ксеротермни тревни съобщества. Бреговете на реките са обрасли с различни видове върби (*Salix* spp.), черна топола (*Populus nigra*) и бяла топола (*Populus alba*). По долината, главно около селищата има селскостопански площи. В границите на ЗЗ „Ломовете“ е включен Природен парк „Русенски Лом“.

При нейното обявяване (2007 г.) ЗЗ Ломовете, включва подходящи местообитания за 48 вида птици от Приложение 2 на ЗБР, от които 44 вида са в Приложение I на Директивата за птиците (2009/147/ЕО). В ЗЗ, със значима числености се срещат – червеният ангъч (*Tadorna ferruginea*), белоопашатият мишелов (*Buteo rufinus*), черната каня (*Milvus migrans*), орелът змияр (*Circaetus gallicus*), малкият креслив орел (*Clanga pomarina*), белошипата ветрушка (*Falco naumanni*), бухалът (*Bubo bubo*), синявицата (*Coracias garrulus*), сивият кълвач (*Picus canus*), полската бъбрица (*Anthus campestris*) и ястребогушото коприварче (*Sylvia nisoria*). Територията на зоната е от изключителна важност за опазването на застрашеният от изчезване египетски лешояд (*Neophron percnopterus*) (Унджиян и др., 2007 в ОВМ България).

Като основни източници на информация при определяне на специфичните природозащитни цели за птиците в ЗЗ Ломовете са използвани Унджиян и др. (2007) в книгата за Орнитологично важните места и Натура 2000 в България, Големански и др. (ред.) (2015) в Червената книга на Р България, Том 2 – животни, публикациите на Shurulinkov & Nikolov (2005) и Профиров и Унджиян (1985) за гнездовата орнитофауна в Русенски Лом. При анализа са използвани данни предоставени от ИАОС и Българско дружество за защита на птиците (БДЗП - SmartBirds).

При извършване на теренните наблюдения за птиците в ЗЗ „Ломовете“, до колкото е възможно и приложимо са следвани методиките от Националната система за мониторинг на биологичното разнообразие (НСМСБР) посочени на сайта на ИАОС ([Птици — ИАОС \(government.bg\)](http://Птици—ИАОС(government.bg))). Зоната е посетена 3 пъти през периода март – май и един път през септември 2022 г. от членовете на екипа. Данните от това проучване не бива да бъдат разглеждани като пълноценен мониторинг, а по-скоро са верификации на

актуалното състояние на видовете птици в ЗЗ и оценка на състоянието на местообитанието и констатиране на някои заплахи и вредни въздействия.

В общи линии заплахите и въздействията за птиците произтичат от това, че ЗЗ Ломовете е обградена от земеделски земи и по този начин изолирана от останалите зони, които поддържат сходни местообитания (Унджиян и др., 2007). Все по-интензивното земеделие на границите на парка е една от основните заплахи за птиците в зоната. Друга основна заплаха, констатирана по време на теренните проучвания през 2022 г. е силното обрастване на тревните местообитания с храсти и дървета по поречията на реките Русенски Лом и нейните притоци – Черни Лом, Малки Лом и Бели Лом. Според Плана за управление на ПП Русенски Лом – залесяването с неместни видове, изоставяне на пасищата и ливадите и натискът за изграждане на ВЕИ на територията на ПП също са заплахи в посока на загуба на подходящи местообитания за видовете птици, обект на опазване в зоната ([ПУ Русенски Лом, 2020](#)). По време на теренните проучвания са констатирани още замърсяване на р. Бели Лом в района на с. Сеново, пресушаване на повечето от бившите рибарници и залесяването на басейните с неместни видове дървета. Констатирани са останки от мъртва сива чапла (*Ardea cinerea*) като не е изяснено дали смъртта е в резултат на атака от хищник или от незаконен отстрел (в близост са открити празни гилзи от ловни патрони).

Настоящият документ включва следните раздели с информация:

- ✓ Код и наименование на вида
- ✓ Кратка характеристика на вида
- ✓ Разпространение, природозащитно състояние и тенденции в популацията на вида на национално ниво
- ✓ Състояние на ниво ЗЗ
- ✓ Анализ на наличната информация
- ✓ Специфични природозащитни цели за вида в зоната
- ✓ Необходимост от актуализация на СФ на ЗЗ
- ✓ Използвана литература

Природозащитните цели са представени в текста по-долу в табличен вид, като са изведени на преден план основни параметри с техните целеви стойности, към които да се насочат природозащитните цели така, че да се постигне стабилна/нарастваща тенденция на популацията на вида. Необходимо е обаче да поясним, че поради липсата на систематизиран мониторинг на птиците в ЗЗ от Натура 2000 в България, не са посочвани тенденции в популациите на видовете, а само **целеви стойности за минималния размер на популациите** в зоната. За да се посочат статистически достоверни, дори и само краткосрочни тенденции в популациите (за 10 г. период) на птиците в ЗЗ, са необходими данни от поне 5 г. систематизиран мониторинг на видовете.

Постигането на заложените специфични и подробни цели за опазване на ниво защитена зона ще се извършва въз основа на стриктното спазване на българското законодателство, в т.ч. Закона за горите и подзаконовата нормативна база. При евентуално наличие на несъответствия, същите следва да бъдат отразени при актуализиране и повторно приемане на заложените цели.

Специфични цели за A402 *Accipiter brevipes* (късопръст ястреб)

1. Код и наименование на вида

A402 *Accipiter brevipes* (късопръст ястреб)

2. Кратка характеристика на вида

Дължина на тялото: 35-37 cm, размах на крилата: 70-75 cm. Има полов и възрастов диморфизъм. Мъжки: Горната страна на тялото синьо-сива, по главата по-светла, отстрани на шията с ръждиво-червени петна. Опашните пера сивокафяви с напречни ръждиво-червени препаски, средната двойка с едва забележими препаски или изцяло едноцветна. Гушата, гърдите и корема с напречни ръждиво-червени препаски. Женски: Горната страна на тялото сиво-кафява, гърлото с кафяви надлъжни ивици и неясна средна линия, а останалата част с напречни червено-кафяви препаски. И при двата пола клонът е сиво-черен, краката и восковицата жълти, върховете на крилата черни (Симеонов, и др., 1990).

Характер на пребиваване в страната

В България видът е гнездящо-прелетен и преминаващ вид. Мигрира на малки групи или на ята. Пролетната миграция е през април-май, а есенната – през август-септември. Гнезди по дървета. Гнездото е рехаво, разположено близо до ствола на височина 6-12 m. Според изследвания направени в Русия късопръстия ястреб използва за гнездене и стари гнезда на сврака (*Pica pica*) като ги преправя. Пълното мътило е 2-5 яйца. (Бородин, Смирнова, 2004).

Характерно местообитание

Обитава разредени широколистни гори, залесени речни долини, групи дървета сред открити пространства. С ясно изразена привързаност към речни долини. Гнезди в ивици от дървета храсти и мозайки от тях, особено по бреговете на реки със запазена дървесна растителност, широколистни листопадни гори (често по склоновете на долини), алувиални и много влажни гори и храсталаци, градски паркове и градини (Янков, ред., 2007). На места отделните двойки гнездят на разстояние 1,5-6 km една от друга (Стойчев, Николов, непубликувани данни). Ловува и в открити терени, и в селскостопански площи. Изследване направено в Русия (Федосов, 2013) показва, че дървесната растителност на гнездовите участъци, непременно са в съседство с открити пространства, тъй като основната храна на късопръстия ястреб – гущери, предпочита слънчеви, добре затоплени зони. По време на миграции и през зимата се среща в хълмисти райони, открити полета, обработваеми площи, паркове, покрайнини на селища (Симеонов, и др., 1990). Някои от предпочитаните местообитания са 91E0, 91F0 според Директивата за хабитатите (Кавръкова и др. 2009).

Хранене

Храни се с дребни пойни птици (основно врабчета), мишевидни гризачи, гущери и насекоми (Симеонов, и др., 1990).

3. Разпространение, природозащитно състояние и тенденции в популацията на вида на национално ниво

Разпространението в България е в равнини и предпланини до около 700 m надморска височина (Симеонов, и др., 1990). Видът е с ясно изразена привързаност към речни долини, която определя цялостното му разпространение в страната (Янков, отг. ред., 2007). Предпочита речни долини, по-рядко гнезди в полета и ниски планини. У нас се среща основно по поречията на големите реки Арда, Марица, Тунджа, Струма, Дунав,

техните притоци, Добруджа (предимно по суходолията) и по Северното Черноморие (Янков, ред. 2007).

Включен е в Приложение 1 на Директивата за птиците, както и в Приложения 2 и 3 на ЗБР. Природозащитният статус на късопръстият ястреб според IUCN е LC - Least Concern както за света, така и за Европа. Видът е включен в SPEC 2, като тенденцията е неизвестна (BirdLife International, Staneva and Burfield, 2017). Включен е в Червената книга на Р България (Стойчев и Николов, 2015) в категория „Уязвим“ (VU).

Съгласно Докладването от 2019 г. (за периода 2005 – 2018 г.) националната гнездяща популация на вида се оценява на 190 – 470 двойки. Краткосрочната тенденция на популацията (за периода 2001 – 2018 г.) е стабилна, а дългосрочната (за периода 1980 – 2018 г.) – нарастваща. Според Докладването за периода 2008-2012 популацията на вида е стабилна и е оценена със същата численост. При Докладването по чл.12 за гнездовата популация са посочени следните заплахи и влияния: A02, B02, F03, D02, A08. Смятаме, че заплахата A08 няма отношение към вида.

Мигриращата национална популация (за периода 2001 – 2018 г.) е оценена на 1100 – 1200 индивида. Не са посочени краткосрочни и дългосрочни тенденции в развитието на популацията. За мигриращата популация са посочени следните заплахи: A02, B02, F03, D02.

В Червената книга (Стойчев, Николов, 2015) са посочени следните заплахи: загуба и деградация на местообитания вследствие на едромасщабно залесяване, гола сеч (B01, B02, B03, B05, B09); строене на язовири (D02) и пожари (B13); смъртност, причинена от сблъскване с електрически стълбове и сгради, транспортни средства и електропроводи (D06); браконьерство (G10) и безпокойство (H08).

Видът се среща в 62 зони от мрежата Natura 2000 в България, като в 1 зона от тях оценката на вида е D.

4. Състояние на ниво защитена зона

Съгласно стандартния формуляр за данни на зоната видът се опазва като гнездящ. Гнездящата популация на вида се оценява на 1 двойка, което е 0,21 – 0,53 % от националната гнездяща популация (оценка „С“). Опазването на вида е отлично (оценка „А“), популацията не е изолирана в рамките на разширен ареал (оценка „С“). Общата оценка на стойността на зоната за съхранение на вида е „В“ – добра стойност.

Съгласно стандартния формуляр за данни на зоната видът се опазва като мигриращ. Мигриращата популация на вида се оценява на 1 - 2 индивида, което е 0,09 – 0,17 % от националната мигрираща популация (оценка „С“). Опазването на вида е отлично (оценка „А“), популацията не е изолирана в рамките на разширен ареал (оценка „С“). Общата оценка на стойността на зоната за съхранение на вида е „В“ – добра стойност.

5. Анализ на наличната информация

Размножителен сезон

По данни на Shurulinkov & Nikolov (2005) през размножителния период между 2000 – 2004 г. в района на Русенски Лом са отчетени 1-2 размножаващи се двойки. В Унджиян и др., (2007) е посочена 1 гнездяща двойка и не е посочена численост на вида по време на миграция. По данни на БДЗП (SmartBirds) през размножителния период между 2018 – 2022 г. не са отчетени индивиди в зоната. В резултат на извършени трикратни теренни проучвания по време на размножителен сезон на 2022 г. не са отчетени размножаващи се индивиди в зоната. По данни от <https://ebird.org/> за периода 2018 – 2021 г., по време на размножителен сезон, не са отчетени индивиди в зоната.

Миграционен сезон

По данни на Матеева и др. (2012) по време на есенна миграция на 2011 г. през територията на зоната са установени 2 индивиди. По данни на Матеева, Янков (2013) по време на есенна миграция за периода 2008 – 2009 г. през територията на зоната е установен 1 индивид. В резултат на извършено теренно проучване по време на миграция през 2022 г. не са установени птици от вида в зоната. По данни на БДЗП (SmartBirds) за периода 2018 – 2021 г. по време на миграция, не са установени птици от вида в зоната. По данни от <https://ebird.org/> за периода 2018 – 2021 г., по време на пролетна и есенна миграция, не са отчетени индивиди в зоната.

6. Специфични природозащитни цели за вида в зоната

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични за зоната цели
Популация: Размер на гнездовата популация	Брой гнездящи двойки	Най-малко 1 двойка	В настоящия СФ (актуализиран през 2015 г.) е посочена 1 гнездяща двойка. В резултат на извършен мониторинг в защитената зона през гнездовия период на 2022 г. не са установени птици от вида.	Поддържане на популацията на вида в зоната в размер от най-малко 1 гнездяща двойка.
Популация: Размер на мигриращата популация	Брой индивиди	Най-малко 1	В СФ за концентрацията на вида в зоната е посочена численост 1-2 инд.	Поддържане на броя на мигриращите индивиди в зоната в размер от най-малко 1 индивид чрез поддържане на местообитанията за търсене на храна.
Местообитание на вида: площ на подходящите места за гнездене	ha	Най-малко 13380 ha	Обитава разредени широколистни гори, залесени речни долини, групи дървета сред открити пространства. С ясно изразена привързаност към речни долини. Гнезди в ивици от дървета храсти и мозайки от тях. Широколистните (N16) и смесените гори (N19) в зоната са около 13380 ha.	Запазване и поддържане на местообитания в защитената зона по време на размножаване, в размер на най-малко 13380 ha.
Местообитание на вида: площ на подходящи местообитания за търсене на храна	ha	Най-малко 13046	Определена на база на % участие на откритите местообитания в зоната: N09- Сухи ливади, степи, N10- Влажни ливади, пасища, N15- Други обработваеми земи, N08- Равнини, шубраци, N23- други земи, N21- Негорски площи, N12- Обширни зърнени	Запазване и поддържане на открити местообитания в защитената зона за търсене на храна по време на миграция, в размер на най-малко 13046 ha.

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични за зоната цели
			култури. Тяхната обща площ е 13046 ha.	
Местообитание на вида: Качество на подходящите хранителни местообитания на вида в зоната – начин на управление на пасища и ливади	% екстензивно управлявани пасища и ливади, като част от хранителното местообитание на вида	100% от пасищата и ливадите, част от хранителното местообитание на вида се управляват екстензивно	Видът предпочита да се храни в отворени местообитания - пасища, ливади, територии със смесено земеползване, в което съществена част от земите се управляват като пасища и ливади. За да се поддържат тревните местообитания (ливади и пасища) във вид подходящ за търсене на храна от вида е необходима паша на домашни животни (0,3-1 ЖЕ/ha), както и редовна коситба на ливадите, с по-малко използване на торове и други химикали, които биха довели до изчезване на плячката на вида.	Подобряване на състоянието на хранителното местообитание на вида до постигане на 100% екстензивно управление на пасища и ливади, част от хранителното местообитание на вида.

7. Необходимост от актуализация на Стандартния формуляр на защитената зона

Смятаме, че на този етап не са необходими промени в стандартния формуляр на зоната.

Специфични цели за A899 *Accipiter gentilis* (голям ястреб)

1. Код и наименование на вида

A899 *Accipiter gentilis* (голям ястреб)

2. Кратка характеристика на вида

Дължина на тялото: 50-55 cm. Размах на крилата: 150-160 cm. Мъжките тежат между 630-1100 g, а женските между 860-1360 g. Възрастните птици отгоре са тъмносиво-кафяви с белезникави вежди и светло петно на тила, отдолу са сиви с тесни черни препаски. Ирисът е оранжев при мъжките и жълтеникав при женските. При младите гърбът е кафяв с белезникави ръбове на перата; оперението отдолу е кремаво до ръждиво-кафяво с удължени по-тъмни пера. Крилата са къси и широки. Първостепенните махови пера са разтворени като пръсти. Опашката дълга, а подопашката – бяла. Когато е кацнал изглежда гърбав. От другите видове ястреби се отличава по големина, заобленият край на опашката и S-овидния заден ръб на крилата при полет (Симеонов и др., 1990; Мичев и др., 2012).

Характер на пребиваване в страната

Гнездещо-прелетен, преминаващ и зимуващ вид. Размножителният период започва през март – началото на април. Строи големи гнезда, но използва и стари гнезда на други хищни или на вранови птици. Обикновено всяка двойка има по 2–3 гнезда в гнездовата си територия, които птиците използват през различни години. През април снася 2–5 яйца,

най-често 3–4, които снася от два до три дни. Мъти 35–38 дни. Младите напускат гнездото на около 40 дни след излюпването си. Има относително равномерно разпределение на числеността – от 1 до 2-3 двойки/ km². По време на гнездовият период, използваната територия за лов е между 570 и 3500 ha. В много райони се наблюдава намаляване на броя на гнездящите двойки. През есенно-зимния период се среща до горната граница на гората. След 1985 г. е „твърде рядък“ с численост не по-голяма от 100 двойки (Симеонов и др., 1990), но според други автори – между 1700–2100 двойки с тенденция към увеличение (Нанкинов и др., 2004). Сега числеността му е около 1200–1500 двойки (Симеонов и др., 1990; Squires, Reynolds, 1997; Янков, ред., 2007; Стоянов и Боев в Червена книга на Р България, 2015).

Характерно местообитание

Това е единственият вид от рода *Accipiter*, открит както в Евразия, така и в Северна Америка. Има холарктично разпространение, заемайки голямо разнообразие с разпръснати единични гнездовища, групирани предимно в гористи планински и полупланински райони, също и в хълмистите равнини, с надморска височина от морското равнище до линията на гората (0–2714 м н.в.). В много райони на България гнезди в иглолистни култури, които сега са едно от типичните размножителни местообитания на вида. Нерядко гнездата се намират близо до селища (Стоянов и Боев в Червена книга на Р България, 2015). Обитава разредени широколистни, смесени и иглолистни гори, изпъстрени с обширни поляни в съседство с обработваеми площи и пустеещи земи и други открити пространства предимно в предпланини и планини. През есента и зимата се среща в културния ландшафт в равнини, обширни паркове, групи дървета и покрайнини на селища. Отсъства от някои равнинни райони с обширни земеделски площи поради липсата на подходящи горски местообитания (Симеонов и др., 1990; Penteriani 2002; Янков, ред., 2007).

В района на Абрुзо (Италия) е установена гнездова плътност от 5.03 дв./100 km², като е отчетено равномерно разпределение на гнездата в изследваната територия. Местата, където са разположени гнездата се характеризират със следното: в относително широк диапазон на надморска височина; в участъци от стара букова гора; гнездата са разположени по северни и източни склонове; предпочита централните части на гората; гнездата са разположени в долната част на короната на дърветата. Според авторите за запазване на вида е необходимо да се поддържат високостъблени гори. Също така, те установяват, че вида е адаптивен и може да използва за търсене на храна разнообразни местообитания като улавя и голямо разнообразие от плячка (Penteriani and Faivre, 1997).

Подходящи местообитания за гнездене на вида са вероятно 9110, 9130, 9150, 9180, 91E0, 91F0, 91S0, 91W0, 95A0 и др., за търсене на храна – открити и пустеещи земи и повечето типове „Естествени и полуестествени тревни формации“ (6110-6520) според Директивата за хабитатите (Кавръкова и др., 2009), а също градски и крайградски зони, покрайнини на села.

Хранене

Храни се с дребни и средно големи птици (птици с тегло между 100 и 400 g съставляват 75% от диетата му) *Columba livia domestica*, *Perdix perdix*, *Phasianus colchicus*, *Coturnix coturnix*, *Anas crecca*, *Garrulus glandarius*, *Streptopelia decaocto*, *Picus viridis*, *Columba palumbus*. Използва за храна и някои дневни и нощни грабливи птици (*Falco tinnunculus*, *Accipiter nisus*, *Athene noctua*, *Asio flammeus*). Бозайниците са представени от 8 вида, като най-значителна част има дивият заек и по-рядко катерица, лалугер, обикновен сънливец. (Симеонов и др., 1990; Squires and Reynolds, 1997; Стоянов и Боев в Червена книга на Р България 2015; Rebollo et al., 2017).

3. Разпространение, природозащитно състояние и тенденции в популацията на вида на национално ниво

Широко разпространен с разпръснати единични гнездовища, по-групирани предимно в гористите планински и полупланински райони, също и в хълмистите равнини. Винаги малоброен, макар разпространението му да варира през отделните периоди. Относително широко разпространен в края на XIX в., като гнездящ намиран и в по-равнинните части на страната. Отсъства от някои равнинни райони с обширни земеделски площи поради липсата на подходящи горски местообитания. През есенно-зимния период се среща до горната граница на гората (Симеонов и др., 1990; Янков, ред., 2007).

Защитен вид на територията на цялата страна (ЗБР, Приложение 3). Включен в Приложение 1 на Директивата за птиците. Според IUCN видът е „слабо засегнат“ LC (Least Concern) за територията на континентална Европа, а и за целия свят (2021). Няма SPEC категория (Staneva and Burfield, 2017). Включен е в Червената книга на Р България (2015) в категория Застрашен (EN).

Съгласно Докладването по чл. 12 за периода 2013-2018 г., националната гнездяща популация на вида се оценява на 560-970 двойки. Краткосрочната популационна тенденция (2000-2018 г.) е стабилна, а дългосрочната (1980-2018 г.) е стабилна. Според Докладването за периода 2008-2012 г. популацията на вида е оценена със същата численост и същите тенденции. Мигриращата национална популация е оценена на 5000 – 6000 индивида. Краткосрочната популационна тенденция (2000-2018 г.) е неизвестна и дългосрочната (1980-2018 г.) е неизвестна. Съгласно Докладването от 2019 г. не са посочени заплахи за вида.

В Червената книга (2015) са посочени като заплахи: отстрел, преследване от гълъбари, улавяне в птичи стопанства (G10); сечи (B05, B09, B10, B12); горски пожари (M09); безпокойство от билкари, гъбари, строителство в горите и др. (H08); изземване на яйца и малки от браконieri (G11).

Видът се среща в 40 зони от мрежата Natura 2000 в България, като в 3 зони от тях оценката на вида е D.

4. Състояние на ниво защитена зона

Съгласно стандартния формуляр за данни на зоната, видът се опазва като постоянен. Популация на вида се оценява на 1 двойка, което е 0,10 – 0,18 % от националната гнездяща популация (оценка „С“). Опазването на вида е добра (оценка „В“), популацията не е изолирана в рамките на разширен ареал (оценка „С“). Общата оценка на стойността на зоната за съхранение на вида е „С“ – значима стойност.

Съгласно стандартния формуляр за данни на зоната, видът се опазва като мигриращ. Мигриращата популация на вида се оценява на до 3 индивида, което е 0,05 % от националната мигрираща популация (оценка „В“). Опазването на вида е добра (оценка „В“), популацията не е изолирана в рамките на разширен ареал (оценка „С“). Общата оценка на стойността на зоната за съхранение на вида е „А“ – отлична стойност..

5. Анализ на наличната информация

Размножителен сезон

По данни на Shurulinkov & Nikolov (2005) за периода 2000 – 2004 г. на територията на зоната са отчетени 13-18 размножаващи се двойки. В Унджиян и др., (2007) не са посочени гнездящи и мигращи индивиди в зоната. По данни на Cheshmedjiev et al. (2019) за периода март-юли между 2012 до 2018 г. се съобщава за заети гнездови територии на вида в района на с. Красен и с. Иваново в зоната. По данни на БДЗП (SmartBirds) през размножителния период между 2018 – 2022 г., наблюдаваните числености варират между 1 - 1 индивиди

(11 инд. общо за периода). По данни на ИАОС през размножителния период на 2020 г., наблюдаваните числености варират между 0 - 1 индивид (1 инд. общо за периода) наблюдаван в подходящо гнездово местообитание. В резултат на извършени трикратни теренни проучвания по време на размножителен сезон през 2022 г. наблюдаваните числености варират между 1 - 1 индивиди (3 инд. общо за периода). По данни от <https://ebird.org/> по време на размножителен сезон за периода 2018 – 2022 г. не са отчетени индивиди в зоната.

Миграционен сезон

В резултат на извършено теренно проучване по време на есенна миграция през 2022 г. наблюдаваните числености варират между 1 - 1 индивиди (4 инд. общо за периода). По данни на БДЗП (SmartBirds) за периода 2019 – 2021 г. по време на пролетна и есенна миграция, не са отчетени индивиди в зоната. По данни на Матеева и др. (2012) по време на есенна миграция през 2011 г. над територията на зоната са установени 30 индивиди. По данни на Матеева, Янков (2013) по време на есенна миграция за периода 2008 – 2009 г. през територията на зоната са установени 3 индивиди. По данни от <https://ebird.org/> за периода 2018 – 2021 г., по време на пролетна и есенна миграция, не са отчетени индивиди в зоната.

6. Специфични природозащитни цели за вида в зоната

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични за зоната цели
Популация: Размер на гнездящата популация	Брой двойки	Най-малко 13 дв.	Целевата стойност е определена от Shurulinkov & Nikolov (2005).	Поддържане на популацията в зоната в размер от най-малко 13 дв.
Популация: Размер на мигриращата популация	Брой индивиди	Най-малко 4	Целевата стойност е определена на база теренните проучвания през 2022 г. и Матеева и др. (2012).	Поддържане на броя на мигриращите индивиди в зоната в размер от най-малко 4 инд.
Местообитание на вида: Площ на подходящите гнездови местообитания на вида	ha	Най-малко 13380 ha	Определена на база процентното участие на горските типове местообитания в зоната: N16-широколистни гори, N19-смесени гори. Тяхната обща площ е 13380 ha.	Поддържане на площта на подходящите гнездови местообитания на вида в защитената зона, в размер на най-малко 13380 ha.
Местообитание на вида: площ на подходящи местообитания за търсене на храна	ha	Най-малко 19067	Определена на база на % участие на откритите местообитания в зоната: N08- равнини, шубраци, N09-сухи ливади, степи, N10- Влажни ливади, пасища, N12- Обширни зърнени култури, N15- други обработваеми земи, N21-негорски площи, N23-други земи. Тяхната обща площ е 19067 ha.	Запазване и поддържане на открити местообитания в защитената зона за търсене на храна по време на миграция, в размер на най-малко 19067 ha.
Местообитание на	% екстензивно управляван	100% от пасищата	Видът предпочита да се храни в отворени	Подобряване на състоянието на

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични за зоната цели
вида: Качество на подходящите хранителни местообитания на вида в зоната – начин на управление на пасища и ливади	и пасища и ливади, като част от хранителното местообитание на вида	и ливадите, част от хранителното местообитание на вида се управляват екстензивно	местообитания - пасища, ливади, територии със смесено земеползване, в което съществена част от земите се управляват като пасища и ливади. За да се поддържат тревните местообитания (ливади и пасища) във вид подходящ за търсене на храна от вида е необходима паша на домашни животни (0,3-1 животни/ha), както и редовна коситба на ливадите, с по-малко използване на торове и други химикали, които биха довели до изчезване на плячката на вида.	хранителното местообитание на вида до постигане на 100% екстензивно управление на пасища и ливади, част от хранителното местообитание на вида.

7. Необходимост от актуализация на Стандартния формуляр на защитената зона

Предлагаме следните промени в СФ:

- Промяна в числеността на гнездовата популация от 1 дв. на 13 – 18 двойки, предвид публикуваните данни от Shurulinkov & Nikolov (2005);
- Промяна в числеността на мигриращата популация от до 3 инд. на 4 – 30 инд., съобразно данните от теренните проучвания и доклада на Матеева и др. (2012);
- По отношение на кода на вида, следва да се промени от A085 на A899, съобразно Докладването по чл. 12 от 2019 г.;
- По отношение на оценка на зоната (Site assessment) за мигрираща популация следва да се промени критерий В за размер и плътност на популацията на С (което е 0,05 % от националната мигрираща популация).

Species					Population in the site					Site assessment				
G	Code	Scientific Name	S	NP	T	Size		Unit	Cat.	D.qual.	A/B/C/D			
						Min	Max				Pop.	Con.	Iso.	Glo.
B	A899	<i>Accipiter gentilis</i>			p	13	18	p		G	C	B	C	C
B	A899	<i>Accipiter gentilis</i>			c	4	30	i		G	C	B	C	A

Специфични цели за A086 *Accipiter nisus* (малък ястреб)

1. Код и наименование на вида

A898 *Accipiter nisus* (малък ястреб)

2. Кратка характеристика на вида

Дължина на тялото: 35-37 cm, размах на крилата: 60-65 cm. Мъжки. Горната страна на тялото тъмносива, по тила бели основи на перата, ушите и страните на гушата ръждиви. Гърдите, корема и гащите изпъстрени с ръждиви напречни препаски. Женски. Горната страна на тялото сиво-кафява. Тилът тъмнокафяв с бели петна, над очите бяла „вежда“.

Долната страна на тялото бяла, по гушата с тъмни надлъжни резки, а останалата част с тъмнокафяви напречни препаски. И при двата пола клюна е тъмносив с черен връх. Восковицата и краката светложълти. Ирисът е тъмножълт (Симеонов и др., 1990).

Характер на пребиваване в страната

В България видът е постоянен и преминаващ. Гнездовия период започва в края на април и началото на май. Гнездото си прави по единични дървета в открити пространства, покрайнини на гори, групи дървета в сухи дерета и край обработваеми площи (Симеонов и др., 1990). Моногамен вид. Женската снася 2-6 яйца, които мъти 32-34 дни. Мигрира през България от началото на март до началото на април и от средата на септември до края на октомври (Матеева и Янков, 2013).

Характерно местообитание

През размножителния период обитава основно широколистни, смесени и иглолистни гори, алувиални и много влажни гори и храсталаци, по-рядко – ивици дървета, храсти и мозайки от тях, овощни градини, дървесни и храстови плантации, а също в градски паркове и градини или други гористи части на градове, села. По време на миграции и през зимата се среща в хълмисти райони, открити полета, обработваеми площи, паркове, покрайнини на селища (Симеонов и др., 1990; Янков, отг. ред., 2007). Според изследване направено в Полша малкият ястреб изгражда гнездата си най-вече върху иглолистни дървета (81%). Лиственицата, *Larix* spp. и белият бор, *Pinus sylvestris* доминират като гнездящи дървета. Средната възраст на гнездящите дървета е 31 години и гнездата са построени на средна височина 11,7 m (Gryz and Krauze-Gryz, 2018). В Унгария, гнездата са построени главно върху *Pinus* spp., понякога върху тополи *Populus* spp. и ясен, *Fraxinus excelsior* като средната височина на гнездене е 16,3 m (Papp, 2011). Изследване, направено в Полша показва, че размножителната територия на малкия ястреб е около 2,8 km². Гнездата се намирили в гори на 0,31 до 1,61 km от най-близката открита площ (Zawadzka and Zawadzki, 2001).

Хранене

Предимно орнитофаг. Ловува дребни птици до 120 g., обикновено до 7 km от гнездото. Малкия ястреб не извършва селекция при ловуване, преобладават жертвите, които имат най-висока плътност (Симеонов и др., 1990).

3. Разпространение, природозащитно състояние и тенденции в популацията на вида на национално ниво

Разпръснато и групово на почти цялата територия на страната с изключение на някои земеделски райони. По-плътно в гористите части, особено в планините, полупланинските и хълмисти райони, но и в Лудогорието и дори в Добруджа (където гнезди в полезащитните пояси и суходолията). Относително ограничено е разпространен по Дунавското крайбрежие и поречията на някои от големите реки, където вероятно е заместен от *Accipiter brevipes*. Като цяло плътността е по-висока в планинските и полупланинските райони на Рила, Пирин, Родопите, Стара планина и Предбалкана (Янков отг. ред., 2007). През 80-те години на 20 в. популацията на вида е била под 1000 двойки и постепенно се наблюдава нарастване (Боев и Стоянов, 2015).

Включен в Приложение 3 на ЗБР. Според IUCN за територията на континентална Европа, а и за целия свят видът е „слабо засегнат“ – LC (Least Concern). Няма SPEC категория, популацията му в Европа е стабилна (BirdLife International, Staneva and Burfield, 2017). Включен в Червената книга на Р България със статус „застрашен“ EN (Endangered) (Големански и др. (ред.), 2015).

Съгласно Докладването през 2019 г. (за периода 2005-2018 г.), видът се опазва като гнездящ с популация между 1000 и 2300 двойки. Краткосрочната популационна тенденция (2001-2018 г.) е стабилна, а дългосрочната (1980-2018 г.) е увеличаваща се. Не са посочени заплахи и влияния.

Малкият ястреб се докладва също така и като мигриращ вид с численост 1000-2200 индивида. Не са посочени краткосрочни и дългосрочни тенденции в развитието на популацията. Посочени са следните заплахи: A02, B02, F03, D02.

В Червената книга са посочени като заплахи безпокойство (H08), отстрел (G10), обезлесяване на обширни райони в равнините (B05, B09), строителство и спортна дейност в планините (F03, F05), намаляване на хранителната база в резултат на отравяне с родентициди (A23, G13) (Големански и др. (ред.), 2015).

Видът се среща в 87 зони от мрежата Натура 2000 в България, като в 8 зони от тях оценката на вида е D.

4. Състояние на ниво защитена зона

Съгласно СФ на зоната, видът се опазва като **мигриращ**. Мигриращата популация на вида се оценява на до 35 индивиди, което е 1,59 % от националната мигрираща популация (оценка „С“). Опазването на вида е отлично (оценка „А“), популацията не е изолирана в рамките на разширен ареал (оценка „С“). Общата оценка на стойността на зоната за съхранение на вида е „С“ – значима стойност.

5. Анализ на наличната информация

В Унджийн и др., (2007) не е посочена миграционна численост на вида. По данни на Матеева, Янков (2013) по време на есенна миграция за периода 2008 – 2009 г. през територията на зоната са установени 5 индивиди. По данни на Матеева и др. (2012) по време на есенна миграция на 2011 г. през територията на зоната са установени 35 индивиди. По данни на БДЗП за периода 2018 – 2021 г. по време на есенна миграция, наблюдаваните числености варират между 1 - 1 индивиди (2 инд. общо за периода) и по време на размножителен период между 1 - 1 индивиди (20 инд. общо за периода). В резултат на извършено теренно проучване по време на есенна миграция през 2022 г. наблюдаваните числености варират между 1 - 1 индивиди (14 инд. общо за периода). По данни от <https://ebird.org/> за периода 2018 – 2021 г., по време на есенна миграция, наблюдаваните числености варират между 0 - 2 индивиди (2 инд. общо за периода).

6. Специфични природозащитни цели за вида в зоната

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични за зоната цели
Популация: Размер на мигриращата популация	Брой индивиди	Най малко 14	Целевата стойност е определена на база на теренните проучвания през 2022 г. Количеството на преминаващите индивиди по време на миграция вероятно е много по-голямо.	Поддържане на броя на мигриращите индивиди в зоната в размер от най-малко 14 инд.
Местообитание на вида: площ на подходящи местообитания за търсене на храна	ha	Най-малко 19067	Определена на база на % участие на откритите местообитания в зоната: N08- равнини,	Запазване и поддържане на открити местообитания в защитената зона

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични за зоната цели
			шубраци, N09-сухи ливади, степи, N10- Влажни ливади, пасища, N12- Обширни зърнени култури, N15-други обработваеми земи, N21-негорски площи, N23-други земи. Тяхната обща площ е 19067 ha.	за търсене на храна по време на миграция, в размер на най-малко 19067 ha.
Местообитание на вида: Качество на подходящите хранителни местообитания на вида в зоната – начин на управление на пасища и ливади	% екстензивно управлявани пасища и ливади, като част от хранителното местообитание на вида	100% от пасищата и ливадите, част от хранителното местообитание на вида се управляват екстензивно	Видът предпочита да се храни в отворени местообитания - пасища, ливади, територии със смесено земеползване, в което съществена част от земите се управляват като пасища и ливади. За да се поддържат тревните местообитания (ливади и пасища) във вид подходящ за търсене на храна от вида е необходима паша на домашни животни (0,3-1 животни/ha), както и редовна коситба на ливадите, с по-малко използване на торове и други химикали, които биха довели до изчезване на плячката на вида.	Подобряване на състоянието на хранителното местообитание на вида до постигане на 100% екстензивно управление на пасища и ливади, част от хранителното местообитание на вида.

7. Необходимост от актуализация на Стандартния формуляр на защитената зона

Предлагме следните промени в СФ:

- Добавяне на минимална численост на мигриращата популация от 14 инд., предвид данните от теренното проучване през 2022 г.;
- По отношение на кода на вида, следва да се промени от A086 на A898, съобразно Докладването по чл. 12 от 2019 г.

Species			Population in the site							Site assessment				
G	Code	Scientific Name	S	NP	T	Size		Unit	Cat.	D.qual.	A/B/C/D			
						Min	Max				Pop.	Con.	Iso.	Glo.
B	A898	<i>Accipiter nisus</i>			c	14	35	i		G	C	A	C	C

Специфични цели за A229 *Alcedo atthis* (земеродно рибарче)

1. Код и наименование на вида

A229 *Alcedo atthis* (земеродно рибарче)

2. Кратка характеристика на вида

Дължина на тялото 16-17 cm. Размах на крилата 24-26 cm. По размери малко по-едро от врабче, но с голяма глава, дълъг, остър клюн и къса опашка. Оперението ярко с метален блясък. Горната страна на главата зелена с напречни сини и синьозелени препаски. Гърбът и надопашката сини до лазурно сини със слаб метален блясък. Плещите тъмозелени, а надкрилията със светлосини петна. Маховите пера чернокафяви със сини вътрешни ветрила. Опашка тъмносиня. Отстрани на шията по едно белезникаво петно. Гърло бяло. Гърдите и коремът ръждиви до ръждивокафяви. Клюнът черен. Крака коралово червени. Женските с по-бледо оперение, матово, без метален блясък по гърба, кръста и надопашката. Основата на подклюнието светлочервено (Нанкинов и др., 1997).

Характер на пребиваване в страната

Постоянен. Постоянно и скитащо. През зимата напускат водоемите, които обитава през размножителния период, и се среща по не замръзващи части на реки, язовири, рибарници и топлици. Широко разпространен, но не многоброен по брегове, водоеми до около 1200 m надморска височина. И в най-благоприятните местообитания числеността е сравнително ниска (Нанкинов и др., 1997).

Характерно местообитание

Отвесни глинести, пясъчливи и чакълести брегове. Течащи води, стоящи пресни води, стоящи бракични води, тесни морски заливи, естуари. (Нанкинов и др., 1997; Янков отг. ред., 2007). Изследване по поречието на р. Дунав в Словакия (Tursoikova et al., 2016) установява гнездова плътност от 23-27 дв./ 55 km речен участък и разстояние между гнездата около 816 m. Следователно може да кажем, че на една двойка и трябва около 1-2 km речно течение. Друго изследване (Vilches et al., 2012) установява, че за гнезденето на земеродното рибарче е важно водата в речните течения да е богата на кислород и да не е дълбока, тъй като максималната дълбочина, на която се гмурка рибарчето е около 30 cm. Подходящи местообитания за гнездене на вида по Директива за местообитанията са – 2340, 3260, 3270, 1130 (Кавръкова, В. и др. 2009).

Хранене

Предимно с дребни риби (Нанкинов и др., 1997).

3. Разпространение, природозащитно състояние и тенденции в популацията на вида на национално ниво

С групово и линейно разпространение, свързано с речната мрежа (средните и долните течения) и с други водоеми в равнинните и хълмистите части на цялата страна. По-ясно групирано покрай р. Дунав, Черноморското крайбрежие, Източните Родопи и значителни части от Дунавската равнина, Тракийската низина, Софийското поле и др. Разпространението се колебае силно на места според динамиката на речните брегове (Янков, отг. ред., 2007).

Включен в Приложение 2 на ЗБР и Приложение 1 на Директивата за птиците. Според IUCN – LC (Least Concern), за територията на континентална Европа е уязвим - VU (Vulnerable). Включен в SPEC 3 - Изтощен. Не е включен в Червената книга на България.

Съгласно Докладването през 2019 г. (за периода 2005-2018 г.), **гнездящата (постоянна)** популация е от 900–3 600 двойки, като краткосрочната тенденция (2001-2018) на

популацията е оценена на намаляваща, а дългосрочната (1980 - 2018) е намаляваща. Посочени са следните заплахи и влияния: К04.

Видът се среща в 82 зони от мрежата Natura 2000 в България, като във всички тях е с оценка различна от оценка „D“ на популацията.

4. Състояние на ниво защитена зона

Съгласно стандартния формуляр за данни на зоната вида е **гнездящ (постоянен)** с популация, която се оценява на **15-17 двойки**, което представлява 0,5-1,6 % от националната популация (оценка „C“). Опазването на вида е отлично (оценка „A“), популацията не е изолирана в рамките на разширен ареал (оценка „C“). Общата оценка на стойността на зоната за съхранение на вида е „C“ – значима стойност.

5. Анализ на наличната информация

В периода 2000-2004 г. по поречието на Русенски Лом и неговите притоци са отчетени общо 16-20 гнездящи двойки от вида (Shurulinkov and Nikolov, 2005). В ОВМ „Ломовете“ вида е посочен с гнездова численост от 18 двойки (Унджиян и др., 2007). По време на теренните проучвания вида е отчетен два пъти през месец май 2022 г. Данните от БДЗП показват само едно отчитане на вида през юли 2021 г. Данните от eBird показват, че вида е отчетен в зоната с численост 1 инд. при рибарници Красен. Данните от ИАОС за 2020 г. показват, че видът е наблюдаван три пъти като 2 инд. през март и 1 инд. през юни.

Основните заплахи за земеродното рибарче в 33 Ломовете са спиране на функционирането и пресушаването на рибарниците в 33 и замърсяването на водите по Ломовете. Необходими са мерки по възстановяване на тези местообитания, за да се достигне целевата стойност за вида.

6. Специфични природозащитни цели за вида в зоната

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични за зоната цели
Популация: Размер на гнездовата популация	Брой двойки	най-малко 15 дв.	Целевата стойност е определена от СФ и други публикувани източници за гнездовата численост на вида. Предлагаме максималната численост да се промени на 20 дв. на база на проучването на Shurulinkov and Nikolov (2005). Необходими са конкретни мерки по възстановяване дейността на рибарниците на територията на 33, за да се достигне целевата стойност.	Подобряване на популацията на вида в зоната в размер от най-малко 15 гнездящи двойки.
Местообитание на вида: Площ на подходящите гнездови и хранителни местообитания на вида	ha	най-малко 334	Гнезди по отвесни глинести, пясъчливи и чакълести брегове на различни влажни зони включително реки. Определена на база на % участие на местообитание N06-вътрешни водни тела в зоната.	Подобряване на подходящите за гнездене и храненне местообитания на вида в размер на най-малко 334 ha.

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични за зоната цели
Местообитание на вида: характеристика на местообитанието за гнездене – дължина на речните брегове.	km, дължина на пясъчливите и глинести брегове осигуряващ и подходящи места за гнездене	най-малко 1-2 km речни брегове или крайбрежия за 1 дв.	В зоната вида гнезди по отвесни пясъчливи и/или глинести и льосови речни брегове. На една двойка са и необходими между 1 и 2 km речно течение.	Разчистване на храстова и дървесна растителност разположена пред подходящи пясъчливи или льосови брегове за осигуряване на места за гнездене.
Местообитание на вида: Екологично състояние на водните тела с местообитания на вида, по Междинна екологична и химична оценка на повърхностните водни тела в БДПР за периода 2019 - 2020 г. по отделни БЕК, физикохимични елементи за качество, специфични замърсители и приоритетни вещества по данни от мониторинг до месец март 2021 г.	5 степенна скала за екологично състояние, съгласно РДВ	По-висока или равна на 2 – Добро състояние	Екологично състояние	Подобряване на екологичното състояние на водните тела с подходящи хранителни местообитания на вида, до постигане на стойност по-висока или равна на 2 – Добро състояние.
			1-Отлично	
			2-Добро	
			3-Умерено	
			4-Лошо	
			5-Много лошо	
			Екологичното състояние на водите по реките Русенски Лом, Черни Лом, Бели Лом и Малки Лом е оценено на умерено (3).	

7. Необходимост от актуализация на Стандартния формуляр на защитената зона

Необходими са следните промени в СФ:

- По отношение на гнездящата популация предлагаме да се посочи максимална численост от 20 дв. на база на проучването на Shurulinkov and Nikolov (2005). Не е необходимо да се променя оценката на популацията в зоната, тъй като 20 дв. са 0,55% от националната гнездяща популация.

Species			Population in the site						Site assessment					
G	Code	Scientific Name	S	NP	T	Size		Unit	Cat.	D.qual.	A/B/C/D	A/B/C		
						Min	Max				Pop.	Con.	Iso.	Glo.
B	A229	<i>Alcedo atthis</i>			p	15	20	p		G	C	A	C	C

Специфични цели за A857 *Spatula clypeata* (клопач)

1. Код и наименование на вида

A857 *Spatula clypeata* (клопач)

2. Кратка характеристика на вида

Дължината на тялото: 42-52 cm, а размах на крилата: 70-84 cm (Cramp and Simmons eds., 1977; Svensson, 2013). Оперението е с изразен полов диморфизъм. При мъжките главата е тъмнозелена, гърдите – бели. Шията е доста къса. Страните на тялото и корема са ръждивокафяви, гърбът – черен. Предната част на крилата отгоре е светлосиня. Крилното огледало е зелено-бяло. Женската е със защитно светлосиво кафяво оперение. Клюнът е лопатовидно разширен и при двата пола. Видът е ловен обект.

Характер на пребиваване в страната

У нас клопачът е малочислен и нередовно гнездящ вид, а също така зимуващ и мигриращ. Местните двойки не остават да зимуват в гнездовищата. Случаите на доказано гнездене както в миналото така и в по-ново време са единични. Вероятно част от наблюдаваните през лятото индивиди не се размножават. През прелета е сравнително чест и локално многочислен вид. Пролетната миграция е от втората половина на март до средата на май. Есенната миграция е от началото на август до ноември. Във вътрешността на страната пролетната миграция е много по-добре изразена от есенната. През зимата е малоброен, остава да зимува в по-големи ята само в Бургаските езера.

Характерно местообитание

През гнездовия период обитава сладководни блата и езера, рибарници, малки обрасли с растителност язовири. По време на миграция и зимуване се среща в солени, бракични и сладководни стоящи водоеми от всякакъв характер, в плитководни участъци на р. Дунав, по-рядко и във вътрешните реки и в микроязовири. Предпочита по-плитките части на язовирите, около устията на реките. Подходящи местообитания са 3140, 3150 и 3270 според Директивата за хабитатите (Кавръкова и др., 2009).

Хранене

Храни се и с растителна и с животинска храна. Предпочита планктонни ракообразни, малки мекотели, насекоми и техните ларви, семена и растителни части. Обича ларви на ручейници, водни дървеници, водни кончета, двукрили насекоми, бръмбари, семена на водни растения, особено камъш и острица, потамогетон и др. По-рядко яде прешленести червеи, паяци, яйца и попови лъжички на жаби, малки рибки и вегетативни части на водни растения (Cramp and Simmons eds., 1977; Stastny, Hudec, 2016).

3. Разпространение, природозащитно състояние и тенденции в популацията на вида на национално ниво

Случаите на гнездене на вида след 1990 г. са предимно по р. Дунав – на о. Персин, ез. Сребърна, рибарници Хаджидимитрово и др., в Драгоманското блато, където сигурно гнездене е доказано през 2003 г., и потвърдено през 2005 г., в Атанасовското езеро, ез. Вая и м. Пода край Бургас (Нанкинов и др., 1997; Янков ред., 2007; Nikolov, 2004; Shurulinkov et al., 2007; Shurulinkov et al., 2019). Според Атласа на гнездящите птици в България у нас гнездят 12-25 двойки клопачи (Янков ред., 2007). Според Докладването по чл. 12 **гнездовата популация** на вида у нас е в рамките на **20-50 дв.**, без изразена тенденция. Много от гнездилищата на вида нямат постоянен характер и зависят силно от водните нива.

Клопачът **зимува** в цялата страна, но най-много в езерата по Южното Черноморско крайбрежие, където се събират стотици птици от този вид. Най-значителните зимни концентрации са в Атанасовското и Поморийското езеро, ез. Вая, м. Пода. Далеч по-малки ята, рядко надхвърлящи 10 екз., зимуват и във вътрешността на страната – главно в Южна България–язовирите Пясъчник, Розов кладенец, Ц. Церковски, Овчарица, както и в езерата по Северното Черноморие. Числеността на зимуващите у нас клопачи според Докладването по чл.12 е **700-3000 индивиди**. Тенденциите – както краткосрочна така и дългосрочна са на намаление.

По време на **миграция** клопачите достигат значително по-високи числености у нас, особено във вътрешността на страната, отколкото през зимата. Образуват се концентрации от стотици индивиди в плитководни пролетни разливи и в редица язовири и рибарници. Според Докладването по чл.12 понастоящем числеността на вида по време на миграция е в рамките на **2000 до 7000 индивида**.

Според Докладването по чл.12 от 2019 г. заплахи за зимуващата популация на клопача са екстракцията на петрол и природен газ и развитието на туризма и рекреацията в крайбрежните зони около водоемите. Добивът на петрол и газ у нас няма никакво значение, тъй като такъв на практика няма. Заплахите за вида през зимата са прекомерният отстрел, включително с незаконни средства и в защитени територии и, безпокойството от ловци, рибари и рибовъди, използването на пестициди и други химикали в селското стопанство, осушаването на влажни зони и паленето на масивите с висша водна растителност. Същите заплахи са валидни и за периодите на пролетна и есенна миграция на вида. За гнездовата популация при Докладването по чл.12 е посочена само една заплаха–промяна на предназначението на земите–превръщането им в земи за застрояване. Всъщност заплахи за вида са също осушаването на влажни зони, главно рибарници и малки язовири през гнездовия период, подпалването на масивите от тръстика и папур, незаконния отстрел, сечта на крайречна дървесна растителност, замърсяването на водите опасни химически вещества.

Видът се среща в 41 зони от мрежата Natura 2000 в България, като в 2 зони от тях оценката на вида е D.

4. Състояние на ниво защитена зона

Съгласно СФ на зоната, вида е **мигриращ** с популация, която се оценява на до 5 индивиди, което представлява 0,07 % от националната мигрираща популация (оценка „С“). Опазването на вида е добро (оценка „В“), популацията не е изолирана в рамките на разширен ареал (оценка „С“). Общата оценка на стойността на зоната за съхранение на вида е „С“ – значима стойност.

5. Анализ на наличната информация

В периода 2000-2004 г. по поречието на Русенски Лом и неговите притоци вида не е съобщен в групата на мигриращите видове (Shurulinkov and Nikolov, 2005). В ОВМ „Ломовете“ видът не е посочен (Унджиян и др., 2007). Данните от БДЗП и ИАОС за 2020 г. също не показват, че видът е отчетен в зоната. Данните от eBird показват, че не е отчетен в зоната. По време на теренните проучвания видът също не е отчетен.

Основните заплахи за клопача в 33 Ломовете са спиране на функционирането и пресушаването на рибарниците в 33 и замърсяването на водите по Ломовете. От посочените в Докладването от 2019 г. заплахи и влияния за гнездящата и мигрираща популация, валидни за зоната са евентуално замърсяването на влажните зони.

6. Специфични природозащитни цели за вида в зоната

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични за зоната цели						
Популация: Размер на мигриращата популация	Брой индивиди	Най-малко 1	Според СФ, видът не присъства редовно в ЗЗ. Заложена е целева стойност от 1 инд. като най-малката възможна > 0. През последните години липсват регистрации на вида в ЗЗ, което е в резултата на преустановяване работата на рибовъдните стопанства по Ломовете. Необходими са дейности по възстановяване функционирането на рибарниците, за да се изпълни целевата стойност	Подобряване на популацията на вида в зоната в размер от най-малко 1 инд.						
Местообитание на вида: Площ на подходящите хранителни местообитания на вида	ha	най-малко 334	По време на миграция и зимуване се среща в солени, бракични и сладководни стоящи водоеми от всякакъв характер. Площта е изчислена на база данните от СФ като % на местообитание N06-вътрешни водни тела.	Подобряване на площта на подходящите хранителни местообитания на вида в размер най-малко 334 ha.						
Местообитание на вида: Екологично състояние на водните тела с местообитания на вида, по Междинна екологична и химична оценка на повърхностните водни тела в БДДР за периода 2019 - 2020 г. по отделни БЕК, физикохимични елементи за качество, специфични замърсители и приоритетни вещества по данни от мониторинг до месец март 2021 г.	5 степенна скала	2-Добро или 1-Отлично	<table border="1"> <thead> <tr> <th>Екологично състояние</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>1-Отлично - High</td> </tr> <tr> <td>2-Добро - Good</td> </tr> <tr> <td>3-Умерено - Moderate</td> </tr> <tr> <td>4-Лошо - Poor</td> </tr> <tr> <td>5-Много лошо - Bad</td> </tr> </tbody> </table> <p>Екологичното състояние на водите по реките Русенски Лом, Черни Лом, Бели Лом и Малки Лом е оценено на умерено (3).</p>	Екологично състояние	1-Отлично - High	2-Добро - Good	3-Умерено - Moderate	4-Лошо - Poor	5-Много лошо - Bad	Подобряване на екологичното състояние на водните тела с подходящи местообитания на вида, на стойности 2-Добро или 1-Отлично състояние
Екологично състояние										
1-Отлично - High										
2-Добро - Good										
3-Умерено - Moderate										
4-Лошо - Poor										
5-Много лошо - Bad										

7. Необходимост от актуализация на Стандартния формуляр на защитената зона

Към момента не може да бъде предложена актуализация в СФ.

Специфични цели за A052 *Anas crecca* (зимно бърне)

1. Код и наименование на вида

A052 *Anas crecca* (зимно бърне)

2. Кратка характеристика на вида

Дължината на тялото 34-38 cm, а размахът на крилата е 53-64 cm (Cramp and Simmons eds., 1977; Svensson, 2013). Оперението е с изразен полов диморфизъм. При мъжките главата е ръждивокафява със зелена ивица отстрани. Маховите пера и гърбът са светлосиви, коремът-бял. Гърдите са светли с тъмнокафяви петънца. Подопашнето е жълтеникаво. Крилото огледало е зелено. Женската е със защитно ръждивокафяво оперение. Гласовит, често издава характерен позив, който представлява късо подсвиркване. Видът е ловен обект.

Характер на пребиваване в страната

У нас зимното бърне е зимуващ и мигриращ вид. Отделни двойки остават и през гнездовия период и вероятно гнездят у нас, но през последните две десетилетия няма наблюдения доказващи със сигурност гнездене. През зимата е многочислен вид. Големи ята долитат от северните части на Европа като зимуват по р. Дунав, по Черноморските езера и блата, в големи и малки вътрешни водоеми, а значителна част /особено при по-студено време/ и във вътрешните реки. Пролетната миграция е от средата на февруари до края на април. Есенната миграция е от края на август до ноември. Обикновено мигрира и зимува на големи ята. Ятата често са смесени с други видове патици–най-често зеленоглавки и фишове.

Характерно местообитание

По време на миграция и зимуване се среща в солени, бракични и сладководни стоящи водоеми от всякакъв характер, в средни течения на реки, в плитководни участъци на р. Дунав /пясъчни коси, устия на реки/. Предпочита по-плитки водоеми или по-плитките части на язовирите, като много често се храни в тинята. През гнездовия период обитава сладководни и полусолени блата и езера. Подходящи гнездови местообитания са 3140, 3150 и 3270 според Директивата за хабитатите (Кавръкова и др., 2009).

Хранене

Храни се както с растителна храна – главно семена, така и с животинска. Животинският компонент на храната преобладава през лятото. От водната растителност предпочита семена на водни растения, а по-рядко яде и самите водорасли. Яде също миди, ларви на двукрили – например хириномиди, водни бръмбари и дървеници, ракообразни и прешленести червеи (Cramp and Simmons eds., 1977).

3. Разпространение, природозащитно състояние и тенденции в популацията на вида на национално ниво

Случаите на гнездене на вида в по-далечно минало са били главно на Атанасовското езеро край Бургас, покрай р. Дунав, в Драгоманското блато и бившето Стралджанско блато (Нанкинов и др., 1997; Michev et al., 2004; Янков ред., 2007). В последните 20 години двойки или малки групички от възрастни птици са наблюдавани през лятото също в крайдунавските влажни зони, на места в Дунавската равнина, в Драгоманското блато (Янков ред., 2007; Shurulinkov et al., 2007; Shurulinkov, Tsonev, 2009; Shurulinkov et al., 2013; Shurulinkov et al., 2019). При Докладването по чл.12 е съобщена численост на гнездовата популация у нас от 10-25 дв., с флукуации, макар реално да няма доказано гнездене напоследък.

Зимното бърне **зимува** в цялата страна, във всякакъв тип водоеми. Най-значителните зимни концентрации са в крайморските езера и големите вътрешни язовири в Южна България /Пясъчник, Копринка, Батак и др./. В тези водоеми зимуващите концентрации често надхвърлят 1000-1500 екз. Числеността на зимуващите у нас зимни бърнета според Докладването по чл.12 е **1500-7300 индивиди**. Тази цифра е в известна степен занижена поради недоброто отчитане на реките при средно-зимните преброявания, а там често зимуват немалко зимни бърнета. Тенденциите – както краткосрочна така и дългосрочна са неизвестни, отбелязани „с флукуации“.

По време на **миграция** зимните бърнета са също така многочислени. Образуват концентрации от стотици индивиди дори в микроязовири. Според Докладването по чл.12 понастоящем миграционната численост на вида е в рамките на **3000 до 10000 индивида**. Тази численост е занижена. За да се оцени по-правилно миграционната численост на вида са необходими синхронни преброявания в основните места за концентрация през месеците на миграция.

При Докладването по чл.12 като заплахи за гнездовата популация на зимното бърне е посочена модификацията на хидрологичния режим на водоемите. Тук може да се включи строителството на малки ВЕЦ по реките, корекциите, дигирането, изправянето на речните корита. За вида през зимата са посочени като заплахи екстракцията на петрол и природен газ, замърсяването на водите и промяната на предназначението на земите. Добивът на петрол и газ у нас няма никакво значение, тъй като такъв на практика няма. Заплахите за вида през зимата са прекомерният отстрел, включително с незаконни средства, в защитени територии и в забранени периоди за лов, безпокойството през прелета и зимата от ловци, рибари, туристи и рибовъди, използването на пестициди и други химикали в селското стопанство, осушаването на влажни зони и паленето на масивите с висша водна растителност.

Видът се среща в 57 зони от мрежата Natura 2000 в България, като в 3 зони от тях оценката на вида е D.

4. Състояние на ниво защитена зона

Съгласно СФ на зоната, вида е **мигриращ** с популация, която се оценява на до 1 индивид, което представлява 0,01 % от националната мигрираща популация (оценка „С“). Опазването на вида е добро (оценка „В“), популацията не е изолирана в рамките на разширен ареал (оценка „С“). Общата оценка на стойността на зоната за съхранение на вида е „С“ – значима стойност.

5. Анализ на наличната информация

В периода 2000-2004 г. по поречието на Русенски Лом и неговите притоци вида не съобщен в групата на мигриращите видове (Shurulinkov and Nikolov, 2005). В ОВМ „Ломовете“ вида не е посочен (Унджийан и др., 2007). Данните от eBird показват, че видът е отчетен с 6 инд. (еднократно) при с. Басарбово в зоната на 09.09.2017 г. (Daniel Mitev). По време на теренните проучвания видът също не е отчетен. Данните от мониторинга на ИАОС 2020 г. и тези на БДЗП не съобщават вида в зоната.

Основните заплахи за зимното бърне в 33 Ломовете са спиране на функционирането и пресушаването на рибарниците в 33 и замърсяването на водите по Ломовете. От посочените в Докладването от 2019 г. заплахи и влияния за гнездящата и мигрираща популация, валидни за зоната са евентуално замърсяването на влажните зони.

6. Специфични природозащитни цели за вида в зоната

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични за зоната цели
Популация: Размер на мигриращата популация	Брой индивиди	Най-малко 1 инд.	Според СФ, видът не присъства редовно в ЗЗ. Заложена е целева стойност от 1 инд. като най-малката възможна > 0. През последните години видът е регистриран през 2017 г. (6 инд.), което е в резултата на преустановяване работата на рибовъдните стопанства по Ломовете. Необходими са дейности по възстановяване функционирането на рибарниците, за да се изпълни целевата стойност	Подобряване на популацията на вида в зоната в размер от най-малко 1 инд.
Местообитание на вида: Площ на подходящите хранителни местообитания на вида	ha	най-малко 334	По време на миграция и зимуване се среща в солени, бракични и сладководни стоящи водоеми от всякакъв характер. Площта е изчислена на база данните от СФ като % на местообитание N06-вътрешни водни тела.	Подобряване на площта на подходящите хранителни местообитания на вида в размер най-малко 334 ha.
Местообитание на вида: Екологично състояние на водните тела с местообитания на вида, по Междинна екологична и химична оценка на повърхностните водни тела в БДДР за периода 2019 - 2020 г. по отделни БЕК, физикохимични елементи за качество, специфични замърсители и приоритетни вещества по данни от мониторинг до месец март 2021 г.	5 степенна скала	2-Добро или 1-Отлично	Екологично състояние	Подобряване на екологичното състояние на водните тела с подходящи местообитания на вида, на стойности 2-Добро или 1-Отлично състояние
			1-Отлично - High	
			2-Добро - Good	
			3-Умерено - Moderate	
			4-Лошо - Poor	
			5-Много лошо - Bad	
			Екологичното състояние на водите по реките Русенски Лом, Черни Лом, Бели Лом и Малки Лом е оценено на умерено (3).	

7. Необходимост от актуализация на Стандартния формуляр на защитената зона

Предлагаме следните промени в СФ:

- По отношение на мигриращата популация предлагаме да се промени максималната численост на до 6 инд. на база на данните, че вида е наблюдаван в зоната по време на миграция при с. Басарбово (данни от eBird). Не е необходимо да се променя оценката на популацията в зоната, тъй като до 6 инд. са 0,08% от националната мигрираща популация.

Species						Population in the site					Site assessment			
G	Code	Scientific Name	S	NP	T	Size		Unit	Cat.	D.qual.	A/B/C/D	A/B/C		
						Min	Max				Pop.	Con.	Iso.	Glo.
B	A052	<i>Anas crecca</i>			c		6	i		G	C	B	C	C

Специфични цели за A053 *Anas platyrhynchos* (зеленоглава патица)

1. Код и наименование на вида

A053 *Anas platyrhynchos* (зеленоглава патица)

2. Кратка характеристика на вида

Дължината на тялото: 50-65 cm, размах на крилата: 81-98 cm. (Cramp and Simmons, 1977; Svensson, 2013). Налице е ясен полов диморфизъм. При мъжкия оперението е сиво, с черен гръб, тъмзелена глава и тъмнокафяви гърди. Крилото огледало е синьо-виолетово с чернобели кантове. Клюнът е жълт, краката оранжеви. Женската е със защитно кафеникаво оперение. Ловен обект.

Характер на пребиваване в страната

Зеленоглавата патица у нас е гнездящ, постоянен вид, а също преминаващ по време на миграция и зимуващ. След гнездовия период местните птици формират големи ята и се концентрират на недостъпни места за линеене. През есента и зимата големи, хилядни ята от този вид, често смесени с други видове патици, долитат от по-северни популации. Пролетната миграция е от началото на февруари до края на април. Есенната миграция е от началото на септември до ноември. През зимата въпреки замръзването на водоемите голяма част от зеленоглавите патици остават у нас и прекарват тук до пролетта.

Характерно местообитание

Зеленоглавата патица е много пластичен вид по отношение на гнездовото си местообитание. Гнезди в и около всякакъв тип водоеми, често и доста далеч от тях –на няколко метра. Най-често гнезди сред водната растителност (тръстика, папур, камъш) в и по периферията на блата, езера, реки, обрасли с водна растителност язовири и рибарници. Често гнезди и в наводнени върбалаци и равнинни дъбови, ясенови или брястови гори покрай реките. Обича и стари речни корита обрасли с тръстика или папур. Среща се дори около напоителни канали. По време на миграция и зимуване се среща във всякакви типове влажни зони, но главно в сладководни езера, блата, мочурища, всякакви по размер язовири, реки, в бракични и солени езера. Подходящи гнездови местообитания за вида са 91F0, 91E0, 92A0, 3140, 3150, 3260 и 3270 според Директивата за хабитатите (Кавръкова и др., 2009).

Хранене

Зеленоглавата патица има твърде широк хранителен спектър включващ голямо разнообразие от растителни и животински храни. Семена и зелени части на околводни и

сухоземни растения яде главно в есенно-зимния период и ранна пролет. Яде и различни видове висши водни растения. Понякога се храни и в житните и други /рапица, ориз/ посеви, особено нощем. Животински храни яде повече през пролетта и лятото. Животинската храна включва двукрили /главно хириномиди/ и техните ларви, едnodневки, ракообразни, бръмбари, водни кончета, ручейници, правокрили, миди (Cramp and Simmons eds., 1977).

3. Разпространение, природозащитно състояние и тенденции в популацията на вида на национално ниво

Гнезди в цялата страна, докъм 1500 m н. в. Като гнездящ вид е многочислен и повсеместно разпространен из влажните зони (Янков ред., 2007). В крайдунавските влажни зони за периода 2006 – 2014 г. числеността е определена на около 84-148 двойки, като това не включва гнездящите двойки в крайречните гори и в затоните по островите (Shurulinkov et al., 2019). Посочена е положителна тенденция в числеността. Според Докладването по чл.12 от 2019 г. **гнездовата** популация в страната се оценява на **2500-4500 двойки** без ясно изразена тенденция и със стабилна численост и разпространение.

Зеленоглавата патица **зимува** в цялата страна. Зимните концентрации често надхвърлят 2000-3000 инд. във водоеми като Атанасовското езеро, Шабленското езеро, ез. Дуранкулак, яз. Жребчево, яз. Огоста, яз. Горни Дъбник, ез. Сребърна, яз. Овчарица, яз. Розов кладенец и др. Числеността на зимуващите у нас зеленоглави патици според Докладването по чл. 12 е между **30 000 и 80 000 индивидите**. Няма ясна тенденция, числеността е стабилна, а в дългосрочен план - флукутираща.

По време на **миграция** зеленоглавите патици преминават над цялата страна, като най-висока численост имат по Черноморието и по р. Дунав. Според Докладването по чл. 12 понастоящем миграционната численост на вида е в рамките на **5000 – 10 000 индивиди**. Тази численост е твърде занижена, особено на фона на зимната численост, която нерядко не е максималната сезонна численост за страната. Специални проучвания по този въпроса за броя на мигриращите зеленоглави патици у нас не са провеждани.

При Докладването по чл.12 не са посочени заплахи за вида по време на гнездовия период. Всъщност за вида отрицателно действащи фактори са отводняването на влажни зони, черпенето на водни ресурси за напояване, речните корекции и дигирането на реките, резките промени в нивото на язовири, вътрешни реки и р. Дунав в резултат на работата на хидротехнически съоръжения, безпокойството в местата за гнездене и браконьерския отстрел. Хабитатите на вида са застрашени и от палене на пожари. Крайречните гори са подложени на поголовна сеч.

Според Докладването по чл.12 от 2019 г. единствените посочени заплахи за вида по време на миграция и зимуване са екстракцията на нефт и газ и промяната предназначението на земите. Първата от тези заплахи не съществува на наша територия. Втората е свързана със загубата на разливи, рибарници и някои земи на Черноморието като хабитати на вида. Освен това следва да се отбележат прекомерният отстрел, браконьерството, безпокойството в местата за хранене и почивка от страна на ловците, тежките зимни условия.

Видът се среща в 82 зони от мрежата Natura 2000 в България, като в 9 зони от тях оценката на вида е D.

4. Състояние на ниво защитена зона

Съгласно СФ на зоната, видът е **гнездящ** с популация, която се оценява на 4 двойки, което представлява 0,08-0,2 % от националната гнездяща популация (оценка „С“). Опазването на вида е добро (оценка „В“), популацията не е изолирана в рамките на разширен ареал

(оценка „С“). Общата оценка на стойността на зоната за съхранение на вида е „С“ – значима стойност.

5. Анализ на наличната информация

Гнездяща популация

В периода 2000-2004 г. по поречието на Русенски Лом и неговите притоци са отчетени общо 18-26 гнездящи двойки от вида (Shurulinkov and Nikolov, 2005). В ОВМ „Ломовете“ видът не е посочен (Унджиян и др., 2007). По време на теренните проучвания той е отчетен по време на гнездовия период през месец април и май с численост 9 инд. Данните предоставени от БДЗП дават информация за 7 двойки и 11 инд. наблюдавани през размножителния период (април-юли). Данните от eBird показват, че видът е отчетен в зоната по време на гнездовия период с численост до 6 инд. в поне 6 локации. Данните от ИАОС за мониторинга на вида в зоната показват, че видът е наблюдаван през май-юни с численост 40 дв.

Мигрираща популация

През месец март 2022 г. са отчетени 28 инд. Предлагаме видът да бъде включен в СФ на зоната и като мигриращ на базата на данните от теренните проучвания през 2022 г. Данните от ИАОС за мониторинга в зоната показват, че през март са отчетени общо 9 инд., а през април 1 инд.

Основните заплахи за зеленоглавата патица в 33 Ломовете са спиране на функционирането и пресушаването на рибарниците в 33 и замърсяването на водите по Ломовете. От посочените в Докладването от 2019 г. заплахи и влияния за гнездящата и мигрираща популация, валидни за зоната са евентуално замърсяването на влажните зони.

6. Специфични природозащитни цели за вида в зоната

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични за зоната цели
Популация: Размер на гнездящата популация	Брой двойки	Най-малко 18 дв.	Определена на база проучването на Shurulinkov & Nikolov, (2005). Предлагаме максималната численост на вида да се промени на 40 дв. на база на данните от мониторинга на вида в зоната през 2020 г. от ИАОС. Минималната стойност предлагаме да е 6 двойки на база на данните, че вида е отчетен в поне 6 локации в зоната (eBird).	Поддържане на популацията на вида в зоната в размер от най-малко 18 гнездящи двойки чрез поддържане на местообитанията.
Популация: Размер на мигриращата популация	Брой индивиди	най-малко 2 инд.	Целевата стойност е определена на база на теренните проучвания в зоната. Предлагаме мигриращата численост да е 2-28 инд.	Поддържане на броя на мигриращите индивиди в зоната в размер от най-малко 2 инд. чрез поддържане на местообитанията за търсене на храна.

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични за зоната цели												
Местообитание на вида: Площ на подходящите гнездови и хранителни местообитания на вида	ha	най-малко 334	Най-често гнезди в сред водната растителност (тръстика, папур, камъш) в и по периферията на блата, езера, реки, обрасли с водна растителност язовири и рибарници. Обича и стари речни корита обрасли с тръстика или папур. Площта е определена на база на % участие на местообитание N06 – вътрешни водни тела в зоната.	Подобряване на площта на подходящите гнездови местообитания на вида в защитената зона, в размер на най-малко 334 ha.												
Местообитание на вида: Екологично състояние на водните тела с местообитания на вида, по Междинна екологична и химична оценка на повърхностните водни тела в БДДР за периода 2019 - 2020 г. по отделни БЕК, физикохимични елементи за качество, специфични замърсители и приоритетни вещества по данни от мониторинг до месец март 2021 г.	5 степенна скала	2-Добро или 1-Отлично	<table border="1"> <thead> <tr> <th colspan="2">Екологично състояние</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>1-Отлично - High</td> <td></td> </tr> <tr> <td>2-Добро - Good</td> <td></td> </tr> <tr> <td>3-Умерено - Moderate</td> <td></td> </tr> <tr> <td>4-Лошо - Poor</td> <td></td> </tr> <tr> <td>5-Много лошо - Bad</td> <td></td> </tr> </tbody> </table> <p>Екологичното състояние на водите по реките Русенски Лом, Черни Лом, Бели Лом и Малки Лом е оценено на умерено (3).</p>	Екологично състояние		1-Отлично - High		2-Добро - Good		3-Умерено - Moderate		4-Лошо - Poor		5-Много лошо - Bad		Подобряване на екологичното състояние на водните тела с подходящи местообитания на вида, на стойности 2-Добро или 1-Отлично състояние
Екологично състояние																
1-Отлично - High																
2-Добро - Good																
3-Умерено - Moderate																
4-Лошо - Poor																
5-Много лошо - Bad																

7. Необходимост от актуализация на Стандартния формуляр на защитената зона

Предлагаме следните промени в СФ:

- По отношение на гнездящата популация предлагаме да се промени числеността на 18-40 дв. поради факта, че минималната численост на дв. е оценена на 18 от Shurulinkov & Nikolov, (2005) и на база на данните от мониторинга на вида в зоната през 2020 г. от ИАОС. Не е необходимо да се променя оценката на популацията в зоната, тъй като 18-40 дв. са 0,7-0,89 % от националната гнездяща популация.
- Предлагаме видът да бъде включен в СФ и като мигриращ вид с численост 2-28 инд. на база на данните получени при теренните проучвания през 2022 г.

Species			Population in the site							Site assessment				
G	Code	Scientific Name	S	NP	T	Size		Unit	Cat.	D.qual.	A/B/C/D			
						Min	Max				Pop.	Con.	Iso.	Glo.
B	A053	<i>Anas platyrhynchos</i>			c	2	28	i		G	C	B	C	C
B	A053	<i>Anas platyrhynchos</i>			r	18	40			G	C	B	C	C

Специфични цели за A255 *Anthus campestris* (полска бърбрия)

1. Код и наименование на вида

A255 *Anthus campestris* (полска бърбрия)

2. Кратка характеристика на вида

Дължина на тялото ни птици 15-18 cm. Без полов диморфизъм в оперението, но в рамките на двойката женската обикновено е видимо по-напетнена в средната част на гушата. Горната страна и страните на врата пясъчножълто-кафяви с по-тъмни, едва видими осевни чертички в областта на челото, темето и гърба. Маховите и раменните пера сиво-кафяви с охрови до светложълти краища и ръбове. Ръчните покривки, големите надкрилия и крилцето матовочерни с жълтеникави краища и ръбове; средните надкрилия черни, с около 3 mm широка жълто-кафява или жълта ивица на върха; малките пясъчножълти. Подкрилията кремавожълти до кремавобели. Широка бледожълта до белезникава надочна ивица, започваща от страни на челото и зъвършваща в горната част на врата. В долната си страна, в областта на юздичката, подчертана от матовочерна добре видима черта, започваща от основата на клюна. Ясен светложълт околоочен пръстен. Ушните покривки светло пясънокафяви, по-тъмни в задната си половина. Тясна, добре видима мустачна ивица, започваща от ъгъла на устата и достигаща понякога само до под окото, а в други случаи продължаваща назад към долния край на ухото до страните на шията. Бузите и гърлото светлоохрови до бледожълти или белезникави. Тясна подбрадна ивица по страните на гушата. Последната както и страните на гърдите и тялото охрови. Останалата долно страна светло кремавожълта до кремавобяла (Иванов, 2011)

Характер на пребиваване в страната

Гнездящ и мигриращ за страната. Есенната миграция е основно през септември – октомври, а пролетната през април – май (Иванов, 2011).

Характерно местообитание

Сухи, горещи, открити терени и пасища с рядка тревиста растителност и често пясъчлива почва, обширни пясъчни дюни с тувеста растителност край морето (Иванов, 2011). Степни и сухолюбиви степни съобщества по варовити терени, пустеещи земи (Янков, отг. ред., 2007).

Подходящи местообитания за гнездене на вида са –(Кавръкова, В. и др. 2009).

Хранене

Главно насекоми, през есента и семена.

3. Разпространение, природозащитно състояние и тенденции в популацията на вида на национално ниво

С петнисто и разпръснато разпространение в равнини, хълмисти и нископланински райони в цялата страна, по-плътно в най-източната и част (Янков, П. (отг. ред.). 2007). Най-често не особено многочислена; в някои райони дори рядка. В степни местообитания с храсти 1,16 дв./10 ha. В открити степи - 0,4 -1,7 дв./10 ha; в археологическия резерват „Калиакра" - 0,38 дв./10 ha. В района на Шабленско езеро средно 0,8 дв./10 ha. Открити райони на Шуменското плато - 1дв./10 ha (Иванов, 2011).

Природозащитен статус в България – включен в приложение 2 и 3 на ЗБР. Според IUCN – слабо засегнат LC (Least Concern) за територията на континентална Европа и ЕС (BirdLife International, 2021). Включен в SPEC3 за България (BirdLife International, 2017).

Включен в Приложения I на Директивата за птиците и в Приложение II на Бернската конвенция (BirdLife International, 2015).

Съгласно Докладването през 2019 г. (за периода 2013 - 2018 г.), **гнездящата** популация е от 4000 – 13000 двойки, като краткосрочната тенденция (2001-2018) на популацията е оценена на стабилна. Дългосрочната тенденция (1980 - 2018) на популацията е оценена на стабилна. За гнездящата популация са посочени следните заплахи и влияния: А02, А04, А07, С03.

Мигриращата популация не е оценена при Докладването по чл. 12 от 2019 г.

Видът се среща в 65зони от мрежата Natura 2000 в България, като във всички тях е с оценка различна от оценка „D“ на популацията..

4. Състояние на ниво защитена зона

Съгласно СФ на зоната, видът е гнездящ и мигриращ. Гнездовата популация се оценява на 26 – 28 двойки, което представлява 0,2 - 0,7 % от националната популация (оценка „С“). Опазването на вида е отлично (оценка „А“), популацията не е изолирана в рамките на разширен ареал (оценка „С“). Общата оценка на стойността на зоната за съхранение на вида е „В“ – добра стойност.

Съгласно СФ на зоната, видът е мигриращ, с размера на популацията до 45 инд. (оценка „С“). Опазването на вида е добро (оценка „В“), популацията не е изолирана в рамките на разширен ареал (оценка „С“). Общата оценка на стойността на зоната за съхранение на вида е „В“ – добра стойност.

5. Анализ на наличната информация

Гнездова популация

В ОВМ „Ломовете“ видът е посочен като гнездящ с численост 15 двойки (Унджиян и др., 2007). По литературни данни в периода 2000 – 2004 г. полската бърбрица е рядък вид и гнездене не е потвърдено (Shurulinkov & Nikolov, 2005). В миналото се съобщава за потвърдено гнездене, но по лично съобщение (Профиров и Унджиян, 1985). По време на теренните проучвания през 2022 г. полската бърбрица не е сред установените видове. Единствената по-скорошна информация е от SmartBirds, през 2021 г. са установени 1 инд. в подходящ гнездови хабитат и 1 пеещ мъжки (Данни БДЗП). По данни от eBird, през размножителния сезон птици от вида са наблюдавани в района на с. Басарбово и с. Нисово (Strahil Peev, Irina Ivanova). Има вероятност числеността в СФ да е завишена, но трябва потвърждение от целенасочено проучване върху вида.

Мигрираща популация

Единствената информация по отношение на числеността на полската бърбрица по време на миграция е от СФ. По време на теренните проучвания през 2022 г. полската бърбрица не е сред установените видове. Необходими са целенасочени проучвания чрез стандартизирано опръстеняване в района на 33 „Ломовете“, за да може да се направи реалистична оценка на тази численост.

Констатирани заплахи за полската бърбрица в 33 са загубата на местообитание в резултат на изоставянето на пасищата и ливадите и обрастването на тревните местообитания с храсти и дървета. Посочените заплахи в Докладването по чл. 12 от 2019 г., които са валидни и за 33 „Ломовете“ – А02 Преминаване от един вид земеделско ползване към друг вид земеделско ползване (с изключение на отводняване и изгаряне); А04 Изменения на терена и повърхността на земеделските площи; А07 Изоставяне на традиционното стопанисване/ползване на други земеделски или агро-горски системи (всички с изключение на тревни местообитания);

6. Специфични природозащитни цели за вида в зоната

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични за зоната цели
Популация: Размер на гнездящата популация	Брой двойки	Най-малко 26 дв.	Целевата стойност е определена на база СФ. Необходимо е да се извърши целенасочено проучване за числеността на гнездовата популация в зоната.	Поддържане на популацията на вида в зоната в размер от най-малко 26 гнездящи двойки чрез поддържане на подходящите местообитания.
Популация: Размер на мигриращата популация	Брой индивиди	Най-малко 22	Определена на база средната от СФ, тъй като не е посочена минимална стойност.	Поддържане на популация от най-малко 22 инд.
Местообитание на вида: площ на подходящите местообитания за гнездене и търсене на храна	ha	най-малко 3680	Изчислена въз основа на процентното участие на откритите местообитания N09 - Сухи ливади, степи. Площта на гнездовото и хранителното местообитание до голяма степен се припокриват.	Поддържане на подходящите местообитания от 3680 ha, чрез изпасване, окосяване и др.
Местообитание на вида: Качество на подходящите местообитания на вида в защитената зона	% екстензивно управлявани пасища и ливади, като част от хранителното местообитание на вида % на площи без растителност	100% от пасищата и ливадите, част от хранителното местообитание на вида се управляват екстензивно Най-малко 5%	Видът предпочита да се храни в отворени местообитания - пасища, ливади, местообитания с редки храсти. За да се поддържат тревните местообитания (ливади и пасища) във вид подходящ за търсене на храна от вида е необходима паша на домашни животни (0,3-1 ЖЕ/ha), с по-малко използване на торове и други. Наличието на площи без растителност (между 5 и 20%) е много важно за ловуването, за да се осигурят места за търсене на храна (видът се храни чрез събиране на насекоми от земята).	Подобряване на състоянието на хранителното местообитание на вида до постигане на 100% екстензивно управление на пасища и ливади, част от хранителното местообитание на вида.

7. Необходимост от актуализация на Стандартния формуляр на защитената зона

Липсва актуална информация, по която да се предложат промени в СФ за вида.

Специфични цели за A028 *Ardea cinerea* (сива чапла)

1. Код и наименование на вида

A028 *Ardea cinerea* (сива чапла)

2. Кратка характеристика на вида

Дължина на тялото: 84 – 102 cm. Размах на крилата: 155 – 175 cm. Най-разпространената и едра чапла в България. Има възрастов диморфизъм и малки сезонни различия. Гърбът и крилата са сиви. Шията отпред и гърдите са с черни надлъжни ивици. Възрастните през размножителния период отгоре са сиви с черни плещи и украсяващи пера на главата, които впоследствие изчезват. Отдолу са белезникави, главата и шията са бели с черни ивици зад очите и по предната част на шията. При младите горната част на главата и шията отстрани са сиви.

Характер на пребиваване в страната

Сивата чапла е гнездящо-прелетен, преминаващ, постоянен и зимуващ вид в България. Пролетната миграция е от края на февруари до средата на април, а есенната – от края на юли до ноември (Симеонов и др., 1990). Мигрира на юг при тежки зими и замръзване на водоемите. В България зимуват птици от Северна Европа.

Характерно местообитание

Сивата чапла обитава блата и езера с обширни тръстикови масиви; равнинни и заливни гори; долни и средни течения на по-големи реки с изобилна растителност и богати на риба. По време на миграция и през зимата се среща и в язовири, микроязовири, рибарници, оризища, напоителни канали и др. Размножителният период е от началото на март до края на юли. Гнезди в самостоятелни и смесени колонии. По Дунавското крайбрежие колониите са разположени в гори от бяла топола, бяла върба, и по-рядко хибридна топола и летен дъб (Симеонов и др., 1990). Гнездата са големи, често на върха на дървото. Снася 4 – 5 яйца, като има едно поколение годишно. Предпочитаните местообитания са 1130, 1150, 1160, 3130, 3150, 91D0, 91E0 и 91F0 според Директивата за хабитатите (Кавръкова и др., 2009).

Хранене

Храни се с риба, земноводни, влечуги, гризачи и др. По време на проучване, проведено в Софийското поле, в 5 стомаха са установени: *Arvicola terrestris*, *Microtus arvalis*, *Lacerta viridis*, *Lacerta sp.*, *Natrix natrix*, *Natrix tessellata*, *Rana ridibunda*, *Cyprinus carpio*, *Tinca tinca*, *Carassius auratus*, *Carassius sp.*, *Gobio gobio*, *Cobites taenia*, *Leuciscus cephalus*, *Libellula sp.*, *Gryllotalpa gryllotalpa*, *Neucoris sp.*, *Notonecta glauca*, *Dytiscus sp.*, Hydrophilidae, Curculionidae, *Donacia sp.* (Симеонов и др., 1990).

3. Разпространение, природозащитно състояние и тенденции в популацията на вида на национално ниво

Гнезди в самостоятелни или смесени колонии разпръснато из цялата страна, главно по Дунавското и Черноморското крайбрежие и долините на повечето по-големи реки в равнините (Дунавска равнина, Тракийска низина) и ниските части на планините (най-вече в Предбалкана) (Янков отг. ред., 2007).

Природозащитният статус на сивата чапла според IUCN (2019) е LC (Least Concern). Включен в Червената книга на Р България (Големански ред., 2015) в категория „Уязвим“ (VU). Включен в Приложение 3 на ЗБР.

Съгласно Докладването от 2019 г. (за периода 2013 – 2018 г.) националната гнездяща популация на вида се оценява на 800 – 1200 двойки. Краткосрочната тенденция на

популацията (за периода 2000 – 2018 г.) е стабилна, а дългосрочната (за периода 1980 – 2018 г.) – нарастваща. Краткосрочната тенденция на гнездящата популацията в рамките на Натура 2000 е стабилна.

Мигриращата национална популация (за периода 2001 – 2018 г.) е оценена на 110 – 330 индивида.

Зимуващата национална популация (за периода 2013 – 2018 г.) е оценена на 1000 – 2000 индивида. Краткосрочната тенденция на популацията (за периода 2007 – 2018 г.) е стабилна, а дългосрочната (за периода 1980 – 2018 г.) – също стабилна.

За гнездящата, мигриращата и зимуващата популация са посочени следните заплахи и влияния: M07, K01, J03, F01, J02, K04, B06 и D02.

Видът се среща в 75 зони от мрежата Натура 2000 в България, като в 2 зони от тях оценката на вида е D.

4. Състояние на ниво защитена зона

Съгласно СФ на зоната, вида е **мигриращ и летуващ (хранещ се)**. Мигриращата популация се оценява на 7-10 индивида, което представлява 3-6,4 % от националната мигрираща популация (оценка „С“). Опазването на вида е добро (оценка „В“), популацията не е изолирана в рамките на разширен ареал (оценка „С“). Общата оценка на стойността на зоната за съхранение на вида е „С“ – значима стойност.

Летуващата/хранещата се популация в зоната е оценена на 5-10 индивида. Няма национална оценка на този тип популация, за това не може да се изчисли процент. Оценката на популацията в зоната е „С“. Опазването на вида е добро (оценка „В“), популацията не е изолирана в рамките на разширен ареал (оценка „С“). Общата оценка на стойността на зоната за съхранение на вида е „С“ – значима стойност.

5. Анализ на наличната информация

Летуваща популация

В периода 2000-2004 г. по поречието на Русенски Лом и неговите притоци вида е отчетен като не гнездящ летен посетител (Shurulinkov and Nikolov, 2005). В ОВМ „Ломовете“ видът не е посочен (Унджиян и др., 2007). По време на теренните проучвания той е отчетен по време на гнездовия период през месец април и май с численост общо от 4 инд. Доказателство, че вида е редовен летуващ вид (май-август) в зоната дават и данните предоставени от БДЗП за 2018-2022 – отчетени са общо 9 инд. в зоната. Данните от eBird показват, че вида е отчетен в зоната по време на гнездовия период с численост до 4 инд. в поне 8 локации. Данните от мониторинга за 2020 г. (ИАОС) показват, че вида се среща през гнездовия период в зоната с численост общо от 12 инд.

Мигрираща популация

Видът се среща в зоната и по време на миграция. Данните от теренните изследвания през 2022 г. показват, че той е наблюдаван през март с численост 5 инд. Данните предоставени от БДЗП са за отчетени през април също на 5 инд. Данните от мониторинга за 2020 г. (ИАОС) показват, че вида се среща през март-април в зоната с численост общо 12 инд.

Зимуваща популация

Вида се среща в зоната и по време на зимуване с численост до 38 инд. (2018) отчетени в зоната по данни на БДЗП (SmartBirds). Предлагаме вида да бъде включен в зоната и като зимуващ с численост 1-38 инд.

Основните заплахи за сивата чапла в 33 Ломовете са спиране на функционирането и пресушаването на рибарниците в 33 и замърсяването на водите по Ломовете. В района на

южно от Ветово са открити останки от мъртва птица като има вероятност смъртта да е причинена от незаконен отстрел.

6. Специфични природозащитни цели за вида в зоната

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични за зоната цели						
Популация: Размер на мигриращата популация	Брой индивиди	най-малко 7 инд.	Целевата стойност е определена на базата на СФ. Количеството на спиращите по време на миграция индивиди силно зависи от метеорологичните условия.	Поддържане на броя на мигриращите индивиди в зоната в размер от най-малко 7 индивиди чрез поддържане на местообитанията за търсене на храна.						
Популация: Размер на зимуващата популация	Брой индивиди	най-малко 1 инд.	Целевата стойност е определена на база на данни предоставени от БДЗП (SmartBirds). Количеството на спиращите по време на зимуване индивиди силно зависи от метеорологичните условия.	Поддържане на броя на зимуващите индивиди в зоната в размер от най-малко 1 инд. чрез поддържане на местообитанията за търсене на храна в зоната.						
Популация: Размер на летуващата популация	Брой индивиди	най-малко 5 инд.	Целевата стойност е определена на базата на СФ. Предлагаме да се промени максималната стойност на 12 инд. на база на данните от мониторинга на вида в зоната предоставени от ИАОС.	Поддържане на броя на летуващите индивиди в зоната в размер от най-малко 5 инд. чрез поддържане на местообитанията за търсене на храна в зоната.						
Местообитание на вида: площ на подходящи местообитания за търсене на храна	ha	най-малко 334	По време на миграция и през зимата се среща в реки, язовири, микроязовири, рибарници, оризища, напоителни канали и др. Площта е изчислена на база данните от СФ като % участие на местообитание N06- вътрешни водни тела.	Подобряване на площта на подходящите хранителни местообитания на вида в размер най-малко 334 ha.						
Местообитание на вида: Екологично състояние на водните тела с местообитания на вида, по Междинна екологична и химична оценка на повърхностните водни тела в БДДР за периода 2019 - 2020 г. по отделни БЕК, физикохимич-	5 степенна скала	2-Добро или 1-Отлично	<table border="1"> <thead> <tr> <th>Екологично състояние</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>1-Отлично - High</td> </tr> <tr> <td>2-Добро - Good</td> </tr> <tr> <td>3-Умерено - Moderate</td> </tr> <tr> <td>4-Лошо - Poor</td> </tr> <tr> <td>5-Много лошо - Bad</td> </tr> </tbody> </table> <p>Екологичното състояние на водите по реките Русенски Лом, Черни Лом, Бели Лом</p>	Екологично състояние	1-Отлично - High	2-Добро - Good	3-Умерено - Moderate	4-Лошо - Poor	5-Много лошо - Bad	Подобряване на екологичното състояние на водните тела с подходящи местообитания на вида, на стойности 2-Добро или 1-Отлично състояние
Екологично състояние										
1-Отлично - High										
2-Добро - Good										
3-Умерено - Moderate										
4-Лошо - Poor										
5-Много лошо - Bad										

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични за зоната цели
ни елементи за качество, специфични замърсители и приоритетни вещества по данни от мониторинг до месец март 2021 г.			и Малки Лом е оценено на умерено (3).	

7. Необходимост от актуализация на Стандартния формуляр на защитената зона

Необходими са следните промени в СФ:

- Предлагаме вида да бъде включен в защитена зона и като зимуващ с численост 1-38 инд. на база на данни предоставени от БДЗП (SmartBirds). Оценката на популацията в зоната трябва да е „С“, тъй като 1-38 инд. са 0,1-1,9% от националната зимуваща популация.
- По отношение на летуващата численост предлагаме да се промени максималната стойност на 12 инд. на база на данните от мониторинга на вида в зоната предоставени от ИАОС.
- По отношение на мигриращата численост също предлагаме да се промени максималната стойност на 12 инд. на база на данните от мониторинга на вида в зоната предоставени от ИАОС.

Species			Population in the site							Site assessment				
G	Code	Scientific Name	S	NP	T	Size		Unit	Cat.	D.qual.	A/B/C/D			
						Min	Max				Pop.	Con.	Iso.	Glo.
B	A028	<i>Ardea cinerea</i>			w	1	38	i		G	C	B	C	C
B	A028	<i>Ardea cinerea</i>			c	7	12	i		G	C	B	C	C
B	A028	<i>Ardea cinerea</i>			r	5	12	i		G	C	B	C	C

Специфични цели за A091 *Aquila chrysaetos* (скален орел)

1. Код и наименование на вида

A091 *Aquila chrysaetos* (скален орел)

2. Кратка характеристика на вида

Дължината на тялото 80-90 см., размах на крилата: 210-220 см. При възрастните главата и задната част на шията са жълтеникави със златист оттенък, перата им са заострени, копиевидни и образуват малка грива. Останалото оперение е тъмнокафяво с широка неясно очертана черна ивица на края на опашката. Може да се отличи от царския и степния орел по V-образния профил при реене. Младите до 4-та година са тъмнокафяви с големи бели петна на крилата и в основата на опашката, с широка черна ивица на края ѝ (по нея се отличава от другите видове орли) (Симеонов, и др., 1990; Мичев, и др., 2012).

Характер на пребиваване в страната

Постоянен и скитащ вид. Най-много двойки (46,7%) са установени в Стара планина и Предбалкана, следват тези в Родопите (22,9%), Средно тунджанско поречие (6,6%), Средногорие и Краище, Рила и Пирин (по 4,9%), Дунавска равнина (4,1%), Осогово–

Беласишка планинска група и Черноморско крайбрежие (по 2,5%). Размножителният период започва през първата половина на март. Женската снася 1–2 яйца през април. Малките се излюпват към края на май, а излитат от гнездото около 15 август (Симеонов и др. 1990; Червена книга на Р България, 2015).

Характерно местообитание

В България гнезди преимуществено по скали и скални стени (във вътрешността на страната), по-рядко върху високи стари дървета в широколистни гори. Сигурните гнездови находища са от 200 до 2400 m н. в. Почти всички гнездови находища са в долини, проломи или скални комплекси в близост до открити склонове, където птиците ловуват - пасища, ливади, местообитания с редки храсти, територии със смесено земеползване, в което съществена част от земите се управляват като пасища (Тариа, L., 2007). През есента и зимата често и далеч от скални терени (Янков, ред., 2007). Територията на една двойка се простира средно на около 100 km². През размножителния период обитава проломи, дефилета, ждрела и други райони с високи скални стени и скални комплекси в близост до открити пространства. Гнездото е разположено на скална площадка под навес или в предверие на малка пещера по обширни, високи, недостъпни скални стени, както и по дълбоки, ерозиранни или скалисти речни долини (Симеонов, и др., 1990). Една двойка може да има няколко гнезда, които могат да се използват периодично през годините и да бъдат дори на няколко километра разстояние едно от друго.

Проучвания в Испания показват, че скалните орли избират скали за гнездене със специфични характеристики. Предпочитани са относително недостъпните скали, далеч от човешко присъствие – пътища, населени места. Видът предпочита скални первази, достатъчно широки за гнездата, недостъпни отгоре и отдолу и за предпочитане заслонени (Watsen, 2010). Скалните орли са големи птици и се нуждаят от открити пространства, за да могат да намират и улавят плячката си. Орлите предпочитат пресечен терен и склонове, обърнати на юг, където могат да се възползват от възходящите въздушни течения, когато се реят. Наклонът на склона също е от значение за избора на местообитания на младите орли: склонове над 5° се използват често през периода на излитане от гнездото, а най-стръмните склонове са особено предпочитани. Такива склонове осигуряват на орлите добър изглед към околния ландшафт, а също така могат да улеснят полета и да подобрят ловния успех (Sandgren, 2013). Изследване в Шотландия (Watson, et al., 1992) установява гнездова плътност от 14,7-26,1 дв./1000 km² т.е. на една двойка са и необходими между 6800 и 3800 ha. В Швеция (Moss, 2015) гнездовата територия на вида варира между 70 и 580 km² (7000-58000 ha).

Хранене

Мършояден вид. Храни се предимно със сухоземни костенурки, лалугери, лисици, зайци, птици, змии и гущери (Симеонов, и др., 1990; Мичев, и др., 2012; Червена книга на Р България, 2015). В гнездата са намирани остатъци и от таралежи, лалугери, зайци, лисици, котки, сърни, диви свине, птици (предимно яребици, кеклици, кокошки, гълъби, врани), змии и гущери. Скалният орел разчупва корубите на костенурките, като ги пуска от 50-60 m височина върху скали – 55% от плячката (Georgiev, 2009; Kouzmanov, et al., 1996).

3. Разпространение, природозащитно състояние и тенденции в популацията на вида на национално ниво

Разпространен петнисто предимно в по-високите части на планините (основно в Централна и Западна Стара планина, Рила, Пирин, Родопите и някои от Западните погранични планини), но и в някои по-ниски планини и хълмисти райони (Странджа, Източна Стара планина, Източните Родопи, Сакар, Дервентските възвишения и др). Почти липсват гнездовища в равнинните части на страната. (Янков отг. ред., 2007).

Включен в Приложение 1 на Директивата за птиците и Приложение 2 и 3 на Закона за биологичното разнообразие. Няма SPEC категория, вида е увеличаващ се в Европа (BirdLife International, 2017). Според IUCN е слабо засегнат - LC (Least Concern) за територията на континентална Европа и за света. Включен е в Червената книга на България (Петров и др., 2015) със статус - уязвим VU.

Съгласно Докладването от 2019 г. (за периода 2005 – 2018 г.) националната гнездяща популация се оценява на 150-180 двойки. Краткосрочната (2001-2018) и дългосрочна (1980-2018) популационна тенденция са стабилни. За гнездовата популация са посочени следните заплахи и влияния: A02, A04, D02, F03, G01, A07, A08, D06.

В средата на миналия век е извънредно рядък и почти на изчезване. Няколко десетилетия по-късно популацията е оценена на 120–140 двойки. През последните 20 години числеността се стабилизира и е налице тенденция за леко покачване. В основните посочени заплахи за вида са безпокойството по време на мътене и изхранване на малките. Отстрелване за лични колекции (G10) и отравяне чрез примамки за вълци, чакали и лисици (Червената книга 2015).

Видът се среща в 57 зони от мрежата Natura 2000 в България, като във всички тях е с оценка различна от оценка „D“ на популацията.

4. Състояние на ниво защитена зона

Съгласно СФ на зоната, видът се опазва като **мигриращ**. Мигриращата популация на вида се оценява на до 4 индивиди. Съгласно Докладването от 2019 г. (за периода 2001-2018 г.), няма национална оценка на мигриращата популация на вида. За размер и плътност на популацията (оценка „С“). Опазването на вида е добро (оценка „В“), популацията не е изолирана в рамките на разширен ареал (оценка „С“). Общата оценка на стойността на зоната за съхранение на вида е „В“ – добра стойност.

5. Анализ на наличната информация

Според Унджиян и др. (2007), видът присъства в зоната само като гнездящ с 0-1 двойки и не се наблюдава по време на миграция. По данни на Shurulinkov & Nikolov (2005) и др. литературни източници, както и в резултат на извършени трикратни теренни проучвания по време на размножителен сезон през 2022 г., няма доказано гнездене на територията на зоната.

По данни на Матеева и Янков (2013) по време на есенна миграция за периода 2008 – 2009 г. над територията на зоната са установени 4 инд. По данни на Матеева и др. (2012) по време на есенна миграция през 2011 г. през територията на зоната не са отчетени индивиди от вида. По данни на БДЗП (SmartBirds) за периода 2019 – 2021 г. по време на есенна миграция не са отчетени мигриращи индивиди в зоната. В резултат на извършено теренно проучване по време на есенна миграция през 2022 г. не са отчетени индивиди в зоната. По данни от <https://ebird.org/> за периода 2018 – 2022 г., по време есенна миграция, между 1 - 1 индивиди (2 инд. общо за периода).

6. Специфични природозащитни цели за вида в зоната

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични за зоната цели
Популация: Размер на мигриращата популация	Брой индивиди	Най малко 2 инд.	Целевата стойност е определена на база средната от СФ. Скалният орел осъществява следгнездови скитания и се задържа в определени райони, а не е	Поддържане на броя на мигриращите индивиди в зоната в размер от минимум 2 инд. чрез

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични за зоната цели
			далечен мигрант. По-тази причина повече скитащи птици са регистрирани по време на есенна миграция.	поддържане на местообитанията за търсене на храна.
Местообитание на вида: площ на подходящи местообитания за търсене на храна	ha	Най-малко 11373	Разнообразието на територията, използвана от младите птици при след гнездовите скитания, е изключително голямо, а по отношение на разстоянията варира между 15 km до 216 km, което показва голямото влияние на качеството на местообитанията (Fielding et al., 2021). Определена на база на % участие на откритите местообитания в зоната: N08- равнини, шубраци, N09-сухи ливади, степи, N15-други обработваеми земи. Тяхната обща площ е 11373 ha.	Запазване и поддържане на открити местообитания в защитената зона за търсене на храна по време на миграция, в размер на най-малко 11373 ha.

7. Необходимост от актуализация на Стандартния формуляр на защитената зона

Смятаме, че на този етап не са необходими промени в стандартния формуляр на зоната.

Специфични цели за A215 *Bubo bubo* (бухал)

1. Код и наименование на вида

A215 *Bubo bubo* (бухал)

2. Кратка характеристика на вида

Дължина на тялото: 65-70 cm. Размах на крилата: 170-180 cm. Има малки възрастови различия. Възрастните отгоре са ръждивокафяви с черни и сиви пъстрини; ушите са големи, черни с ръждивокафяви шарки; подбрадието и гърлото са бели, а останалата долна част на тялото е ръждивокафява с черни надлъжни ивици, които към корема образуват вълнообразни препаски. Младите са с по-светло и рехаво оперение.

Характер на пребиваване в страната

Постоянен вид. Среща се поединично или на двойки. Гнездовият сезон е от февруари до август.

Характерно местообитание

Обитава слабо посещавани от човека труднодостъпни места, главно в скални масиви и сипеи, пещери, крайнини на гори, разредени стари гори, често в речни долини, близо до река. Гнезди в долини и други скалисти райони близо до пасища, водоеми и населени места, най-често в скали и скални стени (във вътрешността на страната), вкл. до входове на пещери, по Черноморието – и по стръмни скалисти (морски) брегове. В някои райони (напр. Странджа) гнездата са в широколистни листопадни гори (Янков отг. ред., 2007). Разстоянието между гнездата на бухала е около 3,5 км, а в райони с висока плътност на

популацията – Странджа една двойка обитава средно около 128,6 км² (12 860 ha) (Симеонов и Милчев, 1994). Подходящо местообитание вероятно е 8210 според Директивата за хабитатите (Кавръкова и др., 2009).

Хранене

Храни се предимно с дребни бозайници (лалугери, таралежи, зайци, скитащи домашни котки). Честа плячка са и птиците – домашни гълъби, гургулици, дроздове, сврачки, патици, полски яребици и др.

3. Разпространение, природозащитно състояние и тенденции в популацията на вида на национално ниво

Разпространението е разпръснато до петнисто в цялата страна, по-плътно в Източните Родопи, Странджа, Източна Стара планина и около Ломовете, Западна Стара планина и др. Числеността е равномерно ниска, най-висока в Югоизточна България, по Северното Черноморие, Ломовете, Искърския пролом, Източни Родопи и др. (Янков, 2007).

Защитен вид по ЗБР (Приложения 2 и 3). Включен в Червената книга на Р България (2015) в категория застрашен (EN). Според IUCN – слабо засегнат LC (Least Concern), за територията на континентална Европа и ЕС (BirdLife International, 2021). Включен в SPEC 3. Включен в Приложение 1 на Директивата за птиците.

Съгласно Докладването през 2019 г. (за периода 2005-2018 г.), националната гнездяща популация се оценява на **450 – 550** двойки. Краткосрочната (2000-2018 г.) и дългосрочната (1980-2018 г.) популационни тенденции са стабилни. Краткосрочната тенденция на гнездящата популация в рамките на Натура 2000 е стабилна. Посочени са следните заплахи и влияния: A02; A04; A07; C03; D01; E01; F03.

Според Червената книга на Р България, като заплахи са посочени браконьерски отстрел, унищожаване и промяна на местообитанията, безпокойство, отравяне с жертви (мишевидни гризачи), третиране с родентициди (Големански гл. ред., 2015).

Видът се среща в 59 зони от мрежата Натура 2000 в България, като във всички тях е с оценка различна от оценка „D“ на популацията.

4. Състояние на ниво защитена зона

Според СФ на зоната, бухалът е гнездящ, постоянен вид с численост 2 – 7 двойки. В зоната гнезди 0,4 - 1,3 % от националната популация на вида. Оценката за популацията опазвана в зоната в СФ е „С“, За опазване – „А“ отлична стойност. Популацията не е изолирана в рамките на разширен ареал - „С“. Общата оценка за значимостта на зоната е „С“ – значима стойност.

5. Анализ на наличната информация

Бухалът е един от най-характерните хищници в 33 „Ломовете“. По време на теренните проучвания през 2022 г. са установени 3 двойки. Според Shurulinkov & Nikolov (2005), в зоната гнездят между 13 – 18 двойки, но тази висока численост не се подкрепя от съвременните данни. По време на проучване през 2020 г. в зоната е установен 1 инд. в подходящо гнездово местообитание (Данни ИАОС). В книгата за ОВМ и Натура 2000 в България са посочени 5 дв. (Унджиян и др., 2007). Посочената в СФ численост за популацията на бухала в 33 „Ломовете“ е реалистична и няма необходимост от промени.

Сред заплахите за вида в зоната са безпокойството от хора по време на гнездовия период, развитието на пътна и електропреносна инфраструктура, които водят до инцидентна смъртност при вида, а потенциално – и браконьерски отстрел и използване на отрови срещу гризачи. Пожарите в пасища и степи влошават хранителната база за вида.

6. Специфични природозащитни цели за вида в зоната

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични за зоната цели
Популация: Размер на гнездовата популация	Брой двойки	Най малко 2	Определена на база СФ и данните от теренните проучвания. Необходим е ежегоден мониторинг на състоянието на вида през гнездовия период – основно периода на токуване – февруари – април.	Поддържане на числеността на вида през гнездовия период на ниво не по-малко от 2 дв.
Местообитание на вида: Площ на подходящо гнездово местообитание на вида	ha	Най малко 334	Включва % участие на местообитание N22 – скални масиви от СФ.	Поддържане на подходящото гнездово местообитание за вида в размер от най-малко 334 ha.
Местообитание на вида: Площ на подходящите хранителни местообитания за вида	ha	Най-малко 8362	Изчислено на база % на местообитание N09 – сухи тревни съобщества, степи, N10 – влажни ливади и пасища и N08 – шубраци в равнините. Включва площта на подходящите хранителни местообитания за вида в зоната. Земеделските площи са субоптимално местообитание и не са изцяло пригодни за вида.	Поддържане на площта на подходящите хранителни местообитания на вида в размер най-малко 8362 ha.
Местообитание на вида: Качество на подходящите хранителни местообитания на вида	% екстензивно управлявани пасища и ивади, като част от хранителното местообитание на вида	100% от пасищата и ливадите, част от хранителното местообитание на вида се управляват екстензивно	Видът предпочита да се храни в отворени местообитания - пасища, ливади, територии със смесено земеползване, в което съществена част от земите се управляват като пасища. За да се поддържат тревните местообитания (ливади и пасища) във вид подходящ за търсене на храна от вида е необходима паша на домашни животни (0.3-1 ЖЕ/ha) в пасищата, както и редовно косене на ливади. По-малко използване на торове и други химикали, които биха довели до изчезване на плячката на вида.	Подобряване на състоянието на хранителното местообитание на вида до постигане на 100% екстензивно управление на пасища и ливади, част от хранителното местообитание на вида

7. Необходимост от актуализация на Стандартния формуляр на защитената зона

Не е необходима промяна в СФ за този вид.

Специфични цели за A087 *Buteo buteo* (обикновен мишелов)

1. Код и наименование на вида

A087 *Buteo buteo* (обикновен мишелов)

2. Кратка характеристика на вида

Дължина на тялото: 55 – 58 cm. Размах на крилата: 120 – 130 cm. Средно голяма граблива птица с широки, къси крила и къса закръглена опашка. Оперението е кафяво, като на горната страна еднообразно, а на долната е с белезникав или ръждив оттенък и пъстрини. Лети с плавни махове на крилата. Восковицата и краката са жълти. В България се среща подвидът *Buteo buteo vulpinus* (обикновен ръждив мишелов) (Симеонов, и др., 1990).

Характер на пребиваване в страната

За България видът е постоянен и прелетен. Един от най-многобройните и широко разпространени видове хищни птици в страната. Размножителния период започва през април. Гнездото си строи по широколистни и иглолистни дървета на височина 6-20 m. Видът е известен като далечен мигрант (главно подвидът *vulpinus*) и мигрант на къси разстояние, но на широк фронт. Отчасти зимува в България (подвидът *buteo*). Мишеловът е най-многобройният мигрант сред грабливите птици през периода 1979-2003 г. в Бургаския залив. Общата му численост варира между 7963 и 31 746 инд. (средно – 17 739) (Michev, et al., 2018). Пролетната миграция е най-интензивна през март, а есенната през втората половина на октомври. Образува сравнително многочислени ята (300-400 индивиди), всред които може да присъстват и други единични видове (тръстиков блатар, черна каня). Общо проучванията през 2011 и 2012 г. показват, че макар обикновения мишелов да прелита над цялата страна, основната част от прелитащите птици се концентрират в източната част (Матеева, Янков, 2013).

Характерно местообитание

Обитава крайнини на широколистни, смесени и иглолистни гори с поляни, групи дървета сред открити пространства (Симеонов, и др., 1990). Според Янков (отг. ред., 2007) гнезди в широколистни, иглолистни и смесени гори, алувиални и много влажни гори и храсталаци, както и в ивици дървета, храсти и мозайки от тях, винаги в близост до открити пространства (пасища и ливади). Изследване в Англия установява, че гнездовата плътност на мишелова се увеличава с увеличаване пропорцията на планинските пасища в териториите и с увеличаване количеството на земноводните и птиците в диетата му (Swan, 2011). В две територии в Англия (Sim, et al., 2001) е установена плътност съответно 81 и 22 двойки/100 km². Високата гнездова плътност на вида (81 двойки/100 km²) се свързва с голямата площ на естествени пасища и гори в изследвания район. Също така, се установяват големи люпила и млади птици на двойка, което се дължи на голямото изобилие на зайци в района в близост до гнездата. Гнездовата територия на една двойка е между 39 и 221 ha (средно – 119 ha). В Алпите (Италия) е установена гнездова плътност между 28 и 31 двойки/100 km², като разстоянието между гнездата е средно 1108 m. По-голяма част (81%) от гнездата са разположени на скали, а останалите върху стари дървета (кестен, бял бор, дъб) (Sergio, 2002). В Апенините (Италия) е установена гнездова плътност от 8,3 двойки/100 km² и средното разстояние между гнездата е 2,5 km. Средната надморска височина, на която са разположени гнездата е 1399 m и 73% от гнездата са ориентирани в посока североизток. Видът избира горски местообитания, които са отдалечени от асфалтирани пътища (1500 m), но пък са в близост до долини в пресечени ландшафти. Също така предпочитат гнездата да са разположени в крайнините на горите, за да има поглед над заобикалящия ландшафт (Penteriani, 1997). Изследване, проведено в централна Полша установява гнездова плътност от 35 двойки/100 km². Деветдесет и три процента от гнездата са разположени на бял бор, а останалите на лиственица. Средната

възраст на дърветата, на които са разположени гнездата е 71 години, височината на разположение на гнездата е средно 18 m и диаметъра на дърветата е средно 38 cm (Gryz, Krauze-Gryz, 2019). Подходящи местообитания за гнездене са крайнини на гори (9110-91CA), а за търсене на храна са открити пространства - ливади, пасища, обработваеми земи и вероятно повечето типове „Естествени и полуестествени тревни формации“ (6110-6520) според Директивата за хабитатите (Кавръкова и др. 2009).

Хранене

Основно се храни с бозайници (15 вида), като доминират дребните гризачи – обикновена полевка, лалугер, горска полевка, горска мишка и др.). От птиците (17 вида) най-често ловува обикновен скорец.

3. Разпространение, природозащитно състояние и тенденции в популацията на вида на национално ниво

Повсеместно разпространен на цялата територия на страната. Не е установен на места в равнинни безлесни райони с преобладаване на земеделски култури – локално в Дунавската равнина, Тракийската низина, Бургаската низина и др. Числеността му е относително равномерна, като е по-висока в предпланинските и хълмистите райони с по-голямо разнообразие на местообитания (комбинация от гори с ливади, пасища и обработваеми земи) (Янков, отг. ред., 2007).

Включен в Приложение 3 на ЗБР. Според IUCN видът е с категория „слабо засегнат“ - LC (Least Concern) за територията на континентална Европа, също и за света. Няма SPEC категория. Не е включен в Червената книга на Р България.

Съгласно Докладването за периода 2013-2018 г., националната **гнездяща** популация се оценява на 2400-4200 двойки. Краткосрочната (2001-2018 г.) популационна тенденция е стабилна, а дългосрочната (1980-2018 г.) е неизвестна. Не са посочени заплахи и влияния.

Миграционната численост е оценена на 36000-40000 индивиди. Според Докладването за периода 2008-2012 популацията на вида е стабилна и е оценена със същата численост. Не са посочени тенденции в миграционната численост. Посочени са следните заплахи: A02, A04, F03, D06.

Обикновеният мишелов е широко разпространен вид в цялата страна в подходящи местообитания. Не е включен в Червената книга, поради което не е правен и анализ на заплахите на национално ниво. Основните заплахи за вида са: употребата на родентициди и пестициди в селското стопанство (A23), случайна смъртност от далекопроводи (D06).

Видът се среща в 102 зони от мрежата Натура 2000 в България, като в 15 зони от тях оценката на вида е D.

4. Състояние на ниво защитена зона

Съгласно СФ на зоната, видът се опазва като **мигриращ**. Мигриращата популация на вида се оценява на до 143 индивиди, което е 0,36 % от националната мигрираща популация (оценка „В“). Опазването на вида е отлична (оценка „А“), популацията не е изолирана в рамките на разширен ареал (оценка „С“). Общата оценка на стойността на зоната за съхранение на вида е „С“ – значима стойност.

Съгласно СФ на зоната, видът се опазва и като **гнездящ (постоянен)**. Популация на вида се оценява на 19 - 22 двойки, което е 0,52 – 0,79 % от националната гнездяща популация (оценка „В“). Опазването на вида е отлична (оценка „А“), популацията не е изолирана в рамките на разширен ареал (оценка „С“). Общата оценка на стойността на зоната за съхранение на вида е „С“ – значима стойност.

5. Анализ на наличната информация

Размножителен сезон

По данни на Shurulinkov & Nikolov (2005) за периода 2000 – 2004 г. на територията на зоната са отчетени размножаващи се 28-35 двойки. В Унджийан и др., (2007) не са посочени гнездящи и мигриращи индивиди в зоната. По данни на БДЗП (SmartBirds) през размножителния период между 2018 – 2022 г., наблюдаваните числености варират между 1 - 4 индивиди (166 инд. общо за периода), като 118 от тях са наблюдавани в гнезда и гнездови хабитати. В резултат на извършени трикратни теренни проучвания по време на размножителен сезон през 2022 г. наблюдаваните числености варират между 1 - 1 индивиди (19 инд. общо за периода). По данни от <https://ebird.org/> по време на размножителен сезон за периода 2018 – 2022 г. наблюдаваните числености варират между 1 - 3 индивиди (11 инд. общо за периода).

Миграционен сезон

По данни на Cheshmedjiev et al. (2019) в района на с. Иваново между Август-Октомври 2009 г. са наблюдавани 37 мигриращи инд. в зоната. По данни на Матеева, Янков (2013) по време на есенна миграция за периода 2008 – 2009 г. над територията на зоната са установени 37 индивиди. По данни на Матеева и др. (2012) по време на есенна миграция през 2011 г. над територията на зоната са установени 143 инд. По данни на БДЗП (SmartBirds) за периода 2019 – 2021 г. по време на есенна миграция наблюдаваните числености варират между 1 - 2 инд. (13 инд. общо за периода). В резултат на извършено теренно проучване по време на пролетна и есенна миграция през 2022 г. наблюдаваните числености варират между 1 - 6 инд. (76 инд. общо за периода). По данни от <https://ebird.org/> за периода 2018 – 2022 г., по време есенна миграция, между 1 - 3 инд. (11 инд. общо за периода).

6. Специфични природозащитни цели за вида в зоната

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични за зоната цели
Популация: Размер на гнездяща популация	Брой гнездящи двойки	Най-малко 19 двойки	Целевата стойност е определена на база на СФ.	Поддържане на броя на гнездящите индивиди в зоната в размер от най-малко 19 двойки чрез поддържане на гнездовото местообитание.
Популация: Размер на мигриращата популация	Брой индивиди	Най-малко 37 инд.	Целевата стойност е определена на база на данни на Матеева, Янков (2013). Количеството на преминаващите по време на миграция индивиди силно зависи от метеорологичните условия.	Поддържане на броя на мигриращите индивиди в зоната в размер от най-малко 37 индивиди чрез поддържане на местообитанията за търсене на храна.
Местообитание на вида: площ на подходящото гнездово местообитание	ha	Най-малко 13380	Гнезди в широколистни, иглолистни и смесени гори, алувиални и много влажни гори и храсталаци, както и в ивици от дървета.	Поддържане на гнездовото местообитание в размер най-малко 13380 ha.

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични за зоната цели
			Данните са взети от СФ като % на местообитание N16 – Широколистни листопадни гори, N19-Смесени гори.	
Местообитание на вида: площ на подходящи местообитания за търсене на храна	ha	Най-малко 12042	Определена на база на % участие на откритите местообитания в зоната: N08- равнини, шубраци, N09-сухи ливади, степи, N10-влажни ливади и пасища, N15-други обработваеми земи, N21-Негорски площи, заети с растителни видове (включително градини, лозя, трайни насаждения). N12-обширни зърнени култури е изключено като субоптимално местообитание за търсене на храна.	Запазване и поддържане на открити местообитания в защитената зона за търсене на храна по време на миграция и зимуване, в размер на най-малко 12042 ha.
Местообитание на вида: Качество на подходящите хранителни местообитания на вида в зоната – начин на управление на пасища и ливади	% екстензивно управляван и пасища и ливади, като част от хранителното местообитание на вида	100% от пасищата и ливадите, част от хранителното местообитание на вида се управляват екстензивно	Видът предпочита да се храни в отворени местообитания - пасища, ливади, територии със смесено земеползване, в което съществена част от земите се управляват като пасища и ливади. За да се поддържат тревните местообитания (ливади и пасища) във вид подходящ за търсене на храна от вида е необходима паша на домашни животни (0,3-1 животни/ha), както и редовна коситба на ливадите, с по-малко използване на торове и други химикали, които биха довели до изчезване на плячката на вида.	Подобряване на състоянието на хранителното местообитание на вида до постигане на 100% екстензивно управление на пасища и ливади, част от хранителното местообитание на вида.

7. Необходимост от актуализация на Стандартния формуляр на защитената зона

Предлагаме следните промени в СФ:

- По отношение на оценка на зоната (Site assessment) за мигриращата и гнездящата популация следва да се промени критерий В за размер и плътност на популацията на С (което е 0,36 % от националната мигрираща популация и 0,52 – 0,79 % от националната гнездяща популация);

- По отношение на мигриращата популация предлагаме да се посочи минимална численост от 37 инд. на база на данни на Матеева, Янков (2013).

Species					Population in the site					Site assessment				
G	Code	Scientific Name	S	NP	T	Size		Unit	Cat.	D.qual.	A/B/C/D			
						Min	Max				Pop.	Con.	Iso.	Glo.
B	A087	<i>Buteo buteo</i>			p	19	22	p		G	C	A	C	C
B	A087	<i>Buteo buteo</i>			c	37	143	i		G	C	A	C	C

Специфични цели за A403 *Buteo rufinus* (белоопашат мишелов)

1. Код и наименование на вида

A403 *Buteo rufinus* (белоопашат мишелов)

2. Кратка характеристика на вида

Дължина на тялото: 55-60 cm, размах на крилата: 140-150 cm. Полиморфен вид, характерен със значителна индивидуална вариация на окраската. Главата от светло ръждива до белезникава, шията и гърдите от светложълти до белезникави, корем – белезникав, ръждиво-кафяв. Горната страна на тялото е светло охриста или тъмнокафява, опашка – светло ръждива, бледо кремава или сиво-кафява с тъмни напречни препаски. Срещат се екземпляри с едноцветен сив до кафяв цвят на оперението. Клюнът черен. Восковицата и краката жълти. Най-едрият мишелов. Опашката относително дълга. Лети с плавни махове, често използва и реещ полет. От другите видове мишелови се различава по по-големите размери, светлите петна в основата на маховите пера и почти едноцветната опашка (Симеонов, и др., 1990).

Характер на пребиваване в страната

В България видът е постоянен, гнездящо-прелетен, преминаващ и зимуващ. Пролетният прелет е от края на март до края на април, а есенният - от края на август до края на октомври. По-често се установяват единични мигранти сред ята на други дневни грабливи птици (Боев, 1962; Дончев, 1980; Мичев, и др., 1984). Гнездата си строят в ниши или малки козирки на отвесни или труднодостъпни скали. По-рядко гнезди по широколистни и иглолистни дървета. Пълното мътило най-често 3-4 яйца. Най-близкото разстояние между две обитаеми гнезда е около 1200 m.

Характеристика на местообитанието

Обитава скали в проломи и ждрела на реки, отделни скални комплекси, каменни кариери с открити пространства около тях (обработваеми земи и пасища), които птиците използват за ловуване, хълмисти терени, предпланински склонове, ниски планини (до 1000 m н.в., по изключение – и до 1800 m н.в.), низини и равнини (Ватев и др., в Големански, гл.ред., 2015). Гнезди в открити местообитания - степи, ливади, ниви с единични или групи дървета и храсти пръснати сред тях. Често пъти в хълмисти области с мозаично пръснати храсти и единични дървета. Обича степни и ливадни местообитания в близост до скалисти речни каньони, скални венци, суходолия и други скални форми, където устройва гнездата си. Избягва гъсти и компактни горски комплекси или ако се среща там е винаги в периферията им. Среща се както в низините така и в хълмисти и предпланински. По време на миграция, скитане и зимуване се среща във всякакви типове открити местообитания, често недалеч от гнездото си. Изследване показва, че при липса на естествени скали птиците предпочитат каменни кариери пред дървета. Те изграждат гнездата си върху масивни скали (минимум 15 m дължина; минимум 10 m височина), предимно с южна и западна експозиция (Milchev, 2009). Белоопашатият мишелов е доста адаптивен към

антропогенното присъствие в гнездовите му местообитания, което може да се счита за предимство, което е подпомогнало разширяването на ареала на вида през последните десетилетия (Djorgova et al., 2021). Изследване в защитена зона „Бесепарски ридове“ установява, че наличието на пасища, средната температура през периода на гнездене и валежите през периода на гнездене оказват влияние върху размножаването на белоопашатия мишелов. Предположението, че други фактори като човешкото безпокойство, плътността на лалугера, разнообразието на местообитанията, междувидовата и вътревидовата конкуренция влияят върху продуктивността на мишелова, не са потвърдени в това проучване (Demerdzhiev, 2022).

Хранене

Белоопашатият мишелов има твърде широк хранителен спектър. Храни се с дребни бозайници – лалугери, хомяци, полевки, слепи кучета, къртици и др., с влечуги–змии и гущери, с различни видове врабчоподобни птици, жаби, едри насекоми (Cramp, Simmons eds., 1980). В изследвани погадки и хранителни остатъци около едно гнездо са установени следните компоненти: воден плъх, обикновена полевка, лалугер, сляпо куче, див заек, яребица, кос. Наблюдавани са случаи, когато възрастните птици носят в гнездото зелени гущери (Симеонов, и др., 1990).

3. Разпространение, природозащитно състояние и тенденции в популацията на вида на национално ниво

В България е с разпръснато и петнисто разпространение, предимно в равнините и нископланинските части. Белоопашатият мишелов гнезди в цялата страна, с изключение на високопланинските райони и на обширните компактни горски масиви в Странджа, Лудогорието и някои части на Западна България. Най-висока численост има в Горнотракийската низина, Дунавската равнина, Поломието, Добруджа, Сакар, Източните Родопи (Шурулинков, и др. 2005; Янков, ред. 2007; Стойчев, и др. 2008; Ватев, и др., 2015 в Червена Книга на България; Даскалова, и др., 2020).

Включен в Приложение 2 и 3 на Закона за биологичното разнообразие в България и Приложение 1 на Директивата за птиците. Видът е включен също в приложението към Резолюция № 6 (1998) на Постоянния комитет на Бернската конвенция. Според IUCN е „слабо засегнат“ – LC (Least Concern) за света и за територията на континентална Европа. Няма SPEC категория, популацията му в Европа е нарастваща (BirdLife International, Staneva, Burfield, 2017). Включен е в Червената книга на Р България (2015) в категория „уязвим“ (VU).

Според Червената книга на България у нас гнездят 800-1000 двойки (Ватев и др., 2015). Тази оценка е направена през 2011 г. и се отнася за периода 2005-2010 г.

Според Докладването по чл. 12 от 2019 г. **гнездовата** популация се оценява на 500-600 двойки, като краткосрочната тенденция (2000-2018) е намаляваща, а дългосрочната (1980-2018) е нарастваща. Действително през последните 10-15 години е налице тенденция на намаление на вида в редица райони, особено в Северна и Западна България. За гнездящата популация са посочени следните заплахи и влияния: A02, A04, A06, A07, A10, B01, C01, C03, D02, F03. Освен това следва да добавим и заплахи като незаконния отстрел, загиването на птици от сблъсъци с автомобили, отравянето с отрови за борба с наземни хищници и др.

Според Докладването по чл. 12 от 2019 г. **мигриращата** популация се оценява на 850-900 индивиди, като краткосрочната и дългосрочната тенденция са неизвестни. За мигриращата популация при Докладването са посочени следните заплахи: A02, A04, A06, A07, A10, B01, L07, D06.

В Червената книга на България (Ватев и др., 2015) е посочено като заплаха деградация на биотопите (A02, A03, A06, A07); залесяване на големи площи (B01, B02); случайна смъртност при далекопроводи (D06); употреба на препарати за растителна защита (A21, A23).

Видът се среща в 81 зони от мрежата Natura 2000 в България, като във всички тях е с оценка различна от оценка „D“ на популацията.

4. Състояние на ниво защитена зона

Съгласно стандартния формуляр за данни на зоната видът е **гнездящ (постоянен)**. Популация се оценява на 22 – 22 двойки, което представлява 3,67-4,4 % от националната гнездяща популация (оценка „B“). Опазването на вида е отлично (оценка „A“), популацията не е изолирана в рамките на разширен ареал (оценка „C“). Общата оценка на стойността на зоната за съхранение на вида е „A“ – отлична стойност.

5. Анализ на наличната информация

По данни на Shurulinkov & Nikolov (2005) за периода 2000 – 2004 г. на територията на зоната са отчетени размножаващи се 23-26 двойки. В Унджиян и др., (2007) са посочени 15 гнездящи двойки в зоната. По данни на Cheshmedjiev et al. (2019) през периода март-юли между 2012 до 2018 г. се съобщава за заети гнездови територии на вида в района на с. Басарбово, с. Красен и с. Иваново в зоната. По данни на БДЗП (SmartBirds) през размножителния период между 2018 – 2022 г., наблюдаваните числености варират между 1 - 3 индивиди (59 инд. общо за периода), като 46 инд. от тях са установени в гнезда и гнездови територии. В резултат на извършени трикратни теренни проучвания по време на размножителен сезон през 2022 г. наблюдаваните числености варират между 1 - 2 индивиди (16 инд. общо за периода). По данни от <https://ebird.org/> по време на размножителен сезон за периода 2018 – 2022 г. наблюдаваните числености варират между 1 - 3 индивиди (8 инд. общо за периода).

6. Специфични природозащитни цели за вида в зоната

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични за зоната цели
Популация: Размер на гнездяща популация	Брой гнездящи двойки	Най-малко 22 двойки	Минималната целева стойност е определена на база на СФ. Максималната стойност предлагаме да се промени на 26 дв. на базата на публикацията на Shurulinkov & Nikolov (2005).	Поддържане на броя на гнездящите индивиди в зоната в размер от най-малко 22 двойки чрез поддържане на гнездовото местообитание.
Местообитание на вида: площ на подходящото гнездово местообитание	ha	Най-малко 13714	Видът обитава скали в проломи и ждрела на реки, отделни скални комплекси. Гнезди на скали и скални стени (включително ниски и леснодостъпни), както и на дървета в крайнини на широколистни листопадни гори. Определена на база на % участие на откритите местообитания в зоната: N16- Широколистни	Поддържане на гнездовото местообитание в размер най-малко 13714 ha.

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични за зоната цели
			листопадни гори, N19-Смесени гори, N22-Вътрешни скали, сипеи, пясъци, постоянен сняг и лед. Тяхната обща площ е 13714 ha. Най-вероятно подходящите местообитания са с по-малка площ, тъй като вида предпочита крайнини на гори.	
Местообитание на вида: Площ на подходящите местообитания за търсене на храна	ha	Най-малко 12042	Определена на база на % участие на откритите местообитания в зоната: N08- равнини, шубраци, N09-сухи ливади, степи, N10-влажни ливади и пасища, N15-други обработваеми земи, N21-Негорски площи, заети с растителни видове (включително градини, лозя, трайни насаждения). N12-обширни зърнени култури е изключено като субоптимално местообитание за търсене на храна.	Запазване и поддържане на открити местообитания в защитената зона за търсене на храна в размер на най-малко 12042 ha.
Местообитание на вида: Качество на подходящите хранителни местообитания на вида в зоната – начин на управление на пасища и ливади	% екстензивно управлявани пасища и ливади, като част от хранителното местообитание на вида	100% от пасищата и ливадите, част от хранителното местообитание на вида се управляват екстензивно	Видът предпочита да се храни в отворени местообитания - пасища, ливади, територии със смесено земеползване, в което съществена част от земите се управляват като пасища и ливади. За да се поддържат тревните местообитания (ливади и пасища) във вид подходящ за търсене на храна от вида е необходима паша на домашни животни (0,3-1 животни/ha), както и редовна коситба на ливадите, с по-малко използване на торове и други химикали, които биха довели до изчезване на плячката на вида.	Подобряване на състоянието на хранителното местообитание на вида до постигане на 100% екстензивно управление на пасища и ливади, част от хранителното местообитание на вида.

7. Необходимост от актуализация на Стандартния формуляр на защитената зона

Предлагаме следните промени в СФ:

- По отношение на гнездящата популация предлагаме да се промени максималната численост на 26 дв. на база на публикацията на Shurulinkov & Nikolov (2005).

Species				Population in the site						Site assessment				
G	Code	Scientific Name	S	NP	T	Size		Unit	Cat.	D.qual.	A/B/C/D			
						Min	Max				Pop.	Con.	Iso.	Glo.
B	A403	<i>Buteo rufinus</i>			p	22	26	p		G	B	A	C	A

Специфични цели за A224 *Caprimulgus europaeus* (европейски козодой)

1. Код и наименование на вида

A224 *Caprimulgus europaeus* (европейски козодой)

2. Кратка характеристика на вида

Дължина на тялото 26-28 см. Темето и гърбът сивокафяви с тъмнокафяви надлъжни петна, препаски и щрихи. Плещите с прекъсната, често неясна белезникавоохриста ивица. Маховите пера тъмнокафяви на върховете с ръждивокафяви и сивопепеляви пъстрини. На външното ветрило на първите три първостепенни махови пера по едно голямо бяло петно. Опашката сива или сивокафява с неправилни, напречни тъмни препаски. Върховете на външните две двойки опашни пера бели. Гърлото червенокафяво с напречни вълнообразни пъстрини. Женските без бели петна по опашката и крилата (Нанкинов и др., 1997).

Характер на пребиваване в страната

Гнездящ, и прелетен вид. Размножителния период е от средата на май до средата на юли. Пролетният прелет е в началото на май а през есента е наблюдаван до средата на октомври (Нанкинов и др., 1997).

Характерно местообитание

Гнезди в разредени гори с поляни, просеки, сечища, оазисни горички и групи дървета сред открити пространства, хълмисти склонове с храсти (Нанкинов и др., 1997), широколистни листопадни гори от *Quercus sp.* и *Carpinus orientalis* Иглолистни гори (Янков отг. ред., 2007). Подходящи местообитания за гнездене на вида са - 40C0, 91G0, 91E0, 91I0, 91F0, 91H0, 91M0, 91Z0 (Кавръкова и др., 2009).

Хранене

Ентомофаг, като лови насекомите нощем в полет. Храни се предимно с молци.

3. Разпространение, природозащитно състояние и тенденции в популацията на вида на национално ниво

С петнисто разпространение на по-голямата част от територията на страната, без някои райони с оскъдна карстова и дървесна растителност. В редица райони е с по-разпръснато разпространение (Янков отг. ред., 2007).

Включен в Приложение 1 на Директивата за птиците. Включен в Приложение 3 на ЗБР. С категория SPEC3 за България. Според IUCN – слабо засегнат LC (Least Concern) за континентална Европа и ЕС (BirdLife International, 2021).

Съгласно Докладването от 2019 г. (за периода 2013-2018 г.), гнездящата популация е оценена на 10 000 – 20 000 двойки, като краткосрочната тенденция на популацията (за

периода 2001 – 2018 г.) е оценена на стабилна. Дългосрочната тенденция (1980 – 2018 г.) на популацията също е стабилна.

За гнездящата и мигриращата популация са посочени следните заплахи и влияния: B05.

Видът се среща в 71 зони от мрежата Natura 2000 в България, като във всички тях е с оценка различна от оценка „D“ на популацията.

4. Състояние на ниво защитена зона

Съгласно СФ, видът се опазва в зоната само като размножаващ се с численост 38 – 43 двойки, което е 0,2 - 0,4 % от националната популация (оценка „C“). Опазването на вида е добро съхранение (оценка „B“), популацията не е изолирана в рамките на разширен ареал (оценка „C“). Общата оценка на стойността на зоната за съхранение на вида е „C“ – значима стойност.

5. Анализ на наличната информация

Според Унджийан и др. (2007), козодоя присъства в зоната с 30 – 40 двойки. По време на проучване върху орнитофауната в периода 2000 – 2004 г. числеността не е посочена (Shurulinkov & Nikolov, 2005). По време на теренните проучвания са установени общо 9 пеещи мъжки в 3 различни района на 33 „Ломовете“. През 2020 г. са чути и видени общо 3 мъжки (Данни ИАОС). По данни от SmartBirds през 2021 г. е установен 1 пеещ мъжки. Предвид на големината на зоната и нощната активност и прикрития начин на живот на козодоя, може да предположим, че числеността в СФ отговаря на действителната.

Констатирана е лоша миризма и черен цвят на водата при р. Бели Лом и заплаха от замърсяване на водите при с. Дряновец. Посочените в Докладването от 2019 г. заплахи и въздействия (B05 - Изсичане без повторно залесяване или естествен подраст) са валидни и за 33 „Ломовете“

6. Специфични природозащитни цели за вида в зоната

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични за зоната цели
Популация: Размер на гнездящата популация	Пеещи мъжки	Най-малко 38	Определен на база СФ и теренното проучване през юни 2022 г., когато е чуто обаждане на 9 мъжки в 3 района.	Поддържане на популацията на вида в размер от най-малко 38 пеещи мъжки.
Местообитание на вида: Площ на подходящите гнездови местообитания на вида	ha	Най-малко 13380 ha	Видът предпочита да гнезди в разредени гори (с възраст до 60 години) с поляни, просеки, сечища, оазисни горички сред открити пространства, хълмисти склонове с храсти. Привързан е към сечища, особено през началния етап на естественото възобновяване на горската растителност. Избягва плътните, едно възрастови и стари гори. Изчислена на база % участие на местообитания N16 - Широколистни листопадни гори и N19 - Смесени гори от общата	Поддържане на площта на подходящото гнездово местообитание на вида в защитената зона, в размер на най-малко 13380 ha.

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични за зоната цели
			площ на ЗЗ. Площта на подходящите местообитания най-вероятно ще е по-малка по площ, тъй като вида предпочита разредени гори.	
Местообитание на вида: площ на хранително местообитание на вида в ЗЗ	ha	Най-малко 22075 ha	Включва и гнездовото местообитание. Изчислена на база % участие на местообитания N16 - Широколистни листопадни гори и N19 - Смесени гори, N08 - Равнини, шубраци, N09 - Сухи ливади, степи, N10 - Влажни ливади, пасища, N21 - Негорски площи, заети с растителни видове (включително градини, лозя, трайни насаждения) от общата площ на ЗЗ.	Поддържане на площта на подходящите местообитание на вида в защитената зона, в размер на най-малко 22075 ha.
Местообитание на вида: Употреба на пестициди в подходящото хранително местообитание на вида в ЗЗ	% от площта на подходящите хранителни местообитания на вида в зоната, в които не се използват пестициди или те са квалифицирани като „продукти за растителна защита с нисък риск“, съгласно Регламент (ЕО) № 1107/2009	В 100% от площта на подходящите хранителни местообитания на вида в зоната не се използват пестициди или се използват пестициди, които са квалифицирани и като „продукти за растителна защита с нисък риск“, съгласно Регламент (ЕО) № 1107/2009	Видът ловува във въздуха и по тази причина не е пряко свързан с типа земеползване, при условие, че начинът на управление на земеделските земи не води до намаляване на наличието на плячка. Качеството на местообитанието може да се влоши при използване на пестициди, намаляващи количеството на молците. Към настоящия момент не е налична информация в какъв процент от земеделските земи се използват „продукти за растителна защита с нисък риск“. Поради тази причина е формулирана междинна цел.	Междинна цел до 2027 г.: Да се установи процента на земеделските земи, в управлението на които се използват „продукти за растителна защита с нисък риск“, чрез набиране на информация от земеделските стопани до 2027 г.

7. Необходимост от актуализация на Стандартния формуляр на защитената зона

Не са необходими промени за този вид в СФ.

Специфични цели за A031 *Ciconia ciconia* (бял щъркел)

1. Код и наименование на вида

A031 *Ciconia ciconia* (бял щъркел)

2. Кратка характеристика на вида

Дължина на тялото: 95 – 110 см. Размах на крилата: 180 – 218 см. Оперението е бяло, като само маховите пера са черни. При възрастните клонът и краката са яркочервени, докато при младите те са кафеникавочервени. В полет шията е изпъната. Представителите на двата пола са идентични на външен вид, с тази разлика, че мъжките са по-големи от женските. Видът е синантропен и представителите му гнездят в селища или в непосредствена близост до тях. Изграждат гнездата си върху комини, стълбове от електропреносната и електроразпределителната мрежа, покриви, паметници и все по-рядко върху стари изсъхнали дървета. (Симеонов и др. 1990)

Характер на пребиваване в страната

Белият щъркел е гнездящо-прелетен, преминаващ и по изключение зимуващ вид в България. Пролетната миграция е от началото на март до към средата на април, а есенната – от началото на август до края на септември (Симеонов и др. 1990). Зимата прекарва в Африка, южно от Сахара. Отделни индивиди остават и през зимните месеци у нас, основно в района на Бургаските езера и по оризищата около Пловдив.

Характерно местообитание

Белият щъркел обитава населени места в близост до влажни зони от естествен или изкуствен произход; влажни ливади, мочурища, блата, обработваеми площи, рибарници, микроязовири, язовири и др. водоеми. Видът гнезди в почти цялата страна с изключение на гъстите горски масиви и местата с надморска височина над 1270 м.н.в. Белият щъркел е най-многочислен и с най-висока плътност (29-61 двойки на 100 кв.км.) в Софийското и Самоковското поле, по долината на река Марица и прилежащите хълмисти райони с много изкуствени водоеми, долното течение на реките Искър, Струма и Тунджа, на места край река Дунав и около Бургаските езера (Чешмеджиев, 2016). Размножителният период е от началото на април до края на юли. Гнезди поединично, но понякога и на малки групи (Симеонов и др. 1990). По време на VII Международно преброяване на белия щъркел в България (2014 – 2015 г.) в България са установени общо 6981 гнезда, от които 5874 са разположени на електрически стълбове, 201 гнезда – върху дървета, 445 гнезда – на комини и 287 гнезда – на покриви (Чешмеджиев, 2016). Снася най-често 2 – 4 яйца, като има едно поколение годишно. Предпочитаните местообитания са 1130, 1150, 1160, 3130, 3150, и 7140 според Директивата за хабитатите (Кавръкова и др. 2009).

Хранене

Храни се със земноводни, влечуги, риби, водни насекоми, личинки, червеи, скакалци, дребни гризачи, по изключение и дребни птици и др. (Симеонов и др. 1990).

3. Разпространение, природозащитно състояние и тенденции в популацията на вида на национално ниво

Широкоразпространен гнездящ синантропен вид. Белият щъркел гнезди почти в цялата страна с изключение на гъстите горски масиви и местата с надморска височина над 1270 м. Видът е най-многочислен и с най-висока плътност (29-61 двойки на 100 кв. км) в Софийското и Самоковското поле, по долините на река Марица и прилежащите хълмисти райони с много изкуствени водоеми, долното течение на реките Искър, Струма и Тунджа, на места край р. Дунав и около Бургаските езера. Най-много заети гнезда (4841,83%) са разположени между 0 и 400 м.н.в. Добруджа е сред местата, където видът почти отсъства,

въпреки подходящата надморска височина, вероятно поради липсата на водоеми и подходяща хранителна база. По време на VII Международно преброяване на вида (2014-2015 г.) в България са установени общо 6981 гнезда. От тях 5825 са заети от размножаващи се двойки. Средната плътност на щъркелите в страната (брой гнездящи двойки на 100 кв.км.) е 5,25 двойки на 100 кв.км. За сравнение по време на VI Международно преброяване (2004 – 2005 г.) плътността е била 4,3 двойки (Чешмеджиев, 2016).

Природозащитният статус на белия щъркел според IUCN е LC (Least Concern). Включен в SPEC 2. Включен в Червената книга на Р България в категория „Уязвим“. Включен е в Приложение 1 на Директивата за птиците, както и в Приложения 2 и 3 на ЗБР.

Съгласно Докладването от 2019 г. (за периода 2013 – 2018 г.) националната гнездяща популация на вида се оценява на 5700 – 6000 двойки. Краткосрочната тенденция на популацията (за периода 2001 – 2018 г.) е нарастваща, а дългосрочната (за периода 1980 – 2018 г.) – флукуираща. Краткосрочната тенденция на гнездящата популацията в рамките на Натура 2000 е стабилна.

Мигриращата национална популация (за периода 2001 – 2018 г.) е оценена на 250000 – 500000 индивида.

За гнездящата и мигриращата популация са посочени следните заплахи и влияния: А03, Е01, С03, G05, А02, D06, С01, D02 и J02.

Видът се среща в 92 зони от мрежата Натура 2000 в България, като в 2 зони от тях оценката на вида е D.

4. Състояние на ниво защитена зона

Съгласно СФ зоната, вида е мигриращ и гнездящ. Гнездящата популация се оценява на **9 двойки**, което представлява 0,15 - 0,16 % от националната популация (оценка „С“). Опазването на вида е добро (оценка „В“), популацията не е изолирана в рамките на разширен ареал (оценка „С“). Общата оценка на стойността на зоната за съхранение на вида е „С“ – значима стойност.

Съгласно СФ, мигриращата популация е оценена на **до 135 индивида**, което представлява 0,03 - 0,05 % от националната мигрираща популация (оценка „С“). Опазването на вида е добро (оценка „В“), популацията не е изолирана в рамките на разширен ареал (оценка „С“). Общата оценка на стойността на зоната за съхранение на вида е „С“ – значима стойност.

5. Анализ на наличната информация

Гнездяща популация

Видът гнезди в населени места. Спиридонов (1988) посочва, че е обикновена гнездяща птица в селищата. В резерват „Бели Лом“ наблюдава гнездо с две малки на сухо дърво през юни 1985 г. Станчев (1988) дава информация за 11 гнезда на бели щъркели в селищата по долините на Ломовете, но населените места, с изключение на Нисово са извън границите на защитената зона. Според Унджиян и др. (2007) в зоната гнездят 9 двойки бели щъркели. Между 2000 и 2004 г. Shurulinkov & Nikolov (2005) дават информация общо за 10 до 12 двойки бели щъркели по поречието на реките в комплекс „Ломовете“. Профиров и Унджиян (1985) съобщават за сигурно гнездене на вида в ПП Русенски Лом. В Плана за управление на резерват „Бели Лом“ (2015) видът е даден като размножаващ се в категорията „Уязвим вид“. В актуализираният План за управление на ПП „Русенски Лом“, не се посочва гнездова численост на вида, но се казва че белият щъркел е със средна степен на уязвимост. При теренните проучвания през 2022 г. видът е наблюдаван в зоната през месец май, общо 3 птици в гнездови хабитат.

Мигрираща популация

През пролетната миграция редовно са наблюдавани единични птици в района на Ломовете. Числеността като цяло е ниска. На 28.03.2020 г. са наблюдавани 45 птици (данни БДЗП), а късни мигранти са регистрирани на 29 май 2022 г. – 50 птици (данни от ebird.org., St. Peev). Конкретни наблюдения на миграцията на вида над защитената зона са провеждани по дейност 4 от проект „Картиране и определяне на природозащитното състояние на природни местообитания и видове – фаза I” през есента на 2011 г. При проучвания през есента на 2011 г. данни за мигриращи бели щъркели в района има от постоянна стационарна точка при с. Писанец (Матеева, Янков, 2013). Общо през есента на 2011 г. са наблюдавани 28 бели щъркела. При теренните проучвания през пролетта на 2022 г. е наблюдавана една птица на 16 март, вероятно завърнал се мигрант в зоната. През есента на 2022 г. не са наблюдавани бели щъркели в границите на зоната. Вероятно през пролетната миграция видът е малко по-многоброен, но като цяло числеността му е много ниска в сравнение с други райони на страната.

От посочените в Докладването от 2019 г. заплахи и влияния за гнездящата и мигрираща популация, валидни за зоната са евентуално замърсяването на влажните зони.

6. Специфични природозащитни цели за вида в зоната

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични за зоната цели
Популация: Размер гнездящата популацията	Брой гнездящи двойки	най-малко 9 дв.	В настоящия СФ (актуализиран през 2015 г.) са посочени 9 гнездящи двойки. При теренни проучвания през 2022 г. са наблюдавани 3 птици в защитената зона. Предлагаме на базата на публикацията на Shurulinkov & Nikolov (2005) да се промени максималната численост на 12 двойки.	Поддържане и запазване на гнездящата популация на вида в зоната от най-малко 9 дв. чрез запазване на подходящите местообитания.
Популация: Размер на мигриращата популация	Брой индивиди	най-малко 50 инд.	В СФ за концентрацията на вида по време на миграция в зоната е посочена стойност от 0 до 135 птици. Данни за миграция на вида в района посочват ниски стойности до 50 – 100 индивида. На база на информацията в т. 4 предлагаме да се посочи минимална численост от 50 инд.	Поддържане числеността на мигриращата популация в размер на най-малко 50 инд.
Местообитание на вида: Площ на подходящите гнездови местообитания на вида	ha	най-малко 1000	Видът гнезди основно в населени места и урбанизирани територии. Площта включва градове, села и др. индустриални обекти, изчислени на база данни от СФ като % от местообитание N23 - Други	Поддържане и запазване на площта на подходящите гнездови местообитания на вида в защитената

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични за зоната цели
			земи (включително градове, села, пътища, места за отпадъци, мини, индустриални обекти) в зоната.	зона в размер от най-малко 1000 ha.
Местообитание на вида: Площ на подходящите хранителни местообитания на вида	ha	най-малко 3679	Вида се храни в влажни ливади, мочурища, блата, обработваеми земи (люцернови ниви, оризища, прясно изорани площи). Определена на база на % участие на следните местообитания в зоната: N10-влажни ливади и пасища и N15-други обработваеми земи.	Поддържане и запазване в добро състояние на площта на подходящите хранителни местообитания на вида в защитената зона в размер от най-малко 3679 ha.
Местообитание на вида: площ на подходящите местообитания за почивка по време на миграция	ha	най-малко 13379	По време на миграция, за почивка, каца в обработваеми земи, ливади и други тревни съобщества. Определена на база на % участие на следните местообитания в зоната: N12-обширни зърнени култури, N09-сухи ливади и степи, N15-други обработваеми земи и N10.	Запазване и поддържане на посочените типове местообитания в защитената зона в размер от най-малко 13379 ha.
Местообитание на вида: Качество на подходящите хранителни местообитания на вида	% екстензивно управлявани пасища и ливади, като част от хранителното местообитание на вида	100% от пасищата и ливадите, част от хранителното местообитание на вида се управляват екстензивно	Видът предпочита да се храни в ливади, пасища, обработваеми земи, мери и др. с невисока растителност. За да се поддържат тревните местообитания (ливади и пасища) във вид подходящ за търсене на храна от белия щъркел е необходима паша на домашни животни (1 крава на хектар), с по-малко използване на торове и други химикали, които биха довели до изчезване на плячката на вида.	Подобряване на състоянието на хранителното местообитание на вида по този параметър до постигане на 100% екстензивно управление на пасища и ливади, част от хранителното местообитание на вида.

7. Необходимост от актуализация на Стандартния формуляр на защитената зона

Предлагаме следните промени в СФ:

- По тоншение на гнездящата популация предлагаме на базата на публикацията на Shurulinkov & Nikolov (2005) да се промени максималната численост на 12 двойки.

Не е необходимо да се променя оценката на популацията в зоната, тъй като до 12 дв. е 0,2% от максималната национална популация;

- По отношение на мигриращата популация на база на информацията в т. 4 предлагаме да се посочи минимална численост от 50 инд.

Species		Population in the site							Site assessment					
G	Code	Scientific Name	S	NP	T	Size		Unit	Cat.	D.qual.	A/B/C/D			
						Min	Max				Pop.	Con.	Iso.	Glo.
B	A031	<i>Ciconia ciconia</i>			c	50	135	i		G	C	B	C	C
B	A031	<i>Ciconia ciconia</i>			r	9	12	p		G	C	B	C	C

Специфични цели за A030 *Ciconia nigra* (черен щъркел)

1. Код и наименование на вида

A030 *Ciconia nigra* (черен щъркел)

2. Кратка характеристика на вида

Дължината на тялото 90-105 cm, тегло 2,4 - 3,6 kg, размах на крилата – 120 - 138 cm., дължина на крилото 52-60 cm. (Svensson 2013; Štastny, Hudec 2016). Оперението е черно с синкавовиолетов отблясък, коремът е бял. Клюнът и краката са червени, при младите кафеникави. Няма полов диморфизъм, женските са само малко по-дребни от мъжките. Оперението на младите е без синкавовиолетов отблясък. Често използва в полет въздушните термики за да набира височина. При миграция, летуване и зимуване образува големи самостоятелни ята, често надхвърлящи 50 екз.

Характер на пребиваване в страната

Черният щъркел е далечен мигрант. Пролетната миграция е от началото на март до средата на май. Есенната миграция е от втората половина на август до края на октомври. Късноесенните и зимните скитания са от началото на ноември до края на февруари. В оризищата северно от Пловдив няколко десетки птици редовно зимуват от 1978 г. насам, което е първото известно зимовище на вида в Западна Палеарктика (Големански ред. 2015). Отделни птици или малки групи зимуват нередовно и в други части на Горнотракийската низина. Максималната численост на мигриращите през есента черни щъркели над Бургаския залив през 2011 г. е 1998 индивида, а за периода 2012-2017 г. численостите варират между 3781 и 6293 индивида (Michev et al. 2018).

Характерно местообитание

Гнезди в равнинни, полупланински и планински широколистни гори, скални комплекси, проломи на реки, ждрела. Най-често в дъбови и дъбово-липови гори, по-рядко габърви и букови. Много рядък в иглолистни гори в планините, обикновено в борови. Храни се по реки, язовири, микроязовири, рибарници, оризища, влажни ливади, ниви и др.

Гнездовият хабитат включва всички типове горски местообитания у нас, с изключение на горите от клек, бяла и черна мура (местообитание с код 95A0), смърч (код 9410) и келяв габър. Но трябва да се има предвид, че за гнезденето на черния щъркел средната възраст на гората не трябва да бъде под 60 години. Обикновено самите гнезда са в долове, дерета, разположени в короната на по-стари дървета. Горските местообитания разположени на надморска височина над 1000 м.н.в. са субоптимални за вида.

Хранене

Храни се предимно с риба, земноводни, едри околводни безгръбначни, понякога и с дребни бозайници, влечуги и новоизлюпени малки на наземно гнездящи птици (Stamp & Simmons 1977).

3. Разпространение, природозащитно състояние и тенденции в популацията на вида на национално ниво

Включен в Червената книга на България като уязвим (Големански (гл. ред) (2015). Според Petkov et al. (2006) гнездовата популация на вида е 300-320 двойки. Тази численост не е актуална и вече със сигурност се е повишила значимо над това ниво. Понастоящем популацията се оценява на 600-900 гнездещи двойки (Докладване на България по чл.12) и е разпространен в цялата страна. Тенденцията в гнездовата численост на популацията и в разпространението у нас е положителна. Масово гнезди в низинни и нископланински гори в ЮИ България – в Тунджанската хълмиста низина (70-80 дв.), Сакар и Източните Родопи (Стойчев и др. 2008; Даскалова и др. 2020). Многоброен и в Източна Стара планина, Поломието и Лудогорието. В Западна България по-малоброен, повече двойки там гнездят в Северозападна България и Предбалкана. В горите над 1000 м.н.в. е рядък и спорадично разпространен. По Дунавските острови е сравнително рядък и малоброен – установен е да гнезди на 11 острова, но в прилежащите части на Дунавската равнина е по-чест като общата численост в крайдунавския район е оценена на 80-150 дв. (Cheshmedzhiev et al. 2019).

Съгласно Докладването през 2019 г краткосрочната популационна тенденция (2000-2018 г.) е неизвестна, а дългосрочната (1980-2018 г.) е увеличаваща се. Според нашите данни и краткосрочната тенденция показва увеличение. Посочени са следните заплахи: земеделски дейности, генериращи точкови замърсявания на повърхностните води, както и спортни и туристически дейности извън населените места и туристическите зони. Всъщност вида страда най-силно от горскостопанските дейности при които се унищожават гнездовия му хабитат, възниква значително безпокойство и дори се отсичат дървета с гнезда. Други негативни фактори са изграждането на ВЕЦ по реките, създаването на нови и разширяването на стари каменни кариери, сблъсъците с електропреносната мрежа, изграждането на ветрогенератори, незаконния отстрел в района на рибовъдни стопанства и язовири.

Черният щъркел се опазва също така и като **мигриращ вид** с численост 2000-11000 индивида (Michev et al., 2011, Mateeva, Iankov 2013). Не са посочени краткосрочни и дългосрочни тенденции в развитието на популацията. Посочени са следните заплахи: отводняване, рекултивация и преобразуване на влажни зони, блата, и др. в селищни или туристически зони; електропреносна и комуникационна мрежа (кабели).

В Червената книга (Големански (гл. ред) (2015) е посочено като заплаха замърсяването на влажните зони, преследване в рибни стопанства и др.

Видът се среща в 92 зони от мрежата Natura 2000 в България, като във всички тях е с оценка различна от оценка „D“ на популацията.

4. Състояние на ниво защитена зона

Съгласно СФ на зоната, видът е мигриращ и гнездящ. Гнездящата популация се оценява на **4 - 10 двойки**, което представлява 0,7 - 1,1 % от националната популация (оценка „B“). Опазването на вида е отлично (оценка „A“), популацията не е изолирана в рамките на разширен ареал (оценка „C“). Общата оценка на стойността на зоната за съхранение на вида е „C“ – значима стойност.

Съгласно СФ, мигриращата популация е оценена на **до 25 индивида**, което представлява 0,2 - 1,2 % от националната мигрираща популация (оценка „B“). Опазването на вида е отлично (оценка „A“), популацията не е изолирана в рамките на разширен ареал (оценка

„С“). Общата оценка на стойността на зоната за съхранение на вида е „С“ – значима стойност.

5. Анализ на наличната информация

Гнездяща популация

Видът гнезди с добра гнездова численост в защитената зона. В периода 1975 – 1984 г. са наблюдавани няколко птици през месец май в района на резерват „Русенски Лом“ (Спиридонов, 1988). В ОВМ Ломовете към 1997 г. гнездят 1-3 двойки (Унджиян, Митев, 1997), а според Унджиян и др. (2007) в зоната гнездят 3-8 двойки черни щъркели. Между 2000 и 2004 г. Shurulinkov & Nikolov (2005) дават информация общо за 10 до 12 двойки черни щъркели по поречието на реките в комплекс „Ломовете“. Профиров, Унджиян (1985) съобщават за сигурно гнездене на вида в ПП Русенски Лом. В Плана за управление на резерват „Бели Лом“ (2015) видът е даден като размножаващ се в категорията „Уязвим вид“ с една двойка в резервата. В актуализираният План за управление на ПП „Русенски Лом“, не се посочва гнездова численост на вида, но се казва че черният щъркел е с най-висока степен на уязвимост. В периода 2010 – 2012 г. е провеждан редовен мониторинг на гнездата на египетския лешояд и черния щъркел в рамките на проекти на БДЗП. По данни на проекта през 2012 г. има потвърдени 5 активни гнезда на черен щъркел. Информация за гнезденето на вида в различните притоци на Русенски Лом се потвърждава и от Атласа на гнездящите птици (Янков, 2007). В същите УТМ квадрати черни щъркели са наблюдавани многократно през размножителния период, с различна степен на достоверност, от 2018 до 2022 г. Гнездо с малки и гнездо с яйца е наблюдавано през 2020 г. в УТМ квадрати MJ33 и MJ13 (Данни от БДЗП). По данни на ИАОС в същите квадрати, района на Ветово, Нисово и Писанец, през 2020 г. неколкократно са наблюдавани черни щъркели. По данни от <https://ebird.org/>, за 2021 г., видът е наблюдаван в района на Ивановските скални манастири – три птици на 11.07.2021 г. При теренните проучвания през 2022 г. видът е наблюдаван в зоната на 26 и 28.05.2022 по една птица.

Мигрираща популация

Черните щъркели мигрират на широк фронт над цялата страна, като по-интензивен прелет се наблюдава в западната част на Добруджа и в централната и западна част на Дунавската равнина. Конкретни наблюдения на миграцията на вида над защитената зона са провеждани по дейност 4 от проект „Картиране и определяне на природозащитното състояние на природни местообитания и видове – фаза I“ през есента на 2011 г. При проучвания през есента на 2011 г. данни за мигриращи черни щъркели в района има от постоянна стационарна точка при с. Писанец и временна при с. Червен (Матеева, Янков, 2013). Общо през есента на 2011 г. са наблюдавани 32 щъркела, от тях само 4 са черните. Общото количество на мигриращата популация на черни щъркели в Северна България е 1379 птици, или в района на с. Писанец мигрират едва 0,3% (Матеева и др., 2012). През април 2019 - 2021 г. по данни на БДЗП, в района на Ломовете са наблюдавани единични мигриращи черни щъркели, като има и едно наблюдение и през март – 28.03.2020 – 1 птица. По данни от <https://ebird.org/>, за 2022 г., видът е наблюдаван в района на Бесарбово – една птица на 3.04.2022 г. (S. Peev) и три птици на 21.04.2018 г. в района на с. Нисово (L. Profirov). През пролетта на 2022 г. са наблюдавани общо 5 птици (данни БДЗП). При теренните проучвания през пролетта на 2022 г. са наблюдавани 3 птици на 15 и 17 март. През есента на 2022 г. не са наблюдавани черни щъркели в границите на зоната. През пролетната миграция видът е малко по-многоброен.

По време на теренните проучвания през 2022 г. са констатирани следните заплахни за вида – замърсяване на водите по Ломовете, спиране на функционирането и пресъхването на рибовъдните стопаста в 33. От посочените в Докладването от 2019 г. заплахи и влияния

за гнездящата и мигрираща популация, валидни за зоната са евентуално замърсяването на влажните зони.

6. Специфични природозащитни цели за вида в зоната

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични за зоната цели
Популация: Размер на гнездящата популацията	Брой гнездящи двойки	Най-малко 4 дв.	В настоящия СФ (актуализиран през 2015 г.) е посочена 4-10 гнездящи двойки. В резултат на извършен мониторинг в защитената зона през гнездовия период на 2022 г. са наблюдавани 2 птици.	Подобряване на популацията на вида в зоната в размер от най-малко 4 гнездящи двойки чрез поддържане на подходящите местообитания.
Популация: Размер на мигриращата популация	Брой индивиди	най-малко 4 инд.	Според СФ мигриращата популация е до 25 птици. През 2011 при с. Писанец при проучване на есенната миграция са наблюдавани 4 птици. Предлагаме за минимална миграционна численост да се посочат 4 инд.	Поддържане на мигриращата популация на вида в зоната в размер от най-малко 4 инд. чрез поддържане на подходящите местообитания за търсене на храна.
Местообитание на вида: площ на подходящи местообитания за гнездене в зоната	ha	най-малко 334	В рамките на 33 Ломовете, видът гнезди най-вече в скални ниши. Определена на база на % участие на следните местообитания в зоната: N22-вътрешни скали, сипеии.	Запазване и поддържане на посочените типове местообитания в защитената зона в размер най-малко 334 ha.
Местообитание на вида: Площ на подходящите хранителни местообитания на вида	ha	най-малко 334 ha	Площта е изчислена на база на процентното участие на местообитание N06-вътрешни водни тела. Необходимо е възобновяване дейността на рибовъдните стопанства по поречието на Ломовете, за да се изпълни целевата стойност.	Подобряване на площта на подходящите, хранителни местообитания на вида в защитената зона в размер от най-малко 334 ha.
Местообитание на вида: площ на подходящите местообитания за почивка по време на миграция	ha	най-малко 13379	По време на миграция, за почивка, каца в обработваеми земи, ливади и други тревни съобщества. Определена на база на % участие на следните местообитания в зоната: N12-обширни зърнени култури, N09-сухи ливади и степи, N15-други обработваеми земи и N10.	Запазване и поддържане на посочените типове местообитания в защитената зона в размер от най-малко 13379 ha.

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични за зоната цели
Местообитание на вида: Екологично състояние на водните тела с местообитания на вида, по Междинна екологична и химична оценка на повърхностните водни тела в БДДР за периода 2019 - 2020 г. по отделни БЕК, физикохимични елементи за качество, специфични замърсители и приоритетни вещества по данни от мониторинг до месец март 2021 г.	5 степенна скала	2-Добро или 1-Отлично	Екологично състояние	Подобряване на екологичното състояние на водните тела с подходящи местообитания на вида, на стойности 2-Добро или 1-Отлично състояние
			1-Отлично - High	
			2-Добро - Good	
			3-Умерено - Moderate	
			4-Лошо - Poor	
5-Много лошо - Bad	Екологичното състояние на водите по реките Русенски Лом, Черни Лом, Бели Лом и Малки Лом е оценено на умерено (3).			

7. Необходимост от актуализация на Стандартния формуляр на защитената зона

Предлагаме следните промени в СФ:

- Предвид наличната информация за настоящата мигрираща численост на вида в защитената зона по време на миграция, е необходима актуализация на числеността в СФ – 4 - 25 екз. Необходимо е да се промени и оценката на популацията в зоната, тъй като до 25 индивида са 0,2 - 1,2 % от националната мигрираща популация – оценка „С“.

Species			Population in the site							Site assessment				
G	Code	Scientific Name	S	NP	T	Size		Unit	Cat.	D.qual	A/B/C/D			
						Min	Max				Pop.	Con	Iso.	Glo.
B	A030	<i>Ciconia nigra</i>			c	4	25	i		G	C	A	C	C
B	A030	<i>Ciconia nigra</i>			r	4	10	p		G	B	A	C	C

Специфични цели за A858 *Clanga pomarina* (малък креслив орел)

1. Код и наименование на вида

A858 *Clanga pomarina* (малък креслив орел)

2. Кратка характеристика на вида

Дължината на тялото 60-65 cm., размах на крилата: 140-150 cm. Възрастните са с кафяво оперение, черни махови пера, бели петна на крилата и черна опашка с бяло дъгообразно петно в основата. Ирисът е жълт. Може да бъдат разграничени от възрастните на големия креслив орел по дребните размери; при полет маховите пера отдолу са черни, а подкрилията – кафяви (при големия креслив орел е обратно). Опашката е къса, а профилът при реене – „увиснал“ (Симеонов, и др., 1990; Мичев, и др., 2012).

Характер на пребиваване в страната

Гнездящо-прелетен, преминаващ и отчасти зимуващ вид за България. Пролетният прелет е от средата на февруари до началото на април. Есенният прелет е от началото на август до края на октомври. Тогава се среща често по Черноморското крайбрежие. Максимална миграция е наблюдавана през последната десетдневка на септември (Симеонов, и др. 1990; Профиров, Стойчев, 2015). В миналото е бил често срещан, но в периода 1950–1980 г. става все по-рядък.

Характерно местообитание

Обитава запазени горски масиви широколистни и смесени гори (бук, дъб или смесени насаждения) с поляни в близост до речни долини, пасища, ливади, блата, стари полезащитни пояси и други горски площи, в близост до просторни тревни съобщества и край селскостопански земи, които птиците използват за ловуване. Гнезди основно върху дъб (70%). Средната плътност на гнездящите двойки в пригодни местообитания за вида е 0.33 дв./100 ha. Най-честите типове местообитания, които използва за ловуване са обработваемите зими – 76% (Плачийски, и др., 2018). По време на миграции се среща в открити пространства и до горната граница на гората (Симеонов, и др., 1990; Профиров, Стойчев, 2015). Според Meuburg, et al. (1997), 60 двойки обитават територия от около 3000 km² в Странджа планина.

Хранене

Хранят се с малки бозайници, малки птици, земноводни, влечуги, полевки и от време на време насекоми. (Симеонов, и др., 1990; Профиров, Стойчев, 2015).

3. Разпространение, природозащитно състояние и тенденции в популацията на вида на национално ниво

С неравномерно петнисто разпространение. Понастоящем близо 50% от популацията му в България (350–400 гнездещи двойки) е концентрирана в Източни Родопи, Сакар, Дервентските възвишения и Странджа, около 25% са концентрирани в Източна Стара планина и Източна Средна гора и около 15% са в Дунавската равнина и по крайбрежието на р. Дунав и островите. Останалите 10% се срещат по северните склонове на Родопите, Витоша и Същинска Средна гора. Отсъства или е слабо представен в Северозападна България, Западните погранични планини, южната част на Дунавската равнина и Предбалкана, долините на реките Струма и Места и др. Избягва високите планини като Рила, Пирин и Западните Родопи (Янков, отг. ред., 2007).

Включен в Приложение 1 на Директивата за птиците и Приложение 2 и 3 на Закона за биологичното разнообразие. Няма СПЕС категория, популацията в Европа е стабилна. Според IUCN е слабо засегнато-LC (Least Concern) както за територията на континентална Европа така и за света. Включен е в Червената книга на България (Профиров и Стойчев, 2015) със статус - уязвим VU.

Съгласно Докладването от 2019 г. (за периода 2013 – 2018 г.) националната **гнездяща** популация на вида се оценява на 460-600 двойки. Краткосрочната и дългосрочната популационна тенденция (2000-2018 г.) е увеличаваща се. За гнездовата популация са посочени следните заплахи и влияния: A02, A03, B01, B02, B03, B06, C03, D02, F03, J01.

Съгласно Докладването от 2019 г. (за периода 2013 – 2018 г.) националната **мигрираща** популация на вида се оценява на 30 000 – 52 000 индивиди. Не са посочени краткосрочни и дългосрочни тенденции в развитието на популацията. За мигриращата популация са посочени следните заплахи и влияния: A02, A03, A04, A06, B01, B01, C03, D02, D06, F03, J01.

В Червената книга на България (Профиров, Стойчев, 2015) като отрицателно действащи фактори за вида е посочено използването на буковите и смесените гори до 1000 m н. в. за дърводобив, инфраструктурното развитие за туризъм и отдих (B02, B03, B05, B09, B10, F01, F05). Конкуренцията с царския орел по отношение на храната (L06).

Видът се среща в 84 зони от мрежата Natura 2000 в България, като във всички тях е с оценка различна от оценка „D“ на популацията.

4. Състояние на ниво защитена зона

Съгласно стандартния формуляр за данни на зоната видът е гнездящ. Гнездящата популация се оценява на 8 – 10 двойки, което представлява 1,67-1,74 % от националната гнездяща популация (оценка „C“). Опазването на вида е отлично (оценка „A“), популацията не е изолирана в рамките на разширен ареал (оценка „C“). Общата оценка на стойността на зоната за съхранение на вида е „A“ – отлична стойност.

Съгласно стандартния формуляр за данни на зоната видът е също мигриращ. Мигриращата популация се оценява на 69 – 220 индивиди, което представлява 0,23-0,42 % от националната мигрираща популация (оценка „C“). Опазването на вида е отлично (оценка „A“), популацията не е изолирана в рамките на разширен ареал (оценка „C“). Общата оценка на стойността на зоната за съхранение на вида е „A“ – отлична стойност.

5. Анализ на наличната информация

Размножителен сезон

По данни на Shurulinkov & Nikolov (2005) за периода 2000 – 2004 г. на територията на зоната са отчетени размножаващи се 15-17 двойки. В Унджиян и др., (2007) са посочени 3 – 6 гнездящи двойки в зоната. По данни на Cheshmedjiev et al. (2019) през периода март-юли между 2012 до 2018 г. се съобщава за заети гнездови територии на вида в района на с. Кошов, с. Нисово, с. Сваленик, с. Писанец, с. Красен в зоната. По данни на БДЗП (SmartBirds) през размножителния период между 2018 – 2022 г. са наблюдавани отделни индивиди в гнезда и гнездови хабитати - между 1 - 1 индивиди (20 инд. общо за периода), установени са между 1 - 2 двойки (5 дв. общо за периода) и наблюдавани скитащи индивиди през същия период между 1 - 6 индивиди (77 инд. общо за периода). По данни на ИАОС през размножителния период на 2020 г., наблюдаваните числености варират между 1 - 1 индивид (4 инд. общо за периода) и 1 двойка наблюдавани в подходящо гнездово местообитание. В резултат на извършени трикратни теренни проучвания по време на размножителен сезон през 2022 г. наблюдаваните числености варират между 1 - 1 индивиди (2 инд. общо за периода). По данни от <https://ebird.org/> по време на размножителен сезон за периода 2018 – 2022 г. наблюдаваните индивиди варират между 1 - 2 индивиди (4 инд. общо за периода).

Миграционен сезон

По данни на Cheshmedjiev et al. (2019) в района на с. Иваново между Август-Октомври 2009 г. са наблюдавани 22 мигриращи инд. в зоната. В Унджиян и др., (2007) са посочени 200 – 220 мигриращи индивиди в зоната. По данни на Матеева, Янков (2013) по време на есенна миграция за периода 2008 – 2009 г. над територията на зоната са установени 22 индивиди. По данни на Матеева и др. (2012) по време на есенна миграция на 2011 г. през територията на зоната са установени 69 индивиди. По данни на БДЗП (SmartBirds) за периода 2019 – 2022 г. по време на пролетна и есенна миграция са отчетени между 1 - 2 мигриращи индивиди (11 инд. общо за периода). В резултат на извършено теренно проучване по време на есенна миграция през 2022 г. наблюдаваните числености варират между 1 - 2 индивиди (19 инд. общо за периода). По данни от <https://ebird.org/> за периода 2018 – 2022 г., по време есенна и пролетна миграция, не са установени индивиди от вида в зоната.

6. Специфични природозащитни цели за вида в зоната

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични за зоната цели
Популация: Размер на гнездова популацията	Брой гнездящи двойки	Най-малко 8 двойки	Целевата стойност е определена на база на СФ.	Поддържане на броя на гнездящите индивиди в зоната в размер от най-малко 8 двойки чрез поддържане на подходящите гнездови местообитания.
Популация: Размер на мигриращата популация	Брой индивиди	Най-малко 69 инд. за един миграционен сезон	Целевата стойност е определена на база на СФ. Количеството на преминаващите по време на миграция индивиди силно зависи от метеорологичните условия.	Поддържане на броя на мигриращите индивиди в зоната в размер от най-малко 69 индивиди чрез поддържане на местообитанията за търсене на храна.
Местообитание на вида: Площ на подходящите гнездови местообитания на вида	ha	Най-малко 13380	Видът гнезди в стари широколистни гори. Данните са взети от СФ като % на местообитание N16 – Широколистни листопадни гори, N19-Смесени гори. Тяхната обща площ е 13380 ha.	Поддържане на площта на подходящите гнездови местообитания на вида в защитената зона, в размер на най-малко 13380 ha. Запазване на старите широколистни гори в зоната.
Местообитание на вида: площ на подходящи местообитания за търсене на храна	ha	Най-малко 18397	Видът ловува в обработваеми земи, пасища и ливади, на разстояние до 3 km около гнездовите местообитания. Определена на база на % участие на откритите местообитания в зоната: N09- Сухи ливади, степи, N08- Равнини, шубраци, N21 – Негорски площи, N15- Други обработваеми земи, N12- обширни зърнени култури, N10-влажни ливади и пасища и N06 - Вътрешни водни тела (застояла вода, течаща вода) Тяхната обща площ е 18397 ha.	Запазване и поддържане на открити местообитания в защитената зона за търсене на храна по време на миграция, в размер на най-малко 18397 ha.

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични за зоната цели
Местообитание на вида: Качество на подходящите гнездови местообитания на вида	Брой биотопни дървета на хектар, с височина най-малко 25 m	Най-малко 1 бр. биотопно дърво на хектар, с височина най-малко 25 m	Видът гнезди в стари широколистни гори, главно върху дървета с височина 6–25 m. Това обосновава необходимостта от такива дървета в гнездовите местообитания на вида. Броят на биотопните дървета с височина най-малко 25 m в момента е неизвестен. По тази причина е формулирана междинна цел.	Междинна цел до 2027 г.: да се определи броя на биотопните дървета на хектар, с височина от най-малко 25 m, чрез провеждане на теренни проучвания до 2025 г.
Местообитание на вида: Качество на подходящите хранителни местообитания на вида	% екстензивно управляван и пасища и ливади като част от хранителните местообитания на вида	100% от пасищата и ливадите, част от хранителните местообитания на вида, са управлявани екстензивно	Видът ловува в обработваеми земи, пасища, ливади и влажни ливади около водни тела, където плячката му е най-изобилна. Важна характеристика на пасищата и ливадите, като част от хранителните местообитания на вида, е тяхното екстензивно управление. Те трябва да се управляват екстензивно в рамките на екстензивното животновъдство (0,3-1 LU/ha), а ливадите да бъдат косени редовно. При липса на управление, тези местообитания постепенно губят характеристиките си като подходящи хранителни местообитания на вида.	Подобряване на условията в хранителните местообитания на вида по този параметър до достигане на екстензивно управление в 100 % от пасищата и ливадите, част от хранителните местообитания на вида.

7. Необходимост от актуализация на Стандартния формуляр на защитената зона

Не са необходими промени в параметрите за вида в СФ.

Специфични цели за A080 *Circaetus gallicus* (орел змияр)

1. Код и наименование на вида

A080 *Circaetus gallicus* (орел змияр)

2. Кратка характеристика на вида

Дължина на тялото: 62 – 68 cm. Размах на крилата: 185 – 195 cm. Едра граблива птица с дълги и широки крила и голяма глава. Опашката е дълга с няколко тъмни напречни препаски. Гръбната страна на тялото тъмна, а долната бяла с тъмни напетнявания по гушата и гърдите. При някои млади индивиди отдолу липсват напетняванията и гушата също е по-светла, поради което изглеждат изцяло бели. Среща се по единично или на двойки. При ловуване често „увисва“ във въздуха (Симеонов, и др., 1990).

Характер на пребиваване в страната

За България видът е гнездящо-прелетен и преминаващ. Числеността му се оценява на 300–360 двойки. Гнезди по дървета, основно широколистни (Стойчев и др., в Червена книга на Р България, 2015; Симеонов и др., 1990). Орелът змияр е прелетен вид с разтеглена във времето миграция, но с най-голям брой прелитащи индивиди през септември и април. Пролетната миграция започва от средата на март и продължава до средата на май, а есенната – от втората половина на август до края на октомври. Като се има в предвид, че видът мигрира през територията на цялата страна, то общият брой на прелетниците по време на пролетна миграция може да се оцени на около 600 индивида. По време на есенна миграция през България са установени да прелитат поне 1100 орли змияри (2012 г.), от които 250 – при Атанасовско езеро (Матеева, 2013).

Характерно местообитание

Гнезди в стари разредени широколистни и рядко в иглолистни гори с малки поляни в близост до сухи пустеещи терени, ерозиранни склонове, пасища, ливади. Откритите местообитания се използват за търсене на плячка, а в горите видът гнезди. По време на миграция се среща и в открити обработваеми площи с единични дървета в равнини (Симеонов, и др., 1990). Характеристики на гнездовото местообитание: широколистни, иглолистни или смесени гори с дървета на възраст по-голяма от 80 години, с южно изложени; горските участъци трябва да са с площ по-голяма от 0,1 ha и гъстотата на дърветата да не е голяма (около 146 дървета на 0,4 ha); 12,7 m средна височина на дърветата, където се разполагат гнездата; повече от 40 cm дебелина на ствола на дърветата измерена на височината на гърдите. Разстоянието между две активни гнезда е 2 km. В територията на гнездото трябва да се намират и подходящи места за търсене на храна. Характеристики на мястото за хранене: открити местообитания – сухи тревисти места, пасища, обработваеми земи с площ повече от 0,5 ha, където видът ловува влечуги, с които се изхранва (Barrientos, Arroyo, 2014; Vlachos, Papageorgiou, 1994; Bakaloudis, et al., 2001; Bakaloudis, 2009; Cauli, et al., 2021; Bakaloudis, et al., 1998). В редица Европейски държави е отчетена различна гнездова плътност: в Гърция в гората Дадя е установена гнездова плътност от 5,9-7,3 двойки/100 km² (Vlachos, Papageorgiou, 1994); в Южна Македония е установена гнездова плътност от 1 двойки /20,3 km² (Velevski, Grubač, 2008); в Испания – 11,8 двойки /100 km²; в Италия – 2,1 двойки /100 km²;

Хранене

Храни се предимно със змии, гущери и жаби, по-рядко с дребни бозайници и насекоми (Симеонов, и др., 1990).

3. Разпространение, природозащитно състояние и тенденции в популацията на вида на национално ниво

Разпръснато и групово в цялата страна, по-плътно в откритите, сухи и богати на влечуги райони. Основно в хълмистите и нископланински части на страната – Източните Родопи, Сакар, Дервентски възвишения, Странджа, Средна гора, Източна Стара планина, Предбалкана, Лудогорието. Единични двойки са регистрирани и в по-високите планини и равнините – Рила, Пирин, Западните гранични планини, Тракийската низина, Дунавската равнина (Янков, отг. ред., 2007; Стойчев, и др., в Червена книга на Р България, 2015).

Включен в Приложение 2 и 3 на ЗБР и Приложение 1 на Директивата за птиците. Видът е включен също в приложението към Резолюция № 6 (1998) на Постоянния комитет на Бернската конвенция. Според IUCN за територията на континентална Европа както и за света видът е „слабо засегнат“ – LC (Least Concern). Няма SPEC категория, популацията му в Европа е стабилна (BirdLife International, Staneva and Burfield, 2017). Включен в Червената книга на Р България със статус „уязвим“ VU (Vulnerable).

Според Докладването по чл. 12 от 2019 г. (за периода 2013-2018 г.) гнездовата популация се оценява 300 и 450 двойки. Краткосрочната (2000-2018 г.) и дългосрочната (1980-2018 г.) популационни тенденции са увеличаващи се. Посочени са следните заплахы: B02, G05. Смятаме, че заплахата G05 няма отношение към вида.

Според Докладването по чл. 12 от 2019 г. (за периода 2013-2018 г.) мигриращата популация се оценява на 600-1500 индивида. За предходният период на докладване (2008-2013) гнездовата популация в страната е била оценена на 300-350 двойки. Не са посочени тенденции в развитието на популацията. Посочени са следните заплахы: F03, B02, D06.

Според Атласа на гнездящите птици (Янков отг. ред., 2007) след 1990 г. числеността и заемащата територия нараства, вероятна причина за което е увеличаването площта на пустеещите земи и свързаното с него подобряване на хранителната база на вида.

В Червената книга (Стойчев, и др., 2015) като отрицателно действащи фактори са посочени едромашабното залесяване (B01, B02, B03), голата сеч (B09) и пожарите (B13); добиване на птици за изготвяне на препарати (G09, G10); смъртност, причинена от сблъскване с електрически стълбове и електропроводи (D06), пряко преследване, безпокойство (H08).

Видът се среща в 82 зони от мрежата Natura 2000 в България, като във всички тях е с оценка различна от оценка „D“ на популацията.

4. Състояние на ниво защитена зона

Съгласно СФ на зоната, видът се опазва като **гнездящ**. Гнездящата популация на вида се оценява на 3 - 5 двойки, което е 1 – 1,11 % от националната гнездяща популация (оценка „C“). Опазването на вида е отлично (оценка „A“), популацията не е изолирана в рамките на разширен ареал (оценка „C“). Общата оценка на стойността на зоната за съхранение на вида е „B“ – добра стойност.

Съгласно СФ на зоната, видът се опазва като **мигриращ**. Мигриращата популация на вида се оценява на до 19 индивида, което е 1,27 % от националната мигрираща популация (оценка „C“). Опазването на вида е отлично (оценка „A“), популацията не е изолирана в рамките на разширен ареал (оценка „C“). Общата оценка на стойността на зоната за съхранение на вида е „B“ – добра стойност.

5. Анализ на наличната информация

Размножителен сезон

По данни на Shurulinkov & Nikolov (2005) за периода 2000 – 2004 г. на територията на зоната са отчетени общо размножаващи се 8-10 двойки. В Унджиян и др., (2007) са посочени 3-4 гнездящи двойки в зоната и присъствие по време на миграция без показана

численост. По данни на Cheshmedjiev et al. (2019) през периода март-юли между 2012 до 2018 г. се съобщава за заети гнездови територии на вида в района на с. Красен и с. Иваново в зоната. По данни на ИАОС през размножителния период на 2020 г., наблюдаваните числености варират между 1 - 1 индивид (3 инд. общо за периода) наблюдаван в подходящо гнездово местообитание. По данни на БДЗП (SmartBirds) през размножителния период между 2018 – 2022 г., наблюдаваните числености варират между 1 - 2 индивиди (27 инд. общо за периода) в гнездови местообитания. В резултат на извършени теренни проучвания по време на размножителен сезон през 2022 г. наблюдаваните числености варират между 1 - 1 индивиди (4 инд. общо за периода). По данни от <https://ebird.org/> по време на размножителен сезон за периода 2018 – 2022 г. не са отчетени индивиди в зоната.

Миграционен сезон

По данни на Cheshmedjiev et al. (2019) в района на с. Иваново между Август-Октомври 2009 г. са наблюдавани 3 мигриращи инд. в зоната. По данни на Матеева, Янков (2013) по време на есенна миграция за периода 2008 – 2009 г. над територията на зоната са установени 3 индивиди. По данни на Матеева и др. (2012) по време на есенна миграция на 2011 г. над територията на зоната са установени 19 инд. По данни на БДЗП (SmartBirds) за периода 2019 – 2021 г. по време на есенна миграция наблюдаваните числености варират между 1 - 2 индивиди (18 инд. общо за периода). В резултат на извършено теренно проучване по време на есенна миграция през 2022 г. е отчетен 1 мигриращ индивид в зоната. По данни от <https://ebird.org/> за периода 2018 – 2022 г., по време есенна миграция, между 0 - 2 инд. (2 инд. общо за периода).

6. Специфични природозащитни цели за вида в зоната

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични за зоната цели
Популация: Размер на гнездовата популация	Брой гнездящи двойки	Най-малко 3 двойки	В настоящия СФ (актуализиран през 2015 г.) са посочени 3– 5 гнездящи двойки.	Поддържане на популацията на вида в зоната в размер от най-малко 3 гнездящи двойки чрез поддържане на подходящите местообитания за гнездене.
Популация: Размер на мигриращата популация	Брой индивиди	Най-малко 3 инд. за един миграционен сезон	Целевата стойност е определена на база на данни посочени в т. 4 (Матеева, Янков, 2013). Количеството на спиращите по време на миграция индивиди силно зависи от метеорологичните условия.	Поддържане на броя на мигриращите индивиди в зоната в размер от най-малко 3 индивиди чрез поддържане на местообитанията за търсене на храна.
Местообитание на вида: Площ на гнездовото местообитание на вида	ha	Най-малко 13380 ha	Видът гнезди в стари разредени широколистни и рядко в иглолистни гори с малки поляни, в близост до сухи пустеещи терени, ерозирани склонове, пасища, ливади.	Поддържане на площта на подходящите гнездови местообитания на вида в защитената зона, в размер на най-малко 13380 ha.

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични за зоната цели
			Определена на база на % участие на следните местообитания в зоната: N16-широколистни гори, N19-смесени гори.	
Местообитание на вида: площ на подходящи местообитания за търсене на храна	ha	Най-малко 19401	Определена на база на % участие на откритите местообитания в зоната: N08- равнини, шубраци, N21-негорски площи, N23-други земи, N22- Вътрешни скали, сипеи, пясъци, постоянен сняг и лед, N09, N10, N12, N15. Тяхната обща площ е 19401 ha.	Запазване и поддържане на открити местообитания в защитената зона за търсене на храна в размер на най-малко 19401 ha.
Местообитание на вида: Качество на подходящите хранителни местообитания на вида в зоната – начин на управление на пасища и ливади	% екстензивно управлявани пасища и ливади, като част от хранителното местообитание на вида	100% от пасищата и ливадите, част от хранителното местообитание на вида се управляват екстензивно	Видът предпочита да се храни в отворени местообитания - пасища, ливади, територии със смесено земеползване, в което съществена част от земите се управляват като пасища и ливади. За да се поддържат тревните местообитания (ливади и пасища) във вид подходящ за търсене на храна от вида е необходима паша на домашни животни (0,3-1 животни/ha), както и редовна коситба на ливадите, с по-малко използване на торове и други химикали, които биха довели до изчезване на плячката на вида.	Подобряване на състоянието на хранителното местообитание на вида до постигане на 100% екстензивно управление на пасища и ливади, част от хранителното местообитание на вида.

7. Необходимост от актуализация на Стандартния формуляр на защитената зона

Предлагаме следните промени в СФ:

- По отношение на мигриращата популация предлагаме да се посочи минимална численост от 3 инд. на база на данни за вида посочени в Матеева, Янков (2013).

Species					Population in the site						Site assessment			
G	Code	Scientific Name	S	NP	T	Size		Unit	Cat.	D.qual.	A/B/C/D			
						Min	Max				Pop.	Con.	Iso.	Glo.
B	A080	<i>Circaetus gallicus</i>			c	3	19	i		G	C	A	C	B
B	A080	<i>Circaetus gallicus</i>			r	3	5	p		G	C	A	C	B

Специфични цели за A081 *Circus aeruginosus* (тръстиков блатар)

1. Код и наименование на вида

A081 *Circus aeruginosus* (тръстиков блатар)

2. Кратка характеристика на вида

Дължина на тялото: 50-55 cm, размах на крилата: 120-130 cm. Това е най-едрият блатар. Има полов и възрастов диморфизъм. Женската и младото са едноцветни, тъмни, със светла глава, а мъжкият отгоре кафяв със сива опашка и тъмни върхове на крилата. Лети с бавен, плавен махов полет, понякога планира. В полет тръстиковият блатар има V-образен профил. През лятото рядко издава силни крясъци (Симеонов и др., 1990).

Характер на пребиваване в страната

За България видът е гнездящо-прелетен, преминаващ и зимуващ. Среща се в цялата равнинна и полупланинска част на страната, където има макар и малки влажни зони, обрасли с висша водна растителност. Основната част от популацията е концентрирана в Тракийската низина, по Дунавското и Черноморското крайбрежие, в Дунавската равнина, Софийското поле и по долините на по-големите реки (Янков, отг.ред., 2007). Преобладават единично гнездещи двойки, но са познати и малки гнездови колонии. Гнездото е трудно достъпно, разположено ниско сред гъста блатна растителност. Отглежда 4–5 малки, които излитат през юли (Симеонов и др., 1990; Мичев и др., в Червена книга на Р България, 2015).

Видът мигрира на широк фронт. Средният брой индивиди при Атанасовското езеро за периода 1979-2003 г. е бил 218 инд., през 2011 г. е бил 476 инд., през периода 2012-2017 г. варира между 492-1479 инд. Това показва увеличение на броя на преминаващите индивиди (Michev et al., 2018). Според Матеева и Янков (2013) пролетният прелет на тръстиковия блатар започва от средата на март и протича почти до края на май, като най-интензивният прелет е през април. Есенната миграция на тръстиковия блатар започва в началото на август и продължава до края на октомври, като основната част от птиците преминават през страната ни през септември. По време на пролетна миграция през България са установени да прелитат около 690 тръстикови блатари в източната част на страната (2012 г.). Като се има в предвид, че тръстиковия блатар мигрира през територията на цялата страна и се концентрира основно по крайбрежието, то прелитаща популация по време на пролетна миграция може да се оцени на около 1000 индивида. По време на есенна миграция през България са установени да прелитат 3100 тръстикови блатари в източната половина на страната (2012 г.). Като се отчете фактът, че видът се концентрира по черноморското крайбрежие, но мигрира над територията на цялата страна, на базата на наличната информация може да се предположи, че през България прелитат минимум 3500 тръстикови блатари.

Хранене

Предпочитана храна са водоплаващи и блатни птици (белочела водна кокошка, зимно бърне, зеленоглава патица, калугерица, малък червеноног водобегач), бозайници (воден плъх), земноводни и влечуги (водна жаба, обикновена водна змия) (Симеонов и др., 1990).

Характеристика на местообитанието

В България гнезди в блата, в растителност по периферията на водоеми и крайречни и приизворни мочурища, а през последните години наблюдаван и в посеви и други (едногодишни) тревни култури. Установен да гнезди както в приморски, крайречни и вътрешни естествени влажни зони, така и в изкуствени водоеми, като рибарници, микроязовири и язовири. Гнездата си разполага предимно в тръстикови масиви. Разпространен на надморска височина до 600 м. По време на миграции и зимуване обитава

различни естествени и изкуствени влажни зони в ниските части на страната (Симеонов и др., 1990).

Проучване в Португалия разкрива, че важно местообитание са тръстиките масиви, в които се случва гнезденето и изхранването. Факторите, допринасящи за качеството на местообитанието са сезонните наводнения, които предпазват гнездата от сухоземни хищници; гъстотата и височината на тръстиката, предпазваща от вятър; наличие на храна (дребни бозайници и птици). През неразмножителния период предпочитани места за хранене са оризовите полета. Царевичните полета са избягвани от тръстиките блатари, тъй като предлагат малко количество дребни бозайници и височината на посевите възпрепятства ловуването (Alves et al., 2014). Изследване в Испания показва че интензификацията на селското стопанство е довела до промени в състава и изобилието на плячката в земеделските земи. Тръстиките блатари в райони с интензивно земеделие консумират основно дребни бозайници и имат по-бедна диета в сравнение с тези в райони с традиционно земеделие (Cardador et al., 2012). Най-често тръстиковия блатар ловува на разстояние около 3 km от гнездото, т.е. гнездовата територия на 1 двойка е около 2800 ha. Предпочита да ловува в обработваеми земи, в които растенията са с височина до 10 cm (Cardador and Manosa, 2011).

3. Разпространение, природозащитно състояние и тенденции в популацията на вида на национално ниво

С петнисто и разпръснато разпространение в ниските части на по-голямата част от страната, по-концентрирано в централната част на Тракийската низина, поречието на р. Тунджа, Бургаската низина, на места по Черноморското и Дунавското крайбрежия и прилежащите им райони и в Софийското поле. Отделни изолирани находища и на други места в страната. През периода след 1985 г. националната популация показва постепенно възстановяване (Симеонов и др., 1990).

Включен в Приложение 2 и 3 на Закона за биологичното разнообразие в България и Приложение 1 на Директивата за птиците. Видът е включен също в приложението към Резолюция № 6 (1998) на Постоянния комитет на Бернската конвенция. Според IUCN за територията на континентална Европа както и за света видът е „слабо засегнат“ – LC (Least Concern). Няма SPEC категория, тъй като популацията му в Европа е нарастваща (BirdLife International, Staneva and Burfield, 2017). Включен е в Червената книга на Р България (2015) в категория „застрашен“ (EN). В миналото се е срещал често, но през втората половина на XX в. е все по-рядък. През периода 1950–1984 г. са установени само 40–60 двойки. Настоящите оценки показват известно увеличение през последните години.

Съгласно Докладването през 2019 г. (за периода 2005-2018 г.), видът е гнездящ с популация между 220 и 260 двойки. Краткосрочната популационна тенденция (2000-2018 г.) е стабилна, а дългосрочната (1980-2018 г.) е увеличаваща.

Съгласно Докладването през 2019 г. (за периода 2001-2018 г.), видът е и мигриращ с численост 3300 – 5000 индивида. Не са посочени краткосрочна и дългосрочна тенденции в развитието на популацията.

При Докладването по чл. 12 от Директивата за птиците за гнездовата популация са посочени следните заплахи и влияния: A02, A03, A04, C03, D02, F03, J01, J02, J03, M07. Смятаме че заплахи C03, D02, J01 и J03 нямат отношение към гнездящата популация на вида в страната.

При Докладването по чл. 12 от Директивата за птиците за мигриращата популация са посочени следните заплахи и влияния: A02, A03, A04, F03, F26, D06.

Отрицателно действащи фактори според Червена книга на България са пресушаване и деградация на естествените влажни зони със стоящи води (F26, F27, F28, F31, F32, F03,

К04), използването на отрови за борба срещу гризачи (А21, А23), безпокойство от рибари (G10) (Големански и др. (ред.), 2015).

Видът се среща в 76 зони от мрежата Natura 2000 в България, като във всички тях е с оценка различна от оценка „D“ на популацията.

4. Състояние на ниво защитена зона

Съгласно СФ на зоната, видът е **мигриращ**. Мигриращата популация се оценява на до 21 индивиди, което представлява 0,42 % от националната мигрираща популация (оценка „С“). Опазването на вида е добро (оценка „В“), популацията не е изолирана в рамките на разширен ареал (оценка „С“). Общата оценка на стойността на зоната за съхранение на вида е „С“ – значима стойност.

Съгласно СФ на зоната, видът е **гнездящ**. Гнездящата популация се оценява на 1 – 1 двойки, което представлява 0,38 - 0,45 % от националната гнездяща популация (оценка „С“). Опазването на вида е добро (оценка „В“), популацията не е изолирана в рамките на разширен ареал (оценка „С“). Общата оценка на стойността на зоната за съхранение на вида е „С“ – значима стойност.

5. Анализ на наличната информация

Размножителен сезон

По данни на Shurulinkov & Nikolov (2005) за периода 2000 – 2004 г. на територията на зоната е отчетена 1 размножаваща се двойка. В Унджиян и др., (2007) не са посочени гнездящи и мигриращи индивиди в зоната. По данни на БДЗП (SmartBirds) през размножителния период между 2018 – 2022 г., не са отчетени индивиди в зоната. В резултат на извършени теренни проучвания по време на размножителен сезон през 2022 г. не са отчетени индивиди в зоната. По данни от <https://ebird.org/> по време на размножителен сезон за периода 2018 – 2022 г. не са отчетени индивиди в зоната.

Миграционен сезон

По данни на Матеева, Янков (2013) по време на есенна миграция за периода 2008 – 2009 г. над територията на зоната са установени 8 индивиди. По данни на Матеева и др. (2012) по време на есенна миграция на 2011 г. над територията на зоната са установени 21 мигриращи индивиди. По данни на БДЗП (SmartBirds) за периода 2019 – 2021 г. по време на пролетна миграция са наблюдавани между 1 - 1 индивиди (2 инд. общо за периода). В резултат на извършено теренно проучване по време на пролетна миграция през 2022 г. е установен 1 мигрант и по време на есенна миграция, същата година са наблюдавани между 1 - 2 индивиди (13 инд. общо за периода). По данни от <https://ebird.org/> за периода 2018 – 2022 г., по време миграция не са отчетени индивиди в зоната.

Основни заплахи за вида са преустановяване функционирането на рибарниците, пресушаването на басейните и обрастването им с дървета и храсти. Необходими са мерки по възстановяване на местообитание N06 – вътрешни водни тела; с наличие на характерна водолюбива растителност по крайбрежието им.

6. Специфични природозащитни цели за вида в зоната

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични за зоната цели
Популация: Размер гнездова популация	Брой двойки	Най-малко 1 дв.	Целевата стойност е определена на база на СФ. През последните 10 г. видът не е установен като гнездящ в ЗЗ.	Подобряване на популацията на вида в зоната в размер от най-малко 1 гнездяща двойка чрез поддържане на

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични за зоната цели
				подходящите местообитания.
Популация: Размер на мигриращата популация	Брой индивиди	Най-малко 8 инд. за един миграционен сезон	Целевата стойност е определена на база на данни за вида в публикацията на Матеева, Янков (2013). Количеството на спиращите по време на миграция индивиди силно зависи от метеорологичните условия.	Поддържане на броя на мигриращите индивиди в зоната в размер от най-малко 8 индивида чрез поддържане на местообитанията за търсене на храна.
Местообитание на вида: характеристика на гнездовите местообитания	ha	Най-малко 334 ha	Гнездата си разполага предимно в обширни тръстикови масиви. Важни фактори са височината и гъстотата на тръстиката. Разполагат гнездата в места, които не се заливат при сезонните наводнения. Изчислена на база на площта на местообитание N06 - 334,5 ha. Необходими са мерки по възстановяване дейността на рибовъдните стопанства в 33, за да се постигне целевата стойност.	Подобряване на влажните местообитанията до достигане на площ от най-малко 334 ha.
Местообитание на вида: площ на подходящи местообитания за търсене на храна	ha	Най-малко 18063	Определена на база на % участие на откритите местообитания в зоната: N08- равнини, шубраци, N09-сухи ливади, степи, N10, N15-други обработваеми земи, N12, N21-негорски площи. Тяхната обща площ е 18063 ha. По време на миграции и зимуване обитава различни естествени и изкуствени влажни зони в ниските части на страната, в близост до които има полета с едногодишни тревисти култури, мочурища и ливади, където ловува дребни бозайници и птици.	Запазване и поддържане на откритите местообитания в защитената зона в размер на най-малко 18063 ha. Поддържане на подходящи земеделски култури (пшеница, люцерна) в близост до обширни тръстикови масиви, тъй като в първите търси храна, а във вторите гнезди.

7. Необходимост от актуализация на Стандартния формуляр на защитената зона

Предлагаме следните промени в СФ:

- По отношение на мигриращата популация предлагаме да се посочи минимална численост от 8 инд. на база на данни за вида в публикацията на Матеева и Янков (2013).

Species					Population in the site					Site assessment				
G	Code	Scientific Name	S	NP	T	Size		Unit	Cat.	D.qual.	A/B/C/D	A/B/C		
						Min	Max				Pop.	Con.	Iso.	Glo.
B	A081	<i>Circus aeruginosus</i>			c	8	21	i		G	C	B	C	C
B	A081	<i>Circus aeruginosus</i>			p	1	1	p		G	C	B	C	C

Специфични цели за A082 *Circus cyaneus* (полски блатар)

1. Код и наименование на вида

A082 *Circus cyaneus* (полски блатар)

2. Кратка характеристика на вида

Дължината на тялото: 45-50 cm, размах на крилата – 110-120 cm. Средно голяма граблива птица с дребно тяло, дълги тесни крила и дълга, права опашка. Полетът е плавен с бавни махове на крилата. Често лети ниско над земята, увисва във въздуха, като слабо размахва повдигнати нагоре крила. Мъжкият се отличава от останалите блатари по широката ивица на над опашката. Женската и младото са трудно различими от другите видове – бялата ивица на над опашката е малко по-широка и добре очертана и размерите на тялото са по-големи (Симеонов и др., 1990).

Характер на пребиваване в страната

Преминаващ, зимуващ и вероятно гнездящ вид. Пролетния прелет е от началото на март до средата на април, а есенният – от началото на август до края на ноември. Сега през размножителния период има наблюдения в Горнотракийската низина, Дунавската равнина и Добруджа, но без доказателства за гнездене. Възможната гнездова популация в страната се оценява на 0–6 двойки. Броят на зимуващите в България индивиди през отделните години варира от няколко десетки до няколко стотици. Гнездото е на земята, сред гъста тревна или блатна растителност, храсталаци, житни култури (Спасов и Николов в Червена книга на Р България, 2015; Симеонов и др., 1990).

Характерно местообитание

Тревни съобщества – ливади, пасища, обработваеми земи, стоящи сладководни водоеми с постоянен или сезонен характер, широки речни долини (Спасов и Николов в Червена книга на Р България, 2015; Симеонов и др., 1990). В Ирландия е установена гнездова плътност между 0,25 и 4,24 дв./100 km² (Wilson et al., 2017). Според Madders (2003) полският блатар в Шотландия предпочита тревисто-храстови местообитания, които са богати на неговата плячка – тъмната полевка, *Microtus agrestis* и ливадна бъбрица, *Anthus pratensis*. Подходящи местообитания са ливади, пасища, обработваеми земи и вероятно повечето типове „Естествени и полуестествени тревни формации“ (6110-6520), а може би и някои от „Преовлажнени тресавища, калища и мочурища“ (7140-7230) според Директивата за хабитатите (Кавръкова и др. 2009).

Хранене

През размножителния период се храни основно с дребни бозайници (полевки, мишки) и птици, в по-малка степен с насекоми (скакалци), влечуги и земноводни, през зимата и с мърша (Големански и др. (ред.), 2015; Симеонов и др., 1990).

3. Разпространение, природозащитно състояние и тенденции в популацията на вида на национално ниво

Установен в Тракийската низина, района на бившето Стралджанско блато, Северното Черноморско крайбрежие и Дунавската равнина. Отделни индивиди и двойка са наблюдавани няколкократно през периода 1994–1996 г. между селата Къшин, Къртожабене и Търнене, Плевенско. Брачни игри при 2 двойки са регистрирани на 09.06.1997 г. до с. Оризово, Пловдивско. На 31.05.2002 г. са наблюдавани 2 отделни птици, съответно до гр. Раковски и до с. Момино село, Пловдивско (Янков, отг. ред., 2007).

Включен в Приложение 2 и 3 на ЗБР и Приложение 1 на Директивата за птиците. Видът е включен също в приложението към Резолюция № 6 (1998) на Постоянния комитет на Бернската конвенция. Според IUCN за територията на Европейския съюз видът е „уязвим“ - VU (Vulnerable), а за континентална Европа „слабо засегнат“ – LC (Least Concern) (BirdLife International, 2021). Включен в SPEC 3 Изтощен. Включен в Червената книга на Р България със статус „критично застрашен“ CR (Critically Endangered).

Съгласно Докладването от 2019 г. (за периода 2005 – 2018 г.) националната **мигрираща** популация на вида се оценява на 480 – 700 индивиди. Не са посочени краткосрочна и дългосрочна тенденции в развитието на популацията. Посочени са следните заплахи: A01, A02, D02, F03, D06.

Зимуващата популация е оценена на 250 – 400 индивида. Краткосрочната тенденция на популацията (за периода 2000 – 2018 г.) е стабилна, а дългосрочната (за периода 1980 – 2018 г.) е увеличаваща се. Посочени са следните заплахи: A01, A02p C03, D02.

Видът се среща в 69 зони от мрежата Натура 2000 в България, като във всички тях е с оценка различна от оценка „D“ на популацията.

4. Състояние на ниво защитена зона

Съгласно СФ на зоната, вида е само мигриращ, като популацията се оценява на **до 22 индивида**, което представлява до 3,1 % от националната популация (оценка „B“). Опазването на вида е отлично (оценка „A“), популацията не е изолирана в рамките на разширен ареал (оценка „C“). Общата оценка на стойността на зоната за съхранение на вида е „A“ – отлична стойност.

5. Анализ на наличната информация

Полският блатар преминава редовно през територията на 33 „Ломовете“, през есенната миграция (август – октомври), но в не големи числености (2 – 11 инд. месечно) (Доклад есенна миграция Натура 2000). Общата численост на полския блатар за есенната миграция през 2011 г. е оценена на 16 инд. (Доклад есенна миграция Натура 2000). През есента на 2009 г. са преброени 22 инд. в района на с. Иваново (Cheshmedjiev et al., 2019). Миграцията на полския блатар през страната е на широк фронт, но по-голяма част от птиците преминават през източната част на страната (Матеева и Янков, 2013). По време на теренни проучвания през март 2022 г. е установена 1 птица, която вероятно е мигрираща. Данните от eBird съобщават за наблюдение на 1 инд. през зимата – януари 2022 г. Данните от <https://observation.org> съобщават за 2 инд. през февруари 2020 г. и април 2016 г. Изглежда със затоплянето на времето през последните години, полския блатар е наблюдаван по-често като зимуващ вид от колкото като мигриращ. Посочената в СФ численост е реалистична, но може да се предложи за минимална стойност 16 инд., според числеността, която е установена през есента на 2011 г.

Като констатирани заплахи за вида в зоната може да се посочат – небезопасени електропреносни стълбове, интензивното използване на пестициди в прилежащите на 33 земеделски площи, промяна в земеползването и обрастването на пасищата и ливадите.

6. Специфични природозащитни цели за вида в зоната

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични за зоната цели
Популация: Размер мигриращата популация	Брой индивиди	Най-малко 16 инд.	Определена на база проучването върху есенната миграция през 2011 г.	Поддържане на популацията на вида в зоната в размер от най-малко 16 индивида.
Местообитание на вида: Площ на подходящите хранителни местообитания за вида в зоната	ha	Най-малко 7600	Определена на база % участие на следните местообитания в зоната: N09-сухи ливади, степи, N10-влажни ливади, пасища, N15-други обработваеми земи, N21-градини, лозя и др. трайни насаждения. Обширните зърнени култури и шубраците в равнините са изключени като субоптимално местообитание.	Запазване и поддържане на подходящите хранителни местообитания в зоната в размер от най-малко 7600 ha.

6. Необходимост от актуализация на СФ на 33

Предлагаме следните промени в СФ:

- Добавяне на минимална стойност за мигриращата популация от 16 инд., предвид Доклада за есенна миграция през 2011 г.

Species			Population in the site						Site assessment					
G	Code	Scientific Name	S	NP	T	Size		Unit	Cat.	D.qual.	A/B/C/D	A/B/C		
						Min	Max				Pop.	Con.	Iso.	Glo.
B	A082	<i>Circus cyaneus</i>			c	16	22	i		G	B	A	C	A

Специфични цели за A084 *Circus pygargus* (ливаден блатар)

1. Код и наименование на вида

A084 *Circus pygargus* (ливаден блатар)

2. Кратка характеристика на вида

Дължината на тялото: 42-47 cm, размах на крилата: 110-115 cm. Мъжкият наподобява полски блатар, но горната страна на тялото е по-тъмна, коремът е с надлъжни ръждиви шарки. Крилото отгоре с черна ивица и върховете на първостепенните махови пера са черни, а отдолу изглежда раирано. Женската и младото при полет практически не се различават от степния блатар. Почива като останалите блатари на земята (Симеонов и др., 1990).

Характер на пребиваване в страната

Гнездящо-прелетен, преминаващ и зимуващ вид. Сега гнезденето е доказано за редица райони от Западна България (включително Софийското поле), долината на Марица и Югоизточна България. Територии с най-висока гнездова плътност са Дервентските възвишения, районът на яз. „Малко Шарково“, Ямболското и Старозагорското поле. По време на прелет се среща из цялата страна, по-често по Черноморското крайбрежие. През зимата са наблюдавани рядко единични индивиди. Пролетния прелет е от средата на март до края на април, а есенният от средата на август до края на октомври (Марин и др., в Червена книга на Р България, 2015; Симеонов и др., 1990).

Характерно местообитание

Разнообразни влажни зони (включително влажни ливади, блата, торфища), към които проявява силно изразена привързаност. В България често гнезди в обработваеми площи, най-често засети с пшеница. Извън размножителния сезон връзката с влажните зони значително отслабва. Гнезди поединично или в разредени колонии. Мигрира поединично или по двойки, особено през есента, понякога формира малки ята с други ястребови птици при пресичане на големи водни площи (Големански и др. (ред.), 2015). Изследванията в Моравия (Чешка Република) установяват гнездова плътност от 0,67 до 8,69 двойки/100 km², като гнездовата плътност може да достигне до 12,8 двойки/100 km² поради полуколониалния начин на гнездене на вида. Най-предпочитаното място за гнездене е зимната пшеница, където са разположени 78% от гнездата. От наблюдаваните 222 двойки (1991-2013 г.), 34% гнездят индивидуално, а 65,7% - полуколониално. Най-често полуколониите са съставени от 2-5 двойки. Средното разстояние между гнездата в полуколониите е 221,4 m. По време на отглеждане на малките височината на растителността около гнездото е обикновено между 60 и 100 cm. Гнездата са разположени в земеделски блокове с площ между 6,1 и 97,5 ha и обикновено са разположени в покрайнините на блока (Porrasch et al., 2013). Подходящи местообитания за гнездене са обработваеми земи със зимна пшеница, а по време на миграция също селскостопански площи с житни култури и вероятно повечето типове „Естествени и полуестествени тревни формации“ (6110-6520), а може би и някои от „Преовлажнени тресавища, калища и мочурища“ (7140-7230) според Директивата за хабитатите (Кавръкова и др., 2009).

Хранене

Храни се с яйца и малки на наземно гнездящи птици, гризачи, малки зайци, гущери, едри насекоми (Големански и др. (ред.), 2015; Симеонов и др., 1990).

3. Разпространение, природозащитно състояние и тенденции в популацията на вида на национално ниво

С петнисто и разпръснато разпространение в цялата страна. По-плътно заета почти цялата територия на Югоизточна България между Сакар и Източна Стара планина, с изключение на гористия район на Странджа. Разпръснато в Добруджа, Софийското поле и други места. Равномерно ниска е плътността на по-голямата част от заетата територия (по-малко от 10 двойки/квадрат). С най-висока плътност в района между р. Тунджа и Бургаската низина, където в някои квадрати гнездят повече от 10–15 двойки. Там се размножава в рехави колонии (Ангелов и др., в Янков, отг. ред., 2007).

Включен в Приложение 2 и 3 на ЗБР и Приложение 1 на Директивата за птиците. Видът е включен също в приложението към Резолюция № 6 (1998) на Постоянния комитет на Бернската конвенция. Според IUCN за територията на континентална Европа както и за света видът е „слабо засегнат“ – LC (Least Concern) (2021). Включен в Червената книга на Р България (2015) със статус „застрашен“ VU (Vulnerable). Няма SPEC категория (Staneva and Burfield, 2017).

Съгласно Докладването от 2019 г. (за периода 2013 – 2018 г.) националната гнездова популация на вида се оценява на 300 – 350 двойки. Краткосрочната тенденция на популацията (за периода 2000 – 2018 г.) е неизвестна, а дългосрочната (за периода 1980 – 2018 г.) е увеличаваща се. Посочените са следните заплахи и влияния: A02, A03, A04, A06, D02, C03, F03, J01, K03.

Мигриращата популация е оценена на 500 – 1100 индивида. Не са посочени тенденции в развитието на популацията. Посочени са следните заплахи: A02, D06.

Според Червена книга на България (Марин и др., 2015) основната заплаха за гнездата в обработваеми площи е унищожаване на люпилото при жътва (A17). В по-малка степен е заплашен от загуба на хабитати (F26, A02, F03), безпокойство (H08), сблъсък с електропроводи (D06) и ветрогенератори (D01), браконьерски отстрел (G10), отравяне (A21).

Видът се среща в 64 зони от мрежата Natura 2000 в България, като в 1 зона от тях оценката на вида е D.

4. Състояние на ниво защитена зона

Съгласно СФ на зоната, видът е мигриращ. Мигриращата популация се оценява на до 6 индивида, което представлява 0,55 % от националната мигрираща популация (оценка „С“). Опазването на вида е отлично (оценка „А“), популацията не е изолирана в рамките на разширен ареал (оценка „С“). Общата оценка на стойността на зоната за съхранение на вида е „С“ – значима стойност.

Съгласно СФ на зоната, видът също е гнездящ. Гнездящата популация се оценява на 1 – 1 двойка, което представлява 0,29-0,33 % от националната гнездяща популация (оценка „С“). Опазването на вида е отлично (оценка „А“), популацията не е изолирана в рамките на разширен ареал (оценка „С“). Общата оценка на стойността на зоната за съхранение на вида е „С“ – значима стойност.

5. Анализ на наличната информация

Размножителен сезон

По данни на Shurulinkov & Nikolov (2005) за периода 2000 – 2004 г. на територията на зоната е отчетена 1 размножаваща се двойка. В Унджиян и др., (2007) е посочена 1 гнездяща двойка и присъствие в зоната по време на миграция. По данни на БДЗП (SmartBirds) през размножителния период между 2018 – 2022 г., не са отчетени индивиди в зоната. В резултат на извършени трикратни теренни проучвания по време на размножителен сезон през 2022 г. не са отчетени индивиди в зоната. По данни от <https://ebird.org/> по време на размножителен сезон за периода 2018 – 2022 г. не са отчетени индивиди в зоната.

Миграционен сезон

По данни на Cheshmedjiev et al. (2019) в района на с. Иваново между Август-Октомври 2009 г. са наблюдавани 6 мигриращи инд. в зоната. По данни на Матеева, Янков (2013) по време на есенна миграция за периода 2008 – 2009 г. над територията на зоната са установени 6 мигриращи индивиди. По данни на Матеева и др. (2012) по време на есенна миграция на 2011 г. над територията на зоната са установени 6 мигриращи индивиди. По данни на БДЗП за периода 2019 – 2021 г. по време на есенна миграция не са отчетени мигриращи индивиди в зоната. В резултат на извършено теренно проучване по време на есенна миграция през 2022 г. не са отчетени индивиди в зоната. По данни от <https://ebird.org/> за периода 2018 – 2022 г., по време на миграция не са отчетени индивиди в зоната.

Основни заплахи за вида са преустановяване функционирането на рибарниците, пресушаването на басейните и обрастването им с дървета и храсти. Необходими са мерки по възстановяване на местообитание N06 – вътрешни водни тела; с наличие на характерна водолюбива растителност по крайбрежието им.

6. Специфични природозащитни цели за вида в зоната

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични за зоната цели
Популация: Размер на мигриращата популация	Брой индивиди	Най-малко 3	Целевата стойност е определена на база на СФ.	Поддържане на броя на мигриращите индивиди в зоната в размер от най-малко 3 инд. чрез поддържане на местообитанията за търсене на храна.
Популация: Размер гнездова популация	Брой двойки	Най-малко 1 дв.	В СФ за гнездовата популация на вида в зоната е посочена численост 1 – 1 дв. Липсват информация за гнездене на вида в зоната, през последните 10 г., въпреки проведените проучвания. Този факт се дължи на значителна загуба на подходящи местообитания в ЗЗ	Подобряване на популацията на вида в зоната в размер от най-малко 1 дв.
Местообитание на вида: характеристика на гнездовите местообитания	ha	Най-малко 669 ha	Определена на база на % участие на местообитания N06-вътрешни водни тела и N10- влажни ливади, пасища. Обширните зърнение култури има вероятност да са подходящи, но само по влажните места, където са близко до водоем. Такива места са малко в ЗЗ или липсват напълно, което се потвърждава от липсата на размножаващи се птици, въпреки интензивното земеделие през последните години.	Подобряване на подходящите гнездови местообитания в зоната в размер от най-малко 669 ha.
Местообитание на вида: площ на подходящи местообитания за търсене на храна	ha	Най-малко 12711	Определена на база на % участие на откритите местообитания в зоната: N08-равнини, шубраци, N09-сухи ливади, степи, N15-други обработваеми земи, N21-негорски площи, N23-други земи. Тяхната обща площ е 12711 ha.	Запазване и поддържане на открити местообитания в защитената зона за търсене на храна в размер на най-малко 12711 ha.

7. Необходимост от актуализация на Стандартния формуляр на защитената зона

На този етап не могат да бъдат предложени промени в СФ на зоната за този вид.

Специфични цели за A231 *Coracias garrulus* (синявица)

1. Код и наименование на вида

A231 *Coracias garrulus* (синявица)

2. Кратка характеристика на вида

Дължина на тялото 30-32 cm. Главата, шията и долната страна на тялото светлосини със зеленикав оттенък. Гърбът и плещите ръждивокафяви. Крилата синкави с почти черни махови пера. Надопашката тъмносиня. Средните опашни пера тъмнозелени, останалите възчерно тъмносини със светли върхове. Клюнът черен (Нанкинов и др., 1997).

Характер на пребиваване в страната

Гнездящ и прелетен вид. Размножителния период е от средата на май до края на юли. Пролетният прелет през втората половина на април и през май, когато се среща на групи. Есенният прелет от края на юли до втората половина на септември. Единични екземпляри наблюдавани и през октомври (Нанкинов и др., 1997).

Характерно местообитание

Единични стари дървета, крайречни насаждения, крайнини на гори (Нанкинов и др., 1997). Ивици дървета, храсти и мозайки от тях, широколистни листопадни гори, овощни градини, дървесни и храстови плантации, скали и скални стени в равнините, (Янков отг. ред., 2007).

Подходящи местообитания за гнездене на вида са – 2340, 8210, 91F0 (Кавръкова и др., 2009).

Хранене

С различни безгръбначни, предимно насекоми и дребни гръбначни.

3. Разпространение, природозащитно състояние и тенденции в популацията на вида на национално ниво

В равнините и някои нископланински части на страната. (Янков отг. ред., 2007). Гнезди по поречието на р. Дунав и притоците ѝ, Лудогорието, Добруджа, Югоизточна България, на много малко места в Западна България, предимно по долината на р. Струма. Най-многобройна е по поречието на р. Дунав. (Големански гл. ред., 2015)

Включен в Приложение 1 на Директивата за птиците. Според Червената книга на Р България – VU. Включен в ЗБР Приложения 2, 3. Според IUCN – слабо засегнат LT (Least Concern) за континентална Европа и ЕС (BirdLife International, 2021).

Съгласно Докладването от 2019 г. (за периода 2013 - 2018 г.), гнездящата популация е от 2000-4500 двойки, като краткосрочната тенденция (за периода 2001 – 2018) на популацията е оценена на намаляваща. Дългосрочната тенденция (за периода 1980 – 2018) на популацията също е нарастваща.

За гнездящата популация са посочени следните заплахи и влияния: A07, A02.

Видът се среща в 74 зони от мрежата Natura 2000 в България, като във всички тях е с оценка различна от оценка „D“ на популацията.

4. Състояние на ниво защитена зона

Съгласно СФ за зоната, синявицата е се опазва само като гнездящ вид. Гнездящата популация се оценява на 34 - 39 двойки, което е 0,9 – 1,7 % от националната гнездяща популация (оценка „C“). Опазването на вида е отлично (оценка „A“), популацията не е

изолирана в рамките на разширен ареал (оценка „С“). Общата оценка на стойността на зоната за съхранение на вида е „А“ – отлична стойност.

5. Анализ на наличната информация

Според Унджийан и др. (2007), в 33 „Ломовете“ гнездящата популация на синявицата е 30 двойки. По време на проучване в периода 2000 – 2004 г. гнездовата популация в зоната е оценена на 43 – 54 двойки (Shurulinkov & Nikolov, 2005). При теренното проучване през май месец 2022 г. са установени 11 двойки. През 2020 г. са установени 2 дв. и 1 инд. в подходящо гнездово местообитание (Данни ИАОС). По данни от SmartBirds, през 2018 г. – 4 инд. в подходящо гнездово местообитание, през 2020 – 2 дв. и 13 инд. в подходящо гнездово местообитание и през 2021 г. – 2 дв. и 12 инд. в подходящо гнездово местообитание (Данни БДЗП). Вероятно числеността посочена в СФ е реалистична и не се нуждае от промяна.

Констатираны заплахи и въздействия върху вида са – интензивно земеделие в покрайнините на зоната, използване на пестициди в земеделието, обрастването на пасищата и ливадите и откритите тревни местообитания за търсене на храна.

6. Специфични природозащитни цели за вида в зоната

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични за зоната цели
Популация: Размер на гнездовата популация	Брой гнездящи двойки	Най-малко 34 двойки	Определена на база СФ (актуализиран през 2015 г.) и полево проучване през 2022 г.	Поддържане на популацията на вида в зоната в размер от най-малко 34 гнездящи двойки.
Местообитание на вида: Площ на подходящите гнездови местообитания за вида	ha	Най-малко 334	Изчислена на база % участие на местообитание N22 – скалисти местообитания и сипеи от СФ. Вида гнезди основно в скални ниши и дупки в земни откоси.	Поддържане на площта на подходящите местообитания за вида в зоната в размер от най-малко 334 ha.
Местообитание на вида: Площ на подходящите хранителни местообитания за вида	ha	Най-малко 7690	Вида търси храна в открити типове местообитания – обработваеми земи, пасища, територии със смесено земеползване. Изчислена на база % участие на местообитания N09 – сухи ливади и степи, N10 – влажни ливади и пасища, N15 – др. обработваеми земи, N21 – лозя, градини и др. трайни насаждения.	Поддържане на площта с подходящи хранителни местообитания в размер от най-малко 7690 ha.

7. Необходимост от актуализация на Стандартния формуляр на защитената зона

Предвид наличната информация за гнездящата популация на вида в зоната не са необходими промени в СФ.

Специфични цели за A122 *Crex crex* (ливаден дърдавец)

1. Код и наименование на вида

A122 *Crex crex* (ливаден дърдавец)

2. Кратка характеристика на вида

Дължина на тялото: 27-30 cm, размах на крилата: 46-53 cm. Оперението му е подобно на това на пдпдъка, но има характерни тухленоръждиви пера по крилата. Води скрит начин на живот, като рядко излита, а през повечето време остава в гъстите треви. Обаждането му се чува предимно нощем и наподобява „крекс-крекс“, което се повтаря многократно. Малките са изцяло с черен пух и напускат гнездото почти веднага след излюпването си (Симеонов и др., 1990).

Характер на пребиваване в страната

Гнездящо-прелетен и преминаващ вид за страната. Миграцията по Черноморското крайбрежие е през април и септември – октомври. Размножителния период е от края на април до юни. Миграцията на вида е от средата на април като продължава до средата на май. Есенната миграция започва през последната декада на август и продължава до края на октомври. Отделни екземпляри се задържат и до края на ноември. През есента миграцията е по-интензивна и то главно по протежението на Черноморското крайбрежие. Най-важното за вида място по време на миграцията е нос Калиакра, където стационарират голям брой птици. Образува смесени ята с пдпдъка (Симеонов и др. 1990; Delov, 1995; Делов в Големански гл. ред., 2015).

Характеристика на местообитанието

През гнездовия период видът обитава силно овлажнени (хигрофилни) и средно овлажнени (мезофилни) високотревни ливади в низините между 500 и 1800 m н. в., като в планините достига в някои места и до 2500 m надморска височина (в Национален парк „Пирин“). Най-съществено значение за вида имат ливадите, доминирани от тревите ливадна метлица (*Poa pratensis*), ливадна лисича опашка (*Alopecurus pratensis*) и острици (*Carex* sp.). От съществено значение е височината на тревната покривка – между 10 и 176 cm., средно 68,6 cm. Гнезди предимно във влажни ливади с единични храсти и поточета или мочурища, често на склонове, тревни съобщества по влажни терени до течащи води или стоящи пресни води. По-рядко в урбанизирани райони, посеви и други (едногодишни) тревни култури и пустеещи земи (Янков отг. ред., 2007). Гнезди на земята, поединично в ливади с висока и гъста тревна растителност. Мътенето на яйцата и храненето на малките се поемат предимно от женската. Мъжките са силно териториални. Площта на индивидуалните участъци е средно 8,9 ha (Големански гл. ред., 2011; Симеонов и др. 1990). Видът избягва сухолюбиви и нискотревни съобщества, като в такива местообитания може да се установи само по време на миграция. Подходящи вероятно са местообитания с кодове 6430, 6440, 6510 и 6520 според Директивата за хабитатите (Кавръкова и др., 2009).

Хранене

Ливадния дърдавец е зоофаг – предимно ентомофаг (храни се с насекоми), като предпочита едрите насекоми – скакалци, твърдокрили, кожокрили и др. В хранителния му спектър влизат и значително количество голи охлюви, а също и дъждовни червеи. По време на миграция вида се храни и със семена на плевели и житни растения.

3. Разпространение, природозащитно състояние и тенденции в популацията на вида на национално ниво

Понастоящем има мозаечно разпространение предимно в Западна България. По значимите находища се намират в Софийско-около 850 токуващи мъжки, Западна Стара планина и Централен Балкан - 1500, Понор планина - 120, по линията Трън-Брезник- до границата- 250. Сравнително малоброен е по Дунавското и Черноморското крайбрежие, Добруджа и Източни Родопи (Delov et al., 1995; Delov, 1998; Delov and Jankov, 1997).

Включен в Приложение 1 на Директивата за птиците. Според IUCN е слабо засегнат - LC (Least Concern), за територията на континентална Европа. Включен в SPEC 2. Включен в Червената книга на България като уязвим VU.

Съгласно Докладването през 2019 г. (за периода 2013-2018 г.), видът се опазва само като **гнездящ** с популация между **2000 и 4500 токуващи мъжки**. Краткосрочната популационна тенденция (2000-2018 г.) е намаляваща, а дългосрочната (1980-2018 г.) също е намаляваща. Посочени са следните заплахи: A02, A03.

В Червената книга (2015) основните посочени заплахи и въздействия са разрушаване на местообитанията посредством разораване на ливади, ранно косене, палезите на стърнищата, интензификация на земеделието, прекомерно използване на инсектициди, лов.

Видът се среща в 72 зони от мрежата Natura 2000 в България, като във всички тях е с оценка различна от оценка „D“ на популацията.

4. Състояние на ниво защитена зона

Съгласно СФ на зоната, вида е **гнездящ**. Гнездящата популация се оценява на 8-18 индивиди - токуващи мъжки, което представлява 0,4 % от националната гнездяща популация (оценка „С“). Опазването на вида е добро (оценка „В“), популацията не е изолирана в рамките на разширен ареал (оценка „С“). Общата оценка на стойността на зоната за съхранение на вида е „С“ – значима стойност.

5. Анализ на наличната информация

В периода 1996-1998 г. по поречието на Ломовете са установени общо 20-50 двойки (Василев и др., 2003). В периода 2000-2004 г. по поречието на Русенски Лом и неговите притоци видът е отчетен като гнездящ с численост 15-21 токуващи мъжки по поречието на р. Русенски Лом и р. Бели Лом (Shurulinkov and Nikolov, 2005). В ОВМ „Ломовете“ видът не е посочен (Унджиян и др., 2007). По време на теренните проучвания не е отчетен, въпреки че беше използвана определената методика за проучване на вида, тъй като той води скрит и нощен живот. Данните от БДЗП също не показват, че видът е отчетен в зоната. Данните от eBird 2010-2023 също не показват наблюдения на вида в зоната.

Основни заплахи за вида са обрастването с храсти и дървета на ливадите и влажните местообитания в 33. Прекратяване на дейността на рибарниците по поречието на Ломовете е допълнителен фактор за намаляване числеността на дърдавците в 33.

6. Специфични природозащитни цели за вида в зоната

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични за зоната цели
Популация: Размер на гнездовата популацията	Брой токуващи мъжки	Най-малко 8 токуващи мъжки	Минималната целева стойност е определена на база на СФ, а максималната предлагаме да е 21 ток. мъжки на база на данните, че в периода 2000-2004 г. по поречието на Русенски Лом и неговите притоци вида е отчетен като	Подобряване на популацията на вида в зоната в размер от най-малко 8 токуващи мъжки чрез поддържане на подходящите местообитания за вида в зоната.

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични за зоната цели
			гнездящ с численост 15-21 токуващи мъжки (Shurulinkov and Nikolov, 2005). Видът не е установяван през последните 10 г. в 33, което се дължи на загубата на местообитание. Заложена е специфична цел за подобряване на популацията.	
Местообитание на вида: площ на подходящите гнездови местообитания	ha	Най-малко 668	Видът обитава силно овлажнени (хигрофилни) и средно овлажнени (мезофилни) високотревни ливади в низините. Площта е определена на база % участие на местообитание N06-вътрешни водни тела и N10-влажни ливади и пасища в СФ на зоната. Включва гнездовото и хранителното местообитание. Площта на един териториален участък е 8,9 ha, което означава, че в зоната има достатъчно местообитания за вида, но при положение, че се подобри качеството на подходящите местообитания.	Подобряване на площта на подходящите гнездови и хранителни местообитания на вида в размер на най-малко 668 ha.
Местообитание на вида: Качество на подходящите местообитания на вида в зоната по време на гнездовия период	Височина на тревостоя	Най-малко 20 cm	От съществено значение е височината на тревната покривка – между 10 и 176 cm., средно 68,6 cm. Гнезди предимно във влажни ливади с единични храсти и поточета или мочурища, често на склонове, тревни съобщества по влажни терени до течащи води или стоящи пресни води.	Поддържане на височината на тревостоя от най-малко 20 cm. Периодът на гнездене при този вид продължава от май до август. Коситбата на ливадите да се извършва след приключването на гнездовия период (след 15 август).

7. Необходимост от актуализация на Стандартния формуляр на защитената зона

Прделагаме следните промени в СФ:

- Поставяне на знак за неприсъствие на вида в зоната поради липса на наблюдения през последните 10 г., въпреки извършените проучвания;

- По отношение на гнездящата популация предлагаме да се промени максималната численост на 21 токуващи мъжки на база на данните, че в периода 2000-2004 г. по поречието на Русенски Лом и неговите притоци вида е отчетен като гнездящ с численост до 21 токуващи мъжки (Shurulinkov and Nikolov, 2005).

Species			Population in the site						Site assessment					
G	Code	Scientific Name	S	NP	T	Size		Unit	Cat.	D.qual.	A/B/C/D			
						Min	Max				Pop.	Con.	Iso.	Glo.
B	A122	<i>Crex crex</i>		x	r	8	21	i		G	C	B	C	C

Специфични цели за A036 *Cygnus olor* (ням лебед)

1. Код и наименование на вида

A036 *Cygnus olor* (ням лебед)

2. Кратка характеристика на вида

Дължината на тялото 140-160 cm, а размахът на крилата – 200-240 cm. Оперението е изцяло бяло. Клюнът е червен, в основата си черен. Краката са черни. Няма полов диморфизъм, но се наблюдава възрастов. Младите индивиди са сивокафяви, със сив клюн с черна основа. От водата излита тежко, набирайки скорост с продължително разбягване по водната повърхност. При летенето се чува ясен звук от размахването на крилата.

Характер на пребиваване в страната

Немият лебед у нас е гнездящ, постоянен вид, а също преминаващ по време на миграция и зимуващ. През зимата големи ята от този вид долитат от север и се концентрират главно по Черноморското крайбрежие, р. Дунав и някои от по-големите вътрешни водоеми. Пролетната миграция е от февруари до средата на април. Есенната миграция е от септември до декември. Най-често мигрира на семейни групи, но често в районите на зимуване формира големи ята, обикновено смесени с патици и лиски.

Характерно местообитание

Гнездовото местообитание е водната растителност (тръстика, папур, камъш) в и по периферията на блата, езера, язовири, рибарници, изоставени баластриери и стари речни корита. По-рядък е в крайбрежната водна растителност на по-големи бавно течащи реки. Гнезди главно в сладководни и по-рядко бракични водоеми. Понякога гнезди и в почти напълно обрасли с водна растителност водоеми, дори и с малки размери. По време на миграция и зимуване се среща и в бързотечащи реки, в плитководни участъци на р. Дунав, в лагуни, солени езера, както и в морето. Подходящи местообитания за гнездене са 3140, 3150 и 3270 според Директивата за хабитатите (Кавръкова и др., 2009).

Хранене

Храни се главно с водна растителност – най-вече водорасли, включително и семена по дъното. В малки количества яде и водни безгръбначни – ракообразни, насекоми и мекотели. Понякога се храни и из посеви със зимна пшеница и други култури (Cramp and Simmons eds., 1977)

3. Разпространение, природозащитно състояние и тенденции в популацията на вида на национално ниво

Като **гнездящ** вид е рядък, разпространен по Дунавските езера, блата и рибарници, по езерата по Черноморското крайбрежие, в редица обрасли с водна растителност рибарници и язовири в Горнотракийската низина, както и в малък брой подобни водоеми в Дунавската равнина, включително и в стари речни корита (Янков ред., 2007; Дерелиев,

Иванов, 2015; Даскалова и Шурулинков, 2020; П. Шурулинков, Р. Цонев – непубликувани данни). Според Червената книга на България (Големански ред., 2015) у нас гнездят 12-36 дв. с тенденция на увеличение. Понастоящем числеността на вида у нас е в рамките на 80-120 двойки. Според Докладването по чл. 12 от 2019 г. гнездовата популация се оценява на 20-50 двойки, което вече не е актуално. Тенденцията и в числеността и в разпространението е положителна. В Докладването е посочено, че краткосрочната тенденция на разпространението на вида у нас (2000-2018 г.) е стабилна, но всъщност и тя показва увеличение. За този период немият лебед се появи в редица нови локалитети главно в Горнотракийската низина и Дунавската равнина (Shurulinkov et al., 2019; Даскалова и Шурулинков, 2020).

Немият лебед зимува в цялата страна, във водоеми под 1200 m н.в. Най-значителните зимни концентрации са по брега на Черно море и в крайморските езера – Поморийско, Атанасовско, яз. Мандра, ез. Дуранкулак, Шабленска тузла и др. Ята от по 10-50 екз. зимуват и във редица вътрешни язовири и поречията на реките Марица, Янтра, Тунджа, Огоста, Искър, Вит и др. Числеността на зимуващите у нас неми лебеди според Докладването по чл.12 е 1000-4100 индивиди. Няма ясна тенденция, числеността е флукутираща. През по-сурови зими броят на зимуващите лебеди е значително по-висок отколкото при меки зими.

По време на миграция немият лебед също може да се срещне из водоеми в цялата страна. Според Докладването по чл.12 понастоящем миграционната численост на вида е в рамките на 500-1200 индивиди. Всъщност няма никакви системни и стандартизирани проучвания в това направление и числеността по време на миграция остава неизвестна.

В Червената книга (Дерелиев, Иванов 2015) са посочени като заплахи отравянето с оловни съчки и тежести, безпокойство, отстрел, унищожаване и деградация на местообитания. замърсяването на влажните зони, преследване в рибни стопанства и др. Често пъти местообитанията се засягат от умишлени пожари в тръстиковите и папурови масиви. Отрицателно въздействие оказват и осушаването на влажни зони – особено рибарници и язовири, което понякога се случва дори и през гнездовия период на птиците. Сред естествените лимитиращи фактори са масовите случаи на разпространение на птичи грип при немия лебед в някои години и гибелта на индивиди поради тежки зимни условия.

Видът се среща в 57 зони от мрежата Natura 2000 в България, като в 1 зона от тях оценката на вида е D.

4. Състояние на ниво защитена зона

Съгласно СФ на зоната, вида е **мигриращ**. Мигриращата популация се оценява на до 5 индивиди, което представлява до 0,4 % от националната гнездяща популация (оценка „С“). Опазването на вида е добро (оценка „В“), популацията не е изолирана в рамките на разширен ареал (оценка „С“). Общата оценка на стойността на зоната за съхранение на вида е „С“ – значима стойност.

5. Анализ на наличната информация

Мигрираща популация

В периода 2000-2004 г. по поречието на Русенски Лом и неговите притоци видът не е отчетен (Shurulinkov and Nikolov, 2005). В ОВМ „Ломовете“ не е посочен (Унджиян и др., 2007). По време на теренните проучвания видът е отчетен с численост 1 инд. Данните от БДЗП също показват, че видът е отчетен в зоната по време на миграция с численост 1-2 инд. Данните от eBird 2010-2023 показват, че вида е наблюдаван по време на миграция в зоната с численост 1-2 инд. на рибарници при с. Цар Калоян.

Гнездяща популация

По време на теренните проучвания видът е отчетен с 2 двойки през март и май 2022 г. на рибарници при с. Красен и също в рибарници при с. Цар Калоян. Данните от БДЗП също показват, че вида гнезди в рибарниците при с. Красен. Данните от платформата eBird съобщават за двойка наблюдавана през май 2016 г. в рибарници при с. Басарбово (Yordan Kutsarov) и двойка с малки в рибарници при с. Красен (юли 2021 г.). Данните от мониторинга в зоната през 2020 г. (ИАОС) показват, че в зоната през юни са наблюдавани 2 двойки. Данните показват, че вида гнезди в зоната редовно, така че предлагаме да се включи в СФ с гнездяща численост 1-3 дв.

6. Специфични природозащитни цели за вида в зоната

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични за зоната цели						
Популация: Размер на гнездовата популация	Брой гнездящи двойки	най-малко 1 дв.	В резултат на извършен мониторинг в защитената зона през гнездовия период на 2021 г. са установени до 2 гнездящи двойки – при с. Красен и при с. Цар Калоян. Данните от платформата eBird съобщават за двойка наблюдавана през май 2016 г. в рибарници при с. Басарбово (Yordan Kutsarov)	Поддържане популацията на вида в зоната в размер от най-малко 1 гнездяща двойка чрез запазване на подходящите местообитания за гнездене в зоната.						
Популация: Размер на мигриращата популация	Брой индивиди	най-малко 1 инд.	Минималната целева стойност е определена на база на данните посочени в т. 4. Количеството на преминаващите индивиди по време на миграция може да е различен всяка година.	Поддържане популацията на вида в зоната в размер от най-малко 1 инд. чрез запазване на подходящите местообитания в зоната.						
Местообитание на вида: Площ на подходящите гнездови и хранителни местообитания на вида	ha	най-малко 334	Площта е изчислена на база данните от СФ като % участие на местообитание N06- вътрешни водни тела. Вида гнезди в зоната в три рибарника, така че тяхното запазване е ключово за запазване гнезденето на вида в зоната.	Поддържане и увеличаване на площта на подходящите гнездови местообитания на вида в защитената зона чрез запазване и поддържане на рибарниците в зоната.						
Местообитание на вида: Екологично състояние на водните тела с местообитания на вида, по Междинна екологична и химична оценка на повърхностните водни тела в БДДР	5 степенна скала	2-Добро или 1-Отлично	<table border="1"> <tr> <th>Екологично състояние</th> </tr> <tr> <td>1-Отлично - High</td> </tr> <tr> <td>2-Добро - Good</td> </tr> <tr> <td>3-Умерено - Moderate</td> </tr> <tr> <td>4-Лошо - Poor</td> </tr> <tr> <td>5-Много лошо - Bad</td> </tr> </table>	Екологично състояние	1-Отлично - High	2-Добро - Good	3-Умерено - Moderate	4-Лошо - Poor	5-Много лошо - Bad	Подобряване на екологичното състояние на водните тела с подходящи местообитания на вида, на стойности 2-Добро или 1-
Екологично състояние										
1-Отлично - High										
2-Добро - Good										
3-Умерено - Moderate										
4-Лошо - Poor										
5-Много лошо - Bad										

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични за зоната цели
за периода 2019 - 2020 г. по отделни БЕК, физикохимични елементи за качество, специфични замърсители и приоритетни вещества по данни от мониторинг до месец март 2021 г.			Екологичното състояние на водите по реките Русенски Лом, Черни Лом, Бели Лом и Малки Лом е оценено на умерено (3) .	Отлично състояние

7. Необходимост от актуализация на Стандартния формуляр на защитената зона

Предлагаме следните промени в СФ:

- По отношение на мигриращата популация предлагаме да се посочи минимална численост 1 инд. на база на данните посочени в т. 4;
- Предлагаме вида да бъде включен в СФ на зоната и като гнездящ на база на данните, че вида гнезди в зоната - резултат на извършен мониторинг в защитената зона през гнездовия период на 2021 г. са установени до 2 гнездящи двойки – при с. Красен и при с. Цар Калоян. Данните от платформата eBird съобщават за двойка наблюдавана през май 2016 г. в рибарници при с. Басарбово (Yordan Kutsarov). Предлагаме гнездяща численост от 1-3 дв., което представлява 5-6% от националната гнездяща популация, която численост обаче понастоящем е висока и за това ще предложим в зоната оценката на популацията да е в категория „С“, а не „В“.

Species			Population in the site						Site assessment					
G	Code	Scientific Name	S	NP	T	Size		Unit	Cat.	D.qual.	A/B/C/D			
						Min	Max				Pop.	Con.	Iso.	Glo.
B	A036	<i>Cygnus olor</i>			r	1	3	p		G	C	B	C	C
B	A036	<i>Cygnus olor</i>			c	1	5	i		G	C	B	C	C

Специфични цели за A868 *Leioricus medius* (среден пъстър кълвач)

1. Код и наименование на вида

A868 *Leioricus medius* (среден пъстър кълвач)

2. Кратка характеристика на вида

Дължина на тялото: 20-22 cm. Размах на крилата: 33-34 cm. Възрастните са с черен гръб с две добре изразени дълги бели петна и черна надопашка, бели плещи и бели ивици по крилата, челото е белезникаво, а темето (при всички възрасти и при двата пола) е червено, гърдите и коремът са белезникави с черни щрихи, подопашката е червена. Крайните кормилни пера са бели с тъмни петънца (Нанкинов и др., 1997; Мичев и др., 2012).

Характер на пребиваване в страната

Постоянен вид за територията на страната. Среща се в по-голямата част от територията на страната до около 1500 м.н.в., като с по-голяма плътност в планините, районите с

равнинни гори и по поречията на някои от по-големите реки. През зимата често се включва в ята с участието на редица видове врабчоподобни птици и скитат в гората. Брачно поведение се наблюдава от края на февруари до края на април. Гнездата си изгражда на бук и елша. Гнезда с яйца са наблюдавани през май, а в началото на юни излюпени малки (Нанкинов и др., 1997; Янков отг. ред., 2007).

Характерно местообитание

Гнезди в хралупи на дървета, главно в предпланински и хълмисти райони в различни типове широколистни гори, стари овощни градини, редки широколистни гори от парков тип, градини, крайречни галерии от върба, елша и топола, островни гори сред полето (често от дъб, ясен, бряст). Изгражда гнездото си в кухня, изкопана в разлагащи се или мъртви части на живи, или мъртви дървета. Височината на кухнята над земята е свързана с диаметъра и височината на дървото, средно малко под половината от височината на дървото и варира между 0,85 и 30 m, предимно 5–15 m. Предпочита топли дъбови гори в пресечени местности, богати на сухи и съхнещи дървета. Среща се в низините, в хълмисти и предпланински райони, до около 1400 -1500 м.н.в. През зимата се среща в същите местообитания, в които и гнезди, но слиза по-често в селищата и в полите на планините. Гнездовата плътност на вида е от 0,01 до 3,9 двойки на 10 ha в зависимост от различни типове гори. Средно 1,4 двойки на 10 ha в 496 ha дъбова гора, 1,3 двойки на 10 ha в 693 ha смесена дъбова гора, 1,1–1,4 двойки на 10 ha в 724 ha стара дъбова гора (Cramp, Simmons, 2004; Нанкинов и др., 1997).

Средните пъстри кълвачи се хранят главно върху широколистни дървета с груба кора. Най-използваните дървесни видове са дъбовете, но могат да се хранят и върху букове (*Fagus sylvatica*), тополи (*Populus* spp.), елши (*Alnus* spp.), брези (*Betula* spp.) или върби (*Salix* spp.). Независимо от дървесните видове, средните пъстри кълвачи предпочитат дървета с голям диаметър - поне 36 cm. Хранят се предимно върху живите части на короната на дърветата. Мускулите на врата и клюна са по-слаби при средния пъстр кълвач в сравнение с другите кълвачи. Затова предпочитат дървета с по-мека дървесина за издълбаването на хралупа. В действителност този кълвач често използва изгнили дървета, живи дървета с гниеща мека дървесина или дънери. Предпочитани дървесни видове за хралупи в блатисти гори са черна елша (*Alnus glutinosa*) и планински ясен (*Fraxinus excelsior*), докато в дъбово-габаровите гори са обикновен габър (*Carpinus betulus*) и обикновен дъб (*Quercus robur*) (Robles et al., 2021; Hebda et al., 2016). Според Müller et al. (2009) средният пъстр кълвач обитава гори със средна възраст повече от 95 години, като диаметъра на дърветата на нивото на гърдите трябва да е повече от 36 cm. Заплаха за гнездовата популация на средния пъстр кълвач е фрагментацията на дъбовите гори. Друго изследване в Полша (Kosiński and Kempa, 2007) установява, че гнездовата плътност на вида е 0,9-1,0 територии на 10 ha. Средният диаметър на дърветата на нивото на гърдите, в които видът си прави гнезда трябва да е повече от 56 cm.

Подходящи местообитания за гнездене са 9180, 91E0, 91F0, 92A0, 91Z0 ,9260, 92C0 (Кавръкова и др., 2009), както и във всички типове дъбови и дъбово-габарови гори. Много рядко се среща и в смесени гори, с участие на бук, бял или черен бор.

Хранене

Средният пъстр кълвач се храни с различни насекоми – бръмбари, мравки, ларви на насекоми (особено на бръмбари сечковци, но също и видове от сем. Curculionidae, Chrysomelidae, Carabidae и др., както и на пеперуди), правокрили, полутвърдокрили, двукрили, паяци, които намира в кората на засъхващи и здрави дървета. Понякога се храни и с растителна храна – семена и плодове, например шишарки от смърч, лешници, букови и дъбови жълъди, череша, сливи, грозде, царевича и др. (Нанкинов и др., 1997; Cramp, Simmons, 2004).

Видът се среща в 64 зони от мрежата Natura 2000 в България, като в 1 зона от тях оценката на вида е D.

3. Разпространение, природозащитно състояние и тенденции в популацията на вида на национално ниво

Средният пъстър кълвач се среща във всички региони на страната с изключение на най-високите части на планините, над 1500 м.н.в. и на обширни безлесни райони в равнините – главно в Тракия и Добруджа. Сравнително многочислен вид в Странджа, Сакар, Източна Стара планина, Източните Родопи и Югозападна България. В Северна България е рядък. С отделни находища в Дунавската равнина, Тракийската низина и други по-ниски райони (Янков отг. ред., 2007).

Защитен вид на територията на цялата страна - Приложение 2 и 3 на ЗБР. Включен в Приложение 1 на Директива за птиците. Според IUCN е LC (Least Concern) за територията на континентална Европа (2021) и за света (2018). Не е включен в SPEC (BirdLife International, 2017). Не е включен в Червената книга на Р България (2015).

Съгласно Докладването по чл. 12 от 2019 г. (за периода 2013 - 2018 г.), гнездящата популация се оценява на **10 000 - 12 000 двойки**. Според Докладването за периода 2008-2012 г. популацията на вида е оценена със същите стойности. И при двете докладвания тенденциите в развитието на популацията на вида са стабилни.

При Докладването по чл. 12 като заплахи за вида са посочени превръщането на горите в култури, внасянето на неместни дървесни видове и сечите на отделни дървета (B02, B03, B06). За съжаление горскостопанските сечи от различни типове действат твърде негативно върху вида. Особено неблагоприятно въздействие оказват сечите на крайречните гори, санитарните сечи и възобновителните сечи с кратък период между отделните серии на сеч. Използването на химикали в лесозащитната практика също е потенциален негативен фактор за вида. У нас в миналото масово са се правили реконструкции на дъбовите гори в иглолистни култури, което е ограничило до голяма степен площта на потенциалното местообитание на средния пъстър кълвач.

4. Състояние на ниво защитена зона

Съгласно СФ на зоната, вида е **гнездящ (постоянен)**. Гнездящата популация се оценява на 26-36 двойки, което представлява 0,3 % от националната гнездяща популация (оценка „С“). Опазването на вида е отлично (оценка „А“), популацията не е изолирана в рамките на разширен ареал (оценка „С“). Общата оценка на стойността на зоната за съхранение на вида е „А“ – отлична стойност.

5. Анализ на наличната информация

В периода 2000-2004 г. по поречието на Русенски Лом и неговите притоци видът е рядък гнездящ като авторите го установяват само по поречието на реките Мали и Бели Лом без да съобщават за конкретна численост (Shurulinkov and Nikolov, 2005). В ОБМ „Ломовете“ видът е посочен с гнездяща численост от 165 двойки (Унджиян и др., 2007). По време на теренните проучвания през март 2022 г. са установени 2 инд., а през април 2022 г. – 3 инд. Данните от БДЗП показват, че видът е наблюдаван в зоната по време на гнездовия период (април-юли) с обща численост от 6 инд. Данните от eBird 2010-2023 показват, че вида е наблюдаван в зоната по време на гнездене в близост до селата Нисово и Иваново с численост 1 инд.

6. Специфични природозащитни цели за вида в зоната

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични за зоната цели
Популация: Размер гнездовата популация	Брой гнездящи двойки	Най-малко 26 дв.	Определена на база СФ. Няма други оценки на числеността на вида в зоната.	Поддържане на популацията на вида в зоната в размер от най-малко 26 дв. чрез поддържане на подходящите местообитания.
Местообитание на вида: площ на подходящите местообитания на вида	ha	най-малко 12711	Вида обитава широколистни гори като най-често използва дъб, бук, топола, бреза и върба. Независимо от дървесните видове, средните пъстри кълвачи предпочитат дървета с голям диаметър - поне 36 cm. Хранят се предимно върху живите части на короната на дърветата. Площта е определена на база % участие на широколистните гори в зоната – N16. Най-вероятно подходящите типове местообитания са с по-малка площ, тъй като е необходимо да има и мъртва дървесина.	Запазване и поддържане на площта на подходящите местообитания на вида в зоната в размер от най-малко 12711 ha.
Местообитание на вида: Качество на подходящите местообитания на вида в зоната – количество мъртва дървесина (средно притеглена стойност)	% или м ³ /ha	Най-малко 10% от запаса на насажденията, но не по-малко от 25 м ³ /ha, включително най-малко 10 стоящи мъртви дървета и достатъчно количество от лежаща мъртва дървесина	Мускулите на шията и клюна са по-слаби при средния пъстър кълвач, отколкото при другите кълвачи. Затова те предпочитат дървета с по-мека дървесина за издълбаване на хралупата. Всъщност този кълвач често използва изгнили дървета, живи дървета с гниеща мека дървесина или трупи. Предложеният параметър определя мъртвата дървесина като процент от запаса на насажденията. Колкото по-голям е този запас, толкова по-голям е обемът на мъртвата дървесина, преизчислена в м ³ /ha. Въпреки това, за да се осигури съответствие с екологичните изисквания на вида, в зависимост от наличието на мъртва	Поддържане и/или подобряване на количеството мъртва дървесина до достигане на целева стойност от най-малко 10 % от запаса на насажденията, но не по-малко от 25 м ³ /ha. Междинна цел до 2027 г.: да се определи броя на стоящите мъртви дървета и техния диаметър и обема в м ³ /ha в местообитанието.

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични за зоната цели
			дървесина, нейното количество не трябва да бъде по-малко от 25 m ³ /ha. Трябва да се избере по-високата от двете стойности, изчислена в m ³ /ha - или 10% от наличността на ha, или 25 m ³ /ha. Мъртвото дърво трябва да стои изправено. Минималният диаметър на стоящите мъртви дървета трябва да бъде 20 cm. Важно е да има поне 10 стоящи мъртви дървета с този диаметър. Инвентаризацията на горите не предвижда събиране на подробни данни по този параметър и такива не са налични в плановете за управление на горите.	

7. Необходимост от актуализация на Стандартния формуляр на защитената зона

На този етап не са необходими промени в СФ за вида.

Специфични цели за A429 *Dendrocopos syriacus* (сирийски пъстър кълвач)

1. Код и наименование на вида

A429 *Dendrocopos syriacus* (сирийски пъстър кълвач)

2. Кратка характеристика на вида

Дължина на тялото: 22-23 cm. Размах на крилата: 34-39 cm. Има полов и възрастов диморфизъм. Различава се от останалите кълвачи по черната ивица на врата, която свързва клюна и раменете, без да достига до тила. Също така, подопашнето е бледо червено до розово, докато при големия пъстър кълвач то е наситено червено. Мъжките имат червено оцветяване по тила, а женските нямат. Младите имат червено теме с черен кант по края. (Нанкинов и др., 1997).

Характер на пребиваване в страната

За България е постоянен вид. Гнезди в хралупи на широколистни дървета на височина от 1 до 10 м. Пълното люпило е 4-7 яйца. Яйцата се снасят през април и се мътят 10-11 дни. Малките остават в гнездото 17-21 дни (Нанкинов и др., 1997).

Характерно местообитание

Гнезди предимно в населени места - градове, села и индустриални зони както в силно урбанизираната им част (дворове, улични насаждения, междублокови пространства и др.), така и в градски паркове и градини, овощни градини, дървесни и храстови плантации в селищата или около тях, по крайпътни или крайречни ивици дървета, храсти и мозайки от

тях. Много по-рядко гнезди по крайнините на широколистни листопадни гори. Най-често се среща на надморска височина от 0 до 700 m, но в отделни селища достига и до 1250 m. (Янков, ред., 2007). Сред европейските видове кълвачи само сирийският пъстър кълвач е синантропен вид, заемащ както селски, така и градски райони. Установено е, че в градовете присъствието му се свързва с наличието на орехови дървета, овощни дървета и по-стари дървета с мека дървесина (тополи, върби) (Figarski, 2018).

Изследване на гнездовите местообитания на сирийския пъстър кълвач в Югоизточна Полша разкрива, че предпочитани за гнездене са по-дебели и в по-лошо състояние дървета. Видът гнезди близо до жилищни сгради и избира за издълбаване на хралупите си дървета, които имат изсъхнали или подрязани клони. Проучването показва, че сирийският пъстър кълвач може да е чувствителен към загубата на по-дебели (повече от 40 cm в диаметър), умиращи и по-стари дървета на възраст 40-60 години. Също така негативно отражение може да има увеличаването на дела на иглолистните дървета, които не са предпочитани за гнездене (Michalczyk and Michalczyk, 2020).

Друго изследване (Michalczyk and Michalczyk, 2016) в югоизточна Полша установява, че гнездовата плътност на вида в оптимални за него местообитания - антропогенни дървесни насаждения е 8,63 – 10,55 двойки/10 km², т.е. около 1 двойка на 100 ha. Ако местообитанието не е оптимално плътността е 1,18 до 1,44 двойки/10 km² (около 1 двойка на 1000 ha). В проучването се посочва също, че в антропогенна среда 90% от гнездата са на сирийски пъстър кълвач, а останалите са на голям пъстър кълвач. Овощните градини са териториите, в които са разположени най-голям процент (53,5%) от гнездата и са единственият вид насаждение предпочитано от този вид. Избягва горите и групите от дървета, които се предпочитат от големия пъстър кълвач.

Хранене

Хранят се със семена, насекоми (сем. *Ipidae*; сем. *Formicidae*) (Нанкинов и др., 1997). Изследване в Полша разкрива, че сирийските пъстри кълвачи хранят малките си основно с гъсеници на пеперуди (*Lepidoptera*), ларви на бръмбари (*Coleoptera*), майски бръмбари (*Melolontha melolontha*), други членестоноги, орехи (*Juglans regia*), плодове на череша (*Prunus avium*) и вишни (*Prunus cerasus*), и други растителни части. (Michalczyk and Michalczyk, 2017).

Видът се среща в 88 зони от мрежата Natura 2000 в България, като във всички тях е с оценка различна от оценка „D“ на популацията.

3. Разпространение, природозащитно състояние и тенденции в популацията на вида на национално ниво

Сирийският пъстър кълвач се среща в цялата страна с изключение на високите планини. Отсъства и в компактни, обширни горски масиви като тези във вътрешността на Странджа, Източна Стара планина и Същинска Средна гора. В безлесните равнини се среща в селищата и покрай реките. Сравнително многочислен вид, но с намаляваща численост през последните 15-20 години.

Защитен вид по Закона за биологичното разнообразие включен в Приложения 2 и 3. Включен в Приложение 1 на Директивата за птиците. Според IUCN – LC (Least Concern), за територията на континентална Европа – LC (Least Concern). Няма SPEC категория, тъй като в Европа популацията му е стабилна (BirdLife International, Staneva and Burfield, 2017). Не е включен в Червена книга на България (2015).

Според Докладването по чл.12 от 2019 г. (за периода 2013-2018) **гнездовата** популация е 12 000 - 25 000 двойки. Краткосрочната тенденция (2000-2018 г.) е намаляваща. Дългосрочната тенденция (1980-2018) е стабилна.

При Докладването по чл. 12 от Директивата за птиците за гнездовата популация са посочени само две заплахи и влияния: B02 и F03.

Други негативни фактори са пожарите (B13), изоставянето и впоследствие изсичането на старите овощни градини (B07, B08, B09), химизацията в овощарството и растениевъдството (B19, B20), изсичането на крайречните и крайпътни гори, особено на ивиците тополи покрай реки и канали (B06). Вероятно е и негативно въздействие в резултат на конкуренция с големия пъстър кълвач (L06).

4. Състояние на ниво защитена зона

Съгласно стандартния формуляр за данни на зоната вида е **гнездящ (постоянен)**. Гнездящата популация се оценява на 55-65 двойки, което представлява 0,3-0,4 % от националната гнездяща популация (оценка „С“). Опазването на вида е отлично (оценка „А“), популацията не е изолирана в рамките на разширен ареал (оценка „С“). Общата оценка на стойността на зоната за съхранение на вида е „С“ – значима стойност.

5. Анализ на наличната информация

В периода 2000-2004 г. по поречието на Русенски Лом и неговите притоци видът е обикновен гнездящ като авторите не съобщават конкретна численост (Shurulinkov and Nikolov, 2005). В ОВМ „Ломовете“ той е посочен с гнездяща численост от 40-85 двойки (Унджийан и др., 2007). По време на теренните проучвания през март 2022 г. са установени 3 инд., през април 2022 г. – 1 инд., през май също 1 инд. и през септември също един индивид-млад. Данните от БДЗП показват, че видът е наблюдаван в зоната по време на гнездовия период (юни) с численост от 2 инд. Данните от eBird 2010-2023 показват, че вида е наблюдаван в зоната по време на гнездене в поне 7 локации с численост 1-2 инд.

6. Специфични природозащитни цели за вида в зоната

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични за зоната цели
Популация: Размер на гнездящата популация	Брой гнездящи двойки	Най-малко 55 дв.	Целевата стойност е определена на база на СФ.	Поддържане на гнездящата популация в зоната в размер от най-малко 55 дв. чрез поддържане на местообитанията за гнездене.
Местообитание на вида: площ на подходящи местообитания за гнездене и търсене на храна	ha	Най-малко 1671	Гнезди предимно в населени места - градове, села и индустриални зони както в силно урбанизираната им част (дворове, улични насаждения, междублокови пространства и др.), така и в градски паркове и градини, овощни градини, дървесни и храстови плантации в селищата или около тях, по крайпътни или крайречни ивици дървета, храсти и мозайки от тях.	Запазване и поддържане на подходящите местообитания в защитената зона в размер най-малко от 1671 ha. чрез недопускане на сеч на овощни дървета и крайбрежна дървесна растителност в зоната.

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични за зоната цели
			Определена на база на % участие на местообитание N21-негорски площи заети с растителни видове, N20-изкуствени горски монокултури и N23-други земи. Тяхната площ е 1671 ha.	
Местообитание на вида: Качество на подходящите местообитания на вида в зоната	Брой подходящи дървета за гнездене	Най-малко 2 дървета (орехови дървета, овощни дървета и дървета с мека дървесина) на ha на възраст повече от 60 години и дебелина на ствола по-голяма от 40 cm	Гнезди в орехови дървета, овощни дървета и дървета с мека дървесина (тополи, върби), на възраст повече от 60 години и дебелина на ствола по-голяма от 40 cm. В тази връзка, наличието на подходящи дървета в местообитанията на вида е ключово важно за гнездовия успех. Не са налични данни за броя на подходящите за гнездене дървета в местообитанията на вида, поради което е формулирана междинна цел.	Междинна цел до 2027 г.: Да се установи броя на подходящите за гнездене дървета в местообитанията на вида чрез провеждане на теренни проучвания до 2027 г.

7. Необходимост от актуализация на Стандартния формуляр на защитената зона

На този етап не са необходими промени в СФ за вида.

Специфични цели за A236 *Dryocopus martius* (черен кълвач)

1. Код и наименование на вида

A236 *Dryocopus martius* (черен кълвач)

2. Кратка характеристика на вида

Дължина на тялото: 45-47 cm. Размах на крилата: 64-68 cm. Черният кълвач е най-големият кълвач, който се среща в България. Има полов и възрастов диморфизъм. Мъжкият е черен, само челото, темето и тилът са червени. Клюнът е кехлибарено жълт. Ирисът жълт. Челото и темето на женската птица са черни, а само тилът ѝ е червен. При полет правят впечатление голямата глава и тънкият врат. Маха бързо с крила и лети с гмуркащ полет (Нанкинов и др., 1997; Симеонов и Мичев, 1991).

Характер на пребиваване в страната

Постоянен вид за страната. Размножителният период е през май-юни. Гнезди в хралупи на височина 8-30 m. Гнездовата камера се издълбава в ствола на дърво с диаметър над 40 cm и на височина над 4 m, или се използват стари гнездови камери и хралупи за нощуване. Отворът на хралупата правоъгълен. В планински букови гори има плътност от около 10 индивиди/100 ha, а в горите от бяла мура, черна мура и черен бор до 2 индивиди/100 ha (Нанкинов и др., 1997). Участъците на двойките в стари иглолистни гори е около 300 ha,

в букови – 400 ha и в дъбови 500–600 ha. В гори с малко отмиращи и едроразмерни дървета участъкът на една двойка е на площ 1000–1600 ha (Спиридонов и др. в Червена книга, 2015).

Характерно местообитание

Гнезди в стари иглолистни, широколистни гори (планински букови) и смесени и гори, а също и алувиални и много влажни гори и храсталаци. По-рядко в стари градски паркове и градини (особено такива от лесопарков тип) и в крайречни пояси ивици дървета, храсти и мозайки от тях. Разпространен до 2100 m надморска височина (Янков отг. ред., 2007; Нанкинов и др., 1997). В Пирин планина най-голям брой находища са установени в елово-букови и смърчови гори. Общо в тези две горски местообитания са регистрирани 52% от териториите на черни кълвачи. Всички находища са в зрели гори, на възраст над 70-80 год., обикновено с наличие на суха стояща и паднала дървесна маса. Понякога може да се размножава в гори с по-ниска средна възраст само ако в насаждението има много стари умиращи дървета. Склопеността на горите в териториите на черния кълвач варира от 5 до 8 (Шурулинков, 2020).

Проучване на избора на местообитания в Алпите показва, че черният кълвач предпочита бял бор (*Pinus sylvestris*) за хранене, вероятно поради изобилието от мравки и обикновен бук (*Fagus sylvatica*) за гнездене и ношуване (Восса et al., 2007). Видът предпочита гори в по-късни етапи на сукцесия - високи дървета с голям диаметър, повече мъртви дървесни отломки, особено големи дънери, гъсти корони на дърветата (Khanaposhtani et al., 2012). Изследване в Швеция на храненето на черния кълвач през зимата разкрива, че от различните видове мъртва дървесина най-важният хранителен субстрат са отсечените дънери. В Южна Европа предпочита буковите гори в сравнение с по-северните райони на Европа, където видът е регистриран в по-широк спектър от горски видове дървета (Angelstam and Mikunsinski 1994).

Хранене

Хранят с яйца, ларви и възрастни короеди, ликоеди, Curculionidae, сечковци, листоеди, мравки и др., по-рядко използва семена на широколистни и иглолистни дървета (Нанкинов и др., 1997). Мравки *Camponotus herculeanus* са основния хранителен продукт, намерен в изпражненията (Mikusiński, 1997).

3. Разпространение, природозащитно състояние и тенденции в популацията на вида на национално ниво

С петнисто разпространение в планинските гористи части на страната – Рило-Родопския масив, Стара планина, Средна гора, Витоша и околните ѝ планини, Странджа и др., до горната граница на гората. Разпръснато или групирано в равнинните райони с гори - Лудогорие, Добруджа, крайбрежието на р. Дунав и някои части на Дунавската равнина, Тракийската низина и др. Към 1990 г. разпространението е силно разширено и обхваща и ниските райони по крайбрежието на р. Дунав, Дунавската равнина и др. През периода 1990–2005 г. относителната численост на вида в някои планински райони намалява (Западни Родопи), което съвпада с интензивните сечи след 1990 г., но като цяло популацията продължава да нараства. Наблюдава се все по-често гнездене в населени места и в по-млади гори с изкуствен произход (Янков, отг. ред., 2007).

Защитен вид по ЗБР (Приложения 2 и 3). Включен в Приложение 1 на Директивата за птиците. Според IUCN е LC (Least Concern) за територията на континентална Европа и за света. В Европа популацията му е стабилна (BirdLife International, Staneva and Burfield, 2017). Включен в Червената книга на Р България (2015) в категория „уязвим“ (VU).

Съгласно Докладването през 2019 г. (за периода 2013-2018 г.) гнездящата популация на вида е между **4500 и 8000 двойки**. Краткосрочната и дългосрочната тенденция на

популацията са за увеличение. През предходният период на докладване (2008-2013) гнездовата популация е оценена на 2200-3600 двойки и тенденциите са били на увеличение. Най-вероятно оценката от Докладването през 2019 г. е направена на база на експертна оценка.

В Червената книга на България (Спиридонов и др., 2015) са посочени като заплахи: изсичането на старите гори и санитарните сечи (B08, B09, B07, B15); намаляване на хранителната база, в частност на червената мравка; конкуренцията на сивия, белогърбият и зеленият кълвач (L06); тясната специализация към храна и местообитание.

При Докладването по чл.12 са посочени следните заплахи и влияния: B02, B03.

Видът се среща в 64 зони от мрежата Natura 2000 в България, като във всички тях е с оценка различна от оценка „D“ на популацията.

4. Състояние на ниво защитена зона

Съгласно СФ на зоната, видът е **гнездящ (постоянен)**. Гнездящата популация се оценява на 13 двойки, което представлява 0,2-0,3 % от националната гнездяща популация (оценка „C“). Опазването на вида е добро (оценка „B“), популацията не е изолирана в рамките на разширен ареал (оценка „C“). Общата оценка на стойността на зоната за съхранение на вида е „C“ – значима стойност.

5. Анализ на наличната информация

В периода 2000-2004 г. по поречието на Русенски Лом и неговите притоци черният кълвач е отчетен с гнездяща численост от 10-15 двойки (Shurulinkov and Nikolov, 2005). В ОВМ „Ломовете“ видът е посочен с гнездяща численост от 10 двойки (Унджиян и др., 2007). По време на теренните проучвания през март 2022 г. са установени 6 инд. Данните от БДЗП показват, че видът е наблюдаван в зоната по време на гнездовия период (април-юни) с численост от 14 инд. Данните от eBird 2010-2023 показват, че видът е наблюдаван в зоната по време на гнездене в поне 8 локации с численост 1 инд. Данните от ИАОС за 2020 г. показват, че видът е наблюдаван в зоната с численост 2 инд. през април.

6. Специфични природозащитни цели за вида в зоната

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични за зоната цели
Популация: Размер гнездовата популация	Брой гнездящи двойки	Най-малко 8 дв.	Минималната целева стойност е определена на база на данните в eBird, че вида е наблюдаван в 8 локации в зоната. Максималната стойност си остава същата като в СФ - 13 дв.	Поддържане на популацията на вида в зоната в размер от най-малко 8 дв. чрез запазване на подходящите гнездови местообитания.
Местообитание на вида: Площ на подходящите местообитания на вида в зоната	ha	Най-малко 13380 ha	Гнезди в стари иглолистни, широколистни гори (планински букови) и смесени гори, а също и в алувиални, и много влажни гори. Площта е определена на база % участие на следните местообитания в	Поддържане на площта на подходящите местообитания за вида в зоната в размер най-малко 13380 ha.

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични за зоната цели
			зоната: N16 - Широколистни листопадни гори и N19 - Смесени гори. Най-вероятно подходящите местообитания за гнездене са с по-малка площ от посочената, тъй като в горите трябва да има и мъртва дървесина.	
Местообитание на вида: Качество на подходящите местообитания на вида в зоната – наличие на хабитатни биотопни дървета за гнездене	Брой на подходящите биотопни дървета с хралуци за гнездене	Най-малко 10 биотопни дървета/ha на възраст над 80 г. и с диаметър по-голям от 36 cm	Видът предпочита гори в по-късни етапи на сукцесия - високи дървета с голям диаметър, повече мъртви дървесни отломки, особено големи дънери, гъсти корони на дърветата. Биотопните дървета трябва да са на възраст над 80 години. За осигуряване на добри условия за вида в зоната е необходимо да има най-малко 10 дървета, подходящи за гнездене - широколистни дървета с диаметър по-голям от 36 cm на ha. Най-добре е биотопните дървета да бъдат в групи, а не единични дървета. Инвентаризацията на горите не предвижда събиране на данни по този параметър и такива данни не са налични в плановете за управление на горите. Необходимо е да се формулира междинна цел.	Междинна цел до 2027 г.: установяване броя на хабитатните биотопни дървета в зоната до достигане на целева стойност от най-малко 10 дървета на ha, на възраст над 80 години и с диаметър по-голям от 36 cm.
Местообитание на вида: Качество на подходящите местообитания на вида в зоната – количество мъртва	% или м ³ /ha	Най-малко 10% от запаса на насажденията, но не по-малко от 25 м ³ /ha, включително най-малко 10	Предложеният параметър определя мъртвата дървесина като процент от запаса на насажденията. Колкото по-голям е този запас, толкова по-голям е обемът на мъртвата дървесина,	Поддържане и/или подобряване на количеството мъртва дървесина до достигане на целева стойност от най-малко 10

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични за зоната цели
дървесина (средно притеглена стойност)		стоящи мъртви дървета и достатъчно количество от лежаща мъртва дървесина	преизчислена в m ³ /ha. Въпреки това, за да се осигури съответствие с екологичните изисквания на вида, в зависимост от наличието на мъртва дървесина, нейното количество не трябва да бъде по-малко от 25 m ³ /ha. Трябва да се избере по-високата от двете стойности, изчислена в m ³ /ha - или 10% от наличността на ha, или 25 m ³ /ha. Не е налична обаче достатъчно информация за броя на стоящите и лежащите мъртви дървета и техния диаметър и обем в m ³ /ha. По тази причина е определена междинна цел.	% от запаса на насажденията, но не по-малко от 25 m ³ /ha. Междинна цел до 2027 г.: Определяне на броя на стоящите и лежащите мъртви дървета и техните диаметри и обем в m ³ /ha, в местообитанието.

7. Необходимост от актуализация на Стандартния формуляр на защитената зона

Предлагаме следните промени в СФ:

- По отношение на гнездящата популация предлагаме да се промени минималната численост в зоната на 8 дв., на база на данните в eBird, че вида е наблюдаван в 8 локации.

Species			Population in the site							Site assessment				
G	Code	Scientific Name	S	NP	T	Size		Unit	Cat.	D.qual.	A/B/C/D	A/B/C		
						Min	Max				Pop.	Con.	Iso.	Glo.
B	A236	<i>Dryocopus martius</i>			p	8	13	p		G	C	B	C	C

Специфични цели за A379 *Emberiza hortulana* (градинска овесарка)

1. Код и наименование на вида

A379 *Emberiza hortulana* (градинска овесарка)

2. Кратка характеристика на вида

Дължина на тялото: 15-17 cm, размах на крилата: 23-29 cm. Има закръглена глава със сравнително голям, издължен розов клон. Мъжките са с по-ярко оперение и без тъмни ивици по гърдите и корема от страни. Главата и гърдите са зеленикаво-сиви, с жълт „мустак“ и гърло. Коремът е оранжево-кафяв. Гърбът е пъстър, кафеникав, с надлъжни тъмни резки. Клонът е светлочервен, краката са червеникаво-кафяви. Песента представлява повторение на една и съща строфа, но за този вид са характерни много регионални диалекти на пеене (Иванов, 2011).

Характер на пребиваване в страната

Гнездящ и прелетен вид. Гнезди единично. Гнездото се разполага в трапчинка на земята. Изградено е от едри сламки и треви и отвътре е постлано с по-фини тревички, коренчета и косми. Строежа се извършва само от женската. Снасянето на яйцата е през май до края на юни. Гнездовата плътност е различна в зависимост от типа местообитание. Така например в нискостъблени гори и открити тревни пространства по Суха река в Добруджа гнездовата плътност е съответно 1,1 и 0,6 двойки/10 ha (Karaivanov et al., 2006), в Кресненското дефиле – 0,85 двойки/10 ha (Nikolov, Spasov, 2005), в полезащитни пояси: 0,1-0,2 двойки/10 ha. Обикновено около половината пеещи мъжки не образуват двойки. Пролетната миграция е от края на март с максимум в средата на април и до началото на май. Отлитането през есента става през август и септември (Иванов, 2011).

Характерно местообитание

През размножителния период обитава разнообразни местообитания, предпочитайки топлите, слънчеви, с малко валежи райони. Обикновено обитава пасища и други открити тревни пространства с храсти и силно разреждени групи дървета. Също така крайнини на гори или силно разреждени горски участъци, граничещи с пасища и разреждени храсталаци, малки обработваеми полета със синури и храсти между тях; открити, често каменисти хълмове с храсти. Доста честа също в лозя, неголеми масиви овощни градини, полезащитни пояси и алеи от крайпътни дървета. В извън гнездовия период се придържа повече към откритите затревени пространства с храсти. Твърде обикновена и честа птица в равнините и невисоките планини до 1000 – 1100 m надморска височина (Иванов, 2011). Според Янков (отг. ред., 2007) видът предпочита следните типове местообитания: сухолюбиви храсталаци и тревни съобщества; селскостопански площи и изкуствени ландшафти, където предпочита мозайки от малки обработваеми площи със синури и храсти между тях; овощни градини, дървесни и храстови плантации; ивици дървета, храсти и мозайки от тях и др.

Изследвания в други Европейски страни (Brambilla et.al., 2016; Percival and Dale, 2016; Sondell et al., 2018) разкриват кои са най-важните характеристики на местообитанията за гнездене и хранене на градинската овесарка: 1) естествени тревисти местообитания или тревисти земеделски култури (пролетна пшеница, овес, царевица) с подходяща височина, за да скрият гнездото; височината на тревата/културата трябва да е най-малко 20 cm, може и да е по-висока и с присъствие на храсти, синури или редове от дървета; 2) наличие на участъци без растителност (между 5 и 20%), които да осигуряват места за търсене на храна (видът се храни като събира насекоми от земята); 3) места за пеење на мъжките – най-често храсти, електрически кабели или единични дървета. Друго изследване (Deutsch and Südbeck, 2007) показва, че видът предпочита да гнезди в култури от овес и пролетна пшеница и избягва зимна пшеница и картофи. Това изследване също показва, че вида гнезди в по-ниска и по-малко плътна растителност.

Хранене

Храната е от различни видове насекоми (Formicidae, Saltatoria, Coleoptera, Diptera, Aphididae, Araneae), техните ларви и семена. Малките се изхранват с безгръбначни, голяма част от които гъсеници. Храната се събира както по земята, така и в короните на дърветата и храстите (Иванов, 2011).

3. Разпространение, природозащитно състояние и тенденции в популацията на вида на национално ниво

Разпространена е по-плътно в Добруджа, Лудогорието, Черноморското крайбрежие, Странджа, Сакар и Източните Родопи, по-петнисто и разпръснато в Дунавската равнина, периферните части на Тракийската низина, Западна България и др. Не се среща в средно

високите и високите части на планините, в районите с преобладаващо зеленчукопроизводство и др. (Янков, отг.ред., 2007).

Включен в Приложение 2 и 3 на Закона за биологичното разнообразие в България и Приложение 1 на Директивата за птиците. Видът е включен също в приложението към Резолюция № 6 (1998) на Постоянния комитет на Бернската конвенция. Според IUCN е „слабо засегнат“ – LC (Least Concern) за света и за територията на континентална Европа. Включен в SPEC 2, популацията му в Европа е намаляваща (BirdLife International, Staneva and Burfield, 2017). Не е включен в Червена книга на България (2015).

Съгласно Докладването през 2019 г. (за периода 2013-2019 г.), видът се опазва като гнездящ с популация между 34 000 и 150 000 двойки. Краткосрочната популационна тенденция (2001-2018 г.) е променлива, а дългосрочната (1980-2018 г.) е стабилна. Според Докладването за периода 2008-2012 популацията на вида е флукутираща и е оценена със същата численост. При Докладването по чл.12 са посочени следните заплахи и влияния: A01, A02, A07, C03, E01. Според нас заплахи A07 и C03 нямат отношение към вида в страната.

Градинската овесарка е широко разпространен вид в почти цялата страна в подходящи местообитания. Не е включен в Червената книга, поради което не е правен и анализ на заплахите на национално ниво. Основните заплахи за вида според нас са свързани с окрупняване на земеделските земи и унищожаването на синурите (A03, A05, A01, A02) и използването на големи количества химически препарати за растителна защита (A21).

Видът се среща в 74 зони от мрежата Natura 2000 в България, като във всички тях е с оценка различна от оценка „D“ на популацията.

4. Състояние на ниво защитена зона

Съгласно СФ на зоната, видът се опазва като гнездящ. Гнездящата популация на вида се оценява на 230 - 250 двойки, което е 0,17 – 0,68 % от националната гнездяща популация (оценка „C“). Опазването на вида е отлично (оценка „A“), популацията не е изолирана в рамките на разширен ареал (оценка „C“). Общата оценка на стойността на зоната за съхранение на вида е „C“ – значима стойност.

Съгласно СФ на зоната, видът е мигриращ. Мигриращата популация е **неизвестна**, поради липса на данни („DD“), но се среща в зоната (Category: present - P), (оценка „C“). Опазването на вида е добро (оценка „C“). Опазването на вида е отлично (оценка „A“), популацията не е изолирана в рамките на разширен ареал (оценка „C“). Общата оценка на стойността на зоната за съхранение на вида е „C“ – значима стойност.

5. Анализ на наличната информация

Гнездяща популация

По данни на Shurulinkov & Nikolov (2005) за периода 2000 – 2004 г. на територията на зоната видът е описан като обикновен без посочена численост. Спиридонов (1988) посочва, че се среща почти навсякъде в резерват Бели Лом. Станчев (1988) дава информация за наблюдавана една птица около с. Червен през август 1987 г. В Унджиян и др., (2007) са посочени между 20 и 230 гнездящи двойки в зоната. По данни на БДЗП (SmartBirds) през размножителния период на 2020 – 2021 г., наблюдаваните числености са 3 инд. общо за периода. По данни на ИАОС при извършване на Мониторинг на видове птици в НАТУРА 2000 за периода 2019 – 2021 г. по време на размножаване не са установени птици от вида в зоната. В резултат на извършени теренни проучвания по време на размножителен сезон през 2022 г. не са установени птици от вида в зоната. По данни от <https://ebird.org/> по време на размножителен сезон за периода 2018 – 2022 г. наблюдаваните числености варират между 1 - 4 индивиди (5 инд. общо за периода).

Според observation.org, вида е наблюдаван в ПП Русенски Лом на 30.05.2022 (Heijligers) – 1 птица.

Мигрираща популация

По данни на Матеева и др. (2012) по време на есенна миграция на 2011 г. през територията на зоната не са отчетени индивиди от вида. По данни на БДЗП (SmartBirds) за периода 2019 – 2021 г. по време на миграция не са отчетени мигриращи индивиди в зоната. В резултат на извършено теренно проучване по време на есенна миграция през 2022 г. не са отчетени индивиди в зоната. По данни от <https://ebird.org/> на 21.04.2018 са наблюдавани 4 птици, които може да се приемат за мигриращи (L. Profirov)

Липсва друга публикувана информация за вида в зоната, поради което е необходимо е да се проведат многогодишни целенасочени изследвания в зоната за установяване на числеността на вида в нея.

6. Специфични природозащитни цели за вида в зоната

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични за зоната цели
Популация: Размер на гнездовата популация	Брой гнездящи двойки	Най-малко 230 двойки	Целевата стойност е определена на база на СФ.	Поддържане на популацията на вида в зоната в размер от най-малко 230 гнездящи двойки чрез поддържане на подходящите местообитания.
Популация: Размер на мигриращата популация	Брой индивиди	неизвестна	Поради липса на данни в СФ, видът е с оценка DD. Необходимо е поставяне на междинна цел за установяване на миграционната численост на вида чрез използване на орнитологични мрежи и опръстеняване.	Междинна цел до 2027 г.: Да се установи броя на мигриращите индивиди през зоната.
Местообитание на вида: Площ на подходящото местообитание за вида	ha	Най-малко 8362 ha	Вида гнезди в разнообразие от местообитания-тревни пространства с храсти и силно разредени групи дървета; също така крайнини на гори или силно разредени горски участъци, граничещи с пасища и разредени храсталаци, малки обработваеми полета със синури и храсти между тях, тревисти земеделски култури (пролетна пшеница, овес, царевица) с подходяща височина, така че изчислените местообитания са приблизителни. Площта е определена на база на процентното участие на	Поддържане на подходящите местообитания в зоната в рамките на най-малко 8362 ha.

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични за зоната цели
			оптималните местообитания в зоната: N09, N08, N21. Да не се премахват синурите и храстите покрай обработваемите земи.	
Местообитание на вида: Качество на подходящите местообитания на вида в зоната	% на площите без растителност	Най-малко 20 cm Най-малко 5%	Най-важните характеристики на местообитанията за гнездене и хранене на градинската овесарка са: 1) естествени тревисти местообитания или тревисти земеделски култури (пролетна пшеница, овес, царевича) с подходяща височина, за да скрият гнездото; височината на тревата/културата трябва да е най-малко 20 cm, може и да е по-висока и с присъствие на храсти, синури или редове от дървета; 2) места за пеене на мъжките – най-често храсти, електрически кабели или единични дървета. - Наличието на зони без растителност (между 5 и 20%) е много важно за лова, за осигуряване на места за търсене на храна (видът се храни чрез събиране на насекоми от земята).	Поддържане от най-малко 20 cm височина на тревостоя и най-малко 5% площи без растителност в подходящите местообитания на вида в зоната.

7. Необходимост от актуализация на Стандартния формуляр на защитената зона

Предвид наличната информация за настоящата численост на вида в защитената зона не е необходима актуализация на СФ.

Специфични цели за A098 *Falco columbarius* (малък сокол)

1. Код и наименование на вида

A098 *Falco columbarius* (малък сокол)

2. Кратка характеристика на вида

Дължината на тялото 25-28 cm, размахът на крилата – 54-58 cm. Най-дребният сокол в Западна Палеарктика. Мъжкият отгоре е тъмносив с по-тъмни ивици по гърба, а отдолу е светло кремав с черни шрихи; на края на опашката има широка черна ивица. Клюнът сиво-синкав с тъмен, почти черен връх. Восковицата и краката са жълти. Женският е с тъмнокафяв гръб, а главата и тялото отдолу са белезникави с черни шрихи; цялата опашка е с черни препаски. Младите наподобяват женските, но главата отгоре е с тъмнокафяв

оттенък и петната по гърдите и корема са по-едри. От другите видове соколи се отличава по забележимо по-дребните размери, по-късите крила и бързите махове на крилата. (Симеонов и др., 1990; Мичев и др., 2012).

Характер на пребиваване в страната

Мигриращ и зимуващ вид. Есенният прелет започва в началото на октомври и през пролетта се среща до края на април, рядко до началото на май (Симеонов и др., 1990).

Характерно местообитание

През есента, зимата и пролетта, може да се намери в подножието и планински райони, обикновено в близост до реки, изкуствени водоеми и езера, по склонове на планини, покрити с редки дървета и храсти. Предпочита да ловува в обширни планински долини, където се концентрират прелетни и зимуващи ята птици. През зимата се среща поединично или на малки групи в равнини, рядко посещава и големи селища (Симеонов и др., 1990, Нанкинов 2009).

Хранене

По време на миграция и зимата ловува предимно малки птици (*Passer domesticus*, *Passer montanus*, *Melanocorypha calandra*, *Turdus pilaris*, *T. iliacus*, *T. philomelos*, *Galerida cristata*, *Streptopelia decaocto*, *Calidris ferruginea*, *C. alpina*, *C. minuta* и др.), мишки, полевки, плъхове и други гризачи, а също така се храни с скакалци и бръмбари (Нанкинов 2009).

3. Разпространение, природозащитно състояние и тенденции в популацията на вида на национално ниво

Среща се само по време на миграции и през зимата в открити пространства из равнини с единични дървета, залесителни пояси, крайбрежни насаждения (Мичев и др., 2012).

Включен в Приложение 1 на Директивата за птиците и Приложение 2 и 3 на ЗБР. Не е включен в СПЕС. Не е включен в Червената книга на България. Според IUCN – уязвим VU (Vulnerable), за територията на континентална Европа и ЕС (BirdLife International, 2021).

Съгласно Докладването от 2019 г. (за периода 2013 – 2018 г.) националната зимуваща популация на вида се оценява на 100 – 200 индивида. Краткосрочната тенденция на популацията (за периода 2000 – 2018 г.) е неизвестна, а дългосрочната (за периода 1980 – 2018 г.) също е неизвестна. За зимуваща популация са посочени следните заплахи и влияния: А02.

Съгласно Докладването от 2019 г. (за периода 2001 – 2018 г.), мигриращата национална популация е оценена на 0 – 23 индивида. Краткосрочната тенденция на популацията (за периода 2000 – 2018 г.) е неизвестна, а дългосрочната (за периода 1980 – 2018 г.) също е неизвестна. За мигриращата популация са посочени следните заплахи и влияния: А02.

Видът се среща в 36 зони от мрежата Натура 2000 в България, като във всички тях е с оценка различна от оценка „D“ на популацията.

4. Състояние на ниво защитена зона

Съгласно СФ на зоната, видът е мигриращ с численост до 1 индивид, което представлява до 4,3 % от националната популация (оценка „С“). Опазването на вида е отлично (оценка „А“), популацията не е изолирана в рамките на разширен ареал (оценка „С“). Общата оценка на стойността на зоната за съхранение на вида е „А“ – отлична стойност.

5. Анализ на наличната информация

Малкият сокол е много рядък по време на миграция не само в ЗЗ „Ломовете“, но и в цялата страна, което личи по данните за числеността на мигриращата популация в Докладването по чл. 12. Видът е много по-чест през зимата, но в ЗЗ Ломовете не е посочен като зимуващ.

По време на теренните проучвания през 2022 г. не е установен. Данните от SmartBirds, ИАОС и публикациите за орнитофауната в зоната също не споменават вида. В eBird липсват данни за малкия сокол в зоната. Единствената информация, което е налична за числеността на малкия сокол в 33 „Ломовете“ е от СФ.

Посочените заплахи и влияния – А02 „Преминаване от един вид земеделско ползване към друг вид земеделско ползване (с изключение на отводняване и изгаряне)“ са адекватни за зоната.

6. Специфични природозащитни цели за вида в зоната

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични за зоната цели
Популация: Размер на мигриращата популация	Брой индивиди	Най-малко 1 инд.	Определена на база СФ, където е единствената налична информация за мигриращата популация на вида. Няма друга актуална информация за числеността на птиците в зоната по време на миграция.	Поддържане на популацията на вида в зоната в размер от най-малко 1 инд.
Местообитание на вида: Площ на хранителните местообитания за вида	ha	Най-малко 7650 ha	Площта включва следните местообитания според СФ – N09 сухи ливади и степи, N10 влажни ливади и пасища, N15 др. обработваеми площи и N21 лозя, градини и трайни насаждения.	Поддържане на площта на подходящите места за търсене на храна в зоната в размер от най-малко 7650 ha.

7. Необходимост от актуализация на Стандартния формуляр на защитената зона

Липсва актуална информация за вида в зоната и не могат да бъдат предложени промени в СФ.

Специфични цели за A511 *Falco cherrug* (ловен сокол)

1. Код и наименование на вида

A511 *Falco cherrug* (ловен сокол)

2. Кратка характеристика на вида

Дължина на тялото: 47–55 cm. Размах на крилата: 105–129 cm. Най-едрият сокол в България. Горната част на тялото и крилете са кафяви, гърдите и корема са светли с тъмни напетнявания, гащите са тъмни. Подкрилията са с по-светла предна част и по-тъмна задна, контрастираща с по-светлите махови пера. Главата е светла с ясно изразена по-светла вежда и тънък тъмен „мустак“. Младите са с по-тъмно оперение и по-силно напетнени отдолу.

Характер на пребиваване в страната

В България ловният сокол е гнездящо-прелетен, постоянен и преминаващ вид (Симеонов и др., 1990). У нас зимуват индивиди от по-северни европейски страни. Есенната миграция е най-ясно изразена през септември.

Характерно местообитание

През размножителния период ловният сокол обитава обширни открити територии в хълмисти, нископланински и равнинни местообитания с наличие на скали, но също долини, проломи, ждрела. Ловните територии са открити пространства, влажни зони, нискостъблени гори, храсталаци по открити места с нисък тревостой и наличие на достатъчен брой дребни гризачи (особено полевки *Microtus spp.* и лалугери *Spermophilus citellus*) или птици (обикновено с големина от скорец *Sturnus vulgaris* до яребица *Perdix perdix*). През зимата соколите се срещат в места с висока концентрация на различни видове птици, използвани за храна – крайбрежия и други влажни зони, населени места, складове и силози за зърно, където ловуват на полудиви гълъби *Columba livia f. Domestica* (Янков и др., 2013). Гнезди в скални ниши и в стари гнезда на други птици на дървета. Снася 3-6 яйца, като има едно поколение годишно в периода март-юли. Някои от предпочитаните местообитания са 91E0, 91F0, 6110, 8120 според Директивата за хабитатите (Кавръкова и др., 2009).

Хранене

В България хранителният спектър на ловния сокол е слабо проучен и данните се базират предимно на отделни наблюдения. Съществуват сезонни, локални и индивидуални различия относно най-често използваната храна, освен това видът има способността бързо да се адаптира към най-изобилната и лесно достъпна храна в даден момент (Янков и др., 2013). Проучвания в края на ХХ в. показват, че лалугерът (*Spermophilus citellus*) съставлява около 90% от храната на ловния сокол в България (Симеонов и др., 1990). Освен с лалугери, видът се храни и с различни видове мишки и полевки, както и с някои по-дребни видове птици (Янков и др., 2013).

3. Разпространение, природозащитно състояние и тенденции в популацията на вида на национално ниво

С разпръснати и изолирани находища предимно в скалистите части на Стара планина, планините на Западна България, Родопите, Сакар и Странджа. Наблюдаван е през гнездовия сезон и в някои равнинни или хълмисти райони и в по-високи части на планините (Янков отг. ред., 2007). През 2018 г. бе открито заето гнездо от вида в Южна България.

Включен е в Приложение 1 на Директивата за птиците, както и в Приложения 2 и 3 на ЗБР. Природозащитният статус на ловния сокол според IUCN е застрашен EN (Endangered) за континентална Европа и ЕС (BirdLife International, 2021). Видът е включен в SPEC 1. Включен е в Червената книга на Р България в категория „Критично застрашен“.

Съгласно Докладването от 2019 г. (за периода 2013 – 2018 г.) националната гнездяща популация на вида се оценява на 0 – 10 двойки. Краткосрочната тенденция на популацията (за периода 2000 – 2018 г.) е намаляваща, а дългосрочната (за периода 1980 – 2018 г.) – също намаляваща. Краткосрочната тенденция на популацията в рамките на Натура 2000 е неизвестна.

Зимуващата популация (за периода 2013 – 2018 г.) е оценена на 5 – 10 индивида. Краткосрочната тенденция на популацията (за периода 2007 – 2018 г.) е неизвестна, а дългосрочната (за периода 1980 – 2018 г.) – също неизвестна.

Мигриращата национална популация (за периода 2013 – 2018 г.) е оценена на 50 – 80 индивида.

За гнездящата, мигриращата и зимуващата популация са посочени следните заплахи и влияния: A04, G05, F03, A02 и D06.

Видът се среща в 74 зони от мрежата Natura 2000 в България, като във всички тях е с оценка различна от оценка „D“ на популацията.

4. Състояние на ниво защитена зона

Съгласно СФ на зоната, ловният сокол е **гнездящ и концентриращ/мигриращ**. Гнездящата популация на ловния сокол се оценява на до 1 двойка, което представлява до 10,0 % от националната гнездяща популация (оценка „C“). Опазването на вида е добро (оценка „B“), популацията не е изолирана в рамките на разширен ареал (оценка „C“). Общата оценка на стойността на зоната за съхранение на вида е „C“ – значима.

Според СФ, мигриращата популация на ловния сокол се оценява на 2 – 3 индивида, което е 3,8 - 4,0 % от националната мигрираща популация (оценка „C“). Опазването на вида е отлично (оценка „A“). Популацията не е изолирана в рамките на разширен ареала (оценка „C“). Общата оценка на стойността на зоната за съхранение на вида е „A“ – отлична.

5. Анализ на наличната информация

Гнездова популация

Ловният сокол е изключително рядък вид в района на 33 „Ломовете“. В миналото е установен като гнездящ вид (Профиров и Унджиян, 1985). Понастоящем не гнезди в 33 „Ломовете“. По време на теренното проучване през 2022 г. видът не беше установен. По време на проучването през 2000 – 2004 г. ловния сокол не е установен като гнездящ (Shurulinkov & Nikolov, 2005). Една възрастна птица е наблюдавана в района на Русенски Лом през август и септември 2009 г. (Cheshmedzhiev et al., 2019). От 2008 г. насам се провеждат сателитни проследявания на млади ловни соколи от Унгария, а по-късно и от Словакия и Украйна, като поне 9 птици са преминавали през България, като 1 инд. е преминал над територията на зоната (Матеева и Янков, 2013).

Мигрираща популация

Числеността на ловния сокол по време на миграция в 33 „Ломовете“ е слабо проучена. В рамките на целеви проучвания върху есенната миграция на реещи птици, в района на с. Разград през 2011 г., е установен 1 ловен сокол ([Доклад есенна миграция, 2011](#)). От наблюденията през есента на 2011 г. става ясно, че са наблюдавани общо 2 инд. В периода 2008 – 2009 г. са установени 3 мигриращи ловни соколи в района на с. Иваново (Матеева и Янков, 2013). Изглежда информацията в СФ идва от тези проучвания. Намираме числеността на мигриращите птици в СФ на „Ломовете“ за реалистична.

Поради липсата на наблюдения на ловен сокол в 33 „Ломовете“ последните поне 10 години, не могат да се посочат конкретни и детайлни заплахи за вида в изследвания район.

6. Специфични природозащитни цели за вида в зоната

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични за зоната цели
Популация: Размер на гнездовата популация	Брой двойки	Най-малко 1	Определена от СФ и проучванията в миналото. Видът не гнезди към момента в 33 „Ломовете“. Въпреки, че зоната предоставя достатъчно гнездови местообитания, то наличието на достатъчна хранителна база е под въпрос.	Подобряване на популацията на вида в зоната в размер от най-малко 1 дв.
Популация: Размер на	Брой индивиди	Най-малко 2	Рядко срещан по публикувани данни. Не	Поддържане на популацията в

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични за зоната цели
мигриращата популация			всяка година могат да бъдат наблюдавани скитащи/преминаващи индивиди от вида. Извършване на редовен мониторинг на пролетната и есенната миграция на реещи се птици в ЗЗ.	размер от най-малко 2 инд.
Местообитание на вида: Площ на подходящо гнездово местообитание на вида	ha	Най малко 334	Включва % участие на местообитание N22 – скални масиви от СФ.	Поддържане на подходящото гнездово местообитание за вида в размер най-малко 334 ha.
Местообитание на вида: Площ на подходящите хранителни местообитания за вида	ha	Най-малко 8362	Изчислено на база % участие на местообитание N09 – сухи тревни съобщества, степи, N10 – влажни ливади и пасища и N08 – шубраци в равнините. Включва площта на подходящите хранителни местообитания за вида в зоната. Земеделските площи са субоптимално местообитание и не са изцяло пригодни за вида.	Поддържане на площта на подходящите хранителни местообитания на вида в размер най-малко 8362 ha.
Местообитания на вида: Качество на подходящите местообитания за вида в зоната	% екстензивно управляван и пасища и ливади, като част от хранително то местообитание на вида	100% от пасищата и ливадите, част от хранително то местообитание на вида се управляват екстензивно	Видът предпочита да се храни в отворени местообитания - пасища, ливади, местообитания с редки храсти, територии със смесено земеползване, в което съществена част от земите се управляват като пасища и ливади. За да се поддържат тревните местообитания (ливади и пасища) във вид подходящ за търсене на храна от вида е необходима паша на домашни животни (1 ЖЕ/ha) в пасищата, както и редовна коситба в ливадите. По-малко употреба на торове и други химикали, които биха довели до изчезване на плячката на вида.	Подобряване на състоянието на хранителното местообитание на вида до постигане на 100% екстензивно управление на пасища и ливади, част от хранителното местообитание на вида

7. Необходимост от актуализация на Стандартния формуляр на защитената зона

Предлагаме следните промени в СФ:

- По отношение на гнездовата и мигриращата популация да се увеличи оценката за численост и плътност на популацията от „С“ на „В“, тъй като зоната поддържа >2 % националната популация;

Species			Population in the site							Site assessment				
G	Code	Scientific Name	S	NP	T	Size		Unit	Cat.	D.qual.	A/B/C/D			
						Min	Max				Pop.	Con.	Iso.	Glo.
B	A511	<i>Falco cherrug</i>			r		1	p		G	B	B	C	C
B	A511	<i>Falco cherrug</i>			c	2	3	i		G	B	A	C	A

Специфични цели за A095 *Falco naumanni* (белошипа ветрушка)

1. Код и наименование на вида

A095 *Falco naumanni* (белошипа ветрушка)

2. Кратка характеристика на вида

Дължината на тялото 28-33 cm, размахът на крилата – 62-68 cm. Има полов диморфизъм. Възрастни птици. *Мъжки*. Главата сива, гърбът, плещите и надкрилията ръждиво-червени, а надопашката гълбовосива. Първостепенните махови пера кафяви. Опашката сиво пепелява с широка черна ивица към върха и тясно, бяло покраище. Гърлото жълтеникаво бяло. Гушата, гърдите и коремът жълтеникаво червени с едри и дребни тъмнокафяви петна (рядко липсват). Подопашиято светло кремаво. Клюнът тъмносив, към върха черен. Восковицата и краката жълти. Ноктите светло рогови до осъчно жълти. Ирисът тъмнокафяв. *Женски*. Горната страна на тялото ръждиво-червена, главата с черни надлъжни резки, а гърбът с черни напречни препаски. Опашката с няколко тъмни, тесни препаски, на върха с широка тъмна ивица и тясно бяло окраище. Младежко оперение. Подобно на женската напетняването на долната страна на тялото по-гъсто и петната силно удължени. Пухово оперение. Първото бяло, а второто (след 14 дни) по гърба светлосиво, а по корема бяло (Симеонов и др., 1990).

Характер на пребиваване в страната

Гнездещо-прелетен и преминаващ вид. Пролетният прелет е през април. Есенният прелет е от втората половина на август до началото на октомври. В миналото с многобройни колонии, предимно в селища в Южна България. Находищата са в равнини до около 500 m н.в. Числеността на гнездовите двойки през размножителния период не превишава 10—100. По време на миграции се среща рядко по Черноморското крайбрежие (Симеонов и др. 1990, Гоелемански гл. ред., 2015).

Характерно местообитание

Скали и земни стени във вътрешността на страната. В миналото гнезди и под покриви на сгради. Днес обитава долини на реки с единични дървета и малки гори, южни предпланински райони с разредени гори, лесостепи, склонове, клисури, дълбоки дерета и други скалисти терени, с открити зони около себе си.

Хранене

Храни се с едри насекоми (скакалци, житни бегачи, майски бръмбари, скокловци), многоножки, гущери, лалугери, полевки, мишки, земеровки, млади зайци, птици, малки прилепи, гущери, змии, жаби, насекоми, земни червеи, риби и раци (Симеонов и др., 1990).

3. Разпространение, природозащитно състояние и тенденции в популацията на вида на национално ниво

С изолирани единични гнездовища. До към 1997 г. сигурно и твърде вероятно гнездене в Източните и Западните Родопи, Ломовете и Западна Стара планина. След 2000 г. – само твърде вероятно и възможно гнездене в Източните Родопи, Ломовете и района на Мелник. Последният е най-близо до Югоизточна Македония, където понастоящем има многобройни колонии в селищата. Има реинтродуцирана колония в с. Левка в Южен Сакар, която към 2015 г. наброява 9 дв. (Янков отг. ред., 2007; Gradev et al., 2016).

Включен в Приложение 1 на Директивата за птиците и Приложение 2 и 3 на ЗБР. Включен в SPEC 1. Включен е в Червената книга на България със статус- критично застрашен CR. Според IUCN – слабо засегнат LC (Least Concern) (BirdLife International, 2021), за територията на континентална Европа и ЕС.

Съгласно Докладването от 2019 г. (за периода 2013 – 2018 г.) националната гнездяща популация на вида се оценява на 150 – 300 двойки. Краткосрочната тенденция на популацията (за периода 2000 – 2018 г.) е неизвестна, а дългосрочната (за периода 1980 – 2018 г.) намаляваща.

За гнездящата популация са посочени следните заплахи и влияния: A02, A03, A04, A06, B01, C03, D02, F03, J03, D06.

Видът се среща в 23 зони от мрежата Natura 2000 в България, като във всички тях е с оценка различна от оценка „D“ на популацията.

4. Състояние на ниво защитена зона

Съгласно СФ на зоната, видът е размножаващ се. Гнездящата популация на белошипата ветрушка се оценява на до 3 двойки, което е до 1,0 % от националната гнездяща популация (оценка „А“, а би следвало да е „С“). Опазването на вида е отлично (оценка „А“), популацията не е изолирана, но е на границите на ареала си (оценка „В“). Общата оценка на стойността на зоната за съхранение на вида е „В“ – добра стойност.

5. Анализ на наличната информация

Белошипата ветрушка е гнездила в 33 „Ломовете“ в миналото с 2 – 3 двойки (Унджиян и др., 2007). По време на проучване през 2000 – 2004 г., вида не е установен като гнездящ, но се дискутира, че има литературни данни за гнездене в зоната (Shurulinkov & Nikolov, 2005). Според Профиров и Унджиян (1985), има установено мътене или посещение на скрито гнездо от белошипа ветрушка по Ломовете. В периода 1950 – 1988 на територията на Ломовете има 1 сигурно гнездене и 1 предполагаемо (Iankov et al., 1994). Не се уточнява обаче колко двойки са били и предвид факта, че вида е колониален може да се посочи, че са съществували 2 колонии в рамките на зоната. Според Червената Книга на България вида е гнездил в 5 УТМ квадрата (10x10 km) до 2003 г. (Големански гл. ред., 2015). През последните 10 г. обаче, вида не е наблюдаван в зоната и по всяка вероятност към момента не гнезди в нея. Необходими са конкретни мерки по възстановяване на гнездовата популация, чрез реинтродукция, възстановяване на подходящите хранителни местообитания, чрез намаляване използването на пестициди, увеличаване на пашата и предотвратяване на обрастването на откритите територии с естествена тревна покривка.

Според Червената Книга на България (Големански гл. ред., 2015), заплахите за белошипата ветрушка, които са валидни и за 33 „Ломовете“ са - Вероятно повсеместното намаляване на вида в ареала му. Основните причини са свързани с промени в гнездовите и хранителните му местообитания, също и със заплахи в местата на зимуване в Африка. Потенциални заплахи у нас са превръщането на пасищата в обработваеми земи,

разрушаване на подходящите за гнездене места, прякото унищожаване на вида, а така също и замърсяването с отровни вещества в районите на разпространение.

6. Специфични природозащитни цели за вида в зоната

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични за зоната цели
Популация: Размер на гнездящата популация	Брой двойки	Най-малко 1 дв.	Понастоящем вида не гнезди в зоната. По литературни данни вида е гнездил в зоната към 1985 г. Необходими са конкретни мерки по възстановяване на подходящите местообитания и ограничаване на заплахите и въздействията, за да се достигне целевата стойност. Може да се препоръчат и мерки по реинтродукция на вида, което да доведе до бързо подобряване на популацията.	Подобряване на популацията до достигане на най-малко 1 дв.
Местообитание на вида: Площ на гнездовите местообитания за вида	ha	Най-малко 334 ha	Площта включва подходящите гнездови местообитания на вида – N22 скалните масиви по Ломовете. Някаква част от постройките в населените места също може да се окажат подходящи, но те не са включени тук.	Поддържане на площта на подходящите гнездови местообитания за вида в размер на най-малко 334 ha
Местообитание на вида: Площ на хранителните местообитания за вида	ha	Най-малко 8020 ha	Площта включва следните местообитания според СФ – N09 сухи ливади и степи, N10 влажни ливади и пасища, N15 др. обработваеми площи и N21 лозя, градини и трайни насаждения. Вкл. и гнездовото местообитание N22.	Поддържане на площ от най-малко 8020 ha.

7. Необходимост от актуализация на Стандартния формуляр на защитената зона

За белошипата ветрушка не могат да бъдат предложени промени в СФ поради липса потвърдено гнездене на вида в 33 „Ломовете“ през последните 20 г.

Специфични цели за A099 *Falco subbuteo* (сокол орко)

1. Код и наименование на вида

A099 *Falco subbuteo* (сокол орко)

2. Кратка характеристика на вида

Дължината на тялото 30-35 cm, размах на крилата: 85-90 cm. Възрастните главата и тялото отгоре са синьо-сиви, а гърлото и главата отстрани са бели с добре забележими раздвоени бакенбарди; гърдите и коремът са светло-кремави с добре изразени и многобройни черни стреловидни петна; подопашката при мъжките е ярко червена, а при женските – охриста. Лети с голяма скорост и акробатични изпълнения при преследване на плячката (Симеонов и др., 1990, Мичев и др., 2012).

Характер на пребиваване в страната

Гнездящо-прелетен. Пролетният прелет започва в началото на април и продължава до средата на май. Есенният прелет е от последната десетдневка на август до края на октомври. Най-интензивен е есенният прелет през септември, мигрира на широк фронт поединично или на малки ята (Симеонов и др. 1990; Мичев и др., 2012; Големански гл. ред., 2015).

Характерно местообитание

Обитава редки, просветлени широколистни листопадни гори, смесени и иглолистни гори с поляни и с ниска растителност. Малки оазисни гори и крайречни дървета, алувиални и много влажни гори и храсталаци, също в ивици дървета, храсти и мозайки от тях, често покрай реки течещи води, в близост до пасища, ливади, обработваеми площи и други открити пространства. Обитава райони с надморска височина 0–2000 m н.в. (Янков отг. ред., 2007; Големански гл. ред., 2015). Ловува предимно птици и насекоми в широк кръг от местообитания, обикновено под 400 m до 1100 m, понякога над 1700-1900 m. Основните местообитания включват интензивно или екстензивно управлявани земеделски земи, блата, реки, езера, тръстикови масиви, крайбрежни лагуни, блатни долини (Sergio et al., 2001). Според същия автор, в Англия, Франция, Нидерландия, Германия и Италия, 1-5 двойка обитават територия около 100 km² (10000 ha).

Хранене

Храната си лови предимно във въздуха. Хранителният спектър се състои от насекоми и дребни птици, по-рядко прилепи, малки наземни бозайници и влечуги (Симеонов и др., 1990; Големански гл. ред., 2015).

3. Разпространение, природозащитно състояние и тенденции в популацията на вида на национално ниво

Разпръснато на територията на цялата страна, както в равнини, така и високо в планините. Разпространението по-плътно по поречието на повечето по-големи реки, както и по цялото Северно Черноморско крайбрежие (включително Добруджа), в Източните Родопи, хълмистите райони около р. Тунджа, северната част на Дунавската равнина, Източна Стара планина и др. (Янков отг. ред., 2007).

Включен в Приложение 3 на ЗБР. Не е включен в СПЕС. Включен е в Червената книга на България със статус- уязвим VU. Според IUCN – слабо засегнат LC (Least Concern) за територията на континентална Европа и ЕС (BirdLife International, 2021).

Съгласно Докладването от 2019 г. (за периода 2013 – 2018 г.) националната **гнездяща** популация на вида се оценява на 600-1100 двойки. Краткосрочната популационна тенденция (2000-2018) е неизвестна, а дългосрочната (1980-2018) е увеличаваща се. Не са посочени заплахи и влияния.

Според Докладването по чл. 12 от 2019 г. (за периода 2001 – 2018 г.), националната мигрираща популация на вида се оценява на 900 – 1000 индивида. Краткосрочната тенденция на популацията в рамките на Натура 2000 е флукутираща. За популацията са посочени следните заплахи и въздействия A02, F03.

Видът се среща в 80 зони от мрежата Натура 2000 в България, като в 2 зони от тях оценката на вида е D.

4. Състояние на ниво защитена зона

Според СФ **гнездящата** популация на вида се оценява на **4 – 7 двойки**, което е 0,6 - 0,7 % от националната гнездяща популация (оценка „С“). Опазването на вида е отлично (оценка

„А“), популацията не е изолирана в рамките на разширен ареал (оценка „С“). Общата оценка на стойността на зоната за съхранение на вида е „С“ – значима стойност.

Съгласно СФ на зоната, видът е също **мигриращ** с численост до 10 инд., което е до 1,0 % от националната популация (оценка „С“). Опазването на вида е отлично (оценка „А“), популацията не е изолирана в рамките на разширен ареал (оценка „С“). Общата оценка на стойността на зоната за съхранение на вида е „А“ – отлична стойност.

5. Анализ на наличната информация

Гнездяща популация

В книгата за ОВМ в България и Натура 2000 соколът орко не е посочен като обект на опазване за ОВМ „Ломовете“ (Унджиян и др., 2007). По време на теренните проучвания през 2022 г. са установени 2 дв. В миналото, соколът орко също е гнездил в зоната (Профиров и Унджиян, 1985). Според Shurulinkov & Nikolov (2005), за периода 2000 – 2004 г. са установени 6 – 10 дв. За заети територии се съобщава в района на с. Басарбово и с. Иваново (Cheshmedjiev et al., 2019). Считаме, че числеността посочена в СФ е реалистична и не е нужна промяна.

Мигрираща популация

Соколът орко може да бъде наблюдаван често по време на миграция в 33 „Ломовете“. През есента на 2011 г. са установени общо 10 инд., което съответства на числеността в СФ. По време на теренните проучвания са установени общо 9 инд., но голяма част от тях може да са млади птици от местната гнездова популация на вида. Необходим е регулярен мониторинг за по-точна оценка на преминаващата численост на вида.

Основните заплахи за сокола орко са безпокойството, провеждането на горско-стопанските дейности и практики, най-вече по време на размножителния сезон, както и химизацията в селското стопанство, промените в земеползването в посока окрупняване и засяване на големи площи с монокултури и премахване на синурите.

6. Специфични природозащитни цели за вида в зоната

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични за зоната цели
Популация: Размер на гнездящата популация	Брой двойки	Най-малко 4 дв.	Целевата стойност е определена от СФ, публикуваните източници и данните от теренните наблюдения през 2022 г.	Поддържане на популацията на вида в зоната в размер от най-малко 4 гнездящи двойки.
Популация: Размер на мигриращата популация	Брой индивиди	Най-малко 5	Изчислена на база средната от СФ, но вероятно е в пъти по-висока.	Поддържане на популация от най-малко 5 инд.
Местообитание на вида: Площ на подходящите гнездови местообитания на вида	ha	Най-малко 13300 ha	Обитава редки, просветлени широколистни листопадни гори, смесени и иглолистни гори с поляни и с ниска растителност, често около реки. Малки островни гори и крайречни дървета	Поддържане на площта на подходящите гнездови местообитания на вида в размер най-малко на 13300 ha. Запазване на естествените

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични за зоната цели
			алувиални и много влажни гори и храсталаци. Определена на база на % на подходящите гнездови местообитания в зоната според СФ - N16 - Широколистни листопадни гори и N19 – смесени гори. Най-вероятно подходящите местообитания са с по-малка площ.	гори в зоната и избягване на горскостопански дейности през размножителния сезон (май – юли).
Местообитание на вида: Площ на хранителните местообитания за вида	ha	Най-малко 7650 ha	Търси храната си покрай реки и други влажни зони, пасища, ливади и обработваеми площи. Площта включва следните местообитания според СФ – N09 сухи ливади и степи, N10 влажни ливади и пасища, N15 др. обработваеми площи и N21 лозя, градини и трайни насаждения. Обширните зърнени култури и храсталаци в равнините са изключени като субоптимални.	Запазване и поддържане на открити местообитания в защитената зона за търсене на храна в размер на най-малко 7650 ha.
Местообитание на вида: Качество на подходящите хранителни местообитания на вида в зоната – начин на управление на пасища и ливади	% екстензивно управлявани пасища и ливади, като част от хранителното местообитание на вида	100% от пасищата и ливадите, част от хранителното местообитание на вида се управляват екстензивно	Видът предпочита да се храни в отворени местообитания - пасища, ливади, територии със смесено земеползване, в което съществена част от земите се управляват като пасища и ливади. За да се поддържат тревните местообитания (ливади и пасища) във вид подходящ за търсене на храна от вида е необходима паша на домашни животни (0,3-1 животни/ha), както и редовна коситба на ливадите, с по-малко	Подобряване на състоянието на хранителното местообитание на вида до постигане на 100% екстензивно управление на пасища и ливади, част от хранителното местообитание на вида

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични за зоната цели
			използване на торове и други химикали, които биха довели до изчезване на плячката на вида.	

7. Необходимост от актуализация на Стандартния формуляр на защитената зона

Предлагаме да се направят следните промени в СФ: Да се добави минимална численост на мигриращата популация от 5 инд., за да съответства на заложената целева стойност;

Species			Population in the site						Site assessment					
G	Code	Scientific Name	S	NP	T	Size		Unit	Cat.	D.qual.	A/B/C/D	A/B/C		
						Min	Max				Pop.	Con.	Iso.	Glo.
B	A099	<i>Falco subbuteo</i>			c	5	10	i		G	C	A	C	A
B	A099	<i>Falco subbuteo</i>			r	4	7	p		G	C	A	C	C

Специфични цели за A103 *Falco peregrinus* (сокол скитник)

1. Код и наименование на вида

A103 *Falco peregrinus* (сокол скитник)

2. Кратка характеристика на вида

Дължината на тялото тилът са сиво-черни с черни препаски на опашката; бакенбардите са широки и черни – при подвида *peregrinus* преливат в белезникавите бузи, а при подвида *brookei* са контрастно очертани; гърлото е бяло, гушата – кремава, а останалата долна част на тялото – ръждивокафява с многобройни черни препаски. Женските възрастни птици, горната страна на тялото по-тъмно кафява, а долната силно напетнена. При младите оперението отгоре и бакенбардите са кафяви, а опашката е с кремави препаски; отдолу е кремаво с едри тъмнокафяви петна, които образуват надлъжни ивици (Симеонов и др., 1990, Мичев и др., 2012).

Характер на пребиваване в страната

Постоянен вид. Гнездящите във височинната зона птици (над 1000 m н. в.), извършват вертикални миграции. Сравнително често срещан вид през зимата в южните части на страната, особено в градовете, където се хранят с диви гълъби *Columba livia domestica*. Извън размножителния сезон се наблюдава на традиционните миграционни трасета (Via Aristotelis, Via Pontica и по долината на река Марица) и на места с значителни концентрации на птици (влажни зони, населени места, мелници за зърно, силози за зърно и др.). Мигриращите птици напускат местата си на размножаване между август и ноември и се връщат между март и май (Симеонов и др. 1990, Snow & Perrins, 1998). Повечето птици мигрират поединично или по двойки (Ferguson-Lees & Christie, 2001; Raguov et al., 2008, Големански гл. ред., 2015).

Характерно местообитание

Скалисти терени, проломи, дефилета в близост до открити пространства с групи дървета и малки горички. Рядко в алпийските зони на планините над горната граница на гората. Гнезди по скални корнизи, ниши, площадки на отвесни скали и пещери без материал за гнездене. Използва и стари гнезда на гарвани, скални орли, белоопашати мишелови и др. Рядко гнезди по високи постройки, в населени места или в близост до тях. През есента и

зимата по-често навлиза в селища при ловуване (Симеонов и др., 1990, Големански гл. ред., 2015). Дори в райони, където гнездата са най-многобройни, двойките са обикновено на повече от 1 km, а често и много по-далеч. Обитават територия от 177 до 1508 km² (White et al., 2002). Според Ganusevich et al. (2004), в Русия, 1 двойка обитава територия около 1175 km² (117500 ha).

Хранене

Храни се основно с птици, които съставляват 70-90% от диетата му, а останалото се допълва от дребни бозайници като прилепи и гризачи, влечуги, насекоми и риби. Ловува различни видове птици като: гълъби *Columba* sp., скален гълъб *Columba livia*, гривяк *Columba palumbus*, вранови *Corvus* sp., обикновен скорец *Sturnus vulgaris*, кос *Turdus merula*, полска чучулига *Alauda arvensis*, сойка *Garrulus glandarius*, сврака *Pica pica*, дроздови *Turdus* sp., патицови, яребица *Perdix perdix*, чавка *Corvus monedula* (Raguyov et al., 2008).

3. Разпространение, природозащитно състояние и тенденции в популацията на вида на национално ниво

С разпръснати гнездовища, по-групирани в съседни квадрати в планинските и полупланинските райони – главно в Стара планина, Предбалкана, Рила, Пирин, Западни и Източни Родопи, Западните погранични планини и планините в Краище, на Витоша, но по плата и в Дунавската равнина. Разпространението му е свързано с разположени на оживени миграционни пътища скалисти проломи и други скални терени с голяма денивелация и в близост до открити пространства. В планините рядко над горната граница на гората. (Янков отг. ред., 2007).

Включен в Приложение 1 на Директивата за птиците и Приложение 2 и 3 на ЗБР. Не е включен в СПЕС. Включен е в Червената книга на България със статус- застрашен вид EN. Според IUCN – слабо засегнат LC (Least Concern) за територията на континентална Европа и ЕС (BirdLife International, 2021).

Съгласно Докладването от 2019 г. (за периода 2013 – 2018 г.) националната гнездяща популация на вида се оценява на 120-190 двойки. Краткосрочната (2001-2018) е стабилна, а дългосрочна (1980-2018) е увеличаваща се.

За гнездящата популация са посочени следните заплахи и влияния: F03, G01, D06.

Националната мигрираща популация (за периода 2001 – 2018 г.) се оценява на 200 – 400 двойки. Краткосрочната тенденция на популацията в рамките на Натура 2000 е неизвестна. Като заплахи и влияния са отбелязани: A02, D06.

Видът се среща в 70 зони от мрежата Натура 2000 в България, като във всички тях е с оценка различна от оценка „D“ на популацията.

4. Състояние на ниво защитена зона

Съгласно СФ на зоната соколът скитник е само **мигриращ** с численост **до 3 инд.**, което е до 0,8 % от националната мигрираща популация (оценка „B“, а би следвало да е „C“). Опазването на вида е отлично (оценка „A“), популацията не е изолирана в рамките на разширен ареал (оценка „C“). Общата оценка на стойността на зоната за съхранение на вида е „A“ – отлична стойност.

5. Анализ на наличната информация

Налична е оскъдна информация за мигриращата популация на сокола скитник в 33 „Ломовете“ от наблюденията през есента на 2011 г., когато са установени 3 инд. за целия сезон (август – октомври). Същата информация е налична и в СФ. В списъка за ОВМ „Ломовете“ този вид не фигурира като обект на опазване. Според Cheshmedjiev et al.

(2019), на територията на природен парк „Русенски лом“, гнездят няколко двойки, а в района на с. Иваново вида е наблюдаван по време на миграция. За съжаление числености не се съобщават. Информацията за гнездене и миграция на вида не е потвърдена от проучванията преди години и от настоящите теренни проучвания през 2022 г. Данните в СФ са релевантни.

Посочените в Докладването по чл. 12, заплахи за мигриращата популация - A02 Преминаване от един вид земеделско ползване към друг вид земеделско ползване (с изключение на отводняване и изгаряне) и D06 Изграждане, експлоатация и поддръжка на съоръжения за пренос на електроенергия и комуникационна инфраструктура (кабели) са валидни за зоната.

6. Специфични природозащитни цели за вида в зоната

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични за зоната цели
Популация: Размер на мигриращата популация	Брой индивиди	Най-малко 1 инд.	Целевата стойност е определена от средната за СФ. Липсват други публикувани източници за числеността на вида по време на миграция.	Поддържане на популацията на вида в зоната в размер от най-малко 1 инд.
Местообитание на вида: Площ на хранителните местообитания за вида	ha	Най-малко 8020 ha	Площта включва следните местообитания според СФ – N09 сухи ливади и степи, N10 влажни ливади и пасища, N15 др. обработваеми площи, N21 лозя, градини и трайни насаждения и N22 скални местообитания с наличие на плячка (гълъби и чавки).	Поддържане на площ с подходящи хранителни местообитания от най-малко 8020 ha.
Местообитание на вида: Качество на подходящите хранителни местообитания на вида в зоната – начин на управление на пасища и ливади	% екстензивно управлявани пасища и ливади, като част от хранителното местообитание на вида	100% от пасищата и ливадите, част от хранителното местообитание на вида се управляват екстензивно	Видът предпочита да се храни в отворени местообитания - пасища, ливади, територии със смесено земеползване, в което съществена част от земите се управляват като пасища и ливади. За да се поддържат тревните местообитания (ливади и пасища) във вид подходящ за търсене на храна от вида е необходима паша на домашни животни (0,3-1 животни/ha), както и редовна коситба на ливадите, с	Подобряване на състоянието на хранителното местообитание на вида до постигане на 100% екстензивно управление на пасища и ливади, като част от хранителното местообитание на вида.

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични за зоната цели
			по-малко използване на торове и други химикали, които биха довели до изчезване на плячката на вида.	

7. Необходимост от актуализация на Стандартния формуляр на защитената зона

Предлагаме следните промени в СФ:

- По тношение на мигриращата популация предлагаме да се посочи минимална численост от 1 инд. Необходимо е също да се промени оценката на популацията в зоната от „В“ на „С“, тъй като до 3 инд. са до 0,8% от националната мигрираща популация.

Species			Population in the site							Site assessment				
G	Code	Scientific Name	S	NP	T	Size		Unit	Cat.	D.qual.	A/B/C/D	A/B/C		
						Min	Max				Pop.	Con.	Iso.	Glo.
B	A103	<i>Falco peregrinus</i>			c	1	3	i		G	C	A	C	A

Специфични цели за A096 *Falco tinnunculus* (черношипа ветрушка)

1. Код и наименование на вида

A096 *Falco tinnunculus* (черношипа ветрушка)

2. Кратка характеристика на вида

Дължината на тялото 30-35 cm., размах на крилата: 72-78 cm. Мъжкият е със сиво-сини глава и опашка (на върха с широка черна ивица) и червено-кафяв гръб, изпъстрен с черни щрихи, по които се отличава от мъжката степна ветрушка; отдолу е светлокафяв с редки черни щрихи. Женската отгоре е кафява с черни щрихи, отдолу – кремава с черни щрихи по гърдите и подкрилията; маховите пера са изцяло сиви; има добре очертани бакенбарди. Младите наподобяват женските, но са по-светли с размити петна по тялото. При всички възрасти и полове опашката е дълга с черна ивица накрая, а ноктите – черни. (Симеонов и др., 1990, Мичев и др., 2012).

Характер на пребиваване в страната

Прелетен и постоянен. Пролетният прелет е през март, есенният - септември - октомври. През размножителния период е повсеместно разпространен вид в равнини и планини до най-високите алпийски терени. През зимата се среща рядко в равнини и планински склонове до около 1000 m надм. в. (Симеонов и др., 1990).

Характерно местообитание

Скалисти и карстови терени, проломи, дефилета, ждрела, долини на реки с отвесни пясъчливи, лъсови брегове и оврази, лесостепни, крайнинни на разредни гори, полета с единични стари дървета и оазисни гори (Симеонов и др., 1990). Според Channing (2006) 1 двойка обитава територия около 2 до 10 km² (20-100 ha), като среден размер на територията е 5 km² (500 ha).

Хранене

Хранят се предимно с дребни бозайници, включително полевки (*Arvicoline*) и мишки (напр. *Apodemus sylvaticus*). Понякога се хранят със земноводни, влечуги и други птици. Ловуват, като се издигат на 10 до 20 м над земята и бързо се гмуркат върху плячката си.

Те могат също да се наблюдават да ловят на земята дребни бозайници и насекоми, ходейки. В някои райони са ключови хищници за малки, тревопасни бозайници, включително полевки и мишки, и помагат за контролиране на популациите на гризачи и дребни бозайници. Въпреки че стават жертва на ястреби и други хищници, те не са основен източник на храна за хищниците (Channing, 2006).

3. Разпространение, природозащитно състояние и тенденции в популацията на вида на национално ниво

Повсеместно разпространен в по-голямата част от страната както в равнините, така и в планините, където достига до алпийските им части. Отсъства или е рядък в гористите райони, особено в планините (Янков отг. ред., 2007).

Включен в Приложение 3 на ЗБР. Включен в SPEC 3. Не е включен в Червената книга на България. Според IUCN – слабо засегнат LC (Least Concern), за територията на континентална Европа (BirdLife International, 2021).

Съгласно Докладването от 2019 г. (за периода 2013 – 2018 г.) видът се опазва като постоянен с популация между 4400 и 9600 двойки. Краткосрочната (2000-2018) е неизвестна, както и дългосрочната (1980-2018 г.), която също е неизвестна.

Според Докладването по чл. 12 от 2019 г., националната мигриращата популация на вида се оценява на 800 – 1000 индивида. Краткосрочната тенденция на популацията в рамките на Натура 2000 е неизвестна.

За гнездящата/постоянната и мигриращата популация са посочени следните заплахи и въздействия – A02 A04 F03 D06.

Видът се среща в 93 зони от мрежата Натура 2000 в България, като в 8 зони от тях оценката на вида е D.

4. Състояние на ниво защитена зона

Съгласно СФ на зоната, видът е гнездящ (постоянен) и концентриращ/мигриращ. Гнездящата популация на черношипата ветрушка се оценява на **21-24 двойки**, което представлява **0,3 - 0,5 %** от националната гнездяща популация (оценка „С“). Опазването на вида е отлично (оценка „А“), популацията не е изолирана в рамките на разширен ареал (оценка „С“). Общата оценка на стойността на зоната за съхранение на вида е „В“ – добра стойност.

Според СФ, мигриращата популация на черношипата ветрушка се оценява на **до 32 индивида**, което е **до 3,2 % от националната мигрираща** популация (оценка „С“). Опазването на вида е отлично (оценка „А“), популацията не е изолирана в рамките на разширен ареал (оценка „С“). Общата оценка на стойността на зоната за съхранение на вида е „В“ – добра.

5. Анализ на наличната информация

Размножаваща се популация (постоянна)

Черношипата ветрушка гнезди регулярно в 33 „Ломовете“. По време на проучване в периода 2000 – 2004 г. са установени общо 42 – 49 дв. (Shurulinkov & Nikolov, 2005). По време на теренните проучвания през 2022 г. са установени 3 дв., и 3 ловуващи и прелитащи птици през размножителния сезон. През размножителния сезон на 2020 г. са установени 2 дв. и 3 инд. в подходящо гнездово местообитание (Данни ИАОС). По данни от SmartBirds през 2018 г. – 2 инд. в гнездови хабитат, 2019 – 3 инд. в гнездови хабитат, 2020 г. – 5 дв. и 20 инд. в гнездови хабитат, през 2021 г. – 8 инд. в гнездови хабитат или с прояви на териториалност и през 2022 г. – 2 инд. в подходящ гнездови хабитат. Считаме,

че посочената численост в СФ отговаря на актуалното състояние на популацията в зоната и не подлежи на промяна.

Мигрираща популация

По отношение на числеността на черношипата ветрушка по време на миграция може се обобщава, че се наблюдава редовно, но с не големи бройки. През 2011 г. в района на с. Писанец за месеците август, септември и октомври са преброени общо 32 мигриращи птици. По време на теренното проучване в края на септември 2022 г. са преброени 14 инд. При преценката на тези числености отново стои проблем до колко мигриращите птици могат да бъдат разграничени от постоянните в зоната. Затова тези бройки са твърде условни и предвид голямата площ на 33 „Ломовете“ едва ли отговарят на реалните. Посочената стойност в СФ отразява проучването през 2011 г. и по наше мнение са донякъде адекватни, предвид не голямата численост на мигриращите птици от вида на национално ниво.

Основните заплахи за черношипата ветрушка са безпокойството, провеждането на горско-стопанските дейности и практики, най-вече по време на размножителния сезон, както и химизацията в селското стопанство.

6. Специфични природозащитни цели за вида в зоната

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични за зоната цели
Популация: Размер на гнездовата популация	Брой гнездящи двойки	Най-малко 21 дв.	Определена на база СФ и теренните проучвания през 2022 г., и данните от ИАОС и БДЗП.	Поддържане на популацията в зоната в размер на най-малко 21 дв.
Популация: Размер на мигриращата популация	Брой индивиди	Най-малко 16 инд.	Определена на средната стойност от СФ. По всяка вероятност мин. численост е значително по-висока. Количеството на концентриращите се птици силно ще зависи от състоянието на подходящите местообитания. Провеждане на допълнителни наблюдения, ще даде по-ясно количествено измерени на популацията.	Поддържане на популацията на вида в зоната от най-малко 16 инд.
Местообитание на вида: Площ на гнездовите местообитания за вида	ha	Най-малко 334 ha	Площта включва подходящите гнездови местообитания на вида – N22 скалните масиви по Ломовете. Някаква част от постройките в населените места също може да се окажат подходящи, но те не са включени тук.	Поддържане на площта на подходящите гнездови местообитания за вида в размер на най-малко 334 ha

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични за зоната цели
Местообитание на вида: Площ на хранителните местообитания за вида	ha	Най-малко 8020 ha	Площта включва следните местообитания според СФ – N09 сухи ливади и степи, N10 влажни ливади и пасища, N15 др. обработваеми площи и N21 лозя, градини и трайни насаждения. Вкл. и гнездовото местообитание N22.	Поддържане на площ от най-малко 8020 ha.
Местообитание на вида: Качество на подходящите хранителни местообитания на вида в зоната – начин на управление на пасища и ливади	% екстензивно управлявани пасища и ливади, като част от хранителното местообитание на вида	100% от пасищата и ливадите, част от хранителното местообитание на вида се управляват екстензивно	Видът предпочита да се храни в отворени местообитания - пасища, ливади, територии със смесено земеползване, в което съществена част от земите се управляват като пасища и ливади. За да се поддържат тревните местообитания (ливади и пасища) във вид подходящ за търсене на храна от вида е необходима паша на домашни животни (0,3-1 ЖЕ/ha), както и редовна коситба на ливадите, с по-малко използване на торове и други химикали, които биха довели до изчезване на плячката на вида.	Подобряване на състоянието на хранителното местообитание на вида до постигане на 100% екстензивно управление на пасища и ливади, част от хранителното местообитание на вида.

7. Необходимост от актуализация на Стандартния формуляр на защитената зона

Не са необходими промени за този вид в СФ за зоната.

Специфични цели за A097 *Falco vespertinus* (червенонога ветрушка)

1. Код и наименование на вида

A097 *Falco vespertinus* (червенонога ветрушка)

2. Кратка характеристика на вида

Дължината на тялото 27-33 cm, размахът на крилата - 70-74 cm. Дребна граблива птица с големина колкото обикновената ветрушка. Крилата дълги и остри. При възрастните краката са оранжеви или оранжево червени. Мъжкият е тъмносив до черен, с ръждивочервена задна част на корема и подопашката. При женските плещите и опашката са тъмносиви, а главата и тялото отдолу – ръждивокафяви. Младите женски отдолу са с

много петна. Мъжкият се отличава от тъмната фаза на средиземноморския сокол по големина и червената подопашка (Симеонов и др., 1990, Мичев и др., 2012).

Характер на пребиваване в страната

Гнездешо-прелетен. Пролетният прелет е април—май, а есенният от края на август до октомври. По време на прелет образува и големи ята от 150—200 екз., най-значимото място за концентрация по време на есенната миграция в Европа е Атанасовското езеро, където са регистрирани до 3100 инд. По време на есенната миграция се среща по-често по Черноморското крайбрежие, нос Емине (223 инд.), курорта Албена, нос Калиакра, Ломовете, Луда Камчия, Кресна, Пловдив, Софийската котловина, Мусала, Радовец, долното течение на река Арда, Котленска планина. Най-висока миграционна активност има през втората половина на септември (Симеонов и др. 1990, Мичев и др., 2012, Големански гл. ред., 2015).

Характерно местообитание

Открити местообитания, оградени с малки гори, групи дървета и обработваеми площи с единични дървета и малки горички, разредени гори с обширни поляни, пасища, ливади, предимно с лесостепен характер, обширни земеделски местообитания, където предпочитат култивирани мозайки с наличие на угар, пасища или люцерна. Използва изградени гнезда на вранови птици (Симеонов и др., 1990). През размножителния период индивидуалната хранителна територия при женските е 38 - 322 ha, а при мъжките - 310 - 3467 ha (Daskalova & Shurulinkov, 2018).

Хранене

Вечерната ветрушка е универсален хищник, най-често срещаната му плячка са безгръбначни, земноводни и дребни бозайници. През размножителния период, се храни със следните пропорции - насекоми (10,2 % – 40 %), земноводни (3,8 % – 23,2 %), влечуги (8,8 % – 38 %), птици (9,4 % – 12,2 %), бозайници (7,6 % – 61,5 %) (Zoltán & László, 1988). По време на есенната миграция (Кипър) храненето е изключително с насекоми – 99,9% (Alivizatos & Kassinis 2021).

3. Разпространение, природозащитно състояние и тенденции в популацията на вида на национално ниво

Предимно в откритите равнинни части на Северна и Източна България, по-групирано в Добруджа и в района на Златията. Разпръснати непостоянни единични гнездовища в ниските части на Южна България (Янков отг. ред., 2007).

Включен в Приложение 1 на Директивата за птиците и Приложение 2 и 3 на ЗБР. Включен в SPEC 3. Включен е в Червената книга на България със статус- критично застрашен CR. Според IUCN – уязвим VU (Vulnerable), за територията на континентална Европа и ЕС (BirdLife International, 2021).

Съгласно Докладването от 2019 г. (за периода 2013 – 2018 г.) националната гнездяща популация на вида се оценява на 0 – 15 двойки. Краткосрочната тенденция на популацията (за периода 2000 – 2018 г.) е намаляваща, а дългосрочната (за периода 1980 – 2018 г.) намаляваща.

За гнездящата популация са посочени следните заплахи и влияния: A02, A03, A04, A07, C03, D02, F03, J01, D06.

Мигриращата национална популация е оценена на 5000 – 16000 индивида. Краткосрочната тенденция на популацията (за периода 2000 – 2018 г.) е неизвестна, а дългосрочната (за периода 1980 – 2018 г.) също е неизвестна.

За мигриращата популация са посочени следните заплахи и влияния: A02, A03, A04, A07, F03, D06.

Видът се среща в 61 зони от мрежата Natura 2000 в България, като във всички тях е с оценка различна от оценка „D“ на популацията.

4. Състояние на ниво защитена зона

Съгласно СФ на зоната, видът е концентриращ/мигриращ. Мигриращата популация на червеноногата ветрушка се оценява на **37 - 37 индивида**, което представлява 0,2 - 0,7 % от националната мигрираща популация (оценка „C“). Опазването на вида е отлично (оценка „A“), популацията не е изолирана в рамките на разширен ареал (оценка „C“). Общата оценка на стойността на зоната за съхранение на вида е „C“ – значима.

5. Анализ на наличната информация

Червеноногата ветрушка е рядък мигриращ вид в 33 „Ломовете“. Според ОВМ в България и Natura 2000 числеността на мигриращите птици е оценена на 37 инд. (Унджиян и др., 2007). Изглежда същата численост е преписана в СФ. При проучване на есенната миграция през 2011 г. са установени 16 инд. По време на теренното проучване през 2022 г. видът не беше установен. През последните години липсват наблюдения на червеноноги ветрушки в зоната. Посочената в СФ численост се нуждае от актуализация, съобразно данните от 2011 г. и предлагаме да бъде променена на 16 – 37 инд.

Основните заплахи за червеноногата ветрушка са провеждането на горско-стопанските дейности и практики и химизацията в селското стопанство.

6. Специфични природозащитни цели за вида в зоната

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични за зоната цели
Популация: Размер на мигриращата популация	Брой индивиди	Най-малко 16	Определена на база проучването през 2011 г. Количеството на концентриращите се птици силно ще зависи от състоянието на подходящите местообитания. Извършване на редовен мониторинг на пролетната и есенната миграция на реещи се птици в 33 би определили актуалната численост на вида в зоната.	Поддържане на популацията на вида в зоната в размер от най-малко 16 инд.
Местообитание на вида: Площ на хранителните местообитания за вида	ha	Най-малко 8020	Площта включва следните местообитания според СФ – N09 сухи ливади и степи, N10 влажни ливади и пасища, N15 др. обработваеми площи и N21 лозя, градини и трайни насаждения и N22 скални масиви.	Поддържане на площ от най-малко 8020 ha.

7. Необходимост от актуализация на Стандартния формуляр на защитената зона

Предлагаме следните промени в СФ:

- Промяна в минимална стойност за мигриращата популация от 16 инд., предвид Доклад за есенна миграция през 2011 г.

Species						Population in the site					Site assessment			
G	Code	Scientific Name	S	NP	T	Size		Unit	Cat.	D.qual.	A/B/C/D	A/B/C		
						Min	Max				Pop.	Con.	Iso.	Glo.
B	A097	<i>Falco vespertinus</i>			c	16	37	i		G	C	A	C	C

Специфични цели за A123 *Gallinula chloropus* (зеленоножка)

1. Код и наименование на вида

A123 *Gallinula chloropus* (зеленоножка)

2. Кратка характеристика на вида

Дължина на тялото: 32-35 cm., размах на крилата: 50-55 cm. Главата, вратът, шията и гърдите са черно сиви. Горната страна на тялото маслинено кафява. Коремът е тъмносив. Челната пластинка яркочервена. Краката са жълтеникаво зелени. Двата пола трудно отличими един от друг. Плува, като в такт с движението на краката си поклаща главата. Подплашена бяга по водната повърхност като си помага с крилата (Симеонов и др., 1990).

Характер на пребиваване в страната

Постоянен вид по Черноморското крайбрежие и в Тракия и прелетен в останалата територия на страната. Миграцията по Черноморското крайбрежие е март-април и септември-октомври. Както в миналото, така и сега е широко разпространена гнездяща птица във влажни зони от всякакъв размер и характер. Размножителния период е от април до август. Гнездото е разположено сред папур или тръстика. Изградено е от сухи стъбла на тръстика и листа от папур. Снасянето на яйцата е в началото на април (Сребърна) или в края на април. Пълното мътило е от 6-11 яйца. Мътят и двете птици. Малките са гнездобегълци (Симеонов и др., 1990).

Характеристика на местообитанието

Обитава разнообразни влажни зони както в равнините, така и в планините до към 1000 m. надморска височина (Симеонов и др., 1990). Гнезди в растителност по периферията на водоеми във влажни зони с различен характер и размери – блата, рибарници, микроязовири, водоеми в стари речни корита, малки блатисти водоеми, също в течащи води – канали, речни брегове, понякога лагуни, стоящи бракични водоеми. Обитава също и водоеми в градове и села. Заема и напълно обраснали водоеми без водно огледало (Янков, отг. ред., 2007). Гнездото е разположено сред папур или тръстика. Изградено е от сухи стъбла на тръстика и листа от папур.

Проучване проведено в различни местообитания в Полша, установява, че всяка двойка защитава гнездова територия по протежение на водоема в размер на 60-180 m. Най-предпочитаните от зеленоножката водоеми имат следните характеристики: имат малка площ и са плитки (5-100 cm); имат широка ивица от крайбрежна растителност, като в най-голямо количество трябва да е папура (*Typha* sp.). Изследването установява също, че видът има много висока плътност в промишлени водоеми – 46,1-93,3 двойки/10 ha и по-малко в рибарници (12,6-20,1 двойки/10 ha) (Семпулик, 1993). В езерото Ери в САЩ гнездовата плътност варира между 0,2 и 4,6 двойки/1 ha. Плътността на гнездящите индивиди е най-голяма в полупостоянни наводнени влажни зони с теснолистна крайбрежна растителност, с изобилие от потопета водна растителност, като съотношението между откритите водни площи и тези с растителност е 1:1 (Brackney and Bookhout, 1982). Подходящи вероятно са местообитания с кодове 3130, 3140, 3150, 3160, 3260 и 3270 според Директивата за хабитатите (Кавръкова и др., 2009).

Хранене

В стомасите на 14 изследвани птици през декември и януари са намерени *Coleoptera* – ларви, *Dytiscidae* – ларви, *Hydrophilidae*, *Cerambycidae*, *Chrysomelidae*, *Zebrina detrita*, *Cyperus* sp., *Bitomus* sp., *Ceratophilum* sp., *Sarganium* sp. и др. (Симеонов и др., 1990).

3. Разпространение, природозащитно състояние и тенденции в популацията на вида на национално ниво

С неравномерно петнисто разпространение в равнинните и низинните части на цялата страна, най-широко покрай р. Дунав и в Дунавската равнина, Тракийската низина, по Черноморското крайбрежие, по поречията на по-големите реки. На места и в по-ниските части на планините, в преобладаващо гористи (Странджа) или сухи каменисти (Източни Родопи) райони, където гнезди и в много малки влажни зони с блатна растителност (Янков, отг. ред., 2007). В равнините и планините се среща до 1000 m надморска височина (Симеонов и др., 1990).

Включен в Приложение 3 и 4 на ЗБР. Включен в Приложение 2Б на Директивата за птиците. Според IUCN (2021) е слабо засегнат - LC (Least Concern) за територията на континентална Европа. Не е включен в СПЕС категориите. Не е включен в Червената книга на България (2015).

Съгласно Докладването през 2019 г. (за периода 2013-2019 г.), видът се опазва като гнездящ с популация между 5000 и 12 000 двойки. Краткосрочната популационна тенденция (2000-2018 г.) и дългосрочната популационна тенденция (1980-2018 г.) са стабилни. За предходният период на докладване (2008-2013) е съобщена същата гнездова популация и тенденции.

Зеленоножката е обикновен вида за влажните зони в страната, поради което не е включен в Червена книга на България. Не е правен анализ на заплахите за вида. Според нас следните заплахи вероятно са от най-голямо значение за вида: A25, A26, F12, F26, F31, K02.

При Докладването по чл. 12 от 2019 г. за гнездящата популация не са посочени заплахи и влияния.

Видът се среща в 69 зони от мрежата Натура 2000 в България, като в 4 зони от тях оценката на вида е D.

4. Състояние на ниво защитена зона

Съгласно СФ на зоната, видът се опазва като **постоянен** (гнездящ). Гнездящата популация е **неизвестна**, поради липса на данни („DD”), но се среща в зоната (Category: present - P), (оценка „С”). Опазването на вида е добро (оценка „В“), популацията не е изолирана в рамките на разширен ареал (оценка „С“). Общата оценка на стойността на зоната за съхранение на вида е „С“ – значима стойност.

5. Анализ на наличната информация

В Унджиян и др., (2007) не са посочени гнездящи и мигриращи индивиди от вида в зоната. По данни на БДЗП (SmartBirds) през размножителния период на 2020 г., са наблюдавани 2 индивида. По данни на ИАОС при извършване на Мониторинг на видове птици в НАТУРА 2000 за периода 2020 г. по време на размножаване са наблюдавани 20 двойки. По данни от <https://ebird.org/> по време на размножителен сезон за периода 2018 – 2022 г. е отчетен 1 индивид в зоната. Shurulinkov & Nikolov (2005) дават информация общо за 11 до 15 двойки зеленоножки по поречието на реките в комплекс „Ломовете“. В резултат на извършени теренни проучвания през 2022 г. са наблюдавани птици през март, април и септември, общо 19 индивида в зоната.

6. Специфични природозащитни цели за вида в зоната

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични за зоната цели						
Популация: Размер на гнездовата популация	Брой гнездящи двойки	Най-малко 10	Поради липса на данни в СФ видът е с оценка DD. Числеността е определена на база литературни данни и теренни наблюдения посочени в т. 4. Предлагаме максималната численост да е 20 дв.	Поддържане на гнездовата популация на вида в зоната в размер от най-малко 10 дв.						
Местообитание на вида: Площ на подходящото местообитание за вида	ha	Най-малко 334	Гнезди в растителност по периферията на водоеми във влажни зони с различен характер и размери – блата, рибарници, микроязовири, водоеми в стари речни корита, малки блатисти водоеми, също в течащи води – канали, речни брегове, понякога лагуни, стоящи бракични водоеми. Гнездото е разположено сред папур или тръстика. Целевата стойност е определена от % местообитание N06- вътрешни водни тела, която е силно занижена поради прекратяване дейността на риобъдните стопанства на територията на ЗЗ.	Подобряване на местообитанието вътрешни водни тела в размер от най-малко 334 ha.						
Местообитание на вида: Екологично състояние на водните тела с местообитания на вида, по Междинна екологична и химична оценка на повърхностните водни тела в БДДР за периода 2019 - 2020 г. по отделни БЕК, физикохимични елементи за качество, специфични замърсители и приоритетни вещества по данни от мониторинг до месец март 2021 г.	5 степенна скала	2-Добро или 1-Отлично	<table border="1"> <thead> <tr> <th>Екологично състояние</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>1-Отлично - High</td> </tr> <tr> <td>2-Добро - Good</td> </tr> <tr> <td>3-Умерено - Moderate</td> </tr> <tr> <td>4-Лошо - Poor</td> </tr> <tr> <td>5-Много лошо - Bad</td> </tr> </tbody> </table> <p>Екологичното състояние на водите по реките Русенски Лом, Черни Лом, Бели Лом и Малки Лом е оценено на умерено (3).</p>	Екологично състояние	1-Отлично - High	2-Добро - Good	3-Умерено - Moderate	4-Лошо - Poor	5-Много лошо - Bad	Подобряване на екологичното състояние на водните тела с подходящи местообитания на вида, на стойности 2-Добро или 1-Отлично състояние
Екологично състояние										
1-Отлично - High										
2-Добро - Good										
3-Умерено - Moderate										
4-Лошо - Poor										
5-Много лошо - Bad										

7. Необходимост от актуализация на Стандартния формуляр на защитената зона

Предлагаме следните промени в СФ:

- Предвид наличната информация за настоящата численост на вида в защитената зона е необходима актуализация на числеността на гнездящата популация в СФ – 10 - 20 дв.

Species			Population in the site							Site assessment				
G	Code	Scientific Name	S	NP	T	Size		Unit	Cat.	D.qual	A/B/C/D		A/B/C	
						Min	Max				Pop.	Con	Iso.	Glo.
B	A123	<i>Gallinula chloropus</i>			p	10	20	p		G	C	B	C	C

Специфични цели за A092 *Hieraaetus pennatus* (малък орел)

1. Код и наименование на вида

A092 *Hieraaetus pennatus* (малък орел)

2. Кратка характеристика на вида

Дължината на тялото 47 - 55 см., размах на крилата: 110 - 120 см. Възрастните имат две фази на оперението. При светлата фаза отгоре е светлокафяв с кафяви пъстрини по средата на перата, а отдолу е беззникав с надлъжни петна по гърдите и черни махови пера. Това оперение наподобява възрастен египетски лешояд. При тъмната фаза главата и тялото отдолу са тъмнокафяви, а опашката – по-светла; на предните ръбове на крилата при главата има две характерни бели петна, които липсват при всички други дневни грабливи птици. Има и междинна фаза. Младите са беззникави, с повече напетнявания по тялото. Отличава се от женските и младите на тръстиковия блатар, по късите и широки крила, опашка и хоризонтален профил при реене (Симеонов и др., 1990; Мичев и др., 2012).

Характер на пребиваване в страната

Гнездещо-прелетен и преминаващ вид. Гнездото е разположено в стари широколистни или смесени гори, рядко гнезди на скали. Снася 2 яйца. Пролетният прелет е през март - април. Есенният прелет е от втората половина на август до края на октомври. Миграционната активност е най-интензивна през втората половина на септември. Съотношението на екземплярите със светла и с тъмна фаза на окраската по време на миграции е 7:4. По време на прелет е често срещан, особено по Черноморското крайбрежие (Симеонов и др., 1990; Домусчиев и Шурулинков в Червена книга на Р България 2015).

Характерно местообитание

Гнезди основно в широколистни листопадни гори в полупланинските и хълмисти райони до около 2000 м н. в. и ниските части на по-високите планини и по-рядко в смесени гори или в алувиални и много влажни гори и храсталаци (главно покрай Дунавското и Черноморското крайбрежие). Гнездовото му разпространение в голяма степен зависи от наличието на стари гори или запазени групи стари дървета сред по-младите гори. Понякога заема гнезда на други дневни грабливи птици (Симеонов и др., 1990; Домусчиев и Шурулинков в Червена книга на Р България 2015; Янков, ред., 2007).

Изследване в Испания (Lopez et al., 2016) показва, че малкият орел използва горските местообитания (широколистни, иглолистни и смесени гори в зависимост от географския регион) за гнездене. Интересното е, че моделите на използване на местообитанията се променят през размножителния сезон. Храсталаците са били използвани основно през периодите „преди яйцеснасянето“ и „инкубация и изхранване на малки“. С напредването на размножителния сезон започва да използва повече гори и агролесовъдни площи. В същото изследване една двойка обитава територия около 486 км². Според Martínez et al. (2007) средните размери на обитаваната територия е 146 км². Според Aghababayan and

Stepanyan (2020) в Армения една двойка обитава територия около 240 км². The distance between neighboring nests was measured from 9.1 to 11.2 km. The smallest woodland patch occupied by the species has an area of 5.4 км².

Хранене

Храни се с лалугери и други гризачи, птици (гълъби, дроздове, чучулиги, синигери), влечуги и др., които лови в гори и открити пространства (Симеонов и др., 1990, Червена книга на Р България 2015). Ловува предимно в полет и улавя плячката си, птици, бозайници, гущери и насекоми, на или в близост до земята или над дървета, обикновено след грандиозно гмуркане (William, 1999).

3. Разпространение, природозащитно състояние и тенденции в популацията на вида на национално ниво

Петнисто и разпръснато в почти цялата страна, в гористи райони в равнините, в ниските и средно високите части на планините. Предимно в Източна България, с най-плътно разпространение в Източните Родопи, Сакар и хълмистите райони по поречието на р. Тунджа, Източна Стара планина, Странджа, Добруджа и отчасти Лудогорието. В Западна България предимно с разпръснати единични находища. В Дунавската равнина и Тракийската низина е по-рядък (Янков отг. ред., 2007). В края на XIX в. е повсеместно разпространен, но не много често срещан. По време на прелет е често срещан, особено по Черноморското крайбрежие (Домусчиев и Шуруликов в Червена книга на Р България 2015).

Включен в Приложение 1 на Директивата за птиците и Приложение 2 и 3 на ЗБР. Няма SPEC категория, популацията му е флукуираща (BirdLife International, Staneva and Burfield, 2017). Включен е в Червената книга на България със статус уязвим (VU). Според IUCN (2021) е LC (Least Concern) за територията на континентална Европа и за света.

на вида се оценява на 240 и 250 двойки. Краткосрочната популационна тенденция (2000-2018) е нарастваща и дългосрочна (1980-2018) популационна тенденция е нарастваща. За предходният период на докладване (2008-2013) гнездовата популация в страната е била със същата оценка и тенденции. За гнездящата популация са посочени следните заплахи и влияния: A02, A04, B01, B02, B03, B06, C03, D02, E01, F03.

Съгласно Докладването от 2019 г. (за периода 2005 – 2018 г.) националната мигрираща популация на вида се оценява на 200 и 2000 индивида. Краткосрочната популационна тенденция (2000-2018) и дългосрочна (1980-2018) популационна тенденция не е посочена. За мигриращата популация са посочени следните заплахи и влияния: A02, A04, D06, F03.

В Червена книга на България (Домусчиев и Шуруликов, 2015) са посочени следните отрицателно действащи фактори: масовото изсичане на старите гори (B09, B10, B05, B06, B02) и безпокойство (H08); унищожаване на ценни местообитания от пожарите в Югоизточна България в началото на XXI в. (M09); пряко преследване от браконieri (G10).

Видът се среща в 73 зони от мрежата Натура 2000 в България, като във всички тях е с оценка различна от оценка „D“ на популацията.

4. Състояние на ниво защитена зона

Съгласно СФ на зоната, видът се опазва като гнездящ. Гнездящата популация на вида се оценява на 2 - 2 двойки, което е 0,8 – 0,83 % от националната гнездяща популация (оценка „C“). Опазването на вида е отлично (оценка „A“), популацията не е изолирана в рамките на разширен ареал (оценка „C“). Общата оценка на стойността на зоната за съхранение на вида е „C“ – значима стойност.

Съгласно СФ на зоната, видът се опазва и като мигриращ. Мигриращата популация на вида се оценява на до 14 индивиди, което е 0,7 % от националната мигрираща популация (оценка „С“). Опазването на вида е отлично (оценка „А“), популацията не е изолирана в рамките на разширен ареал (оценка „С“). Общата оценка на стойността на зоната за съхранение на вида е „С“ – значима стойност.

5. Анализ на наличната информация

Размножителен сезон

По данни на Shurulinkov & Nikolov (2005) за периода 2000 – 2004 г. на територията на зоната са отчетени размножаващи се 3-4 двойки. В Унджиян и др., (2007) са посочени 2 гнездящи двойки и присъствие по време на миграция. По данни на ИАОС през размножителния период на 2020 г., наблюдаваните числености варират между 0 - 1 индивид (4 инд. общо за периода) наблюдаван в подходящо гнездово местообитание. По данни на БДЗП (SmartBirds) през размножителния период между 2018 – 2022 г., наблюдаваните числености варират между 1 - 2 индивиди в гнездови местообитания (14 инд. общо за периода). В резултат на извършени трикратни теренни проучвания по време на размножителен сезон през 2022 г не са отчетени индивиди в зоната. По данни от <https://ebird.org/> по време на размножителен сезон за периода 2018 – 2022 г. наблюдаваните числености варират между 1 - 2 индивиди (3 инд. общо за периода).

Миграционен сезон

По данни на Cheshmedjiev et al. (2019) в района на с. Иваново между Август-Октомври 2009 г. са наблюдавани 7 мигриращи инд. в зоната. По данни на Матеева, Янков (2013) по време на есенна миграция за периода 2008 – 2009 г. над територията на зоната са установени 7 индивиди. По данни на Матеева и др. (2012) по време на есенна миграция на 2011 г. над територията на зоната са установени 14 индивиди. По данни на БДЗП (SmartBirds) за периода 2019 – 2021 г. по време на пролетна и есенна миграция над територията на зоната са установени между 1 - 2 индивиди (6 инд. общо за периода). В резултат на извършено теренно проучване по време на есенна миграция през 2022 г. е отчетен 1 индивид в зоната. По данни от <https://ebird.org/> за периода 2018 – 2022 г., по време пролетна и есенна миграция, не са отчетени индивиди в зоната.

6. Специфични природозащитни цели за вида в зоната

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични за зоната цели
Популация: Размер гнездовата популацията	Брой гнездящи двойки	Най-малко 2 двойки	Целевата стойност е определена на база на СФ. Предлагаме максималната стойност да бъде променена на 4 дв. на база на данни от публикацията на Shurulinkov & Nikolov (2005).	Поддържане на популацията на вида в зоната в размер от най-малко 2 гнездящи двойка чрез поддържане на подходящите местообитания за гнездене.
Популация: Размер на мигриращата популация	Брой индивиди	Най-малко 7	Целевата стойност е определена на база средната от максималната численост в СФ поради липса на информация за минималната численост.	Поддържане на броя на мигриращите индивиди в зоната в размер на най-малко 7
Местообитани е на вида: Площ на	ha	Най-малко 13380 ha	Гнезди основно в широколистни гори в	Поддържане на площта на подходящите

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични за зоната цели
подходящите гнездови местообитания на вида			полупланински и хълмисти райони. Гнездовото му разпространение в голяма степен зависи от наличието на стари гори или запазени групи стари дървета. Данните са взети от СФ като % на местообитание N16 – Широколистни листопадни гори, N19- Смесени гори.	гнездови местообитания на вида в защитената зона, в размер на най-малко 13380 ha. Запазване на старите широколистни гори в зоната.
Местообитание на вида: Качество на подходящите гнездови местообитания на вида в зоната – наличие на биотопни дървета	Брой на биотопни дървета на ha	Най-малко 10 биотопни дървета на ha на възраст повече от 120 г.	Гнездовото му разпространение в голяма степен зависи от наличието на стари гори или запазени групи стари дървета. Биотопното дърво трябва да е на възраст над 120 години. За да се осигури добро състояние на вида в зоната, е важно да има поне 10 дървета, подходящи за гнездене на ha. Най -добре е биотопните дървета да бъдат в групи, а не като единични дървета. Инвентаризацията на горите не предвижда събиране на данни за този параметър и такива данни не са налични в плановете за управление на горите.	Междинна цел до 2027 г.: Да се установи броят на биотопните дървета в територии със смесено земеползване в зоната, чрез провеждане на теренни проучвания до 2025 г.
Местообитание на вида: площ на подходящи местообитания за търсене на храна	ha	Най-малко 17729	Ловува в обработваеми земи, пасища, ливади и влажни ливади около водни тела, където плячката му е най-обилна. Определена на база на % участие на откритите местообитания в зоната: N08- равнини, шубраци, N09-сухи ливади, степи, N15-други обработваеми земи, N10-Влажни ливади, пасища, N12- обширни зърнени култури. Тяхната обща площ е 17729 ha.	Запазване и поддържане на открити местообитания в защитената зона за търсене на храна в размер на най-малко 17729 ha.

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични за зоната цели
Местообитание на вида: Качество на подходящите хранителни местообитания на вида в зоната – начин на управление на пасища и ливади	% екстензивно управлявани пасища и ливади, като част от хранителното местообитание на вида	100% от пасищата и ливадите, част от хранителното местообитание на вида се управляват екстензивно	Видът предпочита да се храни в отворени местообитания - пасища, ливади, територии със смесено земеползване, в което съществена част от земите се управляват като пасища и ливади. За да се поддържат тревните местообитания (ливади и пасища) във вид подходящ за търсене на храна от вида е необходима паша на домашни животни (0,3-1 животни/ha), както и редовна коситба на ливадите, с по-малко използване на торове и други химикали, които биха довели до изчезване на плячката на вида.	Подобряване на състоянието на хранителното местообитание на вида до постигане на 100% екстензивно управление на пасища и ливади, част от хранителното местообитание на вида.

7. Необходимост от актуализация на Стандартния формуляр на защитената зона

Предлагаме следните промени в СФ:

- По отношение на гнездящата популация предлагаме да се промени максималната численост на 4 дв. на база на данни от публикацията на Shurulinkov & Nikolov (2005).

Species					Population in the site						Site assessment			
G	Code	Scientific Name	S	NP	T	Size		Unit	Cat.	D.qual.	A/B/C/D			A/B/C
						Min	Max				Pop.	Con.	Iso.	Glo.
B	A092	<i>Hieraaetus pennatus</i>			r	2	4	p		G	C	A	C	C
B	A092	<i>Hieraaetus pennatus</i>			c		14	i		G	C	A	C	C

Специфични цели за A022 *Ixobrychus minutus* (малък воден бик)

1. Код и наименование на вида

A022 *Ixobrychus minutus* (малък воден бик)

2. Кратка характеристика на вида

Дължина на тялото: 32 cm. Размах на крилете: 42 cm. Темето, тилът, гърбът, крилата и опашката на мъжкия малък воден бик са черни със зеленикав оттенък. Челото и надочната ивица са бели. Двете страни на главата, шията, гърдите и плещите са охрено ръждиви. По гърдите има тъмни надлъжни резки. Коремът и подопашката са белезникави. Темето и тилът на женската са черни, а останалите части от горната страна на тялото - тъмнокафяви с жълтеникави крайща на перата. От предната страна на шията има неясни надлъжни резки. Горната страна на главата при младите екземпляри е тъмнокафява, а гърбът - кафяв изпъстрен с белезникави точки. Долната страна на тялото има белезникав цвят с надлъжни

тъмнокафяви петна. Мъжкият е по-едър. Младите са жълто-кафяви, с черни надлъжни щрихи (Симеонов и др., 1990).

Характер на пребиваване в страната

В България малкият воден бик е гнездящ и прелетен вид. Пролетната миграция е от март до средата на май, а есенният прелет е от края на август до октомври (Симеонов и др., 1990). Зимува в Африка и около Средиземноморието.

Характерно местообитание

Малкият воден бик обитава блата и езера, разливи на реки, микроязовири, язовири, канали на напоителни системи, рибарници и оризища, обрасли предимно с тръстика (Симеонов и др., 1990). Среща се дори в изолирани малки водоеми с достатъчно тръстика, където да се крие. Изгражда гнездова платформа от тръстика, често издигната над водното ниво, закрепена за тръстиката или ниски храсти. Снася 2 – 7 яйца, има едно поколение годишно през периода май-юли. Предпочитаните местообитания са: 1130, 1150, 3130 и 3150 според Директивата за хабитатите (Кавръкова и др., 2009).

Хранене

Малкият воден бик се храни предимно рано сутрин и привечер. Храната си търси в тръстикови масиви, по края на водни площи с различни размери и по-рядко на открито (Симеонов и др., 1990). Лови малки рибки, жаби, пиявици, водни насекоми, миди, охлюви и червеи. Рядко напада гнездата на дребни блатни птици и унищожава яйцата и малките им.

3. Разпространение, природозащитно състояние и тенденции в популацията на вида на национално ниво

С широко и сравнително плътно разпространение по Дунавското поречие, в Дунавската равнина, Тракийската низина, по Черноморското крайбрежие и някои котловинни полета в Западна България, на места в Добруджа и по долините на реките Арда, Струма и Места (Янков отг. ред., 2007).

Природозащитният статус на малкият воден бик според IUCN е LC (Least Concern). Включен е в Червената книга на Р България в категория „Застрашен“ (VU). Включен в СПЕС 3. Включен е в Приложение 1 на Директивата за птиците, както и в Приложения 2 и 3 на ЗБР.

Съгласно Докладването от 2019 г. (за периода 2013 – 2018 г.) националната гнездяща популация на вида се оценява на 1500-4500 двойки. Краткосрочната тенденция на популацията (за периода 2000 – 2018 г.) е стабилна, а дългосрочната (за периода 1980 – 2018 г.) – също стабилна. Посочени са следните заплахи и влияния: F01, F05, H01, J01, J02.

Видът се среща в 60 зони от мрежата Natura 2000 в България, като във всички тях е с оценка различна от оценка „D“ на популацията.

4. Състояние на ниво защитена зона

Съгласно стандартния формуляр за данни СФ на зоната вида е гнездящ. Гнездящата популация се оценява на **1 - 2 двойки**, което представлява 0,04 - 0,07 % от националната популация (оценка „С“). Опазването на вида е добро (оценка „В“), популацията не е изолирана в рамките на разширен ареал (оценка „С“). Общата оценка на стойността на зоната за съхранение на вида е „В“ – добра стойност.

5. Анализ на наличната информация

По Дунавското крайбрежие видът е широко разпространен, като гнезди дори и в малки влажни зони, канали с водна растителност и др. Публикувана информация за гнезденето на вида в зоната посочва Станчев (1988) през 1987 г., когато наблюдава две възрастни и 5 млади птици в рибарниците до с. Бесарбово. Преди това за наблюдение на вида в района през 1975 г. съобщава Спиридонов (1988), но без данни за сигурно гнездене. Между 2000 и 2004 г. Shurulinkov & Nikolov (2005) дават информация общо за 6 до 9 двойки малък воден бик по поречието на реките Русенски Лом, Малки Лом и Бели Лом в границите на защитената зона. В Плана за управление на резерват „Бели Лом“ (2015) видът е даден като размножаващ се в категорията „Застрашен“. В актуализираният План за управление на ПП „Русенски Лом“, не се посочва гнездова численост на вида. Информация за гнезденето на вида в различните притоци на Русенски Лом се потвърждава и от Атласа на гнездящите птици (Янков, 2007). При теренните проучвания през 2022 г. видът не е наблюдаван в защитената зона, както през размножителния период, така и през периода на миграция. Според observation.org, вида е наблюдаван южно от Русе в коритото на р. Русенски Лом на 27.05.2022 (Heijligers) – 4 възрастни птици. По данни на ИАОС, на 11.06.2020 г. е наблюдавана една възрастна птица в района на резерват Бели Лом, южно от гр. Ветово.

От посочените в Докладването от 2019 г. заплахи и влияния за гнездящата популация: F01, F05, H01, J01, J02, като валидни за зоната, но в ниска степен може да се посочат - F01, F05, J01.

6. Специфични природозащитни цели за вида в зоната

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични за зоната цели
Популация: Размер на гнездовата популацията	Брой гнездящи и двойки	най-малко 1 дв.	В настоящия СФ (актуализиран през 2015 г.) са посочени 1 – 2 гнездящи двойки. В резултат на извършен мониторинг в защитената зона през гнездовия период на 2022 г. видът не е наблюдаван. Предлагаме на база на публикацията на Shurulinkov & Nikolov (2005) да се промени максималната численост на 9 двойки.	Подобряване на популацията на вида в размер от най-малко 1 дв. чрез поддържане на подходящите местообитания.
Местообитание на вида: Площ на подходящите гнездови и хранителни местообитания на вида	ha	най-малко 334	Изчислена на база вътрешни водни тела в рамките на ЗЗ. Данните са взети от СФ като % на местообитание N06 – Вътрешни водни тела. Към момента площта на това местообитание е значително по-малка, поради прекратяване дейността на рибовъдните стопанства по поречието на Ломовете.	Подобряване на площта на подходящите местообитания на вида в размер на най-малко 334 ha.

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични за зоната цели						
Местообитание на вида: Екологично състояние на водните тела с местообитания на вида, по Междинна екологична и химична оценка на повърхностните водни тела в БДДР за периода 2019 - 2020 г. по отделни БЕК, физикохимични елементи за качество, специфични замърсители и приоритетни вещества по данни от мониторинг до месец март 2021 г.	5 степенна скала	2-Добро или 1-Отлично	<table border="1"> <thead> <tr> <th>Екологично състояние</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>1-Отлично - High</td> </tr> <tr> <td>2-Добро - Good</td> </tr> <tr> <td>3-Умерено - Moderate</td> </tr> <tr> <td>4-Лошо - Poor</td> </tr> <tr> <td>5-Много лошо - Bad</td> </tr> </tbody> </table> Екологичното състояние на водите по реките Русенски Лом, Черни Лом, Бели Лом и Малки Лом е оценено на умерено (3).	Екологично състояние	1-Отлично - High	2-Добро - Good	3-Умерено - Moderate	4-Лошо - Poor	5-Много лошо - Bad	Подобряване на екологичното състояние на водните тела с подходящи местообитания на вида, на стойности 2-Добро или 1-Отлично състояние
Екологично състояние										
1-Отлично - High										
2-Добро - Good										
3-Умерено - Moderate										
4-Лошо - Poor										
5-Много лошо - Bad										

7. Необходимост от актуализация на Стандартния формуляр на защитената зона

Предлагаме следните промени в СФ:

- По отношение на гнездящата популация предлагаме на база на публикацията на Shurulinkov & Nikolov (2005) да се промени максималната численост на 9 двойки. Не е необходимо да се променя оценката на вида в зоната, тъй като до 9 дв. са 0,2% от националната гнездяща популация – оценка „С“.

Species			Population in the site							Site assessment				
G	Code	Scientific Name	S	NP	T	Size		Unit	Cat.	D.qual.	A/B/C/D			
						Min	Max				Pop.	Con.	Iso.	Glo.
B	A022	<i>Ixobrychus minutus</i>			r	1	9	p		G	C	B	C	B

Специфични цели за A338 *Lanius collurio* (червеногърба сврачка)

1. Код и наименование на вида

A338 *Lanius collurio* (червеногърба сврачка)

2. Кратка характеристика на вида

Дължината на тялото 16-18 cm, тегло 23-42 гр., дължина на крилото 89 - 99 mm. (Svesson et al., 2009). Има ясно изразен полов диморфизъм. Мъжките имат сива глава с черна ивица през окото. Гърбът е кестенявокафяв. Гърдите и коремът са бели с лек розов оттенък. Опашката е дълга, черна, с бели страни. Клюнът е черен, мощен, със зъбче на горната получовка. Женската е с кафява глава и слабо изразена кафява ивица през окото. Гърбът

и е ръждивокафяв, коремът е бял с тъмно напетняване. Младите са подобни на женските, но тъмното напетняване е изразено на темето, гърба и крилата.

Характер на пребиваване в страната

Гнездящ прелетен вид. Транзитната миграция е много добре изразена. Среща се в България от втората половина на април до края на октомври – началото на ноември.

Характерно местообитание

Гнезди предимно в храстови местообитания – формации на глог, шипка, драка, трънка, къпини и много други. Често и в крайнини на широколистни гори. Рядка в полезащитни пояси и крайселищни паркове и градини. Оптималните местообитания са ливадни или степни осеяни с много храсти. Среща се в равнини, в хълмисти и предпланински райони, рядко и в планински ливади с храсти, от морското равнище до около 1900-2000 м.н.в.

Хранене

Червеногърбата сврачка е хищна - храни се с различни безгръбначни и дребни гръбначни животни. Хранителният спектър се оформя главно от едри насекоми – бръмбари (*Carabidae*, *Cerambycidae*, *Tenebrionidae*), скакалци, щурци, цикади, водни кончета, гъсеници на пеперуди. Яде също и дребни мишевидни гризачи, влечуги, малки пойни птици (Иванов, 2011).

3. Разпространение, природозащитно състояние и тенденции в популацията на вида на национално ниво

Червеногърбата сврачка е широко разпространен вид и гнезди в цялата страна. В повечето райони предлагащи подходящи местообитания е многобройна, дори изобилна на места. Според Атласа на гнездящите птици у нас гнездят 300 000 – 700 000 двойки (Янков (ред), 2007). Според Докладването по чл.12 от 2019 г. гнездовата популация е в рамките на 170 000 – 380 000 двойки. Тенденцията в числеността е отрицателна, при това доста значителна - с 30-40% в краткосрочен план. Мониторингът на обикновените видове птици за 2005 - 2013 г. показва слабо намаление на вида с 14% в 129 площадки (1X1 km), голяма част от тях в Софийско (Христов и Петков, 2013).

При Докладването по чл.12 като заплахи за вида са посочени прекомерно интензивната паша, липсата на паша и изоставянето на земеделски земи. Други заплахи за вида са химизацията в селското и горското стопанство, пожарите, унищожаването на храстите за поддържане на пасищата, разораването на пасища и ливади, застрояването, развитието на пътната инфраструктура и др. Червеногърбите сврачки много често ловуват по крайпътните храсти и са една от най-честите жертви на интензивния автомобилен трафик.

Видът се среща в 107 зони от мрежата Natura 2000 в България, като във всички тях е с оценка различна от оценка „D“ на популацията.

4. Състояние на ниво защитена зона

Съгласно СФ на зоната, видът се опазва като гнездящ. Гнездовата популация в зоната е оценена **между 525 и 625 двойки**, което е 0,2 - 0,3% от националната гнездяща популация (оценка „C“). Опазването на вида е отлично (оценка „A“), популацията не е изолирана в рамките на разширен ареал (оценка „C“). Общата оценка на стойността на зоната за съхранение на вида е „B“ – добра стойност.

5. Анализ на наличната информация

Спиридонов (1988) посочва, че е обикновена гнездяща птица в резерват Бели Лом. Станчев (1988) дава информация за многократно наблюдавани малки и млади птици в зоната. В ОВМ „Ломовете“ според Унджиян и др. (2007) гнездят 210-530 двойки червеногърби сврачки. Shurulinkov & Nikolov (2005) дават информация, че видът е

обикновен по поречието на реките в комплекс „Ломовете“. Профиров, Ундджиян (1985) съобщават за наблюдение на вида през гнездовия период в ПП Русенски Лом. В актуализираният План за управление на ПП „Русенски Лом“, не се посочва гнездова численост на вида, но се казва че червеногърбата сврачка е със средна степен на уязвимост. По данни на ИАОС през 2020 г. неколккратно са наблюдавани червеногърби сврачки – общо 20 двойки. При теренните проучвания през 2022 г. видът е наблюдаван в зоната както през гнездовия период, така и през време на миграция.

Основни заплахи за вида в зоната са свързани с унищожаване, деградация или сукцесия на местообитанията му.

6. Специфични природозащитни цели за вида в зоната

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични за зоната цели
Популация: Размер на гнездовата популация	Брой гнездящи двойки	Най-малко 525	Определена е на база на числеността в СФ, която е потвърдена от установената плътност при проведените проучвания през 2022 г.	Поддържане на популацията на вида в зоната в размер от най-малко 525 двойки чрез поддържане на подходящите местообитания.
Местообитание на вида: Площ на подходящото местообитание на вида в зоната	ha	Най-малко 5685 ha	Изчислена на база на % участие на подходящите местообитания - N08, N21, N23.	Запазване на площта на подходящи местообитания в размер от най-малко 5685 ha.
Местообитание на вида: Качество на подходящите местообитания на вида в зоната – покритие с храстова растителност	% покритие с храстовата растителност	Между 15% и 20% покритие с храстова растителност	В подходящи местообитания на вида храстовата растителност не трябва да е гъста, а напротив - отворено мозаечно местообитание с живи плетове и редки храсти/дървета. Видът се нуждае от открити зони където лови едри насекоми, дребни влечуги или бозайници. Най-добрите местообитания, освен мозаечни земеделски местообитания с жив плет, са тревни площи, обрасли с рядка дървесна растителност. Тъй като местообитанията на вида частично се припокриват с тревистите естествени местообитания, е необходимо да се хармонизират целевите стойности на параметрите.	Да се поддържа покритие с храстова растителност - между 15% и 20% .

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични за зоната цели
			<p>За всички пасищни местообитания с код бxxx, целевата стойност на параметъра за обрастване с храста е между 10% и 20%. Целевата стойност за вида трябва да бъде „между 15% и 20% покритие с храстова растителност“.</p> <p>В тази връзка е извършена хармонизация с целите на негорските природни местообитания, като целевата стойност за местообитания 6510 и 6520 е повишена на 20% за територията на зоната за птиците.</p>	

7. Необходимост от актуализация на Стандартния формуляр на защитената зона

Предвид наличната информация за настоящата численост на вида в защитената зона не е необходима актуализация на СФ.

Специфични цели за A433 *Lanius nubicus* (белочела сврачка)

1. Код и наименование на вида

A433 *Lanius nubicus* (белочела сврачка)

2. Кратка характеристика на вида

Дължина на тялото: 17-18 cm. Размах на крилата: 24-26 cm. На големина колкото червеногърбата сврачка, но е по-елегантна, с издължен силует, по-нежен клюн и дълга опашка. По-потайна, много по-рядко се демонстрира по открити части на дървета и храсти. Предпочита да остане скрита сред гъсталака на клоните. Мъжкият основно в черно и бяло, с бяло чело и надочна ивица, бели плещи и ръждивооранжеви страни на гърдите и тялото. Женската отгоре е сиво-кафява, а отдолу - с кремав оттенък. Младите са тъмнокафяви. Брачната песен е тиха и мелодична (Иванов, 2011; Симеонов и Мичев, 1991)

Характер на пребиваване в страната

За България вида е гнездящо-прелетен вид. Пролетната миграция е през май, а есенната – през август. Моногамен, териториален вид. Гнездото се разполага в бодливи храсти, основно разклонение на храст или по-тънко дърво или на хоризонтален клон при по-големи дървета. Гнездото е дребно и добре маскирано, разположено на височина между 0,95 и 18 m над земята. Мътилата са най-често от 4–6 яйца. Мъти само женската, около 14–16 дни. Хранят и двамата родители. В подходящи местообитания образува рехави концентрации – до 6 двойки/1,9 ha (3 двойки/1 ha) в крайречна тополова култура (Иванов, 2011; Николов и др. в Червена книга на България).

Характерно местообитание

Обитава обикновено горещи равнинни или слабо хълмисти райони с разреден храсталак и ниски дървета, псевдомаквиси, разредени стари дъбови гори с поляни с единични

храсти, стари овощни градини, особено орехови и бадемове (Иванов, 2011). Според Червена книга на България (Николов и др., 2015) белочелата сврачка обитава псевдомаквиши, разредени ксеротермни дъбови гори от субсредиземноморски тип (най-вече космат дъб), крайречни култури от хибридна топола, по-рядко обраствания с върба, ясен и салкъм, градски паркове. Заселването в горски култури, възникнали на мястото на естествени насаждения, е адаптация на вида с потенциално дългосрочна природозащитна значимост. В сравнение с останалите сврачки предявява предпочитание към по-високи и по-гъсти храсти, с по-малко и по-ограничени по размер открити пространства между тях, както и към наличие на по-високи дървета помежду им или изобщо към по-високи дървета. Установена е плътност до 3 двойки/1 ha в тополови култури по поречието на река Марица и нейните притоци, както и в крайречни високи гори от ясен (*Fraxinus sp.*) в долината на реката. Видът има по-ниска численост до 2 двойки/1 ha в гори от космат дъб (*Quercus pubescens*) и благуни (*Quercus frainetto*) в Тракийската низина, Сакар и Странджа. В низините видът гнезди в крайречни тополови дървета (*Populus sp.*) по реките Марица и Тунджа и техните притоци, както и по реките Крумовица и Бяла река. По-малочислен е в крайречни участъци от върби (*Salix sp.*), лъжеакация (*Robinia pseudacacia*) и низинни гори от ясен (*Fraxinus sp.*). Видът е открит и в горички от космат дъб и благуни, овощни градини, насаждения от орехи (*Juglans regia*) и бадеми (*Amygdalus sp.*). В подножието на планините видът обитава открити гори от дъб (*Quercus sp.*), средиземноморска храстова растителност, представена от дървовидна хвойна (*Juniperus excelsa*), червена хвойна (*Juniperus oxycedrus*) и драка (*Paliurus spina-christi*) (Demerdzhiev and Stoychev, 2008). Изследване в Североизточна Гърция разкрива, че белочелата сврачка се отличава значително в избора си на местообитание в сравнение с други сврачки, гнездящи в района. Авторите смятат, че за да запазят популацията на вида е необходимо да се опазят следните типове местообитания: стари маслинови, бадемове и орехови насаждения и старите гори от чинар (*Platanus*) по протежение на реките (Moskát and Fuisz, 2002).

Хранене

Храната на вида е основно от насекоми, като доминират правокрылите (*Orthoptera*) и бръмбарите (*Coleoptera*), отчасти гущери и дребни птици, предимно изтощени мигранти. Хранителни „запаси“ у нас са регистрирани в края на лятото (Иванов, 2011).

3. Разпространение, природозащитно състояние и тенденции в популацията на вида на национално ниво

Среща се предимно в по-ниските части, до 600-900 m надморска височина, според Янков (ред., 2007) – до 400 m надморска височина. Среща се основно в Южна България. Гнезди по долното течение на река Струма и ниските части на околните планини. В Горнотракийската низина белочелата сврачка е добре представена покрай река Марица и някои от нейните притоци, на места в северните предпланини на Родопите и Сакар. Има петнисто разпространение в Източни Родопи, Западна Странджа, на север до Средна гора. По Черноморието е рядка, на север достига района на нос Емине. Инцидентно е отбелязвана северно от Стара планина.

Включен в Приложение 2 и 3 на ЗБР и Приложение 1 на Директивата за птиците. Включен е в Червената книга на Р България (2015) в категория „уязвим“ (VU). Според IUCN за света е Least Concern (LC) за света (2019) и за територията на континентална Европа (2021). Има SPEC 2 категория (Staneva and Burfield, 2017).

Съгласно Докладването през 2019 г. (за периода 2013-2018 г.) гнездящата популация на вида е между 700 и 2200 двойки. Според Янков (ред., 2007) числеността в страната наброява 200–350 двойки. Demerdzhiev and Stoychev (2008) оценяват популацията на 600-800 двойки. Според Николов и др. в Големански и др. (ред.) (2015) популацията в страната е 1800-2200 двойки. Както се вижда, има голяма разлика в оценките на гнездовата

популация в страната, но това може да се обясни с по-скрития начин на живот на вида в сравнение с останалите сврачки. При предходното докладване за периода 2008-2012 г. популацията е била оценена с численост 1500-2200 двойки и двете тенденции са били на увеличение.

В Червената книга на България (Големански и др. (ред.), 2015) като основни заплахи са посочени промяна и деградация на местообитанията – дърводобив (B28), пожари (B13) и др. (B12, B10, B05). С потенциално негативно влияние са горскостопанските мероприятия, свързани с използване на химични вещества (B20) и безпокойството през гнездовия период (H08).

В Докладването от 2019 г. е посочена само една заплаха – J01.

Видът се среща в 18 зони от мрежата Natura 2000 в България, като във всички тях е с оценка различна от оценка „D“ на популацията.

4. Състояние на ниво защитена зона

Съгласно СФ на зоната, видът е мигриращ. Мигриращата популация се оценява на **1 индивид** (оценка „C“). Опазването на вида е добро (оценка „B“), популацията не е изолирана в рамките на разширен ареал (оценка „C“). Общата оценка на стойността на зоната за съхранение на вида е „C“ – значима стойност.

5. Анализ на наличната информация

Според Унджийан и др. (2007) белочелата сврачка е дадена като мигрираща в зоната без числена стойност. Информация за гнездене на вида по поречието на Русенски Лом (UTM MJ14) има единствено в Атласа на гнездящите птици (Янков, 2007). При теренните проучвания през 2022 г. видът не е наблюдаван в зоната. От оскъдната информация за зоната в литературата, можем да заключим, че са необходими целенасочени многогодишни изследвания и мониторинг за набавяне на конкретна и изчерпателна информация относно присъствието и числеността на вида в нея.

От посочените в Докладването от 2019 г. заплахи и влияния, няма валидни за зоната.

6. Специфични природозащитни цели за вида в зоната

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични за зоната цели
Популация: Размер на мигриращата популация	Брой индивиди	Най-малко 1 инд.	Определена на база на данните от СФ. От оскъдната информация за зоната в литературата, можем да заключим, че са необходими целенасочени многогодишни изследвания и мониторинг за набавяне на конкретна и изчерпателна информация относно присъствието и числеността на вида в нея.	Поддържане популацията на вида в зоната в размер от най-малко 1 инд. по време на миграция

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични за зоната цели
Местообитание на вида: Площ на подходящите хранителни местообитания на вида	ha	Най-малко 5685 ha	Изчислено на базата на процентното участие на следните местообитания в зоната - N21, N23, N08. При все, че видът би могъл да населява петнисти участъци в цялата площ на хабитата, стига те да отговарят на изискванията му.	Поддържане на площта на подходящите хранителни местообитания на вида в защитената зона в размер от най-малко 5685 ha. Междинна цел до 2027 г.– да се извършат GIS анализи на площта на подходящите хранителни местообитания на вида в зоната.
Местообитание на вида: Качество на подходящите гнездови местообитания на вида в зоната	% проективно покритие на храстовата растителност в храстовите формации от местообитанието	Най-малко 50%	В сравнение с останалите сврачки предявява предпочитание към по-високи и по-гъсти храсти, с по-малко и по-ограничени по размер открити пространства между тях. В този контекст, от решаващо значение е поддържане на процента на храстите в храстовите местообитания, основна част от гнездовото и хранителното местообитание на вида.	Поддържане и/или подобряване на качеството на подходящите местообитания на вида в зоната, до достигане на целева стойност от най-малко 50% проективно покритие на храстовата растителност в храстовите формации от това местообитание.

7. Необходимост от актуализация на Стандартния формуляр на защитената зона

Предвид наличната информация за настоящата численост на вида в защитената зона не е необходима актуализация на СФ.

Специфични цели за A339 *Lanius minor* (черночела сврачка)

1. Код и наименование на вида

A339 *Lanius minor* (черночела сврачка)

2. Кратка характеристика на вида

Дължината на тялото 19-21 cm, тегло 43-57 гр., дължина на крилото 114-126 mm. (Иванов 2011; Svensson 2013). Половете са трудно отличими по оперение. Мъжките имат сива глава с черна ивица през околото, която обхваща и челото. Гърбът е сив. Маховите и

опашката са черни. Коремът и гърдите са светлорозови, гърлото бяло. Клюнът и краката са тъмносиви до черни. Младите са изпъстрени с тъмни петънца по гърба, челото им не е черно.

Песента е представлява продължително тихо стържене. Имитира и гласове на други видове пойни птици. Често издава и серии от остри металически кръсъци. Гнезди най-често на дървета. Защитен вид.

Характер на пребиваване в страната

Гнездящ прелетен вид. Среща се в България от началото на май до края на август –средата на септември.

Характерно местообитание

Гнезди предимно в ивици или групи дървета сред агроландшафти, пасища, степи. Честа и в крайречни гори, включително тополови и акациеви култури. Многобройна в полезащитните пояси в Добруджа. Среща се и в крайнини и прореждания на равнинни дъбови и липови гори. Понякога формира рехави колонии.

Среща се в равнини и низини, доста по-рядко и в хълмисти и предпланински райони, от морското равнище до около 1000 м.н.в.

Хранене

Черночелата сврачка е хищна - храни се с различни безгръбначни и дребни гръбначни животни. Хранителният спектър се оформя главно от едри насекоми – бръмбари, попови прасета, скакалци, щурци, гъсеници на пеперуди. Яде също и дребни мишевидни и насекомоядни бозайници, гущери, малки пойни птици. Рядко яде и плодове – череша, черници и др. (Иванов, 2011).

3. Разпространение, природозащитно състояние и тенденции в популацията на вида на национално ниво

Черночелата гнезди в почти цялата страна с изключение на високите планини и обширните компактни горски масиви в Странджа. Има висока численост на места в Дунавската равнина – главно по поречията на реките, в Лудогорието, Добруджа, Горнотракийската низина (Шурулинков и др 2005, Янков ред. 2007, Даскалова и др. 2020). Малобройна е в Софийско и високите полета на Западна България. Според Атласа на гнездящите птици у нас гнездят 5000 – 15000 двойки (Янков ред. 2007). Според Докладването по чл.12 от 2019 г. гнездовата популация е в рамките на 6 000 – 20 000 двойки. Въпреки увеличението в числеността между двете оценки тенденцията в числеността посочена като отрицателна, при това доста значителна - с 30-40% в краткосрочен план. Мониторингът на обикновените видове птици за 2005-2013 г. показва силно намаление на вида с около 83% в 65 площадки (1x1 km), голяма част от тях в Софийско (Hristov, Petkov, 2013).

При Докладването по чл. 12 като единствена заплаха за вида е посочено изоставянето на земеделски земи. Други заплахи за вида са сечта на крайречните гори и полезащитните пояси, химизацията в селското и горското стопанство, пожарите, разораването на пасища и ливади, застрояването, развитието на пътната инфраструктура и др.

Видът се среща в 81 зони от мрежата Натура 2000 в България, като във всички тях е с оценка различна от оценка „D“ на популацията.

4. Състояние на ниво защитена зона

Съгласно стандартния формуляр на зоната видът се опазва като гнездящ. Гнездовата популация в зоната е оценена на **13 - 15 двойки**, което е 0,07 – 0,2% от националната гнездяща популация (оценка „C“). Опазването на вида е отлично (оценка „A“),

популацията не е изолирана в рамките на разширен ареал (оценка „С“). Общата оценка на стойността на зоната за съхранение на вида е „С“ – значима стойност.

5. Анализ на наличната информация

Спиридонов (1988) посочва, че е многочислена гнездяща птица в резерват „Бели Лом“ с численост до 15 двойки. Станчев (1988) дава информация за наблюдавани птици около Писанец, Бесарбово и Табачка. В ОВМ „Ломовете“ според Костадинова и Граматиков (2007) гнездят 6 двойки черночели сврачки. Shurulinkov & Nikolov (2005) дават информация, че видът е обикновен по поречието на реките в комплекс „Ломовете“, като е рядка само по долината на Малък Лом. Профиров, Ундджиян (1985) съобщават за наблюдение на вида през гнездовия период в ПП Русенски Лом. В актуализираният План за управление на ПП „Русенски Лом“, не се посочва гнездова численост на вида, но се казва че черночелата сврачка е със средна степен на уязвимост. По данни на ИАОС е наблюдавана една двойка черночели сврачки на 11.06.2020 г. При теренните проучвания през 2022 г. и по данни от observation.org, видът е наблюдаван в зоната на 25, 27 и 31 май, общо 4 двойки. Необходими са целенасочени изследвания и мониторинг за набавяне на конкретна и изчерпателна информация относно присъствието и числеността на вида в зоната.

Основни заплахи за вида в зоната са свързани с унищожаване, деградация или сукцесия на местообитанията му.

6. Специфични природозащитни цели за вида в зоната

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични за зоната цели
Популация: Размер на гнездовата популация	Брой гнездящи двойки	Най-малко 13 дв.	Определена на база СФ и теренни наблюдения. Необходими са допълнителни проучвания.	Поддържане на популацията на вида в зоната в размер от най-малко 13 гнездящи двойки чрез поддържане на подходящите местообитания за гнездене.
Местообитание на вида: Площ на подходящите местообитания на вида	ha	Най-малко 5685 ha	Изчислена на база на % участие на подходящите местообитания в зоната (N08, N21, N23).	Поддържане и запазване на площта на подходящи местообитания в размер от най-малко 5685 ha.
Местообитание на вида: Качество на подходящото местообитание на вида в зоната	% екстензивно управлявани пасища и ливади, като част от хранителното местообитание на вида	100 % от пасищата и ливадите, част от хранителното местообитание на вида се управляват екстензивно. Най-малко 5%	Видът обитава открити пространства и пасища (степни и сухолюбиви тревни съобщества на варовити терени и тревни съобщества на сухи силикатни терени) с разпръснати редки дървета и храсти (храсти в умерен климат, сухолюбиви храсти)	Поддържане и/или подобряване на качеството на подходящото местообитание на вида в зоната до достигане на целевата стойност от 100% екстензивно управление на пасищата и

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични за зоната цели
			или малки изкуствени насаждения сред тях. Екстензивното управление на пасищните местообитанията на вида е от решаващо значение, така че те да са подходящи за търсене на храна. Това изисква паша на домашни животни (0,3-1 ЖЕ/ha), редовно косене на ливадите, както и по-малко използване на торове и други химикали, които биха довели до изчезване на плячката на вида. - Наличието на площи без растителност (между 5 и 20%) е много важно за ловуването, за да се осигурят места за търсене на храна (видът се храни чрез събиране на насекоми от земята).	ливадите, част от хранителното местообитание на вида и най-малко 5% от площите без растителност.

7. Необходимост от актуализация на Стандартния формуляр на защитената зона

Предвид наличната информация за настоящата численост на вида в защитената зона не е необходима актуализация на СФ.

Специфични цели за A459 *Larus cachinnans* (каспийска чайка)

1. Код и наименование на вида

A459 *Larus cachinnans* (каспийска чайка)

2. Кратка характеристика на вида

Дължина на тялото: 55–60 cm. Размах на крилата: 138–147 cm. Трудно отличим от средиземноморската жълтонога чайка (*Larus michahellis*), с която доскоро бяха смятани за два подвида на един вид. Отличава се по по-дългите човка и крака, по-тъмните очи, черните петна на върха на крилата са по-малки, а бялото там – повече, при това както откъм тялото, така и откъм върха, краката са по-бледи, червеното петно на клюна е само върху долната получовка. Гърбът е сив, коремът и главата – бели. (Нанкинов и др., 1997).

Характер на пребиваване в страната

Поради сравнително скорошното отделяне на вида от *Larus michahellis* няма актуална литература за характера на пребиваване на Каспийската чайка в България. През 2014 г.

видът е установен на гнезди в смесена колония с *Larus michahellis* в гр. Русе. (<http://gull-research.org/cachinnans/5cy/k69b.html>)

Характерно местообитание

Въпреки малкото информация се предполага, че предпочитанията на каспийската чайка са много близки до тези на *Larus michahellis*: през размножителния период скалисти крайбрежия, острови и отделни скали в морето, крайбрежни населени места, а напоследък и градове с големи реки, язовири със скалисти крайбрежия. По време на миграцията и зимуването се среща и в езера, блата, оризища, разливи на реки и язовири, градски сметища (Нанкинов и др., 1997). Извън размножителния сезон по време на линеене, зимуване и скитания посещава солени езера, лагуни, солници, където образува големи струпвания (Nankinov, 1996). Синантропен вид. Предпочитани местообитания са водните обекти (включително, морета и океани), следвани от депа за отпадъци, места за добив на чакъл и пясък, промишлени или търговски обекти (включително покриви на сгради) по които гнезди, обработваеми или други земеделски земи (Chytil et al., 2021). Предпочитаните местообитания са 1110, 1130, 1140, 1150, 1160, 3130, 3150 според Директивата за хабитатите (Кавръкова и др., 2009).

Хранене

Типичен еврифаг, способен за бърз преход от един вид храна към друг дори в рамките на един сезон. Използва разнообразни начини за добиване на храна. Храни се с риби, мекотели, ракообразни, червеи, гризачи, яйца на птици и техните малки, гущери, насекоми, отпадъци от рибното и селското стопанство (Нанкинов и др., 1997).

3. Разпространение, природозащитно състояние и тенденции в популацията на вида на национално ниво

През размножителния период обитава Черноморското крайбрежие, където гнезди както в населени места, така и по скалисти брегове и острови. През последните години е установена тенденция за навлизане навътре в сушата по долините на големите реки (Дунав, Марица, Арда). Каспийската чайка е доказана като гнездящ вид в България през 2014 и 2015 г. при улов на възрастни птици на покрива на сградата на Общинска администрация в гр. Русе (BUNARCO). Възможно е видът да гнезди и на други места в страната.

Не е включена в ЗБР. Включен е в Приложение 2 на Директивата за птиците. Природозащитният статус на каспийската чайка според IUCN е LC (Least Concern) за света (2018) и за Европа (2021). Няма SPEC категория (BirdLife International, 2017). Популацията и се увеличава на европейско и световно ниво.

Съгласно Докладването от 2019 г. (за периода 2013 – 2018 г.) националната зимуващата популация е оценена на 10 – 120 индивида. При предходният период на докладване е съобщена зимуваща численост от 10-50 индивида. Не се докладва като гнездяща за страната.

За зимуващата популация не са посочени заплахи и влияния, вероятно J02.

Видът се среща в 64 зони от мрежата Натура 2000 в България, като в 10 зони от тях оценката на вида е D.

4. Състояние на ниво защитена зона

Съгласно СФ на зоната, видът е **мигриращ**. Мигриращата популация се оценява на 2 – 3 индивида. Съгласно Докладването от 2019 г. (за периода 2001-2018 г.), няма оценка на мигриращата популация на вида. За размер и плътност на популацията (оценка „С“).

Опазването на вида е добро (оценка „В“), популацията не е изолирана в рамките на разширен ареал (оценка „С“). Общата оценка на стойността на зоната за съхранение на вида е „С“ – значима стойност.

5. Анализ на наличната информация

В Унджийн и др., (2007) не се съобщава за мигриращи индивиди. По данни на Матеева и др. (2012) по време на есенна миграция на 2011 г. през територията на зоната не са отчетени индивиди от вида. По данни на БДЗП (SmartBirds) за периода 2019 – 2021 г. по време на есенна миграция не са отчетени мигриращи индивиди в зоната. В резултат на извършено теренно проучване по време на есенна миграция през 2022 г. не са отчетени индивиди в зоната. По данни от <https://ebird.org/> за периода 2018 – 2022 г., по време миграция не са отчетени индивиди в зоната.

6. Специфични природозащитни цели за вида в зоната

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични за зоната цели
Популация: Размер на мигриращата популация	Брой индивиди	Най-малко 2 инд.	Целевата стойност е определена на база на СФ. Количеството на преминаващите по време на миграция индивиди силно зависи от метеорологичните условия.	Поддържане на броя на мигриращите индивиди в зоната в размер от най-малко 2 индивиди чрез поддържане на местообитанията за търсене на храна.
Местообитание на вида: площ на подходящи местообитания за търсене на храна	ha	Най-малко 334	Определена на база на % участие на местообитания N06-вътрешни водни тела. Тяхната обща площ е 334 ha. Към момента площта на това местообитание е значително по-малка, поради прекратяване дейността на рибовъдните стопанства по поречието на Ломовете.	Подобряване на подходящите местообитания в защитената зона за търсене на храна в размер на най-малко 334 ha.
Местообитание на вида: Екологично състояние на водните тела с местообитания на вида, по Междинна екологична и химична оценка на повърхностните водни тела в БДДР за периода 2019 - 2020 г. по отделни БЕК, физикохимични елементи за качество, специфични	5 степенна скала	2-Добро или 1-Отлично	Екологично състояние 1-Отлично - High 2-Добро - Good 3-Умерено - Moderate 4-Лошо - Poor 5-Много лошо - Bad Екологичното състояние на водите по реките Русенски Лом, Черни Лом, Бели Лом и Малки Лом е оценено на умерено (3).	Подобряване на екологичното състояние на водните тела с подходящи местообитания на вида, на стойности 2-Добро или 1-Отлично състояние

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични за зоната цели
замърсители и приоритетни вещества по данни от мониторинг до месец март 2021 г.				

7. Необходимост от актуализация на Стандартния формуляр на защитената зона

Смятаме, че на този етап не са необходими промени в стандартния формуляр на зоната.

Специфични цели за A246 *Lullula arborea* (горска чучулига)

1. Код и наименование на вида

A246 *Lullula arborea* (горска чучулига)

2. Кратка характеристика на вида

Дължина на тялото 14-17 см. Отгоре пъстро кафяво-жълтеникаво оперение с маслинен оттенък и почти черни надлъжни петна. От челото над очите минават широки бели вежди, които се съединяват на тила. Сгъвката на крилото с бели петна. Големите надкрилия с бели върхове, образуващи бяла ивица. Подкрилия сивкави. Централната двойка кормилни пера маслинено-кафява, останалите – черни с бели върхни петна, а най-страничната двойка по-светли. Отдолу бели, с лимонено жълт оттенък. Гърло и гърди с черно кафяви пъстрини, леко размити по страните на тялото (Нанкинов, 2009).

Характер на пребиваване в страната

Гнездяща, мигрираща и зимуваща птица. По време на миграциите пресича на широк фронт територията на цялата страна, като в някои участъци се наблюдават ята, достигащи до 500 екз. През различните години пролетният прелет започва след средата на февруари и продължава до края на април. Есенната миграция е основно през септември и октомври (Нанкинов, 2009).

Характерно местообитание

Населява разредени горски участъци, просеки, поляни, сечища, пожарища (особено в иглолистните и смесените гори), покрайнини на гори, открити места с горски участъци, групи дървета и храсти. В равнините и предпланините заселва също стари овощни градини, лозя, склонове и дерета, обрасли с редки дървета и храсти (Нанкинов, 2009).

Хранене

Насекоми и техните ларви, семена, житни зърна и семена на плевелни треви (Нанкинов, 2009).

3. Разпространение, природозащитно състояние и тенденции в популацията на вида на национално ниво

Разпространена е навсякъде в хълмистите, нископланинските и равнинните райони с разредени гори и храсталаци на по-голямата част от територията на страната с изключение на равнинните земеделски райони в Дунавската равнина, Добруджа, Тракийската низина и Бургаската низина (Янков, (ред), 2007).

Природозащитен статус в България – включен в приложение 2 и 3 на ЗБР и в Приложение 1 на Директивата за птиците. Според IUCN – LC (Least Concern) (BirdLife International, 2021), за територията на континентална Европа – също LC.

Съгласно Докладването през 2019 г. (за периода 2013 - 2018 г.), гнездящата популация е от 40000 – 90000 двойки, като краткосрочната тенденция (2001-2018) е оценена на увеличаваща се, а дългосрочната тенденция (1980-2018) на популацията е оценена на стабилна. За гнездящата популация са посочени следните заплахи и влияния: А20, А01, А02, А03, А07, Е01.

Видът се среща в 81 зони от мрежата Натура 2000 в България, като във всички тях е с оценка различна от оценка „D“ на популацията.

4. Състояние на ниво защитена зона

Съгласно СФ на зоната, видът е гнездящ и мигриращ. **Гнездовата** популацията се оценява на 77 - 97 двойки, което представлява **0,1 – 0,2 % от националната** популация (оценка „С“). Опазването на вида е отлично (оценка „А“), популацията не е изолирана в рамките на разширен ареал (оценка „С“). Общата оценка на стойността на зоната за съхранение на вида е „С“ – значима стойност.

Мигриращата популация не е оценявана, но присъства в 33 (категория Р). За размер и плътност на популацията – оценка „С“. Опазването на вида е отлично (оценка „А“), популацията не е изолирана в рамките на разширен ареал (оценка „С“). Общата оценка на стойността на зоната за съхранение на вида е „С“ – значима стойност.

5. Анализ на наличната информация

Гнездяща популация

Според стандартния формуляр на зоната числеността на вида е 77-97 двойки, а в ОВМ „Ломовете“ Унджийан и др. (2007) дават численост на вида 130 – 175 двойки. Спиридонов (1988) посочва, че 5-6 двойки гнездят в каменисти пасища, но извън границите на зоната. Станчев (1988) съобщава, че е рядка по долините на Ломовете. Shurulinkov & Nikolov (2005) дават информация че видът е обикновен по поречието на реките в комплекс „Ломовете“, като е рядка само по долината на Русенски Лом. Профиров, Унджийан (1985) съобщават за ниска степен на гнездене на вида в ПП Русенски Лом. В актуализираният План за управление на ПП „Русенски Лом“, не се посочва гнездова численост на вида, но се казва че горската чучулига е със средна степен на уязвимост. При теренните проучвания през 2022 г видът е наблюдаван в зоната на 28.05.2022 - една птица.

Мигрираща популация

Нанкинов (2009) отбелязва, че мигриращите птици се концентрират в различни местообитания извън населените места, в това число и по откритите склоннове на предпланините. По данни на БДЗП, в периода 2020 – 2022 г., през м. април в зоната са наблюдавани общо 4 инд. от вида. Нашите теренни проучвания през април 2022 г. установяват 3 птици на 13 и 14 април. През есента на 2022 г. не са установени индивиди от вида в зоната. От оскъдната информация за зоната в литературата, можем да заключим, че са необходими целенасочени изследвания за набавяне на конкретна и изчерпателна информация относно присъствието и числеността на вида в нея.

В Докладването от 2019 г. са посочени следните заплахи и влияния за постоянната популация, които отчасти са валидни и за зоната: А20 – Използване на синтетични (минерални) торове върху земеделска земя; А01 – Превръщане в земеделска земя (с изключение на отводняване и изгаряне); А02 – Превръщане на един вид земеделска земя в друг (с изключение на отводняване и изгаряне); А03 – Преминаване от смесено земеделие и агролесовъдство към специализирано производство (напр. монокултура); А07 – Отказ от управление/използване на други земеделски и агролесовъдни системи (всички, с изключение на ливади и пасища).

6. Специфични природозащитни цели за вида в зоната

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични за зоната цели
Популация: Размер на гнездовата популация	Брой двойки	Най-малко 77	Определена на база на данните от СФ. Поради нуждата от насочени дългогодишни изследвания за набавяне на детайлна информация, тази численост може да се приеме за минимална. Мин. и макс. численост ще зависят от наличието на участъци, отговарящи на изискванията на вида, а именно: тревни съобщества, храсталаци, ивици от дървета, овощни градини и др. (Янков, 2007).	Поддържане гнездовата числеността на популацията в зоната в размер от най-малко 77 дв. чрез поддържане и подобряване на местообитанията.
Популация: Размер на мигриращата популация	Брой индивиди	неизвестна	В СФ за концентрацията на вида по време на миграция в зоната не е посочена стойност. Липсва информация за числеността на вида в зоната. Необходимо е прилагане на метод по стандартизирано опръстеняване, за да се изясни числеността на вида по време на миграция.	Междинна цел до 2027 г. – да се извършва целенасочен редовен многогодишен мониторинг чрез методът на стандартизирано опръстеняване.
Местообитание на вида: Площ на подходящите местообитания на вида	ha	Най-малко 8362 ha	Изчислено на базата % участие на следните местообитания в зоната – N21, N09 и N08. Видът би могъл да населява и други участъци в цялата площ на зоната, стига те да отговарят на изискванията му.	Поддържане и подобряване на подходящите гнездовите местообитания. Междинна цел до 2027 г. – да се извършат GIS анализи на площта на подходящите гнездови местообитания на вида в зоната.
Местообитание на вида: Качество на подходящите местообитания на вида в зоната	- % екстензивно управлявани пасища и ливади, като част от хранителното местообитание на вида	- 100% от пасищата и ливадите, част от хранителното местообитание на вида се управляват екстензивно	Видът обитава различни тревни съобщества, сухолюбиви храсталаци, алпийски и субалпийски тревни съобщества в близост до широколистни, иглолистни и смесени гори понякога до ивици	Запазване и/или подобряване на качеството на подходящите местообитания на вида в зоната, до достигане на целевите стойности от 100% екстензивно

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични за зоната цели
	- % площи без растителност	- Най-малко 5%	<p>дървета, храсти и мозайки от тях; земеделски земи в близост до които има горски територии. Тревната растителност в гнездовите територии трябва да е ниска (10-15 cm). Пеещите индивиди винаги са наблюдавани върху храст (червена хвойна) или дърво на средна височина от 3 m. За чучулигата от голямо значение е хетерогенността на ландшафта като всички територии съдържат както „петна“ земеделска земя, така и „петна“ с храсталаци.</p> <p>В този контекст, от решаващо значение е екстензивното управление на пасищните местообитания на вида, така че те да са подходящи за търсене на храна. За целта е необходима паша на домашни животни (1 ЖЕ/ha), с по-малко използване на торове и други химикали, които биха довели до изчезване на плячката на вида.</p> <p>- Процент на площи без растителност (между 5 и 20 %) е много важно за ловуването, да се осигурят места за търсене на храна (видът се храни като улавя насекоми от земята).</p>	<p>управление на пасищата и ливадите, част от хранителното местообитание на вида</p> <p>- и най-малко 5% площи без растителност.</p>

7. Необходимост от актуализация на Стандартния формуляр на защитената зона

Предвид наличната информация за настоящата гнездова и мигрираща численост на вида в защитената зона не може да бъде направена актуализация в СФ.

Специфични цели за A230 *Merops apiaster* (обикновен пчелояд)

1. Код и наименование на вида

A230 *Merops apiaster* (обикновен пчелояд)

2. Кратка характеристика на вида

Дължина на тялото 27-29 cm. Размах на крилата 44-49 cm. Средно голяма птица с ярка окраска и с метален блясък. Лети с маневрен и планиращ полет. Среща се на малки групи и ята. Често каца по дървета и жици, а не по земята. Темето, гърбът и крилата кафяви. Челото светло, белезникаво със синьозелено петно. Крилата остри, а средните опашни пера забележимо по-дълги от останалите. Гърлото жълто оградено с черна огърлица. Клюнът черен. Останалата долна страна синьозелена (Нанкинов и др., 1997).

Характер на пребиваване в страната

Прелетен. По време на миграция се среща на ята от няколко до около 400 екземпляра. Масовият прелет е през май и от август до средата на септември. Брачните двойки се образуват по време на прелет. Гнезди по отвесни, земни, песъчливи склонове, както и по брегове на реки. Гнездо строенето започва най-рано през втората десетдневка на май. Изкопават гнезда, като дълбаят пръстта с клюна си, а я изхвърлят с крака. Участват и двете птици, като се редуват (Нанкинов и др., 1997).

Характерно местообитание

Открити песъчливи и сухи места, отвесни глинести, песъчливи и лъсови брегове на различни водоеми, оврази, склонове и свлачища, ерозираны долове, земни откоси, кариери за добив на инертни материали (Нанкинов и др., 1997; Янков отг. ред., 2007). Изследване направено в Унгария (Kerényi and Ivók, 2013) показва, че 51,8% от гнездата на пчелояда са разположени в лъсови или пясъчни склонове обрасли с ниска растителност. Освен това, по-голяма част от гнездата (61,9%) са издълбани в лъос и 28,4% в песъчлива почва. Наклона на склона, в които се изкопават дупките варира между 11 и 30 градуса. Изследване направено в Германия (Bastian et al., 2018) показва, че по време на гнездовия период пчелояда се храни в територии в близост до колонията, докато в след гнездовите скитания използва по-голямо разнообразие от местообитания, но предпочита земеделските земи. Подходящи местообитания за гнездене на вида са – 2340, 6210, 6250, 6260 (Кавръкова, и др., 2009).

Хранене

Ентомофаг. Храни се основно с пчели и оси, а малките изхранва основно с водни кончета (Нанкинов и др., 1997).

3. Разпространение, природозащитно състояние и тенденции в популацията на вида на национално ниво

Често срещан вид в равнини и предпланини, но не многоброен. Най-многочислен е в Дунавската равнина, Лудогорието, Добруджа, Тракийската низина, Подбалканските котловини, Източни Родопи, Сакар, Източна Стара планина, долините на реките Струма и Места. В планините е разпространен до 1100 м. надм. височина (Нанкинов и др., 1997; Янков, отг. ред., 2007).

Включен е в Приложение 2А на ЗБР. Според IUCN – LC (Least Concern), за територията на континентална Европа – също LC. Популацията му е стабилна в Европа. Не е включен в Червената книга на България.

Съгласно Докладването през 2019 г. (за периода 2005-2018 г.), **гнездящата** популация е от **20 000 – 60 000 двойки**, като краткосрочната тенденция на популацията е оценена на нарастваща. Дългосрочната тенденция (1980-2018) на популацията е нарастваща.

Мигриращата популация се оценява на 80 000-120 000 индивида.

За гнездящата и мигриращата популация са посочени следните заплахи и влияния: F03.

Видът се среща в 85 зони от мрежата Natura 2000 в България, като в 4 зони от тях оценката на вида е D.

4. Състояние на ниво защитена зона

Съгласно СФ на зоната, видът е **гнездящ и мигриращ**. Гнездящата популация се оценява на 190 двойки, което представлява 0,3-0,95 % от националната гнездяща популация (оценка „С“). Опазването на вида е добро (оценка „В“), популацията не е изолирана в рамките на разширен ареал (оценка „С“). Общата оценка на стойността на зоната за съхранение на вида е „С“ – значима стойност.

Мигриращата популация се оценява на до 2393 индивида, което представлява на до 2 % от националната максимална мигрираща популация (оценка „С“). Опазването на вида е добро (оценка „В“), популацията не е изолирана в рамките на разширен ареал (оценка „С“). Общата оценка на стойността на зоната за съхранение на вида е „С“ – значима стойност.

5. Анализ на наличната информация

Гнездяща популация

В периода 2000-2004 г. по поречието на Русенски Лом и неговите притоци пчелояда е обикновен гнездящ вид като авторите не посочват конкретна численост (Shurulinkov and Nikolov, 2005). В ОВМ „Ломовете“ вида не е посочен (Унджиян и др., 2007). По време на теренните проучвания през 2022 г. по време на гнездовия период (май месец) пчелояда е отчетен с численост от общо 152 инд. като най-често са наблюдавани групи от по 20 инд. (вероятно гнездене в близост до с. Кошов). Данните от БДЗП показват, че вида е наблюдаван в зоната по време на гнездовия период (май-юли) многократно с численост от поне 113 гнезда. Данните от мониторинга на вида в зоната от 2020 г. (ИАОС) показват, че вида е отчетен през гнездовия период с численост от общо 56 инд. Данните от eBird 2010-2023 показват, че вида също е наблюдаван многократно в зоната по време на гнездене.

Мигрираща популация

В периода 2008 – 2009 г. проучвания на есенната миграция са осъществени по поречието на река Дунав и Дунавската равнина, като значителен брой мигриращи пчелояди са установени да прелитат в района на с. Иваново – 2393 индивида (Матеева и Янков, 2013). Същата стойност е посочена и в СФ. По време на теренните проучвания през 2022 г. по време на миграция вида не е наблюдаван. Данните от БДЗП показват, че вида е отчетен в зоната по време на миграция (април, август и септември) с обща численост от 165 инд. Данните от eBird 2010-2023 показват, че вида е обикновен вид по време на миграция с максимална отчетена численост от 50 инд.

6. Специфични природозащитни цели за вида в зоната

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични за зоната цели
Популация: Размер на	Брой двойки	Най-малко 50 дв.	Минималната целева стойност е определена на база наличните данни от	Поддържане на популацията на вида в зоната в размер от

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични за зоната цели
гнездящата популация			ИАОС и БДЗП, и данните от теренното проучване през размножителния сезон на 2022 г. На база на експертна оценка предлагаме в СФ да се промени минималната численост на 50 дв.	най-малко 50 гнездящи двойки чрез поддържане на подходящите местообитания за гнездене на вида.
Популация: Размер на мигриращата популация	Брой индивиди	Най-малко 1190 инд.	Целевата стойност е определена на база на средната на максималната численост в СФ и експертна оценка. Количеството на преминаващите по време на миграция индивиди силно зависи от метеорологичните условия.	Поддържане на броя на мигриращите индивиди в зоната в размер от най-малко 1190 инд. чрез поддържане на местообитанията за търсене на храна.
Местообитание на вида: Площ на подходящи места за гнездене	ha, площ на земни и лъсови земни откоси	неизвестна	Понастоящем не може да се определи площта на наличните земни откоси в зоната. Необходимо е отделно проучване, поради което е поставена междинна цел.	Междинна цел до 2027 г.: установяване на площта на подходящите местообитания за вида в зоната - земни и лъсови земни откоси. Поддържане на площта на подходящите гнездови местообитания на вида чрез недопускане на разораване и унищожаване на земните, пясъчни и лъсови земни откоси в зоната.
Местообитание на вида: Площ на подходящите хранителни местообитания в защитената зона	ha	Най-малко 18063	По време на след гнездовите скитания и миграция пчелояда използва по-голямо разнообразие от местообитания за търсене на храна, но предпочита земеделските земи. Определена на база на % участие на откритите местообитания в зоната: N08, N09, N10, N12, N15 и N21.	Запазване и поддържане на открити местообитания в защитената зона за търсене на храна в размер на най-малко 18063 ha.
Местообитание на вида:	% от площта на подходящите	В 100% от площта на подходящит	Видът ловува във въздуха и по тази причина не е пряко свързан с типа	Междинна цел до 2027 г.: Да се установи процента на

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични за зоната цели
Употреба на пестициди в подходящото хранително местообитание на вида в защитената зона	хранителни местообитания на вида в зоната, в които не се използват пестициди или те са квалифицирани като „продукти за растителна защита с нисък риск“, съгласно Регламент (ЕО) № 1107/2009	е хранителни местообитания на вида в зоната не се използват пестициди или се използват пестициди, които са квалифицирани като „продукти за растителна защита с нисък риск“, съгласно Регламент (ЕО) № 1107/2009	земеползване, при условие, че начинът на управление на земеделските земи не води до намаляване на наличието на плячка, 20% от която са пчели. В този смисъл, качеството на местообитанието може да се влоши при използване на пестициди, намаляващи количеството на пчелите. За да бъдат опазени пчелите, законодателството на ЕС прилага следната устойчива употреба на пестицидите. С Регламент (ЕО) № 1107/2009 се въвежда понятието „продукти за растителна защита с нисък риск“. Към настоящия момент не е налична информация в какъв процент от земеделските земи се използват „продукти за растителна защита с нисък риск“. Поради тази причина е формулирана междинна цел.	земеделските земи, в управлението на които се използват „продукти за растителна защита с нисък риск“, чрез набиране на информация от земеделските стопани до 2025 г.

7. Необходимост от актуализация на Стандартния формуляр на защитената зона

Предлагаме следните промени в СФ:

- По отношение на гнездящата популация на база на експертна оценка и данните посочени в т. 4 предлагаме да се посочи минимална численост от 50 дв. Не е необходимо да се променя оценката на популацията;
- По отношение на мигриращата популация предлагаме да се посочи минимална численост от 1190 инд. на база на експертна оценка.

Species					Population in the site					Site assessment				
G	Code	Scientific Name	S	NP	T	Size		Unit	Cat.	D.qual.	A/B/C/D			
						Min	Max				Pop.	Con.	Iso.	Glo.
B	A230	<i>Merops apiaster</i>			r	50	190	p		G	C	B	C	C
B	A230	<i>Merops apiaster</i>			c	1190	2393	i		G	C	B	C	C

Специфични цели за A073 *Milvus migrans* (черна каня)

1. Код и наименование на вида

A073 *Milvus migrans* (черна каня)

2. Кратка характеристика на вида

Дължина на тялото: 55-60 cm, размах на крилата: 165-175 cm. Възрастните са тъмнокафяви с дълги тесни крила, опашката е слабо врязана, много по-рядко равна или по изключение заоблена. Главата е белезникаво-сива, гърлото е белезникаво, а клюнът е черен. Восковицата и краката са жълти. Лети с плавни махове. Често се рее и прави широки кръгове. Отличава се от червената каня по слабо врязаната опашка, липсата на големи бели петна отдолу на крилата (не много сигурен диагностичен белег) и по-дребните размери (Симеонов и др., 1990; Мичев и др., 2012).

Характер на пребиваване в страната

Гнездещо - прелетнен, преминаващ и отчасти зимуващ вид за страната. Пролетния прелет е от началото на март до средата на май. Есенният прелет е от началото на август до първата десетдневка на октомври (Симеонов и др., 1990). През размножителния сезон е най-често по р. Дунав и притоците му, поречието на реките Марица, Тунджа и техните притоци, Сакар, Дервентски възвишения. По време на скитания и миграции е навсякъде из страната, но по-значима е миграцията по Черноморското крайбрежие. Гнезди поединично или в разредени колонии до 30 двойки. Събира се на групи по време на хранене, скитане, почивка и миграция (Големански и др. (ред.), 2015).

Характеристика на местообитанието

Обитава гори и групи дървета в големи речни долини, по Черноморската крайбрежие и край изкуствени водоеми. През зимата се среща и в открити пространства в равнини (Симеонов и др., 1990). Гнезди в алувиални и много влажни гори и храсталаци и широколистни листопадни гори, по-рядко – в ивици дървета, храсти и мозайки от тях, обикновено в близост до по-големи реки и други влажни зони. Използва стари гнезда на мишелови *Buteo buteo* или гарвани *Corvus corax*. Повечето двойки имат няколко алтернативни места за гнездене (Cramp, Simmons, 2004; Янков, отг. ред., 2007). Средната гнездова плътност на вида варира между 1 и 20 двойки/100 km² (Maciorowski et al., 2021). Според едно изследване в южна Испания (Tanferna et al., 2013) средната територия на отделните индивиди е 153.3 km². Гнездящите мъжки и женски индивиди предпочитат влажни зони, горско-земеделски местообитания и храсталаци. Подходящи местообитания за гнездене вероятно са 91D0, 91E0, 91F0 (може би и други широколистни гори); открити местообитания за търсене на храна – естествени и полуестествени тревни формации (6110-6520) според Директивата за хабитатите (Кавръкова и др., 2009).

Хранене

Полифаг, храни се с мърша, често отнема плячката на други птици, лови насекоми и дребни гръбначни животни (Големански и др. (ред.), 2015). В стомашното съдържание на български птици са установени: сива полевка, обикновена горска мишка, белокоремна белозъбка, водна жаба, зелен гушер, торен бръмбар, бръмбар бегач и др. (Симеонов и др., 1990).

3. Разпространение, природозащитно състояние и тенденции в популацията на вида на национално ниво

Групирано основно по поречието на големите реки и притоците им – р. Тунджа, р. Марица, р. Дунав, р. Арда, по-разпръснато в Лудогорието и суходолията в Добруджа и др. С най-плътно разположени находища в района между Източните Родопи, Източна Стара

планина и Странджа, където съществуването на по-големи реки е съчетано с наличието на над 1000 микроязовира, няколко язовира и други водоеми. Почти напълно отсъства от Западна България и Черноморското крайбрежие (Янков отг. ред., 2007).

Защитен вид на територията на цялата страна - Приложение 2 и 3 на ЗБР. Включен в Приложение 1 на Директивата за птиците. Според IUCN 2021 видът е с категория „слабо засегнат“ - LC (Least Concern) за територията на континентална Европа и за света. Включен в SPEC 3 категория (BirdLife International, 2017). Включен е в Червената книга на Р България в категория уязвим (VU) (Големански и др. (ред.), 2015).

Съгласно Докладването от 2019 г. (за периода 2013 – 2018 г.) националната гнездяща популация на вида се оценява на 140 – 170 двойки. Според Докладването за периода 2008-2012 г. популацията на вида е оценена със същата численост. Краткосрочна тенденция е докладвана като стабилна, а дългосрочната е намаляваща. Посочени са следните заплахи и влияния: A02, A04, D02, F03, G01, D06.

Съгласно Докладването от 2019 г. (за периода 2013 – 2018 г.), мигриращата национална популация е оценена на 800 – 900 индивида. Краткосрочната тенденция на популацията в рамките на Натура 2000 е намаляваща. Посочени са следните заплахи и влияния: A02, B02, F03, F26, D06.

Съгласно Докладването от 2019 г. (за периода 2013 – 2018 г.), зимуващата национална популация е оценена на 50 – 100 индивида. Не е докладван като зимуващ при Докладването за периода 2008-2012 г.

В Червена книга на България (Големански и др. (ред.), 2015) като отрицателно действащи фактори са посочени: интензивното земеделие (A02, A03, A07, A09), сблъсъкът с електропроводи (D06), добивът на инертни материали и дървесина по поречията на реките (C01, B02, B05, B06, B10); отравянето (G13), браконьерският отстрел (G10), индустриалното и битовото замърсяване на почвите и водите (J01, F12, F13, F16).

Видът се среща в 63 зони от мрежата Натура 2000 в България, като във всички тях е с оценка различна от оценка „D“ на популацията.

4. Състояние на ниво защитена зона

Съгласно СФ на зоната, видът се опазва като гнездящ. Гнездящата популация на вида се оценява на 1 - 3 двойки, което е 0,71 – 1,76 % от националната гнездяща популация (оценка „B“). Опазването на вида е отлично (оценка „A“), популацията не е изолирана в рамките на разширен ареал (оценка „C“). Общата оценка на стойността на зоната за съхранение на вида е „A“ – отлична стойност.

Съгласно СФ на зоната, видът е също мигриращ. Мигриращата популация се оценява на до 3 индивида, което представлява до 0,33 % от националната мигрираща популация (оценка „B“). Опазването на вида е отлично (оценка „A“), популацията не е изолирана в рамките на разширен ареал (оценка „C“). Общата оценка на стойността на зоната за съхранение на вида е „A“ – отлична стойност.

5. Анализ на наличната информация

Размножителен сезон

По данни на Shurulinkov & Nikolov (2005) за периода 2000 – 2004 г. на територията на зоната са отчетени размножаващи се 5-6 двойки. В Унджиян и др., (2007) са посочени 3 гнездящи двойки и присъствие по време на миграция в зоната. По данни на БДЗП (SmartBirds) през размножителния период между 2018 – 2022 г., наблюдаваните числености варират между 0 - 1 индивид в гнездово местообитание (1 инд. общо за периода). В резултат на извършени трикратни теренни проучвания по време на

размножителен сезон през 2022 г. не са отчетени индивиди в зоната. По данни от <https://ebird.org/> по време на размножителен сезон за периода 2018 – 2022 г. не са отчетени индивиди в зоната.

Миграционен сезон

По данни на Матеева и др. (2012) по време на есенна миграция на 2011 г. през територията на зоната са отчетени 3 индивиди от вида. По данни на БДЗП (SmartBirds) за периода 2019 – 2021 г. по време на есенна миграция не са отчетени мигриращи индивиди в зоната. В резултат на извършено теренно проучване по време на есенна миграция през 2022 г. не са отчетени индивиди в зоната. По данни от <https://ebird.org/> за периода 2018 – 2022 г., по време есенна миграция не са отчетени индивиди в зоната.

6. Специфични природозащитни цели за вида в зоната

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични за зоната цели
Популация: Размер на гнездовата популация	Брой гнездящи двойки	Най-малко 1 дв.	Определена на база СФ. Гнезденето по всяка вероятност е нередовно.	Поддържане на популацията на вида в зоната в размер от най-малко 1 гнездяща двойка.
Популация: Размер на мигриращата популация	Брой индивиди	Най-малко 1	Целевата стойност е определена на база на средната половината от максималната стойност СФ, тъй като липсва мин. стойност. Видът е относително рядък за 33 и име вероятност целевата стойност да не бъде изпълнена всяка година.	Поддържане на броя на мигриращите индивиди в зоната в размер от най-малко 1 инд.
Местообитание на вида: площ на подходящите гнездовите местообитания	ha	Най-малко 12711 ha	Гнезди в широколистни гори. Изчислена въз основа на % участие на местообитание широколистна естествена гора (N16) в рамките на зоната. Средната гнездова плътност на вида варира между 1 и 20 дв./1000 ha. В зоната може да гнезди поне 1 дв.	Поддържане на площта на подходящите гнездови местообитания на вида в размер най-малко 12711 ha чрез недопускане на сеч на гори в зоната по време на гнездовия период.
Местообитание на вида: площ на подходящи местообитания за търсене на храна	ha	Най-малко 18063	Определена на база на % участие на откритите местообитания в зоната: N08- равнини, шубраци, N09-сухи ливади, степи, N15-други обработваеми земи, N21-негорски площи, N12-обширни зърнени култури, N10-влажни ливади и пасища. Тяхната обща площ е 18063 ha.	Запазване и поддържане на открити местообитания в защитената зона за търсене на храна в размер на най-малко 18063 ha.

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични за зоната цели
Местообитание на вида: Качество на гнездовото местообитание - Наличие на едроразмерни/биотопни дървета, в групи	Брой дървета на ha, в група	Най-малко 5 броя на ha, в група	Целевата стойност на показателя е съобразена с посочената в Наредба № 8 от 05.08.2011 г. за сечите в горите, обновена от 29.09.2020 г. Необходим е редовен мониторинг по параметъра.	Поддържане на състоянието по този параметър.
Местообитание на вида: Качество на подходящите хранителни местообитания на вида в зоната – начин на управление на пасища и ливади	% екстензивно управлявани пасища и ливади, като част от хранителното местообитание на вида	100% от пасищата и ливадите, част от хранителното местообитание на вида се управляват екстензивно	Видът предпочита да се храни в отворени местообитания - пасища, ливади, територии със смесено земеползване, в което съществена част от земите се управляват като пасища и ливади. За да се поддържат тревните местообитания (ливади и пасища) във вид подходящ за търсене на храна от вида е необходима паша на домашни животни (0,3-1 животни/ha), както и редовна коситба на ливадите, с по-малко използване на торове и други химикали, които биха довели до изчезване на плячката на вида.	Подобряване на състоянието на хранителното местообитание на вида до постигане на 100% екстензивно управление на пасища и ливади, част от хранителното местообитание на вида.

7. Необходимост от актуализация на Стандартния формуляр на защитената зона

Предлагаме следните промени в СФ:

- По отношение на оценка на зоната (Site assessment) за мигрираща и гнездяща популация следва да се промени критерий В за размер и плътност на популацията на С (което е 0,33 % от националната мигрираща популация и 0,71 – 1,76 % от националната гнездяща популация).

Species					Population in the site						Site assessment			
G	Code	Scientific Name	S	NP	T	Size		Unit	Cat.	D.qual.	A/B/C/D			
						Min	Max				Pop.	Con.	Iso.	Glo.
B	A073	<i>Milvus migrans</i>			r	1	3	p		G	C	A	C	D
B	A073	<i>Milvus migrans</i>			c		3	i		G	C	A	C	D

Специфични цели за A077 *Neophron percnopterus* (египетски лешояд)

1. Код и наименование на вида

A077 *Neophron percnopterus* (египетски лешояд)

2. Кратка характеристика на вида

Дължина на тялото: 60-70 cm. Размах на крилата: 165-175 cm. Възрастните са с характерно бяло оперение и черни махови пера; гушата и гърлото са неоперени с жълта кожа, а клюнът е тънък и дълъг. Крилата са широки, маховите пера разперени като пръсти, а опашката е клиновидна. Младите са черно-кафяви със светли върхове на перата. Лети с бърз махов полет. Профилът при реене е хоризонтален. На земята се движи ловко и бързо (Симеонов и др., 1990; Мичев и др., 2012).

Характер на пребиваване в страната

Гнездящо-прелетен вид за страната. Видът е типичен далечен мигрант. Пролетният прелет започва от средата на февруари, а през есента се среща най-късно до октомври. Египетския лешояд е моногамен, териториален вид със смяна на партньора в случаи, когато една от двете птици загине. Видът проявява значителен консерватизъм към гнездовата си територия и активно я защитава от други египетски лешояди (Симеонов и др., 1990, Куртев и др., 2008). През размножителния период египетския лешояд обитава обширни открити територии в хълмисти, нископланински и равнинни местообитания с наличие на скали. Обитаваните гнезда в страната в последните години, са разположени между 50 и 800 m н. в. Женската снася в края на април и началото на май. Пълното мътило е от 1-2 яйца. Гнездовият период е 2 ½-3 месеца. Инкубационният период е между 11 април и 20 май (n = 41 случая), но в повечето случаи (71%) между 16 и 25 април. Излюпването на малките е между 23 май и 1 юли, но през повечето от случаите (77%; n = 35) се появяват пилета между 27 май и 5 юни (Arkumarev et al., 2018). В България младите напускат гнездото в края на август и началото на септември, много рядко през юли. Няколко дни те се придържат в района на гнездото, а през нощта спят в него. Понастоящем видът се е запазил основно в слаборазвити селски райони, където е запазено традиционното екстензивно животновъдство. Обикновено ловува в широки отворени речни долини, в близост до села (Симеонов и др., 1990; Куртев и др., 2008).

Характерно местообитание

Обитава скалисти райони, проломи, ждрела, в миналото льосови стени, селища и др. до 400 m, по-рядко до 900 m надморска височина. Видът гнезди по скали, като през 2003–2004 г. 77 % от гнездата са на седиментни скали, а останалите 23 % са на вулканични. Гнездото обикновено е разположено в добре защитена ниша с ширина на входа 70-200 cm. По-рядко, гнездото може да е на площадка или корниз на скалата. Когато е в ниша, отвътре тя може да е много по-широка (до 4 m) и дълбока, понякога продължаваща като тунел. Египетският лешояд има сходни гнездови предпочитания с белоглавия лешояд и гарвана и трите вида нерядко могат да гнездят на една и съща скала в местата, където разпространението им се припокрива. В подобни случаи египетския лешояд често страда от конкуренцията за гнездови места с другите два вида. Видът има различна плътност в четирите си района на разпространение в страната, като разстоянието между гнездата е обратнопропорционално на броя на двойките в отделните гнездови групи. Най-близкото средно разстояние между 2 гнезда варира от 5,33 km (n=35) в Източни Родопи до 37 km (n=6) в Северозападна България, където в периода 2005-2007 г. са регистрирани само изолирани двойки. Миграционните пътища на птиците от българската популация са много слабо проучени (Янков, отг. ред., 2007; Куртев и др., 2008).

Подходящи местообитания са 8210, 8230, Широколистни листопадни гори, Скали и скални стени (във вътрешността на страната), нерядко – близо до населени места, особено в Източните Родопи и Ломовете. (Янков отг. ред., 2007; Кавръкова и др., 2009).

Хранене

Полифаг. Хранителите територии на египетския лешояд най-често са в открити тревисти места с наличие на достатъчен брой домашни животни и запазени популации от сухоземни костенурки, както и покрайнини на села. Храната на вида е разнообразна и за разлика от тази на едрите лешояди не е само мърша, но и живи животни, насекоми и органични отпадъци. Основна част от храната са трупове на различни домашни животни: говеда, коне, магарета, свине, кози, овци, кучета, котки и др., както и загинали по различни причини дребни бозайници, птици и влечуги. В някои части на страната сухоземните костенурки заемат значителна част от храната на вида. Храни се главно на малки разстояния от гнездото, въпреки че понякога се отдалечава на 30-70 km. Приблизителната ловна територия на някои двойки е в радиус от 22 km около гнездото, но най-често използваната територия е по-малка от 12 km². Ловната територия е най-често в райони с екстензивно животновъдство, речни долини, храсталачни местообитания, ливади и др. Египетският лешояд ловува поединично или на двойки, а в местата, където обитава заедно с белоглави лешояди, често се присъединява към тях на едрите мърши, като изчаква своя ред или събира дребните остатъци (Симеонов и др., 1990; Куртев и др., 2008).

3. Разпространение, природозащитно състояние и тенденции в популацията на вида на национално ниво

С разпокъсано петнисто разпространение, концентрирано в Източни Родопи, Източна Стара планина, Провадийско–Роякското плато, Ломовете, северната част на Искърския пролом и някои суходолия в Добруджа. Отделни гнездовища в Западна Стара планина и Предбалкана (Янков отг. ред., 2007). В края на XIX и началото на XX век в страната са гнездили между 300 и 500 двойки. Към 1960 г. видът е отбелязан като намаляващ. Към 1980 г. българската популация възлиза на около 140-160 двойки, а към 1989 г. гнездящите двойки са 90-100. Намалението в последните 20 години е почти 55 %. Към 2005 г. общата численост в България е 60–75 двойки. През 2018 г. броят на гнездящите двойки е вече 26 – 20 в Източни Родопи и 6 в Северна България (Симеонов и др., 1990, Куртев и др., 2008).

Защитен вид на територията на цялата страна (ЗБР, Приложение 2 и 3). Включен е в Приложение 1 на Директивата за птиците. Според IUCN е VU (Vulnerable) за територията на континентална Европа, и за света е EN (Endangered) (2021). Включен в SPEC 1. Включен е в Червената книга на Р България в категория застрашен (EN) (Големански и др. (ред.), 2015).

Съгласно Докладването през 2019 г. (за периода 2013-2018 г.), видът се опазва като гнездящ с популация 23-70 двойки. Според Докладването за периода 2008-2012 г. популацията на вида е оценена на 29 – 60 двойки. И при двете докладвания тенденциите в развитието на популацията на вида са намаляващи. Според Arkumarev et al. (2018), има тенденция за намаляване на вида в България. За периода 2003 – 2016 г., има намаляване с 51,7 % по отношение на броя заети гнезда и намаляване на популацията на вида с 5.8% на година.

Съгласно Докладването през 2019 г. (за периода 2013-2018 г.) мигриращата популация е с численост 0-10 индивиди. Не са посочени краткосрочна и дългосрочна тенденция в числеността на мигриращата популация.

При Докладването по чл.12 са посочени следните заплахи и влияния: A02, F03, F05, K03, D06. При Докладването по чл. 12, заплахите за вида по време на миграция са: Преобразуване от един вид земеползване в друг (A02).

В Червената книга (2015) основните посочени заплахи за вида са: използване на отрови в селското стопанство (A23) и за едри хищници, дератизации на депа за отпадъци; намаляване на хранителната база; токови удари от електропреносната мрежа (D06); безпокойство при строителни дейности, добив на полезни изкопаеми и др. (A15, A16, A21) (Големански и др. (ред.), 2015). Могат да се допълнят - използване на незаконни отровни примамки за наземни хищници, браконьерски отстрел (G10), ограбване на гнездата (G09), отравяне с пестициди и антибиотици (след хранене с трупове на гризачи и домашни животни), безпокойство през периода на размножаване (H08), липса на храна поради спад в животновъдството, вероятната висока смъртност по време на миграция и зимуване.

Според Arkumarev et al. (2018), намаляването на популацията на вида в страната е свързана с висока смъртност и при двамата възрастни, като основните заплахи са отравяне, токов удар и браконьерство.

Видът се среща в 34 зони от мрежата Natura 2000 в България, като във всички тях е с оценка различна от оценка „D“ на популацията.

4. Състояние на ниво защитена зона

Съгласно СФ на зоната, видът се опазва като гнездящ. Гнездящата популация на вида се оценява на 1 - 6 двойки, което е 4,34 – 8,57 % от националната гнездяща популация (оценка „B“). Опазването на вида е отлично (оценка „A“), популацията не е изолирана в рамките на разширен ареал (оценка „C“). Общата оценка на стойността на зоната за съхранение на вида е „A“ – отлична стойност.

5. Анализ на наличната информация

По данни на Shurulinkov & Nikolov (2005) за периода 2000 – 2004 г. на територията на зоната са отчетени 7-9 размножаващи се двойки. По данни на Куртев, М. и др. (План за действие за опазване на египетския лешояд в България 2009 – 2018), за периода 2003-2007 г. числеността на гнездящите двойки в зоната е оценена на 6 – 7 двойки. В Унджиян и др., (2007) са посочени 5-7 гнездящи двойки в зоната.

На територията на зоната са извършвани съвместни дейности на ДПП „Русенски Лом“ с БДЗП по опазване и запазване на вида. През 2008 г. е изградена и започва да функционира площадка за подхранване на вида край село Кошов, като се извършва и подхранване на птици в близост до гнездата им. По данни на БДЗП през 2012 г. са отчетени 2 гнездящи двойки в зоната. Като през 2013 г. двойката е само една, като изчезва мъжката птица в периода на мътене, вследствие на което гнезденето е компрометирано и неуспешно. През 2014 г. има една единствена женска птица, излюпена и опръстенена през 2010 г. в съседна гнездова територия. През периода 2015-2020 г. е отчетена 1 размножаваща се двойка в зоната. През 2021 – 2022 г. на територията на зоната се придържа една птица, като периодично е подхранвана на площадката до с. Кошов. В резултат на извършени трикратни теренни проучвания по време на размножителен сезон през 2022 г. наблюдаваните числености варират между 1 - 2 нерамножаващи се индивиди (3 инд. общо за периода).

По данни от <https://ebird.org/> по време на размножителен сезон за периода 2018 – 2022 г. са отчетени числености между 1 - 1 индивиди (2 инд. общо за периода).

6. Специфични природозащитни цели за вида в зоната

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични за зоната цели
Популация: Размер гнездовата популацията	Брой гнездящи двойки	Най-малко 1 двойка	Целевата стойност е определена на база на СФ. През периода 2015-2020 г. е отчетена 1 размножаваща се двойка в зоната. През 2021 – 2022 г. на територията на зоната се придържа една птица, която периодично е подхранвана на площадката до с. Кошов.	Подобряване на популацията в зоната в размер от най-малко 1 дв. чрез поддържане на площта на подходящите гнездови местообитания на вида и осигуряването на достатъчна хранителна база в защитената зона.
Местообитание на вида: Площ на подходящите гнездови местообитания на вида	ha	Най-малко 334	Определена на база на % участие на местообитание в зоната: N22- Вътрешни скали, сипеи, пясъци, постоянен сняг и лед. Тяхната обща площ е 334 ha.	Запазване и поддържане на подходящите местообитания в защитената зона в размер на най-малко 334 ha.
Местообитание на вида: площ на подходящи местообитания за търсене на храна	ha	Най-малко 18063	Определена на база на % участие на откритите местообитания в зоната: N09 – Сухи ливади, степи, N08- Равнини, шубраци, N15- Други обработваеми земи, N21- Негорски площи, N10- Влажни ливади, пасища, N12- Обширни зърнени култури. Тяхната обща площ е 18063 ha.	Запазване и поддържане на открити местообитания в защитената зона за търсене на храна по време на миграция, в размер на най-малко 18063 ha.
Местообитание на вида: Наличие на хранителна база	kg трупно месо на годишна база	до 100 kg за 1 двойка	В територията на защитена зона е изградена площадка за подхранване на египетския лешояд в района на с. Кошов. Подхранването на лешоядите към този момент е единствената възможност за поддържане на популацията на вида, обитаващ защитената зона. За поддържане на настоящата гнездова популация е необходимо площадката да бъде зареждана с най-малко 100 kg трупно месо, годишно.	Поддържане на хранителната база на вида в зоната в размер на 100 kg трупно месо на годишна база, заредено на площадката за подхранване в района на с. Кошов.

7. Необходимост от актуализация на Стандартния формуляр на защитената зона

Смятаме, че на този етап не са необходими промени в СФ на зоната.

Специфични цели за A094 *Pandion haliaetus* (орел рибар)

1. Код и наименование на вида

A094 *Pandion haliaetus* (орел рибар)

2. Кратка характеристика на вида

Дължината на тялото 55-60 cm, размахът на крилата – 155-165 cm., тегло 1200-2000 гр. При възрастните оперението отгоре е тъмнокафяво, с изкл. на бялото теме, а отдолу – белезникаво с черни петна в основата и по върховете на първостепенните махови пера; главата е с малка качулка. В реещ и планиращ полет има характерен начупен профил (подобно на чайка), по който лесно може да се отличи от другите по-едри грабливи птици (Симеонов и др., 1990, Мичев и др., 2012).

Характер на пребиваване в страната

Гнездящо-прелетен и преминаващ вид. Пролетна миграция - февруари- април и есенна миграция - август- декември (Симеонов и др. 1990).

Характерно местообитание

Разнообразни естествени и изкуствени влажни зони със стоящи или течащи води, предимно по блата и езера и много рядко край големи, богати на риба рибарници. Основно изискване към местообитанието е наличие на значителни хранителни ресурси (предимно риба) в съчетание с подходящи места за гнездене (стари дървета в заливни гори, стълбове на далекопроводи и др.). При търсене на храна се отдалечава до 10–20 km. (Симеонов и др., 1990, Червена книга на Р България 2015). Подходящи местообитания вероятно са 3150 и 3260 според Директивата за хабитатите (Кавръкова и др. 2009).

Хранене

Стенофаг. Храни се с риба (99% от диетата му) с тегло 150–300 g и дължина около 25–35 cm. При мътна вода не може да си набавя храна и лови жаби, мишевидни гризачи, зайци, земноводни, други птици и малки влечуги. В България храната е изследвана от гушите и стомашното съдържание на 6 екз. Установени са остатъци от 4 шарана, 4 костура, 2 скобара, 1 червеноперка и 2 водни жаби (Симеонов и др. 1990).

3. Разпространение, природозащитно състояние и тенденции в популацията на вида на национално ниво

С разпръснато разпространение покрай язовири и рибарници, главно в Тракийската низина, Източните Родопи, Западна и Източна Стара планина. Отделни находища с пониска степен на достоверност и по Дунавското крайбрежие (между о. Белене и ез. Сребърна) и долините на реките Струма и Места. (Янков отг. ред., 2007).

Включен в Приложение 1 на Директивата за птиците и Приложение 2 и 3 на ЗБР. Включен в СПЕС 3. Включен е в Червената книга на България със статус- критично застрашен CR. Според IUCN – слабо засегнат LC (Least Concern), за територията на Европа и ЕС (BirdLife International, 2021).

Съгласно Докладването от 2019 г. (за периода 2005 – 2018 г.) националната **гнездяща** популация на вида се оценява на 0 двойки. Краткосрочната тенденция на популацията (за периода 2000 – 2018 г.) е неизвестна, а дългосрочната (за периода 1980 – 2018 г.) намаляваща. Посочени са следните заплахи и влияния: A07, A09, B02, D02, F03, G01, H01, A08.

Мигриращата национална популация е оценена на 100 – 150 индивида. Краткосрочната тенденция на популацията в рамките на Натура 2000 е флукуираща. Посочени са следните заплахи и влияния: D02, F03, F26.

Видът се среща в 61 зони от мрежата Natura 2000 в България, като в 1 зона от тях оценката на вида е D.

4. Състояние на ниво защитена зона

Съгласно СФ на зоната, видът е **мигриращ**, като популацията се оценява на **до 3 индивида**, което представлява до 2,0 % от националната популация (оценка „В“). Опазването на вида е отлично (оценка „А“), популацията не е изолирана в рамките на разширен ареал (оценка „С“). Общата оценка на стойността на зоната за съхранение на вида е „А“ – отлична стойност.

5. Анализ на наличната информация

Мигрираща популация

Орелът рибар е рядък вид в ЗЗ „Ломовете“, особено след прекратяване дейността на рибовъдните стопанства и пресушаването на басейните след 2018 г. Територията на зоната не включва участък от р. Дунав и единственото потенциално хранително местообитание за този орел са били басейните на рибарниците. Последните данни за мигриращата популация на вида са от 3 април 2019 г. – 2 инд. в полет (SmartBirds, Данни БДЗП). По време на теренните проучвания през 2022 г. видът не е установен. По данни от observation.org, 1 инд. е наблюдаван на 16 септември 2017 г. при рибарниците до с. Сваленик. След 2018 г. тези рибарници също са без вода. Необходимо условие за подобряване на популацията на орела рибар е възстановяване на водните басейни на територията на ЗЗ „Ломовете“.

6. Специфични природозащитни цели за вида в зоната

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични за зоната цели
Популация: Размер на мигриращата популацията	Брой индивиди	Най-малко 1 индивид	Целевата стойност е определена от СФ и данните за единични наблюдения от SmartBirds и observation.org Необходимо услови за подобряване на популацията на орела рибар е възстановяване на водните басейни на територията на ЗЗ „Ломовете“.	Подобряване на популацията до достигане на целевата стойност (най-малко 1 инд.)
Местообитание на вида: площ на подходящите места за търсене на храна	ha	Най-малко 334 ha	Изчислена на база откритите водни площи взети от СФ като % на местообитание N06-вътрешни водни тела. Понастоящем откритите водни площи в ЗЗ са силно редуцирани и са необходими мерки по възстановяване дейността на рибовъдните стопанства по Ломовете.	Подобряван на площта на подходящите хранителни местообитания за вида до размер най-малко 334 ha

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични за зоната цели
Местообитание на вида: Екологично състояние на водните тела с местообитания на вида, по Междинна екологична и химична оценка на повърхностните водни тела в БДДР за периода 2019 - 2020 г. по отделни БЕК, физикохимични елементи за качество, специфични замърсители и приоритетни вещества по данни от мониторинг до месец март 2021 г.	5 степенна скала	2-Добро или 1-Отлично	Екологично състояние	Подобряване на екологичното състояние на водните тела с подходящи местообитания на вида, на стойности 2-Добро или 1-Отлично състояние
			1-Отлично - High	
			2-Добро - Good	
			3-Умерено - Moderate	
			4-Лошо - Poor	
			5-Много лошо - Bad	
			Екологичното състояние на водите по реките Русенски Лом, Черни Лом, Бели Лом и Малки Лом е оценено на умерено (3) .	

7. Необходимост от актуализация на Стандартния формуляр на защитената зона

Не се налагат промени в СФ за вида.

Специфични цели за A072 *Pernis apivorus* (осояд)

1. Код и наименование на вида

A072 *Pernis apivorus* (осояд)

2. Кратка характеристика на вида

Дължина на тялото: 55-60 cm, размах на крилата: 135-145 cm. Полиморфен вид, характерен със значителна индивидуална вариация на окраската. Челото и юздичката покрити с дребни люсповидни пера. Главата сиво-пепелява до сиво-кафява. Горната страна на тялото кафява с тъмни до черни надлъжни резки. Окраската на долната страна на тялото разнообразна: бяла с кафяви препаски, червено-кафява или тъмнокафява с многобройни или редки бели петна. Опашката сиво-кафява с 2-3 черни препаски - в основата, средата и края. Клюнът черен, восковицата тъмносива, краката жълти (Симеонов и др., 1990).

Характер на пребиваване

В България видът е гнездящо-прелетен. Пролетният прелет започва от средата на март до края на април, есенният започва в началото на август и продължава до края на октомври. Многоброен по време на миграции по Черноморското крайбрежие, особено в края на август и началото на септември. Гнездото разположено само по дървета, в основата на странични клонове на височина 10-22 m. Понякога заема стари гнезда на други птици (сива врана, обикновен мишелов и др.). Пълното мътило най-често 2 яйца (Симеонов и др., 1990). Разпространението в България е разпръснато на почти цялата територия на страната, най-плътно в ниските и средно високи райони с гори до 1600 m надм. в. С най-висока плътност в Източни Родопи, Източна Стара планина и Странджа. Числеността се

оценява на 450-550 двойки (Янков отг. ред., 2007). При плътност 1 двойка на 50–100 km² числеността в страната най-вероятно е 300-400 гнездящи двойки (Големански гл. ред., 2015).

Характеристика на местообитанието

През размножителния период обитава обширни гори в равнини и планини (предимно букови), изпъстрени с полянки или в близост до ливади и пасища (Симеонов и др., 1990). Предпочита високостъблени широколистни гори, но гнезди и в смесени и иглолистни гори до 1600-1700 m надм. в. в близост до открити пространства. Гнездовия участък е над 1000 ha, но търси храна до 7 km от гнездото. Проучване показва, че осояда има предпочитание към гората. Гнездовите територии варират между 13,5 и 25,8 km² (Ziesemer, F. & V.-U. Meyburg, 2015). Подходящи местообитания за гнездене са крайнини на гори (9110-91CA), а за търсене на храна са открити пространства - ливади, пасища, обработваеми земи и вероятно повечето типове „Естествени и полуестествени тревни формации“ (6110-6520) според Директивата за хабитатите (Кавръкова и др. 2009).

Хранене

Храни се с жилещи насекоми, техните яйца и ларви, гъсеници, едри бръмбари, рядко с гущери, дребни птици и гризачи (Симеонов и др., 1990).

3. Разпространение, природозащитно състояние и тенденции в популацията на вида на национално ниво

Разпространението в България е разпръснато на почти цялата територия на страната, най-плътно в ниските и средно високи райони с гори до 1600 m н.в. С най-висока плътност в Източни Родопи, Източна Стара планина и Странджа (Янков отг. ред., 2007).

Включен в Приложение 2 и 3 на ЗБР и в Приложение 1 на Директивата за птиците. Според IUCN в Европа видът е в категория LC (Least Concern) – „слабо засегнат“ (BirdLife International, 2021). Включен е в Червената книга на България в категория „уязвим“ (VU - vulnerable) (Големански гл. ред., 2015). Видът е включен също в приложението към Резолюция № 6 (1998) на Постоянния комитет на Бернската конвенция.

Съгласно Докладването през 2019 г. (за периода 2005-2018 г.), видът се опазва като гнездящ с популация между 400 и 800 двойки. Краткосрочната популационна тенденция (2001-2018 г.) е стабилна, а дългосрочната (1980-2018 г.) е увеличаваща се. През последните 18 години краткосрочната тенденция (2000-2018) в разпространението на вида е стабилна, а дългосрочната е увеличаваща се. Посочени са следните заплахи: A02, A07, A08, B02, D02, F03, G01, D06.

Осояда се опазва също така и като мигриращ вид с численост 15000 – 25000 индивида. Краткосрочната популационна тенденция (2007-2018 г.) е увеличаваща се, а дългосрочната не е посочена. Посочени са следните заплахи: A02, A07, B02, F03, D06.

В Червената книга (2015) е посочено като заплаха масовото изсичане на старите гори и безпокойството, браконьерството, използването на пестициди в земеделието.

Видът се среща в 90 зони от мрежата Natura 2000 в България, като във всички тях е с оценка различна от оценка „D“ на популацията.

4. Състояние на ниво защитена зона

Съгласно СФ на зоната, видът се опазва като гнездящ и мигриращ. Гнездовата популация е оценена на 9 – 11 двойки, което е 1,4 - 2,3 % от националната гнездяща популация (оценка „B“). Опазването на вида е отлично (оценка „A“), популацията не е изолирана в рамките на разширен ареал (оценка „C“). Общата оценка на стойността на зоната за съхранение на вида е „B“ – добра стойност.

Според СФ, мигриращата популация на осояда е оценена на до 129 индивида, което е до 0,5 % от националната мигрираща популация (оценка „В“, а би следвало да е „С“). Опазването на вида е отлично (оценка „А“), популацията не е изолирана в рамките на разширен ареал (оценка „С“). Общата оценка на стойността на зоната за съхранение на вида е „В“ – добра стойност.

5. Анализ на наличната информация

Гнездова популация

В периода 2000 – 2004 гнездовата популация на осояда на територията на 33 „Ломовете“ е оценена на 15 – 17 двойки (Shurulinkov & Nikolov, 2005). При проучване върху орнитофауната на р. Дунав се съобщава за заети територии в района на с. Басарбово, с. Красен и с. Иваново (Cheshmedjiev et al., 2019). В книгата за Орнитологично важните места (ОВМ) в България и Натура 2000 са посочени 4 – 5 двойки (Унджиян и др., 2007). През юни 2020 г. е установена само 1 птица в подходящо гнездово местообитание (Данни ИАОС). По данни от SmartBirds, през 2018 г. е установена 1 дв., през 2020 г. – 9 инд. в подходящо гнездово местообитание, през 2021 г. – 2 дв. и 1 инд. в подходящо гнездово местообитание, през 2022 г. – 1 инд. в подходящо гнездово местообитание (Данни БДЗП). По време на теренното проучване през 2022 г. е установен 1 инд. в края на май с неустановен статут, поради активната миграция на вида през този месец. По данни от eBirds, през юни и юли най-често вида е наблюдаван в района на с. Иваново (Strahil Peev, Georgi Kamov, Emil Todorov, Florin Chirila). По наша преценка, понастоящем в зоната има поне 1 – 3 дв., но това е значително под минималните 9 дв., упоменати в СФ. Необходимо е предприемане на конкретни мерки по възстановяване на популацията и местообитанията на осояда в зоната.

Мигрираща популация

Осоядът редовно преминава над 33 „Ломовете“ и като мигрант. При проучване на есенната миграция на реещи птици в района на с. Писанец през 2011 г. са установени общо 129 инд. Като пиков период е очертан 1 – 23 септември (Доклад есенна миграция, Натура 2000). По време на теренното проучване през май 2022 г. е установен 1 инд., но при наблюденията на есенната миграция в края на септември, вида не беше установен. Вероятно това се дължи на периода, в който са извършени наблюденията (21 – 26 септември 2022 г.), който е извън периода на най-активен прелет на осояда от 22 август до 4 септември (Michev et al., 2011). Понеже не е посочена минимална стойност на мигриращата популация в СФ, ще възприемем средната на максималната, т.е. 65 инд. за целева стойност. Остава неясно каква част от птиците само преминават над зоната и каква остават за почивка и хранене. Необходими са допълнителни проучвания в няколко точки от обширната 33 „Ломовете“ за да се добие реалистична представа за мигриращата популация на осояда, което зоната поддържа.

Като констатирани заплахи за осояда в зоната може да се посочат – изсичане на естествени гори, небезопасени електропреносни стълбове, интензивното използване на пестициди в прилежащите на 33 земеделски площи, промяна в земеползването и обрастването на пасищата и ливадите.

6. Специфични природозащитни цели за вида в зоната

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични за зоната цели
Популация: Размер на гнездовата популация	Брой двойки	Най-малко 9	Определена на база минималната стойност от СФ. Според данните, които са получени през последните 5 г.	Подобряване на популацията на вида в зоната в размер от най-

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични за зоната цели
			популацията в зоната е оценена на 1 - 3 дв. Необходимо е прилагане на конкретни мерки по възстановяване на местообитанията, за да са подобри състоянието на популацията до целевата стойност.	малко 9 гнездящи двойки.
Популация: Размер на мигриращата популация	Брой индивиди	Най-малко 65	Определена на база средната на максималната стойност от СФ, която е формирана само на база проучване върху есенната миграция през 2011 г. Необходимо е залагане на междинна цел за допълнително проучване, за да се изясни числеността на популацията, която зоната поддържа	Поддържане на популация на вида в зоната в размер от най-малко 65 инд.
Местообитание на вида: Площ на подходящите гнездови местообитания за вида в зоната	ha	Най-малко 13300	През размножителния период обитава обширни гори в равнини и планини (предимно букови), изпъстрени с полянки или в близост до ливади и пасища. Ловува както в гората, така и в близо разположените ливади и пасища. Изчислена на база % на общата площ на гнездовите местообитания в зоната: N16 – Широколистни листопадни гори и N19 – Смесени гори.	Поддържане на площта на подходящите гнездови местообитания на вида в размер най-малко 13300 ha.
Местообитание на вида: Площ на подходящите хранителни местообитания за вида в зоната	ha	Най-малко 7600	Определена на база % участие на следните местообитания в зоната: N09-сухи ливади, степи, N10-влажни ливади, пасища, N15-други обработваеми земи, N21-градини, лозя и др. трайни насаждения. Обширните зърнени култури и шубраците в равнините са изключени като субоптимално местообитание.	Запазване и поддържане на подходящите хранителни местообитания в зоната в размер от най-малко 7600 ha.

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични за зоната цели
Местообитание на вида: Качество на гнездовото местообитание - Наличие на едроразмерни/биотопни дървета, в групи	Брой дървета на ha, в група	Най-малко 5 броя на ha, в група	Целевата стойност на показателя е съобразена с посочената в Наредба № 8 от 05.08.2011 г. за сечите в горите, обновена от 29.09.2020 г.	Поддържане на състоянието по този параметър.

7. Необходимост от актуализация на Стандартния формуляр на защитената зона

Предлагаме следната промяна в СФ: Промяна в категорията за оценка на мигриращата популация от „В“ на „С“, поради по-ниския процент от националната (< 2%), който зоната поддържа.

Species					Population in the site					Site assessment				
G	Code	Scientific Name	S	NP	T	Size		Unit	Cat.	D.qual.	A/B/C/D			
						Min	Max				Pop.	Con.	Iso.	Glo.
B	A072	<i>Pernis apivorus</i>			r	9	11	p		G	B	A	C	B
B	A072	<i>Pernis apivorus</i>			c		129	i		G	C	A	C	B

Специфични цели за A391 *Phalacrocorax carbo sinensis* (голям корморан)

1. Код и наименование на вида

A391 *Phalacrocorax carbo sinensis* (голям корморан)

2. Кратка характеристика на вида

Дължина на тялото: 80 – 100 cm. Размах на крилата: 130 – 160 cm. Най-едрият от трите вида корморани, срещащи се в България. Има черно оперение с бели бузи и по едно бяло петно отстрани на хълбока (през размножителния период). Голата кожа в основата на долната получовка е жълта и заобиколена от бяла зона. Младите са черно-кафяви с белезникави гърди и корем. Плува и се гмурка добре. Оперението не е водонепромокаемо и след гмуркане каца по камъни и дървета в близост до водоема и се суши с разперени крила. Ловува поединично, или на групи (Симеонов и др., 1990).

Характер на пребиваване в страната

Постоянен, гнездящо-прелетен, преминаващ и зимуващ вид за страната. Размножителния период е от началото на март до към средата на юли. По време на миграционния период ята от големи корморани могат да се срещнат по всички водоеми в страната, а по време на зимуването се концентрира предимно по поречието на река Дунав и Черноморското крайбрежие. По крайбрежието на Черно море видът мигрира от октомври до март, като есенният прелет е през октомври-ноември. Не мигрира на дълги разстояния. През зимата се струпва на ята в големи не замръзващи водоеми и по морското крайбрежие (Симеонов и др., 1990).

Характерно местообитание

Големият корморан обитава сладководни и полусолени блата и езера, язовири, рибарници, крайбрежни скали и заливни гори. В България видът гнезди колониално, основно по

дървета (дъб, хибридна и бяла топола, бяла върба и др.), но също така и по метални конструкции на електропреносната мрежа (Мандра-Пода). Образува и смесени колонии с лопатарка, блестящ ибис, малък корморан, сива, нощна, гривеста и малка бяла чапла. Снася 3 – 4 яйца, като има едно поколение годишно. Подходящото гнездово и хранително местообитание са близко разположени. Предпочитаните местообитания са 1130, 1150, 1160, 3130, 3150, 91D0, 91E0 и 91F0 според Директивата за хабитатите (Кавръкова и др., 2009).

Хранене

Храни се с риба, предимно *Cyprinus carpio* и *Carassius spp.*, която лови поединично или в групи, понякога заедно с пеликани. Зависим е от големи водни басейни, богати на риба (Симеонов и др., 1990).

3. Разпространение, природозащитно състояние и тенденции в популацията на вида на национално ниво

С разпръснато разпространение по Дунавското поречие, Черноморското крайбрежие и във вътрешността на страната (Янков отг. ред., 2007). Широко разпространен и многочислен колониален вид. Установени са общо 24 колонии в България. Повечето колонии са по р. Дунав и по Черноморското крайбрежие. Във вътрешността на страната е рядък и помалоброен (Michev and Profirov, 2003).

Природозащитният статус на големия корморан според IUCN е LC (Least Concern) за света (2019) и за континентална Европа (2021). Не е включен в приложенията на Директивата за птиците. Подлежащ на опазване и контрол по чл. 45 от ЗБР. Не е включен в Червената книга на България.

Съгласно Докладването от 2019 г. (за периода 2013 – 2018 г.) националната гнездяща популация на вида се оценява на 2600 – 4800 двойки. Краткосрочната популационна тенденция (2000-2018 г.) е увеличаваща се и дългосрочната (1980-2018 г.) също е увеличаваща се. Зимуващата популация е оценена на 7800 – 24 000 индивида. Краткосрочната популационна тенденция (2000-2018 г.) е променлива, а дългосрочната (1980-2018 г.) е увеличаваща се. Мигриращата национална популация е оценена на 5000 – 16 000 индивида. Краткосрочната популационна тенденция (2000-2018 г.) е неизвестна и дългосрочната (1980-2018 г.) също е неизвестна. При предходното докладване, за периода 2008-2012 г., е посочена гнездова численост от 2600-2800 двойки и тенденциите са били нарастващи, а за зимуващата популация: 4700-24 000 индивида.

При Докладването по чл.12 от 2019 г. за гнездовата популация са посочени следните заплахи и влияния: F02, F05, G01, H01, J02, K01 и M08. За мигриращата популация са посочени следните заплахи и влияния: F02, F05, G01, J02, K01, а за зимуващата: F02, F05, G01, H01, J02, K01.

Видът се среща в 71 зони от мрежата Natura 2000 в България, като в 2 зони от тях оценката на вида е D.

4. Състояние на ниво защитена зона

Съгласно СФ на зоната, видът се опазва като мигриращ. Мигриращата популация на вида се оценява на 2 - 50 индивида, което е 0,04 – 0,31 % от националната мигрираща популация (оценка „С“). Опазването на вида е добро (оценка „В“), популацията не е изолирана в рамките на разширен ареал (оценка „С“). Общата оценка на стойността на зоната за съхранение на вида е „С“ – значима стойност.

5. Анализ на наличната информация

Станчев (1988) наблюдава около 40 - 50 птици по поречието на р. Черни Лом при с. Червен през есента на 1986 г. В Унджиян и др., (2007) не са посочени мигриращи индивиди в зоната. В резултат на извършени теренни проучвания по време на пролетна миграция през 2022 г. са наблюдавани 3 инд. в зоната през м. март. По данни на БДЗП (SmartBirds) за периода 2020 – 2021 г. са наблюдавани 2 скитащи индивиди в зоната. В резултат на извършено теренно проучване по време на есенна миграция през 2022 г. не са отчетени индивиди в зоната. По данни от <https://ebird.org/> за периода 2018 – 2022 г., по време есенна миграция са установени между 0 - 2 индивиди (2 инд. общо за периода).

6. Специфични природозащитни цели за вида в зоната

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични за зоната цели						
Популация: Размер на мигриращата популация	Брой индивиди	Най-малко 2 инд.	Целевата стойност е определена от СФ. Количеството на спиращите по време на миграция индивиди силно зависи от метеорологичните условия.	Поддържане на популацията в зоната в размер от най-малко 2 инд. чрез поддържане на местообитания на вида в защитената зона.						
Местообитание на вида: Площ на подходящото местообитание за вида	ha	Най-малко 334 ha	Данните са взети от СФ като % участие на местообитание N06-Вътрешни водни тела (застояла вода, течаща вода). Понастоящем откритите водни площи в ЗЗ са силно редуцирани и са необходими мерки по възстановяване дейността на рибовъдните стопанства по Ломовете.	Подобряване на подходящото местообитание на вида в размер на най-малко 334 ha.						
Местообитание на вида: Екологично състояние на водните тела с местообитания на вида, по Междинна екологична и химична оценка на повърхностните водни тела в БДДР за периода 2019 - 2020 г. по отделни БЕК, физикохимични елементи за качество, специфични замърсители и приоритетни вещества по данни от мониторинг до месец март 2021 г.	5 степенна скала	2-Добро или 1-Отлично	<table border="1"> <thead> <tr> <th>Екологично състояние</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>1-Отлично - High</td> </tr> <tr> <td>2-Добро - Good</td> </tr> <tr> <td>3-Умерено - Moderate</td> </tr> <tr> <td>4-Лошо - Poor</td> </tr> <tr> <td>5-Много лошо - Bad</td> </tr> </tbody> </table> <p>Екологичното състояние на водите по реките Русенски Лом, Черни Лом, Бели Лом и Малки Лом е оценено на умерено (3).</p>	Екологично състояние	1-Отлично - High	2-Добро - Good	3-Умерено - Moderate	4-Лошо - Poor	5-Много лошо - Bad	Подобряване на екологичното състояние на водните тела с подходящи местообитания на вида, на стойности 2-Добро или 1-Отлично състояние
Екологично състояние										
1-Отлично - High										
2-Добро - Good										
3-Умерено - Moderate										
4-Лошо - Poor										
5-Много лошо - Bad										

7. Необходимост от актуализация на Стандартния формуляр на защитената зона

Смятаме, че на този етап не са необходими промени в стандартния формуляр на зоната.

Специфични цели за A234 *Picus canus* (сив кълвач)

1. Код и наименование на вида

A234 *Picus canus* (сив кълвач)

2. Кратка характеристика на вида

Дължина на тялото 25-26 cm. Размах на крилата: 38-40 cm. Челото и предната част на темето са червени. Задната част на темето и тилът са сиви. Между клюна и окото има черно петно. От ъгъла на клюна до под ухото има тънка черна ивица – „мустаци“. Горната страна на тялото е сива със слаб зеленикав оттенък на кръста. Маховите и кормилни пера са кафяви със светли петна. Гърлото е белезникаво, гърдите и коремът светлосиви до жълтеникаво резедави изцяло едноцветни. При женските челото и предната част на темето са сиви (Нанкинов и др., 1997).

Характер на пребиваване в страната

За България е постоянен вид, който през есенно-зимния период скита из равнините. Гнезди в дървесни хралупи, които сам изкопава. Гнездовата камера е в ствол с диаметър над 35 cm и на височина 0,85– 5 m. Размножаването продължава от март до средата на юни. Привързан е към гнездовите райони. Гнезди в планински, по-рядко в равнинни гори. От равнинните гори най-висока плътност има в горите от липа (50 индивида на 100 ha) и от цер (20 индивида/1 km²). Територията на двойките в стари и богати на мравки гори най-често е 200–400 ha. (Нанкинов и др., 1997; Спиридонов и др., 2015 в Червена книга на България).

Характерно местообитание

Обитава стари (първични) букови и дъбови гори до 1000-1200 m надморска височина. Обитава също крайречни и други гори със стари дървета, градски паркове, овощни градини. Извън гнездовия период се среща до горната граница на горите (Нанкинов и др., 1997). Според Янков (отг. ред., 2007) гнезди в стари широколистни гори (Алувиални и много влажни гори и храсталаци), широколистни листопадни гори и смесени гори, често и в по-гъсти крайречни ивици с лонгозен характер, понякога в стари крайградски паркове, селища от селски тип. Подходящи местообитания за гнездене на вида са: 91E0, 91F0, 91H0, 91M0, 91Z0 (Кавръкова и др., 2009).

Изследване в Западни Родопи разкрива, че сивият кълвач обитава разнообразни горски местообитания, но предпочита горите от бук и бял бор. Повечето от териториите се намират в стари гори с много умиращи или сухи дървета. Надморските височини на местностите варират от 450 до 1535 m (средно 1185 m) (Shurulinkov et al., 2012). Изследване в Алпите (Австрия) разкрива, че сивият кълвач има петнисто разпространение като обитава полуотворени широколистни и смесени гори. Има определени предпочитания към горите по източни и западни склонове. В изследването е установена средна плътност от 0,5-0,6 територии/100 ha, като когато местообитанието е оптимално плътността може да достигне 1,25 територии/100 ha. (Weißmair and Pühringer, 2015). Изследване в Норвегия показва, че през лятото сивите кълвачи използват за търсене на храна територия от около 50-100 ha, докато през зимата – 4500-5400 ha. (Rolstad and Rolstad, 1995). В Западна Полша в стопанисвани гори е установена гнездова плътност от 0,3-0,6 територии/100 ha. Хралупите са разположени изключително в бук като дебелината на дървото на височината на гърдите е 56 cm. Според авторите сивият кълвач гнезди в стари дървета (с дебелина на ствола над 40 cm), но се храни в по-млади гори богати на мравки (Kosiński and Kempa, 2007).

Хранене

Храни се с яйца, ларви и възрастни на мравки, различни насекоми, семена на различни широколистни дървета и храсти. Трофично зависи от изобилието на мравки, а през зимата от насекоми ксилофаги и ларвите им. Посещава и хранилките за птици (Нанкинов и др., 1997; Спиридонов и др., 2015 в Червена книга на България).

3. Разпространение, природозащитно състояние и тенденции в популацията на вида на национално ниво

С петнисто разпространение на територията на цялата страна, обхващащо по-цялостно Странджа, Източна и Западна Стара планина, Средна гора, Витоша и планините около нея, Пирин, Централните Родопи, Черноморското крайбрежие, поречието на реките Дунав, Искър и другите по-големи реки в Дунавската равнина, Тунджа, Арда, Струма и др. Разпръснато в Западните погранични планини, Подбалканските котловини и т.н. (Янков отг. ред., 2007).

Включен в Приложения 2 и 3 на ЗБР и приложение 1 на Директивата за птиците. Видът е включен в приложението към Резолюция № 6 (1998) на Постоянния комитет на Бернската конвенция. Включен в Червена книга на България в категория застрашен – EN. Според IUCN е LC (Least Concern) за света (2016) и за територията на континентална Европа (2021). Няма SPEC категория (Staneva and Burfield, 2017).

Съгласно Докладването през 2019 г. (за периода 2013-2018 г.) гнездящата популация е от 6500 – 10000 двойки. За предходният период на докладване (2008-2013) гнездовата популация в страната е била оценена на 1500-3000 двойки. Според Големански и др. (ред.) (2015) в Червена книга на България, числеността в страната е 1000-1800 двойки, като е силно намален в Лудогорието, Централна Стара планина, Рила и другаде, където преди е бил обикновен. Според Атласа на гнездящите птици (Янков, отг. ред., 2007) гнездовата численост е 1500-2800 двойки. Всичко това показва, че при Докладването през 2019 г. за популацията на вида, най-вероятно е станала грешка, тъй като са цитирани същите източници, но съобщената численост е доста по-висока. Тенденциите в популацията на вида са стабилни.

В Червена книга на Р България като отрицателни фактори са посочени силно намаляване на площта на старите гори през последните 50 години, залесяване с иглолистни култури и санитарни сечи; незаконни сечи в равнините и ниския планински пояс през последните 15 години (B09, B10, B03, B12, B15); намаляване на трофичната база; тясна специализация към храна и местообитание; конкуренция на черния, но особено на зеления кълвач, по-специализиран в лова на мравки по земята (L06) (Големански и др. (ред.), 2015).

При Докладването по чл. 12 за гнездовата популация са посочени следните заплахи и влияния: B02, B03.

Видът се среща в 65 зони от мрежата Natura 2000 в България, като във всички тях е с оценка различна от оценка „D“ на популацията.

4. Състояние на ниво защитена зона

Съгласно СФ на зоната, видът е **гнездящ (постоянен)**. Гнездящата популация се оценява на 24 двойки, което представлява 0,2-0,4 % от националната гнездяща популация (оценка „С“). Опазването на вида е отлично (оценка „А“), популацията не е изолирана в рамките на разширен ареал (оценка „С“). Общата оценка на стойността на зоната за съхранение на вида е „А“ – отлична стойност.

5. Анализ на наличната информация

В периода 2000-2004 г. по поречието на Русенски Лом и неговите притоци сивият кълвач е отчетен с гнездяща численост от 13-20 двойки (Shurulinkov and Nikolov, 2005). В ОВМ „Ломовете“ видът е посочен с гнездяща численост от 20 двойки (Унджиян и др., 2007). По време на теренните проучвания през март 2022 г. са установени 3 инд., през април – 2 инд. и през май – 1 инд. Данните от БДЗП показват, че видът е наблюдаван в зоната по време на гнездовия период (април-юни) с численост от 13 инд. Данните от eBird 2010-2023 показват, че видът е наблюдаван в зоната по време на гнездене в поне 6 локации с численост 1-2 инд. Данните от ИАОС за 2020 г. показват, че видът е наблюдаван в зоната с численост 4 инд. през април-май.

6. Специфични природозащитни цели за вида в зоната

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични за зоната цели
Популация: Размер гнездовата популация	Брой гнездящи двойки	Най-малко 13 дв.	Определена на база на данните, че през периода 2000-2004 г. вида е определен с минимална численост от 13 дв. в зоната (Shurulinkov and Nikolov, 2005).	Поддържане на популацията на вида в зоната в размер от най-малко 13 гнездящи двойки чрез поддържане на подходящите местообитания.
Местообитание на вида: Площ на подходящите местообитания на вида	ha	Най-малко 14717 ha	Обитава стари (първични) букови и дъбови гори. Обитава също крайречни и други гори със стари дървета, градски паркове, овощни градини. Изчислена въз основа % участие от общата площ на местообитание N16 - Широколистни листопадни гори и N19 - Смесени гори, N21- негорски площи заети с растителни видове и N23- други земи. Най-вероятно подходящите местообитания са с по-малко площ от посочената, тъй като вида обитава стари гори с мъртва дървесина.	Поддържане на площта на подходящите гнездови местообитания на вида в размер най-малко 14717 ha.
Местообитание на вида: Качество на подходящите местообитания на вида в зоната – наличие на биотопни дървета	Брой на биотопни дървета на ha	Най-малко 10 биотопни дървета на ha на възраст повече от 120 г. и диаметър повече от 35 cm	Обитава стари (първични) гори. Хралупите издълбава в стари дървета с дебелина на ствола най-малко 40 cm. Биотопното дърво трябва да е на възраст над 120 години. За да се осигури добро състояние на вида в зоната, е важно да има поне 10 дървета,	Поддържане и/или увеличаване броя на биотопните дървета до достигане на целевата стойност от 10 биотопни дървета на ha, на възраст над 120 г. и диаметър над 35 cm.

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични за зоната цели
			<p>подходящи за гнездене на ha - с диаметър по-голям от 35 cm.</p> <p>Най -добре е биотопните дървета да бъдат в групи, а не като единични дървета.</p> <p>Инвентаризацията на горите не предвижда събиране на данни за този параметър и такива данни не са налични в плановете за управление на горите.</p>	
<p>Местообитание на вида: Качество на подходящите местообитания на вида в зоната – количество мъртва дървесина (среднопретеглена стойност)</p>	% или m ³ /ha	<p>Най -малко 10% от запаса, но не по-малко от 25 m³/ha, включително най-малко 10 стоящи мъртви дървета и подходящо количество лежаща мъртва дървесина</p>	<p>Повечето от териториите на вида се намират в стари гори с много умиращи или сухи дървета.</p> <p>Предложеният параметър определя мъртвата дървесина като процент от запаса на насажденията. Колкото по-голям е този запас, толкова по-голям е обемът на мъртвата дървесина, преизчислена в m³/ha. Все пак, за да се осигури съответствие с екологичните изисквания на видовете, зависими от наличието на мъртва дървесина, нейното количество не трябва да е по-малко от 25 m³/ha. Следва да се избира по-голямата стойност от двете, изчислена в m³/ha – или 10% от запаса на ha, или 25 m³/ha.</p> <p>Минималният диаметър на стоящите мъртви дървета следва да 20 cm. Важно е да има поне 10 мъртви дървета на ha, отговарящи на това изискване.</p> <p>В горската инвентаризация не е предвидено набирането на детайлни данни по този параметър и такива не са налични в лесоустройствените ланове.</p>	<p>Подобряване на количеството на мъртва дървесина в подходящите местообитания на вида до достигане на целевата стойност от най-малко 10% от запаса, но не по-малко от 25 m³/ha</p> <p>Междинна цел до 2027 г.: Да се определи броя на стоящите мъртви дървета на ha, техният диаметър и обем чрез провеждане на теренни проучвания до 2025 г.</p>

7. Необходимост от актуализация на Стандартния формуляр на защитената зона

Предлагаме следните промени в СФ:

- По отношение на гнездящата популация предлагаме да се промени минималната численост в зоната на 13 дв., на база на данните, че през периода 2000-2004 г. вида е определен с минимална численост от 13 дв. в зоната (Shurulinkov and Nikolov, 2005).

Species			Population in the site							Site assessment				
G	Code	Scientific Name	S	NP	T	Size		Unit	Cat.	D.qual.	A/B/C/D	A/B/C		
						Min	Max				Pop.	Con.	Iso.	Glo.
B	A234	<i>Picus canus</i>			p	13	24	p		G	C	A	C	A

Специфични цели за A118 *Rallus aquaticus* (крещалец)

1. Код и наименование на вида

A118 *Rallus aquaticus* (крещалец)

2. Кратка характеристика на вида

Дължината на тялото 23-28 cm, размах на крилата: 38-45 cm. Възрастните отгоре са кафяви с черни ивици; главата отстрани и долната част на тялото са пепелявосиви, а слабините – черни с бели препаски. Клюнът е дълъг, прав и червен с черен връх, краката и пръстите са дълги и кафеникави. Двата пола са различни (женският е по-дребен и с по-къс клюн). Няма сезонни различия. Отличава се от пъструшките по дългия клюн и характерния крясъкклюн). Без сезонни различия. Има скрит начин на живот, но не е много предпазлив и често се храни на открито в близост до блата (Симеонов и др., 1990; Мичев и др., 2012).

Характер на пребиваване в страната

Прелетен вид, постоянен само около Бургас и долината на р. Марица при Свиленград; постоянен в Софийското поле, също и в Розовата долина и в Средна гора. Вероятно е прелетен вид само за Северна България, а постоянен за Южна България. През зимата числеността му нараства за сметка на зимуващи птици от други части на ареала, но преки доказателства липсват (Симеонов и др., 1990). Обитава целогодишно разнообразни стоящи и течащи водоеми с гъста растителност и надморска височина до около 1200 m. (Мичев и др., 2012).

Характерно местообитание

Постоянна влажна зона със неподвижна или бавно движеща се прясна или бракична вода - сладководни блата, устия на реки, незамръзващи водоеми, планински ливади с гъста, висока растителност и изобилна растителност, която може да включва *Phragmites australis*, *Typha latifolia*, *Iris germanica*, *Sparganium erectum* или *Carex* sp. (Симеонов и др., 1990; Taylor and van Perlo, 2000). Според Jenkins et al. (1995) в среден Уелс е установена плътност от 14 птици / ha., в Централна Европа: 0,30-2,0 двойки/ха, в източна Англия: 0,25 двойки на 1 ха, в южен Уелс: 0,14-0,36 двойки на 1 ha. Според Jedlikowski et al. (2014), за Североизточна Полша за 16 водни обекта средната плътност е 0.75 двойки/ха. Гнезди в блатисти места с висока, гъста растителност, изграждайки гнездото си малко над нивото на водата от *Typha* spp., *Carex* spp., *Juncus* sp., *Alisma plantago-aquatica* и др. Water depth

(mean) at *Rallus aquaticus* nest sites was 14.4 cm. (range 2–30 cm). Emergent vegetation height at the nest sites was 81.7 cm. Гнездата се разполагат всред стара растителност.

Хранене

Вида е всеяден. Хранят се с пиявици, червеи, коремоноги, малки ракообразни, паяци и широка гама от сухоземни и водни насекоми и техните ларви. Малки гръбначни животни като земноводни, риби, птици и бозайници могат да бъдат убити или изядени като мърша. Растителната храна, която се консумира повече през есента и зимата, включва пъпки, цветя, издънки и семена на водни растения (Taylor and van Perlo, 2000).

3. Разпространение, природозащитно състояние и тенденции в популацията на вида на национално ниво

Разпръснато в равнинните части на цялата страна в зависимост от наличието на влажни зони с водолюбива растителност. По-групирано по Черноморското крайбрежие, покрай р. Дунав и другите по-големи реки, Тракийската низина, Софийското поле и др. Поради особеностите на поведението му, които изискват специфични методи за установяване и преброяване, реалното му разпространение може да е по-широко от представеното. Най-значими са гнездовищата в Драгоманското блато, бившето Стралджанско блато и Дуранкулашкото езеро. Разпространението е стабилно, без значителни промени през различните години (Янков отг. ред., 2007).

Включен в Приложение 3 и 4а на ЗБР и в Приложение 2В на Директивата за птиците. Няма SPEC категория (BirdLife International, 2017). Включен е в Червената книга на България (2015) в категория „почти застрашен“ (NT). Според IUCN е LC (Least Concern) за света (2019) и за територията на континентална Европа (2021).

Съгласно Докладването от 2019 г. (за периода 2013 – 2018 г.) националната гнездяща популация на вида се оценява на 2000 – 4000 двойки. Краткосрочната популационна тенденция (2000-2018 г.) е стабилна, а дългосрочната (1980-2018 г.) е стабилна. При Докладването за предходния период (2008-2012) е посочена същата численост и тенденции.

При Докладването през 2019 г. за гнездящата популация е посочена само една заплаха – К04. Други заплахи, които могат да се добавят за вида са: пресушаване и отводняване на влажни зони (F26, K02), безпокойство по време на гнездене (H08).

Видът се среща в 40 зони от мрежата Natura 2000 в България, като във всички тях е с оценка различна от оценка „D“ на популацията.

4. Състояние на ниво защитена зона

Съгласно СФ на зоната, видът е **постоянен** (гнездящ). Популация е **неизвестна**, поради липса на данни („DD“), но се среща в зоната (Category: present - P), (оценка „C“). Опазването на вида е добро (оценка „B“), популацията не е изолирана в рамките на разширен ареал (оценка „C“). Общата оценка на стойността на зоната за съхранение на вида е „C“ – значима стойност.

5. Анализ на наличната информация

По данни на БДЗП (SmartBirds) за периода 2019 – 2021 г. по време на миграция и размножаване не са отчетени индивиди в зоната. В резултат на извършено теренно проучване през 2022 г. е отчетен 1 индивид в зоната през м. март. По данни от <https://ebird.org/> за периода 2018 – 2022 г., по време есенна миграция е наблюдаван 1 индивид в зоната. Липсва друга публикувана информация за вида в зоната, поради което е необходимо е да се проведат целенасочени изследвания в зоната за установяване на

числеността на вида в нея. Вида е със скрит и нощем живот и се използва специфична методика за неговата оценка.

6. Специфични природозащитни цели за вида в зоната

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични за зоната цели						
Популация: Размер на гнездовата популацията	Брой гнездящи двойки	Най-малко 1	Поради липса на данни в СФ (DD) численост не е посочена. По данни от теренните наблюдения през 2022 г. вида е чут в подходящо гнездово местообитание. По данни от ebird.org, видът също присъства в зоната. Необходими са	Поддържане на численост от най-малко 1 дв.						
Местообитание на вида: Площ на подходящото местообитание за вида	ha	Най-малко 334 ha	Данните са взети от СФ като % участие на местообитание N06- Вътрешни водни тела (застояла вода, течаща вода). Понастоящем откритите водни площи в 33 са силно редуцирани и са необходими мерки по възстановяване дейността на рибовъдните стопанства по Ломовете.	Подобряване на подходящото местообитание на вида до площ от най-малко 334 ha.						
Местообитание на вида: Екологично състояние на водните тела с местообитания на вида, по Междинна екологична и химична оценка на повърхностните водни тела в БДДР за периода 2019 - 2020 г. по отделни БЕК, физикохимични елементи за качество, специфични замърсители и приоритетни вещества по данни от мониторинг до месец март 2021 г.	5 степенна скала	2-Добро или 1-Отлично	<table border="1"> <thead> <tr> <th>Екологично състояние</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>1-Отлично - High</td> </tr> <tr> <td>2-Добро - Good</td> </tr> <tr> <td>3-Умерено - Moderate</td> </tr> <tr> <td>4-Лошо - Poor</td> </tr> <tr> <td>5-Много лошо - Bad</td> </tr> </tbody> </table> <p>Екологичното състояние на водите по реките Русенски Лом, Черни Лом, Бели Лом и Малки Лом е оценено на умерено (3).</p>	Екологично състояние	1-Отлично - High	2-Добро - Good	3-Умерено - Moderate	4-Лошо - Poor	5-Много лошо - Bad	Подобряване на екологичното състояние на водните тела с подходящи местообитания на вида, на стойности 2-Добро или 1-Отлично състояние
Екологично състояние										
1-Отлично - High										
2-Добро - Good										
3-Умерено - Moderate										
4-Лошо - Poor										
5-Много лошо - Bad										

7. Необходимост от актуализация на Стандартния формуляр на защитената зона

Предлагаме следните промени в СФ:

- Добавяне на стойности за популацията от 1 дв., предвид данните от теренните проучвания през 2022 г. и информацията от ebird.org. Промяна в оценката за

качеството на данните от „DD“ на „M“ предвид единчните откъслечни наблюдения на вида и липса на целенасочено проучване;

Species			Population in the site							Site assessment				
G	Code	Scientific Name	S	NP	T	Size		Unit	Cat.	D.qual.	A/B/C/D			A/B/C
						Min	Max				Pop.	Con.	Iso.	Glo.
B	A118	<i>Rallus aquaticus</i>			p	1	1	p		M	C	B	C	C

Специфични цели за A249 *Riparia riparia* (брегова лястовица)

1. Код и наименование на вида

A249 *Riparia riparia* (брегова лястовица)

2. Кратка характеристика на вида

Дължина на тялото: 12-15 cm, размах на крилата: 26-30 cm. Най-дребната наша лястовица с тъмна препаска през гърдите, кафявосивкава отгоре, бяла отдолу, с леко връзана опашка. Гнезди на колонии в земни дупки по отвесни брегове. При миграциите, на определени места около водоемите, по жиците, образува големи концентрации (Нанкинов, 2009).

Характер на пребиваване в страната

Гнездяща и мигрираща птица за България. Миграцията е добре забележима през втората половина на април и първата половина на май. Есенната миграция протича на няколко вълни. Особено масова е през юли, август и до средата на септември. По долината на Струма, в района на Орнитологична станция „Рупите“ понякога в един ден преминават до 1800 брегови лястовици. Среща се навсякъде у нас покрай реки и блата, където има високи брегове (Нанкинов, 2009). При изкопаването на дупките за гнездене се включват всички птици от колонията. Самото гнездо представлява тръба, дълга 60-100 cm, широка 4-6 cm, на вътрешния край с разширена гнездова камера, която птицата постила с суха трева и перушина. Отглеждат до две поколения годишно. Женската снася 3-6 яйца. Мътят и двете птици. 23-25 дни след излюпването малките вече могат да летят в района на колонията (Нанкинов, 2009).

Характерно местообитание

Среща се около високи и стръмни земни брегове, разположени в близост до водоеми, където има богата хранителна база, но може и по-далеч от тях. Предпочита льосови и пясъчливи брегове, но там съществува опасност от срутване на дупките. По-благоприятни са бреговете, изградени от пясък, глина и хумус, които лесно се копят от лястовиците и същевременно са с устойчиви стени на каналите и гнездовите камери (Нанкинов, 2009). Надморска височина – от 0 до 600 m, отделни колонии – и до 800 m.

Изследване в Естония показва, че там най-големите колонии са намерени в две пясъчни кариери, в които са отчетени съответно 450 и 500 двойки. Седемдесет и четири процента от колонии са намерени в антропогенен тип местообитания (пясъчни кариери и кариери за чакъл) и 24% са намерени в естествени местообитания. Бреговата лястовица предпочита стръмни пясъчни склонове, които явно са по-достъпни в антропогенни местообитания поради човешката дейност – изкопни работи в кариери (Keerberg and Maĵa, 2017). Доклад за бреговата лястовица в Канада разкрива, че видът предпочита вертикални и почти-вертикални брегове (наклон между 76 и 105 градуса). И тук по-голяма част (87%) от колонии са разположени в антропогенни местообитания. Много важни за

изкопаването на дупките са характеристиките на субстрата и по-точно неговата пропускливост и размера на частиците. Установено е че, размножителния успех е по-голям, когато размера на частиците е по-малък от 900 микрометра, тъй като тогава птиците успяват да изкопаят по-дълбока дупка. По време на гнездовия период бреговите лястовици се хранят в близост до колонииите си – на 200-500 m, а понякога и на 1000 m. Обикновено местата им за хранене са реки, езера, тревисти местообитания, земеделски култури, влажни зони (COSEWIC Assessment and Status Report, 2013). Изследване за разпространението на бреговата лястовица в Чехия разкрива, че 63,6% от колонииите се намират в пясъчни кариери, а останалите в кариери за чакъл и пясък, кариери за глина, речни склонове и др. Най-големите колонии са разположени в кариери за пясък, чакъл и глина. Само 3% от колонииите са разположени в речни брегове (Heneberg, 2007).

Хранене

Храни се с голямо разнообразие от насекоми (до 48 таксона). През гнездовия период най-много са представителите на Acalypterate, Schizophora, Aphidoidea, Coleoptera, Bibionidae и Chironomidae, като две трети от общото количество насекоми съставляват Diptera (Нанкинов, 2009).

3. Разпространение, природозащитно състояние и тенденции в популацията на вида на национално ниво

С петнисто (особено в Тракийската низина, Софийското поле, около Варна) и разпръснато разпространение. На места находищата са разположени линейно в съседни или близки квадрати по протежение на по-големи реки – по крайбрежието на р. Дунав и притоците ѝ в Дунавската равнина, по реките Тунджа, Струма, Арда, Камчия, по Черноморското крайбрежие и др. Числеността е неравномерна в зависимост от наличието и площта на отвесните пясъчни брегове.

Природозащитен статус в България – включен в приложение 3 на ЗБР и в Приложение 1 на Директивата за птиците. Според IUCN е LC (Least Concern) за територията на континентална Европа (2021) и за света (2019). Има SPEC 3 категория (BirdLife International, 2017).

Съгласно Докладването през 2019 г. (за периода 2013-2018 г.) гнездовата популация на вида е между 20 000 и 40 000 двойки. Краткосрочната популационна тенденция (2000-2018 г.) е стабилна и дългосрочната (1980-2018 г.) е стабилна. При Докладването за предходния период (2008-2013) е посочена същата численост и същите тенденции в развитието на популацията.

Не е правен подробен анализ на отрицателните фактори за вида, но те най-вероятно са: пресушаване на водоемите (F26, F27, F08, F32), незаконен добив на инертни материали в местата на колонииите (C01).

При Докладването през 2019 г. за гнездящата популация са посочени следните заплахи и влияния: K04.

Видът се среща в 33 зони от мрежата Natura 2000 в България, като в 3 зони от тях оценката на вида е D.

4. Състояние на ниво защитена зона

Съгласно стандартния формуляр за данни на зоната видът се опазва като **мигриращ**. Мигриращата популация на вида се оценява на 0 - 1978 индивиди. Съгласно Докладването от 2019 г. (за периода 2001-2018 г.), няма оценка на вида. За размер и плътност на популацията (оценка „С“). Опазването на вида е добро (оценка „В“), популацията не е изолирана в рамките на разширен ареал (оценка „С“). Общата оценка на стойността на зоната за съхранение на вида е „В“ – добра стойност.

5. Анализ на наличната информация

По данни на Матеева, Янков (2013) по време на есенна миграция за периода 2008 – 2009 г. мигриращи брегови лястовици са установени да прелитат в района на село Иваново (в Защитена зона „Ломовете“) – 210 индивида. Конкретни наблюдения на миграцията на вида над защитената зона са провеждани по дейност 4 от проект „Картиране и определяне на природозащитното състояние на природни местообитания и видове – фаза I” през есента на 2011 г. При проучвания през есента на 2011 г. данни за мигриращи брегови лястовици в района има от постоянна стационарна точка при с. Писанец общо 1978 индивида (Матеева и др. 2012). В Унджийан и др., (2007) не са посочени мигриращи индивиди в зоната. По данни на БДЗП (SmartBirds) за периода 2019 – 2021 г. по време на миграция, не са наблюдавани брегови лястовици. В резултат на извършено теренно проучване по време на миграция през 2022 г., не са отчетени индивиди от вида в зоната. По данни от <https://ebird.org/>, за периода 2018–2022 г. наблюдаваните числености варират между 0 – 1 индивид по време на есенна миграция.

6. Специфични природозащитни цели за вида в зоната

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични за зоната цели
Популация: Размер на мигриращата популация	Брой индивиди	Най-малко 989 инд.	Целевата стойност е определена на база половината от максималната стойност от СФ. Предполага се, че половината от регистрираните птици през есенната миграция ще преминават и по време на пролетната.	Поддържане на мигриращата популация на вида в зоната в размер от най-малко 989 инд.
Местообитание на вида: Площ на подходящите хранителни местообитания на вида	ha	Най-малко 19000	Определена на база на % участие на местообитание N15-други обработваеми земи, N08- Равнини, шубраци, N09-сухи ливади и степи, N12-обширни зърнени култури, N21-негорски площи, N06-вътрешни водни тела и N23-други земи в зоната. Видът се храни с насекоми, които улавя във въздуха над реки, езера, тревни местообитания, земеделски култури, влажни зони.	Запазване и поддържане на посочените типове местообитания в защитената зона в размер най-малко 19000 ha.

7. Необходимост от актуализация на Стандартния формуляр на защитената зона

Предвид наличната информация за настоящата численост на вида в защитената зона не е възможна актуализация на СФ.

Специфични цели за A307 *Sylvia nisoria* (ястребогушо коприварче)

1. Код и наименование на вида

A307 *Sylvia nisoria* (ястребогушо коприварче)

2. Кратка характеристика на вида

Дължина на тялото 15-16 см. Мъжки: Глава сивокафеникава с белезникави пъстрини на челото, над очите и в района на ушите. Тил и гръб пепелявосиви. Плещи, кръст и надопашие сиви с тъмни и белезникави пъстрини. Първостепенни махови пера тъмно кафяви със светли тесни кантове, второстепените и ръчни покривни кафявосиви с бели върхове. Кормилни пера тъмнокафяви, с изключение на средните, всичките имат бяло петно на върха на вътрешното ветрило. Тялото отдолу бяло с напречни, люсповидни сиви ивици. Ирис – яркожълт. Женски: Забележимо по-светло кафеникави от мъжките. Отгоре кафеникаво сивкави със светли пъстрини само над очите. Добре забележими са белезникавите пъстрини по плещите и надопашиято. Отдолу мръснобели, с редки кафеникави люсповидни петна, необразуващи напречни ивици (Нанкинов, 2009).

Характер на пребиваване в страната

Гнездящ и мигриращ. През пролетта първите птици долитат началото на април, но миграцията е по-интензивна през втората половина на месеца и началото на май. Есенната миграция е основно през август и септември (Нанкинов, 2009).

Характерно местообитание

Среща се в разнообразни храстови местообитания. Може да бъде намерено в покрайнините на редки горски участъци, сечища, поляни и просеки, овощни градини, селски дворове (Янков, (ред), 2007; Нанкинов, 2009).

Хранене

Видът се храни основно с различни видове насекоми и техните ларви (Нанкинов, 2009).

3. Разпространение, природозащитно състояние и тенденции в популацията на вида на национално ниво

С петнисто и разпръснато разпространение на територията на цялата страна (Янков, (ред), 2007), предимно в хълмистите и предпланинските райони. По долините на реките прониква до около 1000 м.н.в. (Нанкинов, 2009.)

Включен в Приложение 2 и 3 на ЗБР. Включен е също в Приложение 1 на Директивата за птиците. Според IUCN – LC (Least Concern) (BirdLife International, 2021). Не е включен в Червената книга на България.

Съгласно Докладването през 2019 г. (за периода 2013 - 2018 г.), гнездящата популация е от 4500 – 15000 двойки, като краткосрочната тенденция (2001-2018) на популацията е оценена на стабилна. Дългосрочната тенденция (1980 - 2018) на популацията е оценена на стабилна.

За гнездящата популация са посочени следните заплахи и влияния: A01, A02, C03, E01.

Видът се среща в 69 зони от мрежата Natura 2000 в България, като във всички тях е с оценка различна от оценка „D“ на популацията.

4. Състояние на ниво защитена зона

Съгласно СФ на зоната, видът е гнездящ. Популацията се оценява на **50-55 двойки**, което представлява 0,4 – 1,1 % от националната популация (оценка „C“). За опазването на вида не е дадена оценка, популацията не е изолирана в рамките на разширен ареал (оценка „C“). Общата оценка на стойността на зоната за съхранение на вида е „B“ – добра стойност.

5. Анализ на наличната информация

Според Унджиян и др. (2007) в зоната гнездят 42-50 двойки ястребогуши коприварчета. Shurulinkov & Nikolov (2005) дават информация, че видът е обикновен по поречието на реките в комплекс „Ломовете“. Профиров, Унджиян (1985) съобщават за наблюдение на вида през гнездовия период в ПП Русенски Лом. В актуализираният План за управление на ПП „Русенски Лом“, не се посочва гнездова численост на вида, но се казва че ястребогушото коприварче е със средна степен на уязвимост. При теренните проучвания през 2022 г. видът е наблюдаван в зоната на 27.05.2022 - една птица. Информация за гнезденето на вида в различните притоци на Русенски Лом се потвърждава и от Атласа на гнездящите птици (Янков, 2007). От оскъдната информация за зоната в литературата, можем да заключим, че са необходими целенасочени многогодишни изследвания и мониторинг за набавяне на конкретна и изчерпателна информация относно присъствието и числеността на вида в нея.

В Докладването от 2019 г. са посочени следните заплахи и влияния за постоянната популация – А01, А02, С03, Е01. Отчасти валидни за зоната са: А01 – Превръщане в земеделска земя (с изключение на отводняване и изгаряне); А02 – Превръщане на един вид земеделска земя в друг (с изключение на отводняване и изгаряне), както и замърсяване на гнездовите местообитания.

6. Специфични природозащитни цели за вида в зоната

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични за зоната цели
Популация: Размер на гнездовата популация	Брой двойки	Най-малко 50 дв.	Определена на база на данните от СФ. Поради нуждата от целенасочени дългогодишни изследвания за набавяне на детайлна информация, тази численост може да се приеме за минимална. Мин. и макс. численост ще зависят от наличието на участъци, отговарящи на изискванията на вида, като навсякъде е свързано с храстите и подлеса (Нанкинов, 2009).	Поддържане на числеността на популацията на вида в зоната в размер от най-малко 50 дв.
Местообитание на вида: Площ на подходящите гнездови и хранителни местообитания на вида	ha	Най-малко 5685 ha	Изчислена на базата на данните за процентното участие на следните местообитания в зоната, – N21, N23, N08. Необходимо е да се извърши картиране на подходящите участъци, отговарящи на изискванията на вида.	Поддържане и на подходящите гнездови местообитания на вида в размер от най-малко 5685 ha.

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични за зоната цели
Местообитание на вида: Качество на подходящите местообитания на вида в зоната	% проективно покритие на храстовата растителност в храстовите формации	Най-малко 50%	Видът обитава най-вече храсталаци. Може да бъде намерено в покрайнините на редки горски участъци, из сечища, поляни и просеки, върху хълмисти терени, край реки, в полезащитни пояси, паркове, овощни градини, селски дворове. В този контекст, от решаващо значение е поддържане на процента на храстите в храстовите местообитания, основна част от гнездовото и хранителното местообитание на вида.	Подобряване на качеството на подходящите местообитания на вида в зоната, до достигане на целева стойност от най-малко 50% проективно покритие на храстовата растителност в храстовите формации от това местообитание

7. Необходимост от актуализация на Стандартния формуляр на защитената зона

Предвид наличната информация за настоящата гнездова численост на вида в защитената зона не е необходима актуализация на СФ.

Специфични цели за A397 *Tadorna ferruginea* (червен ангъч)

1. Код и наименование на вида

A397 *Tadorna ferruginea* (червен ангъч)

2. Кратка характеристика на вида

Дължината на тялото: 55-67 cm, размах на крилата: 121 – 145 cm. (Cramp and Simmons 1977; Svensson, 2013). Цялото оперение е ръждиво-червеникаво, с по-светла глава и шия. Крилата са бели, а маховите пера са черни. Крилното огледало е тъмнозелено. Клюнът и краката са тъмносиви. Мъжките се отличават от женските по наличието на черен пръстен на шията. Доста гласовит, алармира дори и при най-малка опасност (Нанкинов и др., 1997).

Характер на пребиваване в страната

Червеният ангъч у нас е гнездящ, прелетен вид, а също преминаващ по време на миграция и зимуващ. Зимува редовно у нас и в по-голям брой едва от 5-6 години насам (Shurulinkov et al., 2020). През прелета и зимата обикновено се среща на ята, често самостоятелни, а понякога смесени с патици от род *Anas*, бели неми лебеди или гъски. **Ношува във водоемите, а през деня често се храни в пасища и ниви.** Пролетната миграция е от началото на февруари до средата на април. Есенната миграция е от септември до началото на декември (Нанкинов и др., 1997).

Характерно местообитание

Гнездовото местообитание на вида са различни солени, бракични и сладководни плитководни водоеми. Обикновено гнезди в малки и средно големи язовири с голи брегове и наличие на земни откоси подходящи за дълбаене на дупки в близост. Най-много обича водоеми сред степни местообитания. В Добруджа обитава и покрай малки рекички в суходолията. Среща се и в богати на храна басейни на свинекомплекси и други селскостопански сгради и ферми. Гнезди в земни или скални дупки, често на лисици или язовци. По време на миграция и зимуване се среща във всякакви типове влажни зони - язовири, езера, блата, разливи, влажни ливади, степи. В р. Дунав предпочита пясъчните коси. Най-големи концентрации – докъм 300-450 инд., се наблюдават по време на есенната миграция в крайморските влажни зони (особено в Атанасовското езеро) и в някои язовири в Източна България (Shurulinkov et al., 2020; Нанкинов и др., 1997).

Хранене

Червеният ангъч се храни главно със зелени части на ливадни треви, семена на културни растения, с дребни водни безгръбначни животни - скакалци, червеи, ракообразни (*Artemia*, *Gammarus*), мекотели, рядко и с дребни гръбначни – жабчета и рибки (Cramp and Simmons 1977; Нанкинов и др., 1997).

3. Разпространение, природозащитно състояние и тенденции в популацията на вида на национално ниво

Като гнездящ вид има доста ограничен ареал у нас и е малоброен, но през последните години увеличава числеността си и разпространението си (Shurulinkov et al., 2020). Гнездови находища има само в Източна България – край Атанасовското езеро и в редица язовири в Бургаска, Сливенска, Ямболска, Хасковска, Добричка, Варненска, Шуменска, Търговищка, Силистренска и Разградска области (Янков ред., 2007; Зехтинджиев и др., 2015; Shurulinkov et al., 2020). В миналото – до 80-те години на 20-ти век е гнездил и по р. Дунав на запад до Никопол и до с. Бръшляница, Плевенско (Нанкинов и др., 1997; Шурулинков и др., 2005), но няма по-нови данни доказващи гнезденето му там. Червеният ангъч зимува в Източна България, като концентрациите му достигат до около 100 и повече индивида. Най-големи ята остават да зимуват в Югоизточна България – в районите на Бургас, Карнобат и Средец. По време на миграция червените ангъчи преминават през много водоеми в Източна и Централна България. Както отбелязахме по-горе през есенната миграция са наблюдавани и най-големите концентрации на този вид в България.

Според Докладването по чл. 12 от 2019 г. **гнездовата** популация се оценява на **40-120 двойки**. Според Докладването числеността на вида се увеличава в краткосрочен план, но е намаляла в дългосрочен, а разпространението и в двата периода намалява. Според нас в краткосрочен план, след 2005 г. има увеличение както на числеността така и на разпространението на вида (виж и Shurulinkov et al., 2020).

Числеността на **зимуващите** у нас червени ангъчи според Докладването по чл. 12 е между 20 и 360 инд. Краткосрочната тенденция е неизвестна, с флукуации, а дългосрочната – на увеличение. Всъщност и двете тенденции са положителни.

Включен в Приложения 2 и 3 на ЗБР и Приложение 1 на Директивата за птиците. Според IUCN видът е Незастрашен LC (Least Concern), за територията на континентална Европа. SPEC 3 категория BirdLife International 2017). Включен в Червената книга на България в категория критично застрашен (CR).

В Червената книга на България като **заплахи** за червения ангъч са посочени загубата и деградацията на хабитати, отстрела и колекционерството. Други заплахи за вида са осушаването на язовирите, включително през гнездовия период, бракуването на язовири, преследването на птиците в рибовъдни стопанства и рибовъдни язовири (Големански и

др. (ред.), 2015). При Докладването по чл. 12 са посочени промени в предназначението на земите, вкл. промяната на една култура с друга, както и развитието на спортно-туристическа инфраструктура. За зимния период като заплаха се посочват модификациите на хидрологичната мрежа, тоест корекциите на реки, изправянето на речните корита, строителството на ВЕЦ и бентове, отводняването на реките за напояване и др.

Видът се среща в 28 зони от мрежата Натура 2000 в България, като във всички тях е с оценка различна от оценка „D“ на популацията.

4. Състояние на ниво защитена зона

Съгласно СФ на зоната, видът е **мигриращ**. Мигриращата популация се оценява на до 2 индивиди. Няма оценка на националната мигрираща популация, поради което не може да се изчисли и процент. Оценката на популацията в зоната е „B“. Опазването на вида е отлично (оценка „A“), популацията не е изолирана в рамките на разширен ареал (оценка „C“). Общата оценка на стойността на зоната за съхранение на вида е „A“ – отлична стойност.

5. Анализ на наличната информация

В периода 2000-2004 г. по поречието на Русенски Лом и неговите притоци видът не е отчетен като гнездящ от авторите. Според местни рибари червеният ангъч е изчезнал от тези места между 1997 и 1999 г. (Shurulinkov and Nikolov, 2005). В ОВМ „Ломовете“ видът е посочен като гнездящ с численост 10-12 двойки (Унджиян и Митев в Унджиян и др., 2007). По време на теренните проучвания видът не е наблюдаван. Данните от БДЗП показват, че червеният ангъч е отчетен в зоната по време на гнездовия период с численост 1 инд. Данните от eBird 2010-2023 показват, че видът не е наблюдаван в зоната, а в близост до нея – до с. Бъзън – 8 инд. през юни 2022 г. (Nikolay Tsonev).

В публикацията на Профиров и Унджиян (1985) за гнездовата орнитофауна на НП „Русенски Лом“ е посочено, че червеният ангъч започва да гнезди в парка от 1980 г. като в периода 1983-1985 г. са отчетени 5-6 дв. Гнездата на птиците са били разположени в малки, обрасли с растителност дупки в скалните стени на каньона. Според проекта на План за управление на ПП „Русенски Лом“ (2020) червеният ангъч е изчезнал като гнездящ от парка през втората половина на 20-ти век. В този план също така е заложено „Провеждане на пред проектни проучвания за възстановяване на червен ангъч, ловен сокол, белошина ветрушка, белоглав лешояд и черен лешояд“.

Основни заплахи и въздействия за червения ангъч са – преустановяване работата на ридовъдните стопанста и пресушаване на басейните, обрастването на откритите тревни съобщества с храсти и дървета и замърсяването на повърхностните води по Ломовете.

6. Специфични природозащитни цели за вида в зоната

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични за зоната цели
Популация: Размер на мигрираща популацията	Брой индивиди	Най-малко 1 инд.	Целевата стойност е определена на база данните от БДЗП (SmartBirds) и eBird.org.	Поддържане на броя на мигриращите индивиди в зоната в размер от най-малко 1 инд. чрез поддържане на местообитанията за търсене на храна.
Местообитание на вида: площ на	ha	най-малко 334	Площта е изчислена на база % участие на	Подобряване на подходящите

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични за зоната цели
подходящите хранителни местообитания			местообитание N06-вътрешни водни тела в зоната. Понастоящем откритите водни площи в 33 са силно редуцирани и са необходими мерки по възстановяване дейността на рибовъдните стопанства по Ломовете.	хранителни местообитания на вида в зоната до достигане на площ от най-малко 334 ha.
Местообитание на вида: Екологично състояние на водните тела с местообитания на вида, по Междинна екологична и химична оценка на повърхностните водни тела в БДДР за периода 2019 - 2020 г. по отделни БЕК, физикохимични елементи за качество, специфични замърсители и приоритетни вещества по данни от мониторинг до месец март 2021 г.	5 степенна скала	2-Добро или 1-Отлично	Екологично състояние	Подобряване на екологичното състояние на водните тела с подходящи местообитания на вида, на стойности 2-Добро или 1-Отлично състояние
			1-Отлично - High	
			2-Добро - Good	
			3-Умерено - Moderate	
			4-Лошо - Poor	
5-Много лошо - Bad	Екологичното състояние на водите по реките Русенски Лом, Черни Лом, Бели Лом и Малки Лом е оценено на умерено (3).			

7. Необходимост от актуализация на Стандартния формуляр на защитената зона

Необходими са следните промени в СФ за вида:

- Добавяне на минимална стойност от 1 инд. за концентрация на вида по време на миграция, предвид данните от БДЗП (SmartBirds) и eBird.org.

Species			Population in the site							Site assessment				
G	Code	Scientific Name	S	NP	T	Size		Unit	Cat.	D.qual.	A/B/C/D			
						Min	Max				Pop.	Con.	Iso.	Glo.
B	A397	<i>Tadorna ferruginea</i>			c	1	2	i		G	B	A	C	A

Специфични цели за A048 *Tadorna tadorna* (бял ангъч)

1. Код и наименование на вида

A048 *Tadorna tadorna* (бял ангъч)

2. Кратка характеристика на вида

Дължината на тялото 55-67 cm, размах на крилата – 110 – 133 cm. (Cramp and Simmons 1977; Svensson 2013). Главата е черна със зеленикав отблясък. Шията, гърдите и страните

на тялото са бели. В долната част на гърдите има ръждива препаска. Гърбът в средата е бял, а отстрани черен. Черни са и първостепенните махови пера, а крилното огледало е тъмнозелено. Клюнът е червен, при мъжките с изразен израстък през пролетта. Краката са оранжеви. Младите се отличават лесно от възрастните по редица детайли на оперението. Клюнът при тях е сив.

Характер на пребиваване в страната

Белият ангъч у нас е гнездящ, постоянен вид, а също преминаващ по време на миграция и зимуващ. Пролетната миграция е от началото на март до края на април. Есенната миграция е от края на август до края на ноември. През прелета и зимата обикновено се среща на ята, често самостоятелни, а понякога смесени с патици от род *Anas*, червени ангъчи, неми лебеди или гъски.

Характерно местообитание

Гнездовото местообитание на вида са различни солени, бракични и сладководни водоеми. Обикновено гнезди по дигите в солените езера или рибарници или по брега. Гнезди в земни дупки, често на лисици или язовци. По време на миграция и зимуване се среща във всякакви типове влажни зони - в р. Дунав, в по-големите вътрешни реки, в сладководни езера, блата, рибарници, големи язовири, в лагуни, в бракични и свръхсолени езера /солници/. Редовно мигрира и над морето, но не предпочита да каца там. Най-големи концентрации се наблюдават в крайморските солени и бракични езера по време на миграцията. Тогава ятата бели ангъчи достигат до няколкостотин птици, а в някои езера общата численост на вида надхвърля 1000 -1500 екз.

Хранене

Белият ангъч се храни главно с водни безгръбначни – мекотели, ларви на насекоми и ракообразни. У нас в солените езера яде и солни рачета – *Artemia salina*. Намира храната си най-вече в тинята на водоемите. В по-малки количества се случва да яде и дребни рибки, червеи и растителна храна – главно водорасли, както и зелени части и семена на водни растения. Понякога яде и ларви на хириномиди (Cramp and Simmons, eds., 1977).

3. Разпространение, природозащитно състояние и тенденции в популацията на вида на национално ниво

Като гнездящ вид има доста ограничен ареал у нас и е доста малоброен. Гнездови находища има главно в крайните източни райони на страната - в езерата Атанасовско, Поморийско и Шабленско, Шабленската тузла, ез. Вая, яз. Тънково, яз. Церковски (Янков ред., 2007; Daskalova and Shurulinkov, 2010; Профиров, 2015б). В миналото –до 70-те години на 20-ти век е гнездил и по р. Дунав (Нанкинов и др., 1997), но няма по-нови данни доказващи гнезденето му там. Във Централна и Западна България гнездовите находища са на единични двойки и са нередовни. Според Червената книга на България (Големански ред., 2015) у нас гнездят 30-65 двойки. Белият ангъч зимува в цялата страна, но главно по южното Черноморско крайбрежие, където формира значителни концентрации в крайморските езера. Във вътрешните водоеми зимуват малки групи птици или отделни индивиди. В по-топли зими остават да зимуват по-голям брой бели ангъчи и в по-голям брой водоеми. С глобалното затопляне на климата тенденцията за увеличаване на зимуващите у нас бели ангъчи е лесно обяснима. По време на миграция белите ангъчи преминават през цялата страна като спират в удобни плитководни язовири, разливи, рибарници и други водоеми.

Според Докладването по чл.12 от 2019 г. (за периода 2013-2018 г.) гнездовата популация се оценява на 30-60 двойки. Популацията е с неизвестна тенденция, а разпространението е посочено като стабилно.

Числеността на зимуващите у нас бели ангъчи според Докладването по чл.12 е между 750 и 9000 екз. Краткосрочната тенденция е на увеличение, а дългосрочно - числеността е подложена на флуктуации.

Според Докладването по чл.12 понастоящем миграционната численост на вида е в рамките на 1000 – 6300 инд. Специални проучвания по този въпрос не са публикувани. Във вътрешността на страната пролетната миграция на вида е много по-изразена и многочислена от есенната.

В Червената книга на България (Профиров, 2015б) като заплахи за белия ангъч са посочени загубата на хабитати заради застрояване на Черноморското крайбрежие, еутрофикацията и осушаването на водоеми, увеличаването на числеността на чакала. Други установени от нас заплахи са браконьерския отстрел, включително през гнездовия период, безпокойството от страна на рибари и ловци, преследването и прогонването на птиците от рибовъдните стопанства. При Докладването по чл. 12 са посочени като осушаването на водоеми, пътното строителство, промяната на предназначението на земите, недостъпност на някои от подходящите хабитати за птиците, замърсяване на водите, изграждането и функциониране на язовири. Трябва да се има предвид обаче, че немалко от находищата на вида в различни сезони са точно в язовирите.

Видът се среща в 36 зони от мрежата Natura 2000 в България, като във всички тях е с оценка различна от оценка „D“ на популацията.

4. Състояние на ниво защитена зона

Съгласно СФ на зоната, видът е **мигриращ**. Мигриращата популация се оценява на до 1 индивид, което представлява до 0,01 % от националната мигрираща популация (оценка „С“). Опазването на вида е добро (оценка „В“), популацията не е изолирана в рамките на разширен ареал (оценка „С“). Общата оценка на стойността на зоната за съхранение на вида е „С“ – значима стойност.

5. Анализ на наличната информация

В ОВМ „Ломовете“ видът не е посочен (Унджийан и др., 2007). По време на теренните проучвания белият ангъч не е наблюдаван. Данните от БДЗП показват, че видът не е отчетен в зоната. Данните от мониторинга в зоната през 2020 г. също не посочват вида в зоната. Данните от eBird.org 2010-2023 показват, че белият ангъч не е наблюдаван в зоната. Вида не е посочен и в проекта на План за управление на ПП „Русенски Лом“ (2020). Липсата на наблюдения за белият ангъч в 33 през последните години, вероятно е в резултат на силно редуцираните водни площи в зоната. Необходими са конкретни мерки по възстановяване дейността на рибарниците и басейните с открити водни площи и водолюбива растителност, за да има редовно присъствие на птици

Основни заплахи и въздействия за белият ангъч са – преустановяване работата на рибовъдните стопанства и пресушаване на басейните, обрастването на откритите тревни съобщества с храсти и дървета и замърсяването на повърхностните води по Ломовете.

6. Специфични природозащитни цели за вида в зоната

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични за зоната цели
Популация: Размер на мигрираща популацията	Брой индивиди	Най-малко 1 инд.	Целевата стойност е определена на база минималната възможна от СФ. Понастоящем целевата стойност няма да бъде изпълнена	Подобряване на броя на мигриращите индивиди в зоната в размер от най-малко 1 инд. чрез поддържане на

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични за зоната цели						
			редовно поради лиса на местообитание в ЗЗ.	местообитанията за търсене на храна.						
Местообитание на вида: площ на подходящите хранителни местообитания	ha	Най-малко 334	Площта е изчислена на база % участие на местообитание N06-вътрешни водни тела в зоната. Понастоящем откритите водни площи в ЗЗ са силно редуцирани и са необходими мерки по възстановяване дейността на рибовъдните стопанства по Ломовете.	Подобряване на подходящите хранителни местообитания за вида в зоната до достигане на площ от най-малко 334 ha.						
Местообитание на вида: Екологично състояние на водните тела с местообитания на вида, по Междинна екологична и химична оценка на повърхностните водни тела в БДДР за периода 2019 - 2020 г. по отделни БЕК, физикохимични елементи за качество, специфични замърсители и приоритетни вещества по данни от мониторинг до месец март 2021 г.	5 степенна скала	2-Добро или 1-Отлично	<table border="1"> <thead> <tr> <th>Екологично състояние</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>1-Отлично - High</td> </tr> <tr> <td>2-Добро - Good</td> </tr> <tr> <td>3-Умерено - Moderate</td> </tr> <tr> <td>4-Лошо - Poor</td> </tr> <tr> <td>5-Много лошо - Bad</td> </tr> </tbody> </table> <p>Екологичното състояние на водите по реките Русенски Лом, Черни Лом, Бели Лом и Малки Лом е оценено на умерено (3).</p>	Екологично състояние	1-Отлично - High	2-Добро - Good	3-Умерено - Moderate	4-Лошо - Poor	5-Много лошо - Bad	Подобряване на екологичното състояние на водните тела с подходящи местообитания на вида, на стойности 2-Добро или 1-Отлично състояние
Екологично състояние										
1-Отлично - High										
2-Добро - Good										
3-Умерено - Moderate										
4-Лошо - Poor										
5-Много лошо - Bad										

7. Необходимост от актуализация на Стандартния формуляр на защитената зона

Към момента не могат да бъдат предложени промени в СФ, поради нередовният характер на пребиваване на вида в ЗЗ и редуцираната площ с подходящи местообитания за водолюбивите птици в ЗЗ.

Специфични цели за A165 *Tringa ochropus* (голям горски водобегач)

1. Код и наименование на вида

A165 *Tringa ochropus* (голям горски водобегач)

2. Кратка характеристика на вида

Дължина на тялото: 21 – 24 cm. Размах на крилата: 57 – 61 cm. Дребен водобегач със сравнително къси, сивкаво зелени крака, които изглеждат тъмни от разстояние. Най-тъмният вид от рода; горните части имат почти маслинено-кафяв оттенък и множество

малки бели петна. Къса първична проекция; крилата изпъкват точно зад върха на опашката. Прилича на малкия горски водобегач (*Tringa glareola*), но се отличава от него по чисто бялото надопашие, почти черния гръб и прибраните при полет крака (Beaman and Madge, 1998; Message and Taylor, 2005; Нанкинов и др., 1997).

Характер на пребиваване в страната

В България е гнездящ, прелетен и зимуващ вид. Пролетния прелет е от първите дни на март до началото на май, есенният – от началото на август до края на ноември. По време на миграция прекосява цялата страна като във влажните местообитания се задържат по няколко десетки индивида. Среща се главно по реките Дунав, Искър, Вит, Осъм, Бели Лом и Черноморското крайбрежие (Ivanov et al., 2014; Големански и др. (ред.), 2015).

Характерно местообитание

Плитки крайбрежия на реки и стоящи водоеми, влажни ливади и пасища в близост до микроязовири. Заблатени гори и горски участъци близо до водоеми, обрасли с дървета и храсти брегове на езера, блата, реки, канали, край мочурища и ливади. Обитава по-често край бавно течащи водоеми със спокойна водна повърхност. Избягва бързо течащите реки (Нанкинов и др., 1997; Шурулинков, 2015). Подходящите местообитания включват голям брой крайбрежни влажни зони: 1110, 1130, 1140, 1150, 1160; Сладководни местообитания: 3150, 3160, 3260 3270 и Естествени и полуестествени тревни формации: 6440, 6510 съгласно Директивата за хабитатите (Кавръкова и др., 2009).

Хранене

Храни се с различни водни и околноводни безгръбначни – червеи, дребни охлюви и миди, плодчета и много насекоми и техните ларви: бръмбари (бегачи, водлобчета, хоботници), ципокрили (мравки), полутвърдокрили, пеперуди, двукрили (дългоножки, комари), водни кончета, а също паяци и риби, както и растителни фрагменти (BirdLife International 2016; Нанкинов и др., 1997; Големански и др. (ред.), 2015).

3. Разпространение, природозащитно състояние и тенденции в популацията на вида на национално ниво

Широко разпространен гнездящ вид покрай реки и потоци както в равнинните, така и в планинските части на страната. Отбелязван в Тракийската низина (по реките Тополница и Марица), в Западните Родопи, по поречията на реките Струма, Искър, Тунджа, в Софийското поле, в Добруджа, в Източна Стара планина, до Мандренското езеро. След 1950 г. са установени редица нови находища – в Добруджа, в Тракийската низина, по р. Струма, по Черноморското крайбрежие (до Балтата; до Шабленското езеро; до Несебър; в Атанасовското езеро), в Западна Стара планина, покрай р. Дунав (в Никополско; до с. Басарбово, Русенско, в рибарниците Калимок), в Розовата долина, в Дунавската равнина, в Източна Стара планина, в Софийското поле (Митев и Димитров, 2007). Съгласно Червена книга на България (2015), в повечето от старите гнездови находища не е потвърден през периода 2001-2011 и се среща главно по реките Дунав, Искър, Вит, Осъм, Бели Лом и Черноморското крайбрежие, с епизодично гнездене на отделни двойки в средните течения на реки, край язовири и рибарници. По време на миграция и зимуване се среща по Черноморието в района на Атанасовско езеро, Бургаско езеро, Комплекс Мандра-Пода, Поморийско езеро, Варненско-Белославско езеро, Дуранкулашко и Шабленско езеро (Dimitrov et al. 2005; Michev and Profirov 2003; Костадинова и Граматиков 2007; Нанкинов и др., 1997).

Не присъства в Приложенията на Директивата за птиците. Според IUCN видът е Незастрашен LC (Least Concern), за територията на континентална Европа – LC (Least Concern) (BirdLife International 2015). Няма SPEC категория (BirdLife International, 2017). Включен е в Червената книга на България в категория застрашен вид (EN).

Съгласно Докладването от 2019 г. (за периода 2005 – 2018 г.) националната гнездяща популация на вида се оценява на 40 – 90 двойки. Краткосрочната тенденция (за периода 2000 – 2018) за популацията е неизвестна, дългосрочната (за периода 1980 – 2018) също е неизвестна. Не са посочени заплахи и влияния.

Съгласно Докладването от 2019 г. (за периода 2013 – 2018 г.) националната зимуваща популация на вида се оценява на 50 – 150 индивида. Краткосрочната тенденция (за периода 1999 – 2018) за популацията е флукуираща, дългосрочната (за периода 1980 – 2018) също е флукуираща. Не са посочени заплахи и влияния.

Съгласно Докладването от 2019 г. (за периода 2001 – 2018 г.) националната мигрираща популация на вида се оценява на 100 – 500 индивида. Краткосрочната тенденция (за периода 2001 – 2018) в популацията е неизвестна, дългосрочната (за периода 1980 – 2018) също е неизвестна. Посочени са следните заплахи и влияния: K02, K04, F05, F26.

Видът се среща в 61 зони от мрежата Natura 2000 в България, като в 1 зона от тях оценката на вида е D.

4. Състояние на ниво защитена зона

Съгласно СФ на зоната, видът е **мигриращ**. Мигриращата популация се оценява на 3-4 инд., което представлява 0,8-3 % от националната мигрираща популация (оценка „С“). Опазването на вида е отлично (оценка „А“), популацията не е изолирана в рамките на разширен ареал (оценка „С“). Общата оценка на стойността на зоната за съхранение на вида е „С“ – значима стойност.

5. Анализ на наличната информация

В периода 2000-2004 г. по поречието на Русенски Лом и неговите притоци видът е отчетен като мигриращ без да е посочена конкретна численост (Shurulinkov and Nikolov, 2005). В ОВМ „Ломовете“ видът не е посочен (Унджиян и др., 2007). По време на теренните проучвания видът е наблюдаван в средата на април с численост 1 инд. по р. Малки Лом в близост до с. Сваленик. Данните от БДЗП показват, че видът е отчетен в зоната с численост общо от 5 инд. Данните от eBird 2010-2023 показват, че видът не е наблюдаван в зоната по време на миграция. Данните от мониторинга в зоната 2020 г. (ИАОС) показват, че видът е отчетен с численост 30 инд. на 28.03.2020 г.

6. Специфични природозащитни цели за вида в зоната

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични за зоната цели
Популация: Размер на мигриращата популация	Брой индивиди	Най-малко 3 инд.	Целевата стойност е определена от СФ. Количеството на преминаващите индивиди през отделните години може да е различен.	Поддържане на броя на мигриращите индивиди в зоната в размер от най-малко 3 инд. чрез поддържане на местообитанията за търсене на храна.
Местообитание на вида: площ на подходящите местообитания за търсене на храна	ha	Най-малко 668	Вида обитава плитки крайбрежия на реки и стоящи водоеми, влажни ливади и пасища в близост до микроязовири. Заблатени гори и горски участъци близо до водоеми, обрасли с дървета и храсти	Подобряване на площта на подходящите хранителни местообитания на вида в размер на най-малко 668 ha.

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични за зоната цели						
			брегове на езера, блата, реки. Посочената площ е определена на база на процентното участие на местообитание N06-вътрешни водни тела в зоната и N10-влажни ливади и пасища. Понастоящем откритите водни площи в ЗЗ са силно редуцирани и са необходими мерки по възстановяване дейността на рибовъдните стопанства по Ломовете.							
Местообитание на вида: Екологично състояние на водните тела с местообитания на вида, по Междинна екологична и химична оценка на повърхностните водни тела в БДДР за периода 2019 - 2020 г. по отделни БЕК, физикохимични елементи за качество, специфични замърсители и приоритетни вещества по данни от мониторинг до месец март 2021 г.	5 степенна скала	2-Добро или 1-Отлично	<table border="1"> <thead> <tr> <th>Екологично състояние</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>1-Отлично - High</td> </tr> <tr> <td>2-Добро - Good</td> </tr> <tr> <td>3-Умерено - Moderate</td> </tr> <tr> <td>4-Лошо - Poor</td> </tr> <tr> <td>5-Много лошо - Bad</td> </tr> </tbody> </table> <p>Екологичното състояние на водите по реките Русенски Лом, Черни Лом, Бели Лом и Малки Лом е оценено на умерено (3).</p>	Екологично състояние	1-Отлично - High	2-Добро - Good	3-Умерено - Moderate	4-Лошо - Poor	5-Много лошо - Bad	Подобряване на екологичното състояние на водните тела с подходящи местообитания на вида, на стойности 2-Добро или 1-Отлично състояние
Екологично състояние										
1-Отлично - High										
2-Добро - Good										
3-Умерено - Moderate										
4-Лошо - Poor										
5-Много лошо - Bad										

7. Необходимост от актуализация на Стандартния формуляр на защитената зона

На този етап не са необходими промени в СФ за вида.

Специфични цели за A162 *Tringa totanus* (малък червеноног водобегач)

1. Код и наименование на вида

A162 *Tringa totanus* (малък червеноног водобегач)

2. Кратка характеристика на вида

Дължина на тялото: 27–31 см. Размах на крилата: 51–60 см. Перата по темето, тила, врата, горната част на гърба и надкрилията са сивокафяви с тъмнокафяви петна и светли кантове. Долната част на гърба е бяла. Кръстът и надопашнето са бели, понякога с дребни петна и напречни кафеникави препаски. Опашните пера са бели с черни напречни ивици. Перата на плещите са кафяви с тесни напречни черни петна. Страните на главата, гърлото, шията, гушата, гърдите и коремът са бели, изпъстрени с многобройни кафяво сиви петна и резки. Клюнът е червен, към върха черен. Краката са оранжево червени. Ирисът е кафяв (Нанкинов и др., 1997).

Характер на пребиваване в страната

В България е прелетен и зимуващ вид (Ivanov et al., 2014). Една от най-многочислените дъждосвирици птици, мигриращи през цялата година през страната, особено по Черноморието, а също в долините на големите реки. Още през юни количеството на птиците в Атанасовското езеро силно нараства за сметка на индивиди, долетели от други места. Есенната миграция е добре изразена почти до средата на декември, макар че през зимата стотици и хиляди птици зимуват на езерата по Черноморието. Интензивна пролетна миграция се наблюдава от началото на февруари до май. Гнезди в трапчинки в сред туфи от тревиста растителност, поединично, или в близост или в колонии на други дъждосвирици птици (Нанкинов и др., 1997; Димитров и Далакчиева, 2015 в Червена книга на България).

Характерно местообитание

Крайбрежни бракични, солени и сладководни лагуни, морски заливи, пясъчни коси и плитководия, блата, мочурища, влажни ливади и сезонно заливаеми селскостопански земи, утайници, рибарници, поливни площи и канали, речни брегове (Димитров и Далакчиева, 2015 в Червена книга на България). Подходящите местообитания включват голям брой крайбрежни влажни зони: 1110, 1130, 1140, 1150, 1160; Сладководни местообитания: 3150, 3160, 3260 3270 и Естествени и полуестествени тревни формации: 6440, 6510 съгласно Директивата за хабитатите (Кавръкова и др., 2009).

Хранене

Храни се основно с дребни водни безгръбначни (*Hydrobia*, *Corophium* и др.), различни видове насекоми и техните ларви и сухоземни червеи; рачета, дребни миди и охлюви (Димитров и Далакчиева, 2015 в Червена книга на България; Нанкинов и др., 1997).

3. Разпространение, природозащитно състояние и тенденции в популацията на вида на национално ниво

Среща се по време на миграция и по-рядко по време на зимуване по Черноморието в района на Атанасовско езеро, Бургаско езеро, Комплекс Мандра-Пода, Поморийско езеро, Варненско-Белославско езеро, Дуранкулашко и Шабленско езеро. По-многобройни зимуващи концентрации на вида се срещат предимно по Южното Черноморие: средно 15 инд. и максимално 65 инд. през 1978 г. По Северното Черноморие видът е регистриран 3 пъти с 1 до 5 птици. Влажната зона, в която видът е най-многоброен през зимата, е Атанасовското езеро със средно 4 инд. и максимум от 28 инд. през 1978 г. (Dimitrov et al. 2005; Michev and Profirov 2003; Нанкинов и др., 1997).

Включен в Приложения 3 и 4а на ЗБР и в Приложения 2Б на Директивата за птиците. Според IUCN видът е LC (Least Concern) за света (2016), но за територията на континентална Европа е Vulnerable (VU) (2021). Има SPEC 2 категория (BirdLife International, 2017). Включен в Червената книга на България в категория критично застрашен (CR).

Съгласно Докладването от 2019 г. (за периода 2013 – 2018 г.) националната мигрираща популация на вида се оценява на 1000–3000 индивида. Националната гнездяща популация на вида се оценява на 20–45 двойки. Националната зимуваща популация на вида се оценява на 5–25 индивида. При предходното докладване за периода 2008-2012 г. за гнездящата популация са посочени същите числености и тенденции, но за зимуващата популация са посочени по-високи числености – 10-120 индивида. Michev and Profirov (2003) посочват увеличение на зимуващите индивида след 1996 г.

В Червената книга на България като отрицателно действащи фактори за вида са посочени: загуба и деградация на хабитатите (F26, K02), несъгласувани ремонтни дейности на дигите в Атанасовското и Поморийското езеро (H08); наземни хищници, смъртност от заболявания (L06), отстрел (G10) (Големански и др. (ред.), 2015).

При Докладването по чл. 12 от 2019 г. са посочени следните заплахи и влияния: за мигрираща популация – K02, F05, F26; за гнездяща популация – J02, K03, J03; и за зимуваща популация – K03, J03. Според нас заплахата J03 няма отношение към вида.

Видът се среща в 38 зони от мрежата Natura 2000 в България, като във всички тях е с оценка различна от оценка „D“ на популацията.

4. Състояние на ниво защитена зона

Съгласно СФ на зоната, видът е **мигриращ**. Мигриращата популация се оценява на 15-18 индивида, което представлява 0,6-1,5 % от националната мигрираща популация (оценка „С“). Опазването на вида е добро (оценка „В“), популацията не е изолирана в рамките на разширен ареал (оценка „С“). Общата оценка на стойността на зоната за съхранение на вида е „С“ – значима стойност.

5. Анализ на наличната информация

В периода 2000-2004 г. по поречието на Русенски Лом и неговите притоци видът не е отчетен като мигриращ (Shurulinkov and Nikolov, 2005). В ОВМ „Ломовете“ видът не е посочен (Унджийн и др., 2007). По време на теренните проучвания през 2022 г. видът не е наблюдаван. Данните от БДЗП показват, че той не е отчетен в зоната. Данните от eBird 2010-2023 показват, че видът не е наблюдаван в зоната по време на миграция.

6. Специфични природозащитни цели за вида в зоната

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични за зоната цели
Популация: Размер на мигриращата популация	Брой индивиди	най-малко 15 инд.	Целевата стойност е определена на база на данните от СФ. Количеството на преминаващите по време на миграция индивиди силно зависи от метеорологичните условия.	Подобряване на броя на мигриращите индивиди в зоната в размер от най-малко 15 инд. чрез поддържане на местообитанията за търсене на храна.

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични за зоната цели						
Местообитание на вида: Площ на подходящите местообитания за вида	ha	Най-малко 668	Вида обитава пясъчни коси и плитководия, блата, мочурища, влажни ливади и сезонно заливаеми селскостопански земи, утайници, рибарници, поливни площи и канали, речни брегове. Посочената площ е определена на база на процентното участие на местообитание N06-вътрешни водни тела в зоната и N10-влажни ливади и пасища. Понастоящем откритите водни площи в 33 са силно редуцирани и са необходими мерки по възстановяване дейността на рибовъдните стопанства по Ломовете.	Подобряване на площта на подходящите хранителни местообитания на вида в размер на най-малко 668 ha.						
Местообитание на вида: Екологично състояние на водните тела с местообитания на вида, по Междинна екологична и химична оценка на повърхностните водни тела в БДДР за периода 2019 - 2020 г. по отделни БЕК, физикохимични елементи за качество, специфични замърсители и приоритетни вещества по данни от мониторинг до месец март 2021 г.	5 степенна скала	2-Добро или 1-Отлично	<table border="1"> <thead> <tr> <th>Екологично състояние</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>1-Отлично - High</td> </tr> <tr> <td>2-Добро - Good</td> </tr> <tr> <td>3-Умерено - Moderate</td> </tr> <tr> <td>4-Лошо - Poor</td> </tr> <tr> <td>5-Много лошо - Bad</td> </tr> </tbody> </table> <p>Екологичното състояние на водите по реките Русенски Лом, Черни Лом, Бели Лом и Малки Лом е оценено на умерено (3).</p>	Екологично състояние	1-Отлично - High	2-Добро - Good	3-Умерено - Moderate	4-Лошо - Poor	5-Много лошо - Bad	Подобряване на екологичното състояние на водните тела с подходящи местообитания на вида, на стойности 2-Добро или 1-Отлично състояние
Екологично състояние										
1-Отлично - High										
2-Добро - Good										
3-Умерено - Moderate										
4-Лошо - Poor										
5-Много лошо - Bad										

7. Необходимост от актуализация на Стандартния формуляр на защитената зона

На този етап не са необходими промени в СФ за вида.

Предложения за включване на нови видове в стандартния формуляр на зоната

Специфични цели за A856 *Spatula querquedula* (лятно бърне)

1. Код и наименование на вида

A856 *Spatula querquedula* (лятно бърне)

2. Кратка характеристика на вида

Дължината на тялото: 37-41 cm, тегло: 250-550 g, размах на крилата: 59-67 cm (Cramp and Simmons eds., 1977; Svensson, 2013). Налице е ясен полов диморфизъм. При мъжкия главата е кафява с ясно изразена бяла ивица през окото. Гърдите са светлокафяви, коремът бял, маховите пера отгоре са светлосиви. Гърбът е кафяв с пъстрини. Крилното огледало е зелено. Клюнът е светлосив, а краката тъмносиви. Женската е със защитно кафеникаво оперение. Формира многобройни ята през прелета и при линеене.

Характер на пребиваване в страната

Лятното бърне у нас е гнездящ, прелетен вид, а също преминаващ по време на миграция. Двойките се оформят по местата за зимуване. Гнезди единично. Гнездото е разположено на земята, недалеч от брега на водоема и е добре скрито сред тревата. Представлява сравнително дълбока ямка, постлана със сухи треви и пух, чието количество се увеличава постепенно в периода на снасяне на яйцата. След гнездовия период местните птици формират ята и се концентрират на недостъпни места за линеене. Пролетната миграция е от края на февруари до средата на май. Есенната миграция е от началото на август до първите дни на октомври. Пролетната миграция е много по-силно изразена във вътрешността на страната в сравнение с есенната (Нанкинов и др., 1997).

Характерно местообитание

През размножителния период предпочита плитки блата и езера (включително солени и бракични) с висока биологична продуктивност, богати на подводна и надводна растителност, с плоски, затревени брегове. Гнездовото местообитание на лятното бърне са масивите от висша водната растителност - тръстика, папур, камъш в и по периферията на блата, езера, малки обрасли с водна растителност язовири, стари речни корита и рибарници. Понякога гнезди и в наводнени върбалаци покрай реките и в затони по дунавските острови. По време на миграция и зимуване се среща във всякакви типове влажни зони, но главно в езера, блата, малки и големи язовири, реки, плитководни участъци на р. Дунав, в крайморски лагуни, бракични и солени езера (Нанкинов и др., 1997). В Словения най-високата установена гнездова плътност е 1,4-3,4 двойки/10 ha (Bordjan, 2019). Влажните ливадите са предпочитаните места за гнездене на този вид, като гнездата рядко се намират на повече от 150 м от водата (обикновено на 20 м). Самото гнездо представлява вдлъбнатина в земята, обикновено разположена под тръстика или високи треви (*Glyceria*), но не и под храсти (<http://datazone.birdlife.org/species/>). Подходящи гнездови местообитания са 3140, 3150 и 3270 според Директивата за хабитатите (Кавръкова и др., 2009). В същите местообитания се концентрират и много от мигриращите летни бърнета, но някои ята кацат и в реки, язовири и рибарници без тръстикови масиви.

Хранене

По време на гнездовия период този вид е всеяден. През пролетта и лятото в диетата му преобладава животинска храна: предимно мекотели, водни насекоми и техните ларви (водни бръмбари и др.), ракообразни (особено остракоди и филоподи), червеи, пиявици, малки и хайвер на жаби и малки рибки. Семената, корените, грудките, стъблата, листата и пъпките на растения като *Ceratophyllum*, *Najas* и други водни растения също са важни по това време. По време на неразмножителния период птиците са предимно вегетарианци, като в храната им преобладават семената на блатни треви, *Polygonum*, *Carex*, *Rumex*, див ориз и трева, като най-предпочитаните хранителни продукти са семената на *Echinochloa* sp., *Nymphaea* sp. (<http://datazone.birdlife.org/species/>).

3. Разпространение, природозащитно състояние и тенденции в популацията на вида на национално ниво

Като **гнездящ** вид у нас се среща в цялата страна, но е малочислен и с редица нередовни находища. Повече находища и по-висока численост видът има в крайдунавските влажни зони, в Бургаските езера и на места в Горнотракийската низина (Янков отг. ред., 2007; Петков, 2015; Shurulinkov et al., 2019; Даскалова и др., 2020). В Дунавската равнина и Софийско гнезди рядко и с ниска численост (Нанкинов и др., 2004; Shurulinkov et al., 2007; Shurulinkov et al., 2013). В крайдунавските влажни зони за периода 2006-2014 г. числеността е определена на 38-81 двойки като силно зависи от нивата на р. Дунав през пролетта (Shurulinkov et al., 2019). В източната част на Горнотракийската низина (без крайморските водоеми) е определена гнездова численост от 14-16 двойки (Даскалова и др., 2020). На ез. Сребърна е установена тенденция на намаление на гнездовата численост на вида през последните 20 години (Shurulinkov et al., 2019). Според Докладването по чл. 12 за периода 2013-2018 г. гнездовата популация се оценява на **340-530 двойки**. През предходния период на докладване (2008-2012) гнездовата численост е същата както и тенденциите в развитието на популацията.

По време на **миграция** летните бърнета преминават над цялата страна. Ятата са многочислени и често надхвърлят 200-300 индивиди. Според Докладването по чл. 12 за периода 2013-2018 г. миграционната численост на вида е в рамките на **100-500 индивиди**. Тази оценка е занижена. Само през пролетният прелет над България прелитат и спират за почивка хиляди летни бърнета. За по-точното установяване на миграционната им численост са нужни специализирани проучвания. За периода 1970-2005 г. е налице явно намаление в миграционната численост на този вид в Софийско (Нанкинов и др., 2004), а по наши наблюдения този процес продължава и след това и обхваща и други части на страната.

Включен е в приложение 4 на ЗБР и в Приложение 2А на Директивата за птиците. Според IUCN е LC (Least Concern) за света (2016) и за територията на континентална Европа (2021). Има SPEC 3 категория (BirdLife International, 2017). Включена в Червена книга на Р България (2015) в категория „уязвим“ (VU).

В Червената книга на България (Петков, 2015) като заплахи за лятното бърне са посочени унищожаването и увреждането на местообитания (K02, L01, F03) и безпокойството по време на гнездовия сезон (H08). Видът е ловен обект и вероятно част от гнездовата популация и прираства ѝ са отстрелвани през ловния сезон, което лимитира възможностите за възпроизводство и увеличаване. Много от ценните местообитания на вида покрай р. Дунав, понастоящем са унищожени или са в твърде незадоволително състояние - рибарници Мечка, рибарници Орсоя и др. (K02, L01, L04). Друг негативен фактор е прекомерния, а често и незаконен лов на вида; установени са много случаи на браконьерски лов на летни бърнета през пролетта (G07, G10). Сечта на дървета по

дунавските острови и покрай затоните, а и по теченията на вътрешните реки (B09, B10), също въздейства негативно върху гнездовата популация на вида.

Според Докладването по чл. 12 от 2019 г. за гнездовата популация е посочена само една заплаха – K02. За мигриращата популация са посочени следните три заплахи: F03, F26 и F05. Необходимо е заплахите да бъдат допълнени.

Видът се среща в 50 зони от мрежата Natura 2000 в България, като в 3 зони от тях оценката на вида е D.

4. Състояние на ниво защитена зона

Към момента лятното бърне не фигурира в СФ на 33 като обект на опазване. Предлагаме неговото включване с параметрите и оценките посочени в текста по-долу (т. 6).

5. Анализ на наличната информация

Предлагаме вида да бъде включен в СФ на зоната като мигриращ с численост 1-23 инд. на база на данните от теренните проучвания през 2022 г. и данни от eBird. През март същата година в зоната са установени между 1 и 12 инд. в рибарниците при с. Красен и рибарниците при с. Нисово. Данните от eBird показват, че видът е отчетен в зоната през 2017 г. при рибарници Басарбово с численост 23 инд. Данните от БДЗП също показват, че видът се среща в зоната като мигриращ като на 31 март са установени общо 4 инд.

6. Специфични природозащитни цели за вида в зоната

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични за зоната цели
Популация: Размер на мигриращата популация	Брой индивиди	най-малко 1 инд.	Целевата стойност е определена на база на данните от теренните проучвания през 2022 г. и данни от eBird.	Поддържане на броя на мигриращите индивиди в зоната в размер от най-малко 1 инд. чрез поддържане на местообитанията за търсене на храна.
Местообитание на вида: Площ на подходящите хранителни местообитания на вида	ha	най-малко 334	По време на миграция и зимуване се среща в солени, бракични и сладководни стоящи водоеми от всякакъв характер. Площта е изчислена на база данните от СФ като % на местообитание N06- вътрешни водни тела.	Подобряване на площта на подходящите хранителни местообитания на вида в размер на най-малко 334 ha чрез запазване и поддържане на рибарниците и микроязовирите в зоната.
Местообитание на вида: Екологично състояние на водните тела с местообитания на вида, по Междинна екологична и химична оценка на повърхностните водни тела в БДДР	5 степенна скала	2-Добро или 1-Отлично	Екологично състояние	Подобряване на екологичното състояние на водните тела с подходящи местообитания на вида, на стойности 2-Добро или 1-Отлично състояние
			1-Отлично - High	
			2-Добро - Good	
			3-Умерено - Moderate	
			4-Лошо - Poor	
5-Много лошо - Bad				
			Екологичното състояние на водите по реките	

Параметър	Мерна единица	Целева стойност	Допълнителна информация	Специфични за зоната цели
за периода 2019 - 2020 г. по отделни БЕК, физикохимични елементи за качество, специфични замърсители и приоритетни вещества по данни от мониторинг до месец март 2021 г.			Русенски Лом, Черни Лом, Бели Лом и Малки Лом е оценено на умерено (3).	

7. Необходимост от актуализация на Стандартния формуляр на защитената зона

Предлагаме допълване на информация за вида, както следва:

- Предлагаме вида да бъде включен в СФ на зоната като мигриращ с численост 1-23 инд. на база на данните от теренните проучвания през 2022 г., данните от БДЗП и данни от eBird. Оценката на популацията в зоната трябва да е „С“, тъй като 1-23 инд. са 1-4,6% от националната мигрираща популация. Предлагаме оценката да е „С“, въпреки че процента е всъщност за „В“, тъй като националната оценка на вида по време на миграция е занижена.
- Необходимо е също да се промени латинското наименование и кода на вида в съответствие с новите такива A856 *Spatula querquedula*.

Species			Population in the site							Site assessment				
G	Code	Scientific Name	S	NP	T	Size		Unit	Cat.	D.qual.	A/B/C/D			
						Min	Max				Pop.	Con.	Iso.	Glo.
B	A856	<i>Spatula querquedula</i>			c	1	23	i		G	C	B	C	C

- по дейност 4 от проект „Картиране и определяне на природозащитното състояние на природни местообитания и видове – фаза I”.
- Мичев Т., Симеонов Д., Профиров Л. 2012. Птиците на Балканския полуостров. Екотан, София, 296 с.
- Мичев Т., Петров Ц., Николов Х., Боев З. 2015. Сива чапла, *Ardea cinerea*. В: Големански В. и др. (Eds) 2015. Червена книга на Република България, Том 2, Животни, БАН-МОСВ, София. (e-coddb.bas.bg/rdb/bg/vol2/Arcinere.html)
- Мичев, Т., Ц. Петров, С. Спасов. Тръстиков блатар, *Circus aeruginosus*. В: Големански, В. и др. (ред.) 2011. Червена книга на Република България. Том 2. Животни. ИБЕИ – БАН & МОСВ, София, 168.
- Нанкинов Д., С. Симеонов, Т. Мичев, Б. Иванов 1997. Фауна на България. Том 26. Aves, част II, Академично издателство „Проф. Марин Дринов“ и Издателство „Пенсофт“, 343-344.
- Нанкинов, Д. Н. (2009). Изследвания върху фауната на България: птици - Aves : разред врабчоподобни – Passeriformes. Издателство ЕТО ЕООД, 407 с.
- Нанкинов, Д. 2012. Каталог на българската орнитофауна. Том 26, издателство „ЕТО“ София: 358.
- Нанкинов Д., Шурулинков П., Николов Б., Николов И., Христов И., Станчев Р., Далакчиева С., Дуцов А., Саров М., Рогев А. 2004. Гъскоподобните птици (Anseriformes) във влажните зони край град София. Българска орнитологическа централа- ИЗ-БАН, София, 135 с.
- Национална система за мониторинг на биологичното разнообразие (НСМБР) – птици. Изпълнителна агенция по околна среда. [Птици — ИАОС \(government.bg\)](http://Птици—ИАОС(government.bg))
- Николов, Б., И. Ватев, Д. Демерджиев. Белочела сврачка, *Lanius nubicus*. В: Големански, В. и др. (ред.) 2011. Червена книга на Република България. Том 2. Животни. ИБЕИ – БАН & МОСВ, София, 291.
- Петров, Ц., Спиридонов, Ж., Домусчиев, Д., Куртев, М. Скален орел, *Aquila chrysaetos*. В: Големански, В. и др. (ред.) 2015. Червена книга на Република България. Том 2. Животни. ИБЕИ – БАН & МОСВ, София, 265.
- Петков Н. 2015. Лятно бърне, *Anas querquedula*. В: Големански В. и др. /ред./ 2015. Червена книга на Република България. т.2, Животни, БАН, МОСВ. 254.
- Плачийски Д., В. Рътарова, Д. Демерджиев, С. Чешмеджиев, В. Фердинандова, В. Аркумарев, Д. Баталов, Н. Василев. 2018. План за действие за малкия креслив орел (*Clanga pomarina*) в България за периода 2019–2028 г. София, БДЗП, ИАГ и МОСВ: 88 с.
- Природен парк “Русенски Лом”, План за управление (актуализиран), 2020 г. [ДПП Русенски Лом | Документи \(rusenski-lom.bg\)](http://ДПП Русенски Лом | Документи (rusenski-lom.bg))
- План за управление на Резерват Бели Лом (2015) [Портал за обществени консултации \(strategy.bg\)](http://Портал за обществени консултации (strategy.bg)).
- Предоставени данни от ИАОС по проект „Анализи и проучвания на видовете птици в България, предмет на докладване съгласно чл. 12 от Директивата за птиците (2009/147/ЕО)“ - Писмо Изх. № 3989/3.11.2022 г. до ИБЕИ-БАН.
- Предоставени данни от ИАОС от „Среднозимните преброявания на водолубивите птици“ за периода 2016 – 2021 г. – Писмо Изх. № 278/26.01.2022 г. до ИБЕИ-БАН

- Профиров Л., Е. Унджиян. 1985. Върху гнездовата орнитофауна на Народен Парк „Русенски Лом“. Международен Симпозиум по проект 8-МАБ (ЮНЕСКО) „Опазване на природните територии и съдържащия се в тях генетичен фонд“, 23-28.09.1985 г., Благоевград, Сборник с доклади, София, БАН, 2018-227.
- Профиров, Л., Стойчев, С. 2015. Малък креслив орел, *Aquila pomarina*. В: Големански, В. и др. (ред.) 2015. Червена книга на Република България. Том 2. Животни. БАН & МОСВ, София 264 с.
- Симеонов, С., Т. Мичев, Д. Нанкинов. 1990. Фауна на България. Том 20. Aves, част I. София, Издателство на БАН: 350 с.
- Симеонов, С., Т. Мичев. 1991. Птиците на Балканския полуостров, издателство „Петър Берон“, 170.
- Симеонов С. и Милчев Б. (1994) Проучване на бухала (*Bubo bubo* (L.)) в Странджа. I. Разпространение, местообитание и гнездова биология. - Екология. 26: 78-87.
- Спиридонов Ж. 1988. Принос към гнездовата орнитофауна на Лудогорието.
- Спиридонов, Ж., С. Николов, Цв. Златанов, Р. Станчев. Черен кълвач, *Dryocopus martius*. В: Големански, В. и др. (ред.) 2015. Червена книга на Република България. Том 2. Животни. ИБЕИ – БАН & МОСВ, София, 276.
- Спиридонов Ж., Ц. Златанов, Д. Кючуков. 2015. Сив кълвач, *Picus canus*. В: Големански В. и др. (Eds) 2015. Червена книга на Република България, Том 2, Животни, БАН-МОСВ, София, 193 с.
- Станчев С. 1988. Изследвания върху орнитофауната на резерват Русенски Лом 1985 – 1987. Орн. Инф. Бюл., 23-24: 140-151.
- Стойчев, С., Николов, Б. 2015. Късопръст ястреб, *Accipiter brevipes*. В: Големански В. и др. (ред.) Червена книга на Република България. Том 2. Животни. БАН-МОСВ, София, 262 с.
- Стойчев, Ст., Домусчиев, Д., Ватев, И. Орел змияр, *Circaetus gallicus*. В: Големански, В. и др. (ред.) 2011. Червена книга на Република България. Том 2. Животни. ИБЕИ – БАН & МОСВ, София, 260.
- Стоянов, Г., Боев, З. (2015). Голям ястреб, *Accipiter gentilis* В: Големански, В. и др. (Eds) (2015). Червена книга на Република България, Том 2, Животни, БАН-МОСВ, София, 194 с.
- Унджиян, Е., Митев, И., Куртев, М., (2007). „Ломовете“ – В Костадинова, И. и Граматиков, М. (ред.). Орнитологично важните места в България и Natura 2000. БДЗП, Природозащитна поредица, Книга 11, София, БДЗП, стр. 201-203.
- Федосов, В., Н. 2013. Синантропизация и урбанизация европейского тювика – пример успешной адаптации вида // Птицы Кавказа: история изучения, жизнь в урбанизированной среде. Ставрополь: 183-186.
- Чешмеджиев С., Попгеоргиев, Г., Петров, Ц., Корнилев, Ю., Спасов, С., Стойчев С. (ред.). (2016). Белият щъркел в България през 2014-2015 г. БДЗП, Природозащитна поредица, книга 31, София, 60 с.
- Шурулинков, П., Р. Цонев, Б. Николов, Г. Стоянов, Л. Асенов. 2005. Птиците на Средна Дунавска равнина. Федерация „Зелени Балкани“, 120 с.
- Шурулинков П. (2014) План за действие за опазване на големия воден бик (*Botaurus stellaris*) в България, 2013-2024 г. Утвърден РД: 347/12.05.2014 на Министъра на околната среда и водите. 50 стр.

- Шурулинков П. 2020. Финален отчет за състоянието на редки и застрашени горски видове птици в НП „Пирин“. WWF-България, 17 с.
- Янков, П. (отг. ред.) 2007. Атлас на гнездящите птици в България. Българско дружество за защита на птиците, Природозащитна поредица, книга 10. БДЗП, София, 348-349.
- Янков, П., Стоянов, Г., Рагъв Д. (2013). План за действие за опазването на ловния сокол (*Falco cherrug* Gray, 1834) в България, МОСВ, София, 91 с.
- Aghababayan K., H. Stepanyan 2020. Booted Eagle *Hieraetus pennatus* (J. F. Gmelin, 1788) in Armenia: Update on Conservation Status. Journal of Life Sciences 14 (2020) 14-21. doi: 10.17265/1934-7391/2020.01.003
- Alivizatos, H. & Kassinis, N. (2021). Diet of the Red-footed Falcon (*Falco vespertinus*) in Cyprus during autumn migration. Ornis Hungarica 2021. 29(1): 120–125.
- Alves, M., J. Ferreira, I. Torres, C. Fonseca. 2014. Habitat Use and Selection of the Marsh Harrier *Circus aeruginosus* in an Agricultural-Wetland Mosaic. Ardeola: International Journal of Ornithology 61(2): 351-366.
- Angelstam P. & Mikusiński G. 1994. Woodpecker assemblages in natural and managed boreal and hemiboreal forest a review. Ann. Zool. Fenn. 31: 157-172.
- Arkumarev V., Dobrev V., Stoychev S., Dobrev D., Demerdzhiev D., Nikolov S. 2018. Breeding performance and population trend of the Egyptian Vulture *Neophron percnopterus* in Bulgaria: conservation implications. Ornis Fennica, 95(3), 115–127.
- Bakaloudis, D., Vlachos, C., Holloway, G. J. 1998. Habitat use by Short-toed Eagle *Circaetus gallicus* and their reptilian prey during the breeding season in Dadia Forest (north-eastern Greece). Journal of Applied Ecology 35(6): 821 – 828. Staneva A., I. Burfield (comp.). 2017. European Birds of Conservation Concern. BirdLife International, 171 p.
- Bakaloudis, D. E., Vlachos, C., Papageorgiou, N., Holloway, G. J. 2001. Nest-site habitat selected by Short-toed Eagles, *Circaetus gallicus* in Dadia Forest (Northeastern Greece). Ibis, 143: 391-401.
- Bakaloudis, D. 2009. Implications for conservation of foraging sites selected by Short-toed Eagles (*Circaetus gallicus*) in Greece. Ornis Fennica 86(3):89-96. Barrientos, R., Arroyo, B. 2014. Nesting habitat selection of Mediterranean raptors in managed pinewoods: searching for common patterns to derive conservation recommendations. Bird Conservation International, 24:138–151.
- Bastian H-V., A. Bastian, T. Tietze. 2018. Die Habitatwahl des Bienenfressers (*Merops apiaster*) in der Brut- und Nachbrutzeit: Dcker mit unerwartet hohem Wert als Nahrungslebensraum. Fauna Flora Rheinland, 13 (4): 1209-1226.
- Beaman, M., S. Madge. 1998. The Handbook of Bird Identification for Europe and the Western Palearctic.
- Beatty WS, Webb EB, Kesler DC, Raedeke AH, Naylor LW, Humburg DD (2014) Landscape effects on mallard habitat selection at multiple spatial scales during the non-breeding period. Landscape Ecol., 29: 989–1000.
- BirdLife International. (2015). European red list of birds. Office for Official Publications of the European Communities, Luxembourg.
- BirdLife International (2017) European birds of conservation concern: populations, trends and national responsibilities Cambridge, UK: BirdLife International.

- BirdLife International (2016) *Tringa totanus*. The IUCN Red List of Threatened Species 2016: e.T22693211A86687799. <https://dx.doi.org/10.2305/IUCN.UK.2016-3.RLTS.T22693211A86687799.en>. Downloaded on 11 October 2021.
- BirdLife International (2021) European Red List of Birds. Luxembourg: Publications Office of the European Union.
- BirdLife International (2023) IUCN Red List for birds. Downloaded from <http://www.birdlife.org> on 13/01/2023
- Bocca, M., L. Carisio, A. Rolando. 2007. Habitat use, home ranges and census techniques in the Black Woodpecker, *Dryocopus martius* in the Alps. *Ardea -Wageningen-* 95(1): 17-29.
- Bordjan D. 2019. Reglja *Spatula querquedula*. In book: Atlas ptic Slovenije.
- Bogdanova, M. I., P. H. Zehtindjiev. 2000a. On the biology of the Ruddy Shelduck in Bulgaria. *Casarca*, 6: 243–252.
- Bogdanova, M. I., P. H. Zehtindjiev. 2000b. Experimental release of Ruddy Shelduck in the nature (preliminary results). *Casarca*, 6: 253–257.
- Brackney A. W., T. A. Bookhout. 1982. Population Ecology of Common Gallinules in Southwestern Lake Erie Marshes. *Ohio J. Sci.*, 82(5): 229-237.
- Brambilla M., M. Gustin, S. Vitulano, I. Negri, C. Celada. 2016. A territory scale analysis of habitat preferences of the declining Ortolan Bunting, *Emberiza hortulana*. *Bird Study*, 1–6.
- BUNARCO. 2015. Каспийска чайка (*Larus cachinnans*) - първо гнездене за страната 19.12.2015. <http://www.bunarco.org/bg/news-view/16.html>
- BWPI, 2006. The birds of the western Palearctic interactive, 2006 Upgra. ed. DVD Birdguides, Shrewsbury. Staneva, A., Burfield, I. (comp.). 2017. European Birds of Conservation Concern. BirdLife International, 171 p.
- Cardador L., S Mañosa. 2011. Foraging Habitat Use and Selection of Western Marsh-Harriers (*Circus aeruginosus*) in Intensive Agricultural Landscapes. *J. Raptor Res.* 45: 168-173.
- Cardador, L., E. Planas, A. Varea, S. Mañosa. 2012. Feeding behaviour and diet composition of Marsh Harriers *Circus aeruginosus* in agricultural landscapes. *Bird Study* 59(2):228-235
- Cauli, F., Audisio, P., Petretti, F., Chiatante, G. 2021. Habitat suitability and nest-site selection of short-toed eagle *Circaetus gallicus* in Tolfa Mountains (Central Italy). *Journal of Vertebrate Biology*, 70(2): 21014.1-14.
- Cempulik P. 1993. Breeding ecology of the Moorhen *Gallinula chloropus* in Upper Silesia (Poland). *Acta Ornithologica*, 28 (2): 75-89.
- Chytil, J. Krejčí, Š. Rozsypalová, L. Literá, I. (2021). History, dispersal and habitat selection in Central European Caspian gulls *Larus cachinnans*: a study of birds originating from a single breeding colony. Institute of Zoology, Slovak Academy of Sciences 2021.
- Channing, K. (2006). "European Kestrel - *Falco tinnunculus*" (On-line). The Hawk Conservancy Trust. Accessed October 07, 2006 at <http://www.hawk-conservancy.org/priors/kestrel.shtml>.
- Cheshmedzhiev S., Shurulinkov P., Daskalova G. (2019). Status and distribution of diurnal birds of prey and the Black Stork along the Bulgarian section of the Danube River. In: Shurulinkov P. et al. (eds.) Biodiversity of the Bulgarian-Romanian section of the Lower Danube. Nova Publishers, New York, 375-398 p.

- COSEWIC. 2013. COSEWIC assessment and status report on the Bank Swallow *Riparia riparia* in Canada. Committee on the Status of Endangered Wildlife in Canada. Ottawa. ix + 48 pp. (www.registrelep-sararegistry.gc.ca/default_e.cfm).
- Cramp S., Simmons KEL (eds.) 1977. Handbook of the Birds of Europe, the Middle East and North Africa.vol.1 Ostrich to Ducks. Oxford University Press.
- Cramp, S, Simmons, K. E. L. (2004). Birds of the Western Palearctic on interactive DVD-ROM. Birdguides. Oxford University Press, Oxford.
- Daskalova G., Shurulinkov P. 2010. Neues zur Brutvogelfauna des Tserkovski Reservoirs in Sudost- Bulgarien. Ornithologische Mitteilungen 62(12): 408-412.
- Daskalova, G., Shurulinkov, P. (2018). Characteristics of the hunting behavior of the Red-footed Falcon (*Falco vespertinus*) in South-Eastern Bulgaria. ZooNotes 125: 1-4
- Delov V. 1995. Investigation of the Corncrake (*Crex crex* L.) in the Region of Sofia. - Annuaire de l'Universite de Sofia, Vol. 88, livre 4, 25-31.
- Delov V. 1998. National Corncrake Survey in Bulgaria' 96 (Final report). Sofia, BSPB/BirdLife Bulgaria, 28 p.
- Delov V. 1999. The Corncrake (*Crex crex*) in Bulgaria. In: Schäffer, N., U. Mammen (eds). Proceedings of the International Corncrake Workshop 1998, Hipolstein/Germany, 17-24 p.
- Delov V., P. Jankov and N. Petkov 1995. Pilot National Survey on the Corncrake (*Crex crex*) in Bulgaria (Final report), Sofia, BSPB/BirdLife Bulgaria, 16 p.
- Delov V., P. Jankov. 1997. National survey of the Corncrake, *Crex crex* in Bulgaria in 1995. Die Vogelwelt, 118: 239-241.
- Delov, V. 2005. Monitoring methods and behavior of the corncrake (*Crex crex*) in Bulgaria. – In: Chipev, N., Bogoev, V. (eds.). Biodiversity, Ecosystems, GlobalChanges., Sofia, Petekstone, 211-218.
- Demerdzhiev, D., S. Stoychev. 2008. Status of the Masked Shrike *Lanius nubicus* in Bulgaria. *Acrocephalus* 29 (137): 99–104.
- Demerdzhiev, D. 2022. Breeding parameters and factors influencing the reproduction of an expanding Long-legged Buzzard (*Buteo rufinus*) population under high breeding density conditions. *Journal of Ornithology* (<https://doi.org/10.1007/s10336-022-01967-4>).
- Deutsch M., P. Südbeck. 2007. Habitat choice in Ortolan Bunting *Emberiza hortulana* – the importance of crop type and structure. Conference: IV. Internationales Ortolan-Symposium 08.-10.06.2007At: Hitzacker, GermanyVolume: ISSN 09 33-12 47.
- Dimitrov M., T. Michev, L. Profirov, K. Nyagolov. 2005. Waterbirds of Bourgas Wetlands. Results and Evaluation of the Monthly Waterbird Monitoring 1996-2002. Bulgarian Biodiversity Foundation and Pensoft Publishers, Sofia-Moscow, 160 p.
- Djorgova, N., Ragyov, D., Biserkov, V., Biserkov, J., Nikolov, B. 2021. Habitat preferences of diurnal raptors in relation to human access to their breeding territories in the Balkan Mountain Range, Bulgaria. *Avian Research*, 1-10. <https://doi.org/10.1186/s40657-021-00265-6>.
- Ferguson-Lees, J. & Christie, D. A. (2001). *Raptors of the World*. Christopher Helm, London.
- Figarski, T., L. Kajtoch. 2018. Differences in Habitat Requirements between Two Sister *Dendrocopos* Woodpeckers in Urban Environments: Implication for the Conservation of Syrian Woodpecker. *Acta Ornithologica* 53(1):23-36.

- Ganusevich, S. A., Maechtle, T. L., Seegar, W. S., Yates, M. A., McGrady, M. J., Fuller, M., Schueck, L., Dayton, J. and Henny, C. J. 2004. Autumn migration and wintering areas of peregrine falcons, *Falco peregrinus* nesting on the Kola Peninsula, northern Russia. *Ibis* 146: 291
- Georgiev, D. 2009. Diet of the Golden Eagle (*Aquila chrysaetos*) (Aves:Accipitridae) in Sarnena Sredna Gora mountains (Bulgaria). *Ecologia Balkanica*, Vol. 1, 95-98.
- Gradev, G., Marin, S., Zhelev, P., & Antolín, J. (2016). Recovering the Lesser kestrel (*Falco naumanni*) as a breeder in Bulgaria. *Reintroduction of Conservation-reliant Species*, 136-144.
- Gryz J., D. Krauze-Gryz. 2018. Density dynamics, diet composition and productivity of sparrowhawk *Accipiter nisus* L. population in central Poland / *Leśne Prace Badawcze* Vol. 79 (3): 245–251.
- Gryz, J., Krauze-Gryz, D. 2019. The Common Buzzard *Buteo buteo* Population in a Changing Environment, Central Poland as a Case Study. *Diversity*, 11 (35): 2-17.
- Hebda G., Wesołowski T. & Rowiński P. 2016. Nest sites of Middle Spotted Woodpeckers *Leiopicus medius* in a primeval forest. *Ardea* 104: 119–128.
- Heneberg P. 2004. Soil particle composition of eurasian kingfishers' (*Alcedo atthis*) nest sites. *Acta Zoologica Academiae Scientiarum Hungaricae*, 50 (3): 185–193.
- Heneberg P. 2007. Sand martin (*Riparia riparia*) in the Czech Republic at the turn of the Millennium. *Linzer biol. Beitr.*, 39/1: 293-312.
- Hayman, P., Marchant, J. Prater, T. 1986. *Shorebirds: An identification guide to the waders of the world*. Helm, London.
- Iankov, P., Petrov, T., Michev, T., & Profirov, L. (1994). Past and present Status of the Lesser Kestrel *Falco naumanni* in Bulgaria. *Meyburg, B.-U., RD Chancellor (Eds.)*, 133-137.
- Ivanov, B., Iankov, P., Voev, Z., Georgiev, D., Profirov, L., Dimitrov, M. (2014) "Списък на видовете птици в България към 31.12. 2014г. List of the birds recorded in Bulgaria (Bulgarian List)."
- Jakubas D. 2005. Factor affecting the breeding success of the Grey Heron (*Ardea cinerea*) in northern Poland. *Journal of Ornithology*, 146: 27-33.
- Jedlikowski, J., Brambilla, M., Suska-Malawska, M. (2014). Finescale selection of nesting habitat in Little Crane *Porzana parva* and Water Rail *Rallus aquaticus* in small ponds, *Bird Study*, 61:2, 171-181, DOI: 10.1080/00063657.2014.904271.
- Jenkins R. K. B., S. T. Bucktonp S. J. Ormerod. 1995. Local movements and population density of Water Rails *Rallus aquaticus* in a small inland reedbed. *Bird Study*, 42:1, 82-87.
- Karaivanov N., Nonev S, Ivanov B. 2006. Bird in the valley of the Suha Reka River (South Dobrudzha, Bulgaria). *Acta Zoologica Bulgarica*, 58(2): 181-194.
- Keerberg L., R. Marja. 2020. Overview of sand martin (*Riparia riparia*) distribution, size of breeding colonies, nest predation and habitat use based on year 2017 data in Estonia. *Hirundo*, 33 (2): 16-29.
- Kerényi Z., E. Ivók 2013. Nest site characteristics of the European Bee-eater (*Merops apiaster* L.) in the Gödöllő Hills. – *Ornis Hungarica* 21(2): 23–32.
- Khanaposhtani, M., M. Najafabadi, M. Kaboli, A. Farashi, D. Spiering. 2012. Habitat requirements of the Black Woodpecker, *Dryocopus martius*, in Hyrcanian forests, Iran. *Zoology in the Middle East* 55(1).

- Kosiński Z., M. Kempa. 2007. Density, distribution and nest-sites of woodpeckers Picidae, in a managed forest of western Poland. Polish Journal of Ecology, 55 (3): 519–533.
- Kouzmanov, G., Stoyanov, G., Todorov, R. 1996. Sur la biologie et la Protection de l'Aigle royal *Aquila chrysaetos* en Bulgarie. In: Meyburg B., R. Chancellor (Eds.), Eagle studies, World Working Group on Birds of Prey, Berlin, London & Paris, 505-516.
- López-López, P., de La Puente, J., Mellone, U., Bermejo, A. and Urios, V. 2016. Spatial ecology and habitat use of adult Booted eagles (*Aquila pennata*) during the breeding season: implications for conservation. Journal of Ornithology, 157(4): 981-993.
- Maciorowski, G., Zduniak, P., Bocheński, M., Urbańska, M., Kryl, P., Polakowski, M. (2021). Breeding habitats and long-term population numbers of two sympatric raptors—Red Kite *Milvus milvus* and Black Kite *M. migrans*— in the mosaic-like landscape of western Poland. Journal of Ornithology, 162:125–134.
- Martínez JE, Paga'n I, Palazo'n JA, Calvo JF (2007) Habitat use of booted eagles (*Hieraetus pennatus*) in a special protection area: implications for conservation. Biodivers Conserv 16:3481–3488.
- Message, S., Taylor, D. 2005. Waders of Europe, Asia and North America: Helm Field Guide. Helm, London.
- Manikowska-Ślepowrońska B., M. Lazarus, K. Żółkoś, A. Zbyryt, I. Kitowski, D. Jakubas 2016. Influence of landscape features on the location of grey heron *Ardea cinerea* colonies in Poland. Comptes Rendus Biologies, 339, 11–12: 507-516.
- Meyburg, B., U., Haraszthy, L., Strazds, M., Schaffer, N. 1997. European Union Action Plans for 8 Priority Birds Species – Lesser Spotted Eagle (*Aquila pomarina*). 30 p.
- Michalczuk, J., M. Michalczuk. 2017. Diet variability of Syrian Woodpecker *Dendrocopos syriacus* nestlings in the rural landscape of SE Poland. North-Western Journal of Zoology 13(2): 278-284.
- Michalczuk, J., M. Michalczuk 2016. Habitat preferences of Picidae woodpeckers in the agricultural landscape of SE Poland: Is the Syrian Woodpecker *Dendrocopos syriacus* colonizing a vacant ecological niche? North-Western Journal of Zoology, 12 (1): 14-21.
- Michalczuk, J., M. Michalczuk. 2020. Nest-site selection of the Syrian Woodpecker (*Dendrocopos syriacus*) in the agricultural landscape of SE Poland. Acta zoologica Academiae Scientiarum Hungaricae 66(2):189-202.
- Michev, T. M., & Profirov, L. 2003. Mid-winter Numbers of Waterbirds in Bulgaria (1977-2001): Results from 25 Years of Mid-Winter Counts Carried Out at the Most Important Bulgarian Wetlands. Pensoft Pub.
- Michev T., Profirov L., Dimitrov M., Nyagolov K. 2004. The Birds of Atanasovsko Lake. Status and Checklist. Second edition. Bourgas Wetlands Conservation Series, 5, Bourgas.
- Michev T., Profirov L., Nyagolov K. & Dimitrov M. (2011). The autumn migration of soaring birds at Bourgas Bay, Bulgaria. British Birds 104: 16-37.
- Michev T.M., Profirov L., Michev B., Hristov L., Ignatov A., Stoyanov E., Chipev N. (2018). Long-term changes in autumn migration of selected soaring bird species at Burgas bay, Bulgaria. Acta zoologica bulgarica, 70 (1): 57-68.
- Milchev, B. 2009. Breeding biology of the long-legged buzzard, *Buteo rufinus* in SE Bulgaria, nesting also in quarries. Avocetta 33, 25–32.
- Mikusiński, G. 1997. Winter foraging of the Black Woodpecker, *Dryocopus martius* in managed forest in south-central Sweden. Ornis Fennica 74(4):161-166.

- Moskát C. T. I. Fuisz. 2002. Habitat segregation among the woodchat shrike, *Lanius senator*, the red-backed shrike, *Lanius collurio*, and the masked shrike, *Lanius nubicus*, in NE Greece. *Folia Zool.*– 51(2): 103–11.
- Moss, E. 2015. Habitat Selection and breeding ecology of Golden Eagles in Sweden. Doctoral Thesis, Swedish University of Agricultural Sciences, Umeå, 40 p.
- Müller J., J. Pöllath, R. Moshhammer, B. Schröder. 2009. Predicting the occurrence of Middle Spotted Woodpecker, *Dendrocopos medius* on a regional scale, using forest inventory data. *Forest Ecology and Management*, 257: 502–509.
- Nankinov D. 1996. Coastal parks and reserves along the Black Sea and their importance for seabirds. *Marine Ornithology* 24: 29–34.
- Nikolov I. 2004. Shoveler (*Anas clypeata*). *Acrocephalus*. 25(122): 173.
- Nikolov S. Ch., S. D. Spasov. 2005. Frequency, density and numbers of some breeding birds in the south part of Kresna Gorge (SW Bulgaria). *Acrocephalus* 26 (124): 273 – 282.
- Papp S. 2011. Breeding of Euroasian Sparrowhawks (*Accipiter nisus*) in two Hungarian towns. *Aquila* 118: 49–54.
- Penteriani, V., Faivre, B. (1997). Breeding density and nest site selection in a Goshawk *Accipiter gentilis* population of the Central Apennines (Abruzzo, Italy). *Bird Study*, 44 (2): 136-145. DOI: 10.1080/00063659709461049.
- Penteriani, V. (2002) Goshawk nesting habitat in Europe and North America: a review. *Ornis Fennica*, 79, 149– 163.
- Penteriani, V. 1997. Breeding density and landscape-level habitat selection of Common Buzzards (*Buteo buteo*) in a mountain area (Abruzzo Apennines, Italy). *J. Raptor Res.*, 31 (3): 208-212.
- Percival A. J., S. Dale. 2016. Habitat selection of Ortolan Buntings, *Emberiza hortulana* on forest clear-cuts in northern Sweden. *Ornis Svecica* 26: 89–103.
- Pierluissi S., King S. L., Kaller M. D., 2010. Waterbird nest density and nest survival in rice fields of Southwestern Louisiana. *Waterbirds*, 33 (3): 323-330
- Poprach, K., Machar, I., Vrbkova, J. 2013. Population trend, distribution and habitat requirements of the Montagu's Harrier (*Circus pygargus*) in central Moravia (Czech Republic). *Sylvia*, 49: 111–134.
- Ragyov, D., Demerdzhiev D, Angelov, I. 2008. Peregrine in Bulgaria – general overview. In: Sielicki J, Mizera T, editors. *Peregrine Falcon populations – status and perspectives in the 21st century*. Turul, Warsaw: European Peregrine Falcon Working Group, Society for the Protection of Wild Animals “Falcon”; 2008. p. 345–60.
- Rebollo, S., García-Salgadoa, G., Pérez-Camacho, L., Martínez-Hestekamp, S., Navarro, A., Fernández-Pereira, J. M. (2017). Prey preferences and recent changes in diet of a breeding population of the Northern Goshawk *Accipiter gentilis* in Southwestern Europe. *Bird Study*, 64, 464–475.
- Robles, H., Ciudad, C. & Fernández-García, J. M. 2021. Ecological considerations to conciliate forest activities and conservation of the Middle Spotted Woodpecker. POCTEFA Habios project.
- Rolstad J., E. Rolstad. 1995. Seasonal patterns in home range and habitat use of the Greyheaded Woodpecker *Picus canus* as influenced by the availability of food. *Ornis Fennica* 72:1-13.

- Sandgren, C., Hipkissq, T., Dettki, H., Ecke, F., Hörnfeldt, B. 2013. Habitat use and ranging behaviour of juvenile Golden Eagles *Aquila chrysaetos* within natal home ranges in boreal Sweden, *Bird Study* Vol. 61(1): 9-16.
- Sergio F. 2002. Density, nest sites, diet, and productivity of Common Buzzards (*Buteo buteo*) in the Italian Pre-Alps. *J. Raptor Res.*, 36(1): 24-32.
- Sim, I.M.W., Cross, A.V., Lamacraft, D.L., Pain, D.J. 2001. Correlates of Common Buzzard *Buteo buteo* density and breeding success in the West Midlands. *Bird Study*, 48: 317–329.
- Shurulinkov P., Nikolov I. 2005. Recent status of the breeding avifauna in the canyons of Rousenski Lom River system, North-Eastern Bulgaria. *Ciconia*, 6, 27: 77-87. URL: <https://www.nmnh.s.com/downloads/pdfs/staff-publications/ciconia-2005-13-77-87>.
- Shurulinkov P., R. Tsonev. 2009. Die Wasservogel der unteren Donau-Niederungen während der Sommerfluten 2005 und 2006. *Ornithologische Mitteilungen*, 61 (10): 317-324.
- Shurulinkov P., G. Daskalova, R. Tzonev. 2013. Breeding Waterbirds in Temporally Flooded Wetlands in Northern Bulgaria. *Acta Zool.Bulgarica* 65(2): 207-215.
- Shurulinkov P., G. Stoyanov, E. Komitov, G. Daskalova, A. Ralev. 2012. Contribution to the Knowledge on Distribution, Number and Habitat Preferences of Rare and Endangered Birds in Western Rhodopes Mts, Southern Bulgaria. *Strigiformes and Piciformes. Acta zool. bulg.*, 64 (1), 2012: 43-56.
- Shurulinkov P., Daskalova G., Popov K., Dalakchieva S., Tsonev R., Dimchev I., Ralev A. 2020. Recent changes in the presence status and numbers of ruddy shelduck (*Tadorna ferruginea*) in the Eastern Balkans. *Historia Naturalis Bulgarica*, 41: 41-49.
- Shurulinkov P., I.Hristov, K.Hristov, I.Nikolov, B.Nikolov, S.Velkov, H.Dinkov, A.Ralev, N.Chakarov, D.Ragyov, R.Stanchev, L.Spassev, I.Hristova 2007. Birds of Dragoman marsh and Chepun hills, W-Bulgaria—checklist, status and recent development of water birds populations. *J. Balkan Ecology*, 10 (3): 251-264.
- Shurulinkov P., Cheshmedzhiev S., Daskalova G., Dinkov H., Kirov K., Hristov I., Kutsarov Y., Koev V., Mihov S. 2019. Recent data on the distribution and numbers of the water birds in the wetlands along the Bulgarian-Romanian section of the Danube River. In: Shurulinkov P. et al. (eds.) *Biodiversity of the Bulgarian-Romanian section of the Lower Danube*. Nova Publishers, New York, 341-374 p.
- Snow, D.W. & Perrins, C.M. (1998). *The Birds of the Western Palearctic, Volume 1: Non-Passerines*. Oxford University Press, Oxford.
- Sondell J., C. Durà, M. Persson. 2018. Breeding prerequisites for Ortolan Bunting *Emberiza hortulana* in Swedish farmland, with special focus on foraging. *Ornis Svecica* 29: 5–25.
- Squires, J., Reynolds, R. (1997). Northern Goshawk. *The Birds of North America*, 298: 2-27.
- Štastný K., Hudec K. 2016. *Fauna CR. Ptaci –Aves. 3*, Academia, Praha.
- Staneva A., I. Burfield (comp.). 2017. *European Birds of Conservation Concern*. BirdLife International, 171 p.
- Stoychev, S., Demerdzhiev, D., Gerdzhikov, G., Borisov, B. 2008. *Birds in the Sakar Mountains*. ASTREA Tourist Association Publishing, Haskovo.
- Stoychev, S., Demerdzhiev, D. 2020. Long-legged Buzzard (*Buteo rufinus*) In: Keller, V., Herrando, S. Vorisek, P. et al. (2020). *European Breeding Bird Atlas 2: Distribution, Abundance and Change*. European Bird Census. Council & Lynx Edicions, Barcelona, 480-481.

- Svensson L. 2013. Полеви определител на птиците на Европа, Северна Африка и Близкия Изток. БДЗП.
- Svensson, L., Mullarney, K., Zetterström, D., (2009). Bird guide. Collins.
- Swan, G. 2011. Spatial Variation in the Breeding Success of the Common Buzzard *Buteo buteo* in relation to Habitat Type and Diet. Ph-D in Imperial College, London, 2011, 66 p.
- Tanferna, A., López-Jiménez, L., Blas, J., Hiraldo, F., Sergio, F. (2013). Habitat selection by Black Kite breeders and floaters: Implications for conservation management of raptor floaters. *Biological Conservation*, 160: 1-9.
- Tapia, L. Domínguez, J., Luis Rodríguez. 2007. Modelling habitat use and distribution of golden eagles *Aquila chrysaetos* in a low-density area of the Iberian Peninsula. *Biodivers Conserv.*, 16: 3559–3574. DOI 10.1007/s10531-006-9093-y
- Taylor B. and van Perlo B. (2000). Rails. A Guide to the Rails, Crakes, Gallinules and Coots of the World. Robertsbridge, Sussex: Pica. ISBN 978-1-873403-59-4.
- Turcokova L., M. Meliskova, M. Balazova. 2016. Nest site location and breeding success of Common kingfisher (*Alcedo atthis*) in the Danube river system. *Folia Oecologica*, 43: 74-82.
- Velevski, M., Grubač, B. 2008. Distribution and estimation of the population size of the Short-toed Snake-eagle, *Circaetus gallicus* in Macedonia. Proceedings of the III Congress of Ecologists of the Republic of Macedonia with International Participation, 06-09.10.2007, Struga. Special issues of Macedonian Ecological Society, Vol. 8, Skopje.
- Vilches A., R. Miranda, J. Arizaga, D. Galicia. 2012. Habitat selection by breeding Common Kingfishers (*Alcedo atthis* L.) in rivers from Northern Iberia. *Ann. Limnol. - Int. J. Lim.* 48: 289–294.
- Vlachos, C. G., Papageorgiou, N. K. 1994. Diet, Breeding Success, And Nest-Site Selection of The Short-Toed Eagle (*Circaetus gallicus*) In Northeastern Greece. *J Raptor Res.* 28(1): 39-42.
- Watson, J., Rae, S., R., Stillman, R. 1992. Nesting density and breeding success of Golden Eagle in relation to food supply in Scotland. *Journal of Animal Ecology*, 61: 543-550. <https://www.jstor.org/stable/5609>
- Watsen, J., 2010. The Golden Eagle, Second Edition, T & AD Poyser, London, 106-124.
- Weißmair W., N. Pühringer. 2015. Population density and habitat selection of woodpeckers in mountain forests of the Northern Limestone Alps (Austria). *Denisia* 36, zugleich Kataloge des oberösterreichischen Landesmuseums Neue Serie 164: 113-134.
- White, C. M. , N. J. Clum , T. J. Cade , W. G. Hunt. 2002 . Peregrine Falcon (*Falco peregrinus*). In *The Birds of North America*, no. 660 (Poole A. and F. Gill , Eds.). Birds of North America, Philadelphia.
- William, S. Clark. 1999. Guide de terrain aux Raptors de l'Europe, au Moyen-Orient et Afrique du Nord. Oxford University Press. ISBN 01-98546-61-0.
- Zawadzka D., Zawadzki J. 2001. Breeding populations and diets of the Sparrowhawk *Accipiter nisus* and the Hobby Falco subbuteo in Wigry National Park (NE Poland). *Acta Ornithol.* 36: 25-31.
- Ziesemer, F. Meyburg, B.U. (2015). Home range, habitat use and diet of Honey buzzards during the breeding season. *British Birds* 108: 467-481.

Zoltán, F. & László, S. (1988). Contribution to the food biology of the Red-footed Falcon (*Falco vespertinus*). Aquila - Conservation of the Red-footed Falcon. 174 -181pp.

https://cdr.eionet.europa.eu/Converters/run_conversion?file=bg/eu/art12/envxbcg9q/BG_birds_reports_20191026-085458.xml&conv=612&source=remote#A028_W

<http://gull-research.org/cachinnans/5cy/k69b.html>